

တၢ်အါမံၤလီၤဖျီ

တၢ်လီၤစၢၤလၢတၢ်ဖဲးခုးလၢ်လၢ်ဒီးတၢ်မူအါကလၢ်

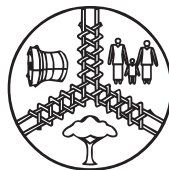

တၢ်ဟံၤဖျါလၢကညီဖိခိၣ်ဆၢဒီးပှၢၤဂံၢ်
တၢ်မၤပှၢ်ဘျးစဲကရၢ, ဖုၤတြူၤအါရံၤ ၂၀၀၆

တၢ်အါမၤလီၤဃီ

တၢ်လီၤစၢလၢတၢ်ဖဲးစးလၢ်လၢ်ဒီးတၢ်မူအါကလၢ်

တၢ်ပာ်ဖျါလၢ
ကညီဖိခိၣ်ဃၢဒီးပၤဂံၢ်ဝီတၢ်မၤပာ်ဘျးစဲကရၢ

K E S A N

လၢ်ဗၢၤတြၢ်အါရံၤ ၂၀၀၆ နံၣ်

တၢ်အါမၤလီၤဃီ

တၢ်လီၤစၢၤလၢတၢ်ဖဲးခူးလၢ်လၢ်ဒီးတၢ်မူအါကလုာ်

ဘၣ်တၢ်ထုးထီၣ်ရၢလီၤအီၤလၢ

ကညီဖိခိၣ်ဃၢဒီးပုၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်မၤပုၣ်ဘျးစဲကရၢ

လီၤဆိးထံး

P.O.Box 204, Prasing Post Office, Muang, Chiang Mai, Thailand 50205

E-mail: kesan@access.inet.co.th

ပုၤမၤသကိးတၢ်ဖိကရၢ

စီၤခုဖိတြီၢ်ဂုၤ - ဃုသုၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢလီၢ်ကဝီၤပူၤ

တၢ်ဖိအသဝီဖိ - ပုၤဟ့ၣ်တၢ်ကစီၣ်

စီၤဖိလံၣ်စ့ၣ်ထွါ - ပုၤဃုသုၣ်ညါတၢ်မူဒါခိၣ်

စီၤဝံအဲၣ်ထူ - ပုၤကျၢၢ်ခွဲလံၣ်ဒီးဒဲးကံၣ်ဒဲးဂုၤလံၣ်

လံာ်စဲကျဲးတၢ်း

နိးဖဲဘူရံစဲကျဲးတၢ်း, ဝုၢ်ကံၢ်မဲ, ကီၢ်ကွီၣ်တဲၣ်

စဲကျဲးအခိၣ်ထံးကတၢၢ်တဘျီ

၁,၀၀၀ ဘုၣ်, လါဖုၤတြျုးအါရံၤ ၂၀၀၆

Copyright

ကညီဖိခိၣ်ဃၢဒီးပုၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်မၤပုၣ်ဘျးစဲကရၢ, လါဖုၤတြျုးအါရံၤ ၂၀၀၆

ISBN

974-941 07-6-9

တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဃး ခုစဲၣ်ကရၢ

ကညီဖိခိၣ်ဃးဒီးပုၤဂ့ၢ်တၢ်မၤပုၤဘျးစဲကရၢ (လၢကိၤလၢဝါကျိၣ်ပကိးလၢ- Karen Environmental and Social Action Network, မံၤအဖျၢၣ်လၢကျိၣ်လၢဝါကျိၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ ခုစဲၣ်- KESAN) အံၤ တမ့ၢ်မုၢ်ကျိၣ်ဝဲကွၢ်အကရၢဘၣ်. မ့ၢ်တခါ မ့ၢ်ဝဲဂံၢ်ခိၣ်ထံးကမျါတၢ်ကရၢကရိ တဖု လၢဘၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤလၢကညီဖိအါဒဲအါဂၤ လၢအိၣ်ဒီးတၢ်ဘၣ်ယီၣ်ဘၣ်ဘီတမံၤ ဃီလၢ တၢ်ကမၤအသးဒီးအဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်လၢခါဆူညါန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ဝဲန့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ဃးတၢ်ကရၢ ကရိအဆိကတၢ်တဖုလၢ အဂ့ၢ်ကျဲးစးစးဖျိၣ် ဒီးယဲၣ်လီၤဝဲ ပုၤဂ့ၢ်ဝီဒီးခိၣ်ဃးန့ၣ်ဆၢၣ်အတၢ်ဂ့ၢ် ကီ တပုၤဃီန့ၣ်လီၤ.

ခုစဲၣ် ဘျၣ်လီၤခိၣ်ဃးန့ၣ်ဆၢၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်ကီ လၢလီၢ်ကဝီၤကညီဖိအကျဲးဒဲန့ၣ်လီၤ. ပနၢ် လၢ တၢ်ဟံးယၢ်ကွၢ် ပတၢ်သ့ၣ်ညါထူလံးန့ၣ် ကဒီးသဒဲပထံကျိၣ်ထံကွၢ်, သ့ၣ်ပုၤ ဒီးဟီၣ်ခိၣ် ကပံၣ်တဖု လၢခါဆူညါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အါန့ၢ်အန့ၢ် ပနၢ်လၢ တၢ်ကဟုကယၢ်ကွၢ်ပဟီၣ် ခိၣ်ကပံၣ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်ကတဲၣ်ကတီၤကွၢ် ပလုၢ်လၢ်ထူသန့ထူလံး တကတီၢ်ဃီစ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်ခံခါအံၤ မ့ၢ်တၢ်လၢအဘျးစဲလီၢ်အသးဒီးမးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဒီးသဒဲန့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ဃး ဒီးလုၢ် လၢ်ထူသန့ထူလံးစံးတၢ်န့ၣ် ကဘၣ်စးထီၣ်အသးလၢ တၢ်ဟ့ၣ်စိဟ့ၣ်ကမီၤထီၣ်ကမျါ, ဟ့ၣ် အခွဲးလၢ ကမျါကတဲထီၣ်တၢ်, ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်အီၤတၢ်လီၢ်လၢ ကဒီးထီၣ်ထီထီၣ် ဒီးကပၢ်ဖျါ ထီၣ်ဘၣ်အတၢ်သ့ၣ်ညါထူလံးဒီးအတၢ်လဲၤခီဖျိတဖုန့ၣ်လီၤ.

ခုစဲၣ်ကရၢဟဲလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်ဝဲခီဖျိ ကညီဖိအါဒဲအါဂၤ ယုၢ်ဒီးဂံၢ်ခိၣ်ထံးကညီတၢ်ရဲၣ်သဲ ကတီၤန့ၣ်ဆၢၣ်ကရၢ (Karen Nature Conservation Group) လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤဝဲ ၁၉၉၇ နံၣ် သ့ၣ်တဖုအံၤ အတၢ်ပၢ်ဖျိၣ်ထီၣ်သးအယီၤန့ၣ်လီၤ. ဒ်တၢ်ပၢ်ပနီၣ်အသး ခုစဲၣ်ကရၢ ဘၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤဝဲ လၢနီၣ်ဝုဘၣ် ၁၈ သီ, ၂၀၀၁ နံၣ် ဖဲကီၢ်ကျိၣ်တဲၣ်-ကီၢ်ပယီၤကီၢ် ဆၢန့ၣ်လီၤ. စးထီၣ်လၢအအိၣ်ထီၣ်လံးလံးန့ၣ် ခုစဲၣ်ကရၢဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်လံးတၢ်တိၢ်ကျဲၤတ ဘျးခါ ဒီးမၤတၢ်လံးန့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ဃးတၢ်ယုၤသ့ၣ်ညါတဘျးမံၤလံးန့ၣ်လီၤ. အါဒ်တၢ်တက့ၢ် ခု စဲၣ် မၤဝဲန့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ဃးအတၢ်ဖဲတၢ်မၤတဖုလၢကညီကီၢ်ဖဲၣ်, ကီၢ်ပယီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကတိၤစံးဘျုးစံးဖှိၣ်

အဆိကတၢ် သးအိၣ်စံးဘျုးကွၢ်သဝီဖိလၢတၢ်ဖိၤ၊ ဒီးသဝီအိၣ်ဘျုးလိာ်တၢ်လိာ်သးခဲလၢ် လၢဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ တၢ်ကစီၣ်တဖၣ်အယီၤလီၤ. မ့တမ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်မၤသကိးဘၣ်န့ၣ် တၢ်ပၢ်ဖျါအဝဲအံၤ ကဲထီၣ်ဝဲတသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

သးအိၣ်စံးဘျုးဘၣ် ထဲဒိၣ်စိ-ကီၢ်ကွၢ်မနီၣ် (terre des hommes-Germany), အုၣ်မးကွဲးစံးအုၣ်-အံၤဒဲး (Images Asia E-Desk) ဒီးကရၢအဂၤ လၢအဟ့ၣ်ကျိၣ်စ့အတၢ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢလၢလံာ်ပၢ်ဖျါတဘျုးအံၤကဲထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

သးအိၣ်စံးဘျုးဘၣ်သရၣ်မဲးစံးဝဲလ် (J.F. Maxwell) လၢအယုနုၤပျၢတၢ်မုၢ်တၢ်ဘိတနီၤအမံၤလၢစဲအုၣ်ကျိၣ်, လံၤအဲၣ် (Liane Chamsai) လၢအတၢ်မၤစၢ, ခုးထလံၤဖြဲး (Katelyn Friendship) လၢအယီၤထံသ့ၣ်ညါဒီးကွဲးစၢလံာ်ပၢ်ဖျါ, ဒီးမိၢ်လံၤဝး (Molly White) လၢအယုထၢဖှိၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

စံးဘျုးသရၣ်မုၢ်စူးဖးဖိ ဖိကဲးစီး (Ajarn Supaporn Phokaew) လၢအဟ့ၣ်ကျိၣ်ဟ့ၣ်ဖးဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘၢပျၢအယီၤန့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသိးစံးဘျုးဘၣ်ဖါတၢ်သးသ့ၣ်ဒီး, ဖါတၢ်ဒီးလုမုၢ် ဒီးသရၣ်စီၤဘိဖိ လၢအဖးဘျုးဒီးဟ့ၣ်ကျိၣ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤသ့ၣ်တဖၣ်အယီၤလီၤ. ပသးစုးစံးဘျုးဘၣ် ကညီတၢ်တိၤစၢမၤစၢဒီးတၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်ဝဲၤဒး (Karen Office of Relief and Development) တၢ်ကရၢကရိ လၢအဟ့ၣ်သုပျၢအတၢ်ဂီၤ ဘၣ်သးကညီပျၢလီၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်ဖိအယီၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီ

တၢ်ကတိၤလၢညါ	၈
တၢ်ကွဲးကၤဖျိၣ်	၉
တၢ်ကတိၤဆၢန့ၣ်	၁၁
တၢ်ပညိၣ်ဒီးတၢ်ဃုသ့ၣ်ညါအကျိၤအကျဲ	၁၄
ခိၣ်တဃၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဃးကီၢ်ပယီၤ	၁၅
ဟီၣ်ခိၣ်ဃၢ်ဖဲးခိၣ်	၁၅
တၢ်ကသုၣ်ကသံး	၁၅
ထံဖိကီၢ်ဖိနီၣ်ဂံၢ်	၁၅
တၢ်စံၣ်စိၤတဲစိၤ	၁၆
ကညိကီၢ်စံၣ်ဒီးမုၢ်တြိကီၢ်ရၢၣ်	၁၉
မုၢ်မဆါတနံၤအံၤအတၢ်အိၣ်သး - တၢ်ဂ့ၢ်ကီၤလၢအမၤဘၣ်ဒိတၢ်မူအါကလုာ်	၂၁
တၢ်မၤအါထီၣ်သုးမုၢ်သံၣ်ဘိ	၂၂
တၢ်မၤဟးဂီၤသုၣ်ဝီဒီးပုၤလီၤအိၣ်ကမ့ၢ်ဖိ	၂၃
တၢ်သုးဖျိၣ်အလီၢ်	၂၄
ပုၤဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲဖိလၢကီၢ်ကွီၣ်တဲၣ်	၂၅
ခိၣ်တဃၢ်တၢ်ဂ့ၢ်အကလုာ်ကလုာ်ဘၣ်ဃးတၢ်ဖိအသဝီ	၂၉
တၢ်အိၣ်သုၣ်လီၤသး	၂၉
တၢ်ပၢ်ပနီၣ်သုၣ်ဝီအကီၢ်ဆၢ (တၢ်ယီၢ်ကီၢ်ဆၢ)	၃၂
ပုၤနီၣ်ဂံၢ်	၃၂
လုၢ်လၢ်တၢ်ဆဲးတၢ်လၢ	၃၃
မိၢ်လုၢ်ပၢ်လၢ်တၢ်အိၣ်သးအိၣ်မုၢ်	၃၆
တၢ်တူၢ်တၢ်တူၢ်တမ့ၢ်	၃၈
တၢ်ဘျုးတၢ်ဘါ	၃၉

တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချူ	၄၁
တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့	၄၂
ကျိၣ်စ့တၢ်ဟဲန့ၣ်	၄၃
တၢ်ဖိအသဝီန့ၣ်တၢ်ထူးတီးအိၣ်ယၢၤဒီးအတၢ်ကဲဘျူးကဲဖှိၣ်အဂ့ၢ်	၄၅
သ့ၣ်ပှၢ်အတၢ်အိၣ်သးအက့ၢ်အဂီၤဒီးအတၢ်ကဲဘျူးကဲဖှိၣ်	၄၅
ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤ	၅၄
ထံနီၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤ	၅၆
တၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူတၢ်ဖဲးအိၣ်ခူးဖဲးအိၣ်သံၣ်ဒီးတၢ်မၤအိၣ်အကျိၤအကျဲ	၆၃
တၢ်ပဲၣ်လီၤဖူခံ	၆၆
တၢ်စူၢ်တၢ်န့ၣ်တၢ်န့ၣ်တၢ်ထုဲတၢ်စးထီၣ်ဖဲးဒီးတုၤပှၢ်ထီၣ်ခူးဝံၤ	၆၈
သ့ၣ်လီၤဖျူးလီၤတၢ်	၆၉
ဖိၢ်လုၢ်ပၢ်လၢ်အတၢ်စူၢ်တၢ်န့ၣ်ဘၣ်ဃးတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျူးအိၣ်လၢခူးပူၤ	၇၉
တၢ်လုၢ်ခူးသဲးခူး	၈၀
(၁) တၢ်လုၢ်ခူး	၈၁
(၂) တၢ်သဲးခူး	၈၂
(၃) တၢ်တမိၣ်ခူး	၈၃
(၄) မၤကဆီ	၈၄
(၅) တၢ်တီၢ်သ့ၣ်ခူး	၈၅
(၆) တၢ်ခးကဲခူး	၉၀
(၇) တၢ်ပနါဝါ	၉၁
(၈) တၢ်ဟၤထီၣ်ကွံၣ်တၢ်ကသံၣ်ကဖး	၉၁
(၉) တၢ်တီၢ်ဆံၣ်တီၢ်ခၣ်တၢ်ယံၤပအူး	၉၂
တၢ်ကွဲးဘုကလး	၉၂
မၤတၢ်ဝံၤသၢထီၣ်ကွၢ်ထီၣ်ဘံၤ	၉၃
အိၣ်အူးအိၣ်ယီၤဘု (အိၣ်လီၤလံၤကွံၣ်ဘုအသီ)	၉၉
တၢ်ထီၣ်ဃူးတယးဒီးကွၢ်နီၣ်ကွၢ်ဃါမူခိၣ်မူလိတၢ်ဆၢကတီၢ်လၢန့ၣ်အကျဲ	၁၀၁
တၢ်ကွၢ်နီၣ်ကွၢ်ဃါဒီးမၤနီၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်ခိဖျိတၢ်ဖိယၢ်လၢပှၢ်လၢကျါ	၁၀၂

တပ်ပနီၣ်ဘျီဆိ	၁၀၅
တပ်ပနီၣ်ဘၣ်ထွဲဒီးမုၢ်ခိၣ်ကလံၤသိၣ်ဂီၤ	၁၀၇
ကျဲၣ်ခိၣ်သ့ၣ်လၢပုၤမၤဝဲၤဖိသ့ၣ်လၢတၢ်ဒိသအတၢ်အိၣ်အမုၢ်အဘိအါကလုာ်	၁၁၁
သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်တၢ်ဘၣ်ဆၢဘၣ်ကတီၢ်	၁၁၂
တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးလၢလီၤဘၣ်ကျဲၣ်ဘၣ်	၁၁၆
တၢ်ထၢဖျိၣ်ဝၢ်ဖျိၣ်က့ၤတၢ်ချံၤဆၢကတီၢ်	၁၁၉
ကျိၤကျဲၤလၢတၢ်သံၣ်ခွဲၣ်ကတီၢ်တၢ်ချံၤတၢ်သၣ်အကလုာ်ကလုာ်	၁၂၀
တၢ်ဟ့ၣ်လီၤဟ့ၣ်ခိၣ်လီၤသးတၢ်ချံၤတၢ်သၣ်တၢ်အိၣ်တၢ်အိ	၁၂၅
မိၢ်လုၢ်ပၢ်လၢတၢ်စ့ၢ်တၢ်နၢ်လၢအလီၤကၢ်ဒီးတၢ်ကတဲာ်ကတီၢ်န့ၣ်ဆၢခိၣ်ယၢၤ	၁၂၇
တၢ်ဖဲးအိၣ်ခုးအတၢ်လဲၤတၢ်ရံးလၢတၢ်နံၣ်အတီၢ်ပူၤ	၁၂၈
တၢ်ပၤဆၢရဲၣ်ကျဲၤသ့ၣ်ပုၤဒီးလီၤသံၣ်လီၤ	၁၃၁
လုၢ်လၢကျိၤကျဲၤလၢတၢ်ဘျၣ်လီၤကွံာ်န့ၣ်ဆၢတၢ်တတၢ်တနါ	၁၃၅
ပိာ်မုၢ်ဒီးဖိဒိဖိသၣ်အသနၢ်လၢတၢ်သံၣ်ခွဲၣ်ကတီၢ်တၢ်ချံၤတၢ်သၣ်ဒီးန့ၣ်ဆၢအိၣ်ယၢၤ	၁၃၉
ပိာ်မုၢ်အသနၢ်	၁၃၉
ဖိသၣ်အသနၢ်	၁၄၂
တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်လၢအမၤလီၤစၢၤမၤလီၤမၤကွံာ်ဝဲတၢ်အိၣ်မုၢ်ဘိအချံၤအစၢၤ	၁၄၇
တၢ်အိၣ်မုၢ်ဘိအချံၤအစၢၤလီၤအုးလီၤယီၤ ခိဖျိထံလီၤကီၢ်ပူၤတၢ်ဒုးတၢ်ယၢၤ	၁၄၈
တၢ်အိၣ်မုၢ်ဘိအချံၤအသၣ်လီၤအုးလီၤယီၤ ခိဖျိတၢ်ဖဲးအိၣ်ခုးတဘၣ်လီၤဘၣ်ကျဲၣ်	၁၅၄
န့ၣ်ဆၢတၢ်တတၢ်တနါမၤလီၤအုးလီၤယီၤတၢ်အိၣ်မုၢ်ဘိအချံၤအသၣ်	၁၅၈
တၢ်ကတီၢ်ကျၢ်တၢ်ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်	၁၆၁
လံာ်ဒီးသန့ၤ	၁၆၄
လံာ်ဘျးစဲ	၁၆၅
ဝီၤသြဲဒီးအခိပညီ	၁၇၇

တၢ်ကတိၤလၢညါ

အဆိကတၢ်, ယအဲၣ်ဒီးသးဃုၤလၢအဒုးကဲထီၣ်လံာ်ပာ်ဖျါတဘျီအံၤန့ၣ်လီၤ. ကီၢ်ပယီၤန့ၣ် ဒိဖျါလၢထံလီၢ်ကီၢ်ပတၢ်ဒုးတၢ်ယၤအယီၤ ပုၤတတၢ်အိၣ်ဝဲအါပုၤလၢဘၣ်အိၣ်ဘျီအိၣ်ဘျီ လၢဟီၣ်ခိၣ်တထံၣ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ဟူၤအီၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ယုၤသ့ၣ်ညါတၢ်လၢတၢ်ဒုးတၢ်ယၤအဟီၣ်ကဝီၤ, လၢကမ္ဘၢတအိၣ်ဒီးတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ ဒီးတၢ်သဘျီလၢကပာ်ဖျါထီၣ်အတၢ်ထံၣ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လၢအကီၢ်ဒီးလီၤပျံၤန့ၣ်လီၤ. ပုၤယုၤသ့ၣ်ညါတၢ်ဖိ ဒီးတၢ်ဖိအဖုၤသဝီဖိတဖၣ်အတၢ်သ့ၣ်ဒုးသးနီၢ်နီၢ်အယီၤ လံာ်ပာ်ဖျါအံၤကဲထီၣ်ဝဲလၢကတိၤန့ၣ်ဒဲးတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ယသးဘၣ်ဒီးခိၣ်မးဒိဖျါယဖးဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တခါလၢအစံးဝဲ “တၢ်ဒုးတၢ်ယၤလၢအယီၤဝဲထာဝဲအံၤ မ့ၢ်တၢ်လၢအမၤဘၣ်ဒီး ကညီဖိအတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမုၤဒီးဒီး မ့ၢ်တၢ်လၢအတြီမၤတံာ်အဝဲသ့ၣ်လၢကသုၤအန့ၣ်ခိၣ်ယၤလၢကျဲယုၤကၢအပူၤန့ၣ်လီၤ”. ကညီဖိအတၢ်ပၤဆုၤသ့ၣ်ပုၤအလုၢ်အလၢဒီးတၢ်မူအါကလုာ်စ့ၢ်ကီး အိၣ်လၢတၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘီအပူၤန့ၣ်လီၤ.

သနၢ်က့, ဒိဖျါလံာ်ပာ်ဖျါအံၤအယီၤ တၢ်မုၢ်လၢအယီၤဖိဖဲအိၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ဒိဖျါဖုၤသဝီဖိပုၤလၢတၢ်ယုၤသ့ၣ်ညါအပူၤအယီၤ အဝဲသ့ၣ်အတၢ်နၢ်လီၤသးအါထီၣ် လၢအတၢ်သ့ၣ်ညါထူလံာ် ဒီးအတၢ်ပၤဆုၤရဲၣ်ကျဲသ့ၣ်ပုၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. တကးဒီးဘၣ်, ပုၤသးစၢ်လၢအယုၤသ့ၣ်ညါတၢ်တဖၣ် ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ကျိၣ်ဘၣ်ကျိၣ်သ့ၣ် ဒီးရၤလီၤဘၣ်က့ၤအမိၢ်ပာ်ဖဲဖုၤအတၢ်သ့ၣ်ညါထူလံာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤ, ကညီဖိတဖၣ်ကသုၤပၤယၢ် ဒီးမၤဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်အတၢ်သ့ၣ်ညါထူလံာ် တစါဘၣ်တစါ ဒီးအထံကီၢ်န့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်မူအါကလုာ် တၢ်ကသုၤဒီးသအက့ၤအီၤန့ၣ်လီၤ. လၢခံကတၢ်, လံာ်ပာ်ဖျါတဘျီအံၤ မၤလီၤတၢ်ယတၢ်နၢ်ပာ် ဒီးမၤကျၢၤထီၣ်ယတၢ်နၢ် လၢတၢ်ကတဲာ်ကတီၤန့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်မူအါကလုာ်အဂီၢ်န့ၣ် တၢ်ကဘၣ်ကတဲာ်ကတီၤယုၤစ့ၢ်ကီးပုၤထူလံာ်ဖိအတၢ်ဆဲးတၢ်လၢန့ၣ်လီၤ.

စူးဖးဖိ ဖိကဲးအီး

ဖှၢ်စိမိၤသရၢ်မုၢ်

တၢ်ဆဲးကျၢဆဲးကျိးပိညါဝဲကျိၤ, ချဲၣ်လၢလိကီၢ်ဖှၢ်စိမိၤ

တၢ်အါမၤလီၤယီ

တၢ်ကွဲးကၢမ့ၢ်

လၢ လၢကညီဖိအပူၤတၢ်ထူလံၤ အပူၤန့ၣ် တၢ်သ့ၣ်ညါဒီးလၢ် လၢ်ထူသန့ မ့ၢ်တၢ်လၢအဘျးစဲလီၤအသး ဘျးဘျးတၢ်တၢ်ဒီးန့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢန့ၣ်လီၤ. လံာ်ပာ်ဖျါတဘျးအံၤန့ၣ် ဃီထံဝဲဒၣ် ထံ လီၤကီၢ်ပူၤတၢ်ဒုးတၢ်ယၢလၢအယံာ်အထၢ အံၤ အတၢ်မၤဘၣ်ဒီဘၣ်ထံးဝဲဒၣ် ကညီဖိ အလၢ်အလၢ်အထူသန့ ဒီးန့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢ, လီၤဆီဒၣ်တၢ် တၢ်ထူၣ်တၢ်ဘိအါကလုာ်လၢ တၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်ဝဲ ဒီးတၢ်ယုအိၣ်ဆုး အိၣ်ဝဲလၢပုၤပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်တၢ် ကျိလၢတၢ်ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်အီၤတဖၣ်အံၤ ဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢ တၢ်လဲၤယုသ့ၣ်ညါ မၤလိကွၢ်ဝဲဒၣ် ကညီအသဝီတဖျါ အိၣ် လၢမုၢ်တြီၤကီၢ်ရၢၣ်, ကီၢ်သူလုၤကလံာ်စးတ ခိၣ်ယၢန့ၣ်လီၤ.

တၢ် မၤလိကွၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တခါအံၤ ပာ်ဖျါ ထီၣ်ဝဲဒၣ် ပှၤတၢ်အကွၢ်အဂီၢ်ထီၣ်ရီၤ ဒီးတၢ် ဂ့ၢ်တၢ်ကျိလၢအလၢအပျဲဘၣ်ဃး အဝဲသ့ၣ်အ တၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်တၢ်အသန့ လၢအအိၣ် ပျဲဒီးတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပာ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကညီဖိအတၢ်ဖဲးဒုးထူလံၤ (မိၢ်ပာ်ဖဲဖုမၤယု အကျဲ) အဂ့ၢ်အဝီတဖၣ် ဘၣ်တၢ်တဲဖျါထီၣ်

အီၤတဆိဘၣ်တဆိ လၢအပၣ်ယုဒီး တၢ် ယုထၢဒုးအလီၤ ဒီးတၢ်မုၢ်တၢ်ဘိလၢတၢ်က သ့ၣ်အီၤ, တၢ်ဆၢကတီၢ်အလံာ်န့ၣ်လံာ်လါ, တၢ်ကံသၣ်ကတီၢ်တၢ်ချဲ ဒီးတၢ်သ့ၣ်အီၤအ ကျိအကျဲ, ဒီးမိၢ်လုၢ်ပာ်လၢတၢ်စ့ၢ်တၢ်နၢ် လၢအဘၣ်ထွဲဒီး သ့ၣ်ဖျးတၢ်ဖဲးတၢ်မၤတဖၣ် န့ၣ်လီၤ. လံာ်ပာ်ဖျါအံၤ ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ် စ့ၢ်ကီၢ်ဝဲဒၣ် သ့ၣ်ပုၤအတၢ်ဖိတၢ်လံာ်လၢတမ့ၢ် သ့ၣ်ညါတဖၣ် (Non Timber Forest Products - NTFPs) မ့ၢ်တၢ်ကီၢ်ဒိၣ်လၢ က ညီဖိအတၢ်အိၣ်ကူအီၤလၢ (တၢ်အိၣ်အတၢ် အိၣ်စံၣ်အိၣ်ကျၢ) အဂီၢ် ဒီးမုၢ်ဒါလီၤဆီလၢ ပိာ်မုၢ်ပိာ်မၤမၤလဲ လၢတၢ်အိၣ်ကူအီၤလၢ ဒီး သ့ၣ်ဖျးတၢ်ဖဲးတၢ်မၤဒီတခါအပူၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်အစၢလၢတၢ်ထံၣ်န့ၣ်အီၤလၢတၢ်မၤလိ ကွၢ်တၢ်တဘျီအံၤအပူၤန့ၣ် ပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ်ရဲ ရဲလၢ ထံလီၤကီၢ်ပူၤတၢ်ဒုးတၢ်ယၢ, လၢအ ယံာ်တုၢ်လံာ်အန့ၣ် ၆၀ ယာ်ယာ်အံၤ မ့ၢ်တၢ် ဂ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်တခါလၢအမၤလီၤမၢ်ကွၢ်ဝဲဒၣ် တၢ်မုၢ်တၢ်ဝဲ ဒီးလုၢ်လၢ်ထူသန့အါကလုာ် လၢကီၢ်သူလုၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဒုးတၢ်ယၢ မၤဘၣ်ဒီဝဲဒၣ်ပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယာ်ဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ် မုၢ် ခိၣ်ပုၤယီၤသုးပဒိၣ် သ့ၣ်ဒၣ်တၢ်ဒုးကျဲလၢ

တၢ်လီၤစ့ၢ်လၢတၢ်ဖဲးဒုးလုၢ်လၢဒီးတၢ်မုၢ်အါကလုာ်

အပညိဉ်ဝဲဒၣ်ထံဖိကီၣ်ဖိလီၤလီၤ နီၤသီးကမၤ
နၤကွံာ်ဝဲဒၣ် ပုၤဟံၣ်ဆၢတၢ်ဖိတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်
လီၤ. ပုၤမ့ၢ်ဘီထုလံာ်ဖိတဖၣ် ဘၣ်တၢ်သုး
ဆုၣ်ကွံာ်အီၤ, မ့တမ့ၢ် ဘၣ်ကဲထီၣ်ဝဲပုၤလီၢ်
အိၣ်ကမ့ၢ်ဖိလၢဒုပုၤပုၤ, လၢအစီၤစုၤယံၤဒီး
အနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲအဒုသဝီ ဒီးအစံာ်လီၢ်ဒုး
လီၢ်လၢဒုလၢညါသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤမ့ၢ်
သီထီလၢပုၤတအိၣ်တဆိးလၢအပုၤနီတဘျီ
တဖၣ်န့ၣ် တၢ်ဒုးတၢ်ယၢအယီၤကညီအနီၢ်
ဂံၢ်နီၣ်ဒုးလၢအဘၣ်လဲၤယုၢ်အိၣ်ကဒုလၢအ
ပုၤ အါထီၣ်ဂီၢ်ထီၣ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤအ
သးဒ်အံၤ မၤလုၤသုလုၤဂီၤကွံာ်ဝဲဒၣ်သ့ၣ်ပုၤ
တဖၣ် ဒီးမၤလီၤအုးလီၤယီၤကွံာ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်ဆၢၣ်
တၢ်မုၢ်အကလုာ်ကလုာ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဘၣ်
လဲၤသုးအိၣ်လၢတၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲၤ လၢတကြး
ဒီးသ့ၣ်ဖျးတၢ်မၤတဖၣ်, ဒီးပုၤလီၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်ဖိ

တဖၣ်လၢအတၢ်အိၣ်မူတဂၢ်တကျၢလၢစုက
ဝဲၤတၢ်ဒုးအကဆုးကတုၤအပုၤသ့ၣ်တဖၣ်
အံၤန့ၣ် မၤတံာ်တံာ်ဝဲဒၣ်မိၢ်လုၢ်ပၢ်လၢ် (ထု
လံၤ) တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးအကျိၤအကျဲသ့ၣ်တ
ဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်ဂ့ၢ်ဒ်အံၤအယီၤ ပုၤလီၢ်ကဝီၤဖိအ
တၢ်အိၣ်ကူအီၤလၢ (အိၣ်စံာ်အိၣ်ကျၢ) ဘၣ်
တၢ်မၤဟးဂီၤကွံာ်အီၤ ခီဖျိ လီၢ်ကဝီၤတၢ်ချံ
ထုလံၤ ဒီးတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘီလၢပုၤပုၤအါကလုာ်
လီၤမုၢ်လီၤမၢ်ကွံာ်ဝဲအယီၤန့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အ
သိး မၤဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးယုၢ်စ့ၢ်ကီးဝဲကညီဖိ
အပုၤတဝါအလုၢ်လၢ်ထုသန့ လၢအဘျးစဲ
လိာ်အသးဒီးန့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢ ဒီးတၢ်သ့ၣ်
အိၣ်ဖျးအိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမၤလီၤ
မၢ်ကွံာ်ဝဲကညီဖိအလုၢ်လၢ်အထုသန့ ဒီး
တၢ်သ့ၣ်ညါထုလံၤအါကလုာ် န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကတိၤဆှၢန့ၣ်

လုၢ် လၢ်ထူသနူအါမံၤ ဒီးန့ဆၢၣ် တၢ်မူအါကလုာ် မ့ၢ်တၢ်လၢအ အိၣ်စဲဘူလိာ်အသးဒိၣ်မး ဒီး မ့ၢ်စ့ၢ်ကီး ယုာ်ကတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ် ဒီးတၢ် ပါဆှၢရဲၣ်ကျဲၤတၢ်အခိၣ်တယၣ်န့ၣ်လီၤ. လုၢ်လၢ်ထူသနူအါမံၤ မ့ၢ်လီၤမူလီၤမၢ်ကွံာ် န့ၣ် ဖျၢၣ်ကလုာ်ဖိတဖၣ်အတၢ်ဆဲးတၢ်လၢ, တၢ်ဖဲးအိၣ်မၤအိၣ်အလုၢ်အလၢ်, ဒီးအတၢ် အိၣ်မူအကျဲတဖၣ် ကလီၤမူလီၤမၢ်ကွံာ်စ့ၢ် ကီးဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. န့ဆၢၣ်တၢ်ဘၣ်တုၤအါက လုာ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လၢအကၤယၢ်တၢ်အိၣ်မူ ဒီး ဒုးအိၣ်ဂၢ်ဆိးကျၢၤတၢ်လၢန့ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤအ ပူၤန့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်ဘျၢၣ်တၢ်တီၢ်တဂ့ၢ်ဘၣ်အပူၤ တၢ် မူအါကလုာ် ဘၣ်တိၢ်နီၣ်ဒီးတၢ်မၤဟးဂုၢ်ဟး ဂီၤဒီးတၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. နီၣ်ပဲးတၢ်အသး တၢ်မူလီၤဖွဲ ပှၤတနီၤကီး လၢ တၢ်မူတဝဲ (ecosystems) တဖၣ်ဘၣ် တၢ်မၤဟးဂီၤကွံာ်အီၤ မ့တမ့ၢ် တၢ်ဆိတလဲ ကွံာ်အီၤ, တၢ်မူကလုာ် (species) တဖၣ် ကီးမ့ၢ်နံၤဒဲးယၢ်ယၢ်န့ၣ် ဘၣ်တၢ်မၤလီၤအုး လီၤယီၤကွံာ်အီၤ ဒီးတၢ်မူချဲၤစၢၤ (genes) တ ဖၣ်ဘၣ်တၢ်ဆိတလဲဒီးဒုးကဲထီၣ်က့ၤအီၤလၢ

အသီ လၢပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိအတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီ ထီၣ် အတၢ်ဘၣ်ဘျးဘၣ်ဖျိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. နီၣ်သီးဟီၣ်ခိၣ်ချၢအံၤလုၢ်လၢ်ထူသနူအါမံၤ ဒီးန့ဆၢၣ်တၢ်ဘၣ်တုၤအါကလုာ် သုတအိၣ် တုၢ်ထဲတမံၤမိၤ ဒီးသုတသ့ၣ်မုၢ်အိးဖးတဂ့ၢ် အဂီၢ် လီၢ်ကဝီၤအလုၢ်လၢ်ထူသနူကြးဘၣ် တၢ်မၤကျၢၤထီၣ်အီၤ ဒီးန့ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤ တဖၣ် ကြးဘၣ်တၢ်ဒီသဒါက့ၤအီၤန့ၣ်လီၤ. နီၣ်သီးတၢ်မၤအံၤကလၢထီၣ်ပုၤထီၣ်အဂီၢ် တၢ် ကဘၣ်သုးဘုးယီၤသးဆူ မ့ၢ်မဆါတနံၤညါ အံၤ အပူၤသျှၢ်ဘီၣ်သးစၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အအိၣ် န့ၣ်လီၤ.

အရူဒိၣ်ဝဲဒၣ်လၢ တၢ်ကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ် ဘါပူၤသျှၢ်ဘီၣ်သးစၢ်တဖၣ် လၢကရဲၣ်သဲ ကတိၤက့ၤ လုၢ်လၢ်ထူသနူ ဒီးန့ဆၢၣ်တၢ် အိၣ်ယၢၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အလီၢ်အိၣ်စ့ၢ် ကီးဝဲဒၣ်လၢ တၢ်ကဘၣ်ဝဲၣ်ထံနီၤဖးက့ၤ ပူၤ ထူလံၤဖိတဖၣ်အတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူ လၢ အယုာ်ကတၢ်ဝဲဒၣ် အစိတဖၣ်အစိအံၤ အဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်အလုၢ်လၢ်ထူသနူ ဒီးအတၢ် သ့ၣ်ညါတဖၣ်နီၣ်လဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ကျဲအ ဂ့ၤကတၢ်တဘီၤလၢကပတုာ်ကွံာ် လုၢ်လၢ်ထူ သနူအတၢ်လီၤထွံၤလီၤယုၤ ဒီးတၢ်မူအါက

လုပ်အတတ်လီမူလီမာနဲ့ မှဲဝဲဒ်တတ်
ယဉ်ကဒါကုသးဆူ လိုလ်ထူသနူ တတ်
သုဉ်ညါ ဒီးတတ်ပာယဉ်ကု တတ်သုဉ်ညါထူ
လံလုအဒိအယိဒ် ဒီးလိုလ်ထူသနူ
သုဉ်တဖဉ်န့ဉ်လီ။

တတ်ဂုလုအမဟးဂီ ကိပ်ယီအနု
ဆဉ်ခိဉ်ယု ဒိဉ်ဒိဉ်မုမုန့ဉ်မုဝဲ ထံလီ
ကိပ်ပုတတ်ဒုးတတ်ယု၊ ကိပ်ယီသုးပဒိဉ်
အတတ်ဖံးတတ်မု လုအတတ်စိတတ်မုက
အိဉ်စံဉ်အိဉ်ကျုအဂီ ဒီးထံဖိကိပ်ဖိအတတ်
ဖံးအိဉ်မုအိဉ်လုကအိဉ်မုဝဲလုတတ်အိဉ်သး
ယံးစုအဖိလုကသုအဂီ သုဉ်တဖဉ်န့ဉ်
လီ။ မုကျိဝဲကွဉ်အတတ်လဲထီဉ်လဲထီ
လုအဖိသးစး ဒီးတဖိသးစး လုအမုဝဲ
တတ်မုကသုဉ်၊ တတ်ခုဉ်စာထး၊ တတ်ခုဉ်ထူ
ဂံခိဉ်ထံးတတ်သုဉ်ထီဉ် ဘီထီဉ်အတတ်လဲ
ထီဉ်လဲထီ ဒီးပာခါတတ်သုဉ်တတ်ဖုးသုဉ်တ
ဖဉ် မုတတ်မုသုဉ်တဖဉ်လု အဒုးအိဉ်ထီဉ်
တတ်ဟးဂီတဆံးတစုဘဉ်န့ဉ်လီ။ ဒီဖျိ
လုတတ်အိဉ်သးဒ်အံအယိန့ဉ် ကိပ်ယီတ
ဘုဉ်လု အပဲဒီး တတ်မုအါကလုဉ် ဒီးမု
ဟိဉ်ခိဉ်ချုအတတ်လီတတီလုအပဲဒီးဟိဉ်
ခိဉ်အထုးအစိ ဒီးအနုဆဉ်တတ်ထုးတီအိဉ်
ယုတဖဉ်အံ ဘဉ်လီမူလီမာနဲ့ကွဉ်ဝဲချ
သဒံးန့ဉ်လီ။

ကညီဖိတဖဉ် တုတ်ဘဉ်တုတ်တတ်အါအါ
သီသီ လုတတ်ဆုကတီတဘျးစါအပူလံ

န့ဉ်လီ။ အဝဲသုဉ်ဘဉ်လဲခီဖျိဝဲဒ် တတ်
သဘဉ်သဘုဉ်ကိကိခဲခဲလု ပယီသုးမိစိ
ရိပဒိဉ်အဖုတဖဉ်အဖု အတတ်ပတတ်ပြးအဖိ
လုစးထီဉ်လု ၁၉၆၂ နံဉ်လံလံန့ဉ်လီ။
အဝဲသုဉ်ဘဉ်လဲခီဖျိဘဉ်ဝဲဒ် ထံလီကိပ်
ပုတတ်ဒုးတတ်ယု စးထီဉ်လုကိလုဝါမု
လဲအိဉ်ကိပ် (အဲကလံး) အတတ်ပကတတ်
ကွဉ်ဖ ၁၉၄၈ နံဉ်လံလံန့ဉ်လီ။

ဖ ၁၉၆၀ နံဉ်ဆံဖျိအစိးခံတကပု
န့ဉ် “တတ်လွံတတ်သနူ”, လုအမုတတ်ဒုး
ကျတဘီလုကတြိဆုကွဉ်ပုပာဆုတတ်ဖိအ
ဂီ ဘဉ်တတ်ဒုးအိဉ်ထီဉ်အံန့ဉ်လီ။ ဒ်သး
မုသဘံးဒီးမုလီမာနဲ့ကွဉ်ဝဲဒ် န့ဉ်ကလုဉ်
ပုပာဆုတတ်ဖိတဖဉ်ကန့ဉ်ဝဲအဂီ သုးပဒိဉ်
သုဝဲဒ်ဖိလစံဉ်အံခီဖျိပညိဉ်ယီဝဲဒ်အ
တတ်ဒုးအခိဉ်ဆူ ထံဖိကိပ်ဖိလုအဆိဉ်ထွဲတတ်
ပာဆုသုဉ်တဖဉ်အအိဉ်န့ဉ်လီ။ ဖိလစံဉ်
အံ ဒိဉ်တတ်ကွဉ်ဝဲ တတ်ဆိဉ်ထွဲမုစုအကျ
လု ပုပာဆုတတ်ဖိတဖဉ်ကမုအါထီဉ်အ
သုးမုသံဉ်ဘီနိဉ်ဂံ, ဒိဉ်တတ်ကွဉ်ဝဲတတ်ဆး
ကျိးအကျလုတတ်ကဒီးန့ဉ်ဘဉ်တတ်ကစိဉ်ဒီး
တတ်အိဉ်တတ်အီ, ဒီးဒိဉ်တတ်ကွဉ်စုဂံကိးဝဲကျိဉ်
စုတတ်ဟဲနုအကျကပိသုဉ်တဖဉ်န့ဉ်လီ
(Global Witness, 2003).

စးထီဉ်လု ၁၉၈၀ နံဉ်ဆံဖျိအစိးခံ
တကပုန့ဉ် တတ်ဒုးတတ်ယုတဖဉ် ဆူဉ်ထီဉ်
ဝဲဒ်ဒိဉ်ကလဲလုကလုဉ်န့ဉ်တတ်ပာဆု

သုဂ်တဖဉ်အိဉ်တၢ်အလီၢ်ဒီးလၢကညီဖိအ
ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. နံၣ်သိးအသးမုၢ်သံၣ်ဘိတဖဉ်
အပတီၢ်ကထီၣ်ဘးဒီးအနီၣ်ဂံၢ်ကအါထီၣ်
အဂီၢ်, ၁၉၈၈ နံၣ်န့ၣ် သးပဒိၣ်ဒုးအိဉ်
ထီၣ်ဝဲ “တၢ်အိးထီၣ်တၢ်ကူၣ်လဲၣ်မၤကၤအ
တြၢဖိလစံၣ်”, အိးဟံထီၣ်အထံကီၢ်ဒ်သိး
ထံဂုၤကီၢ်ဂၤကဟဲဘျၢလီၤကျိၣ်စုအဂီၢ်န့ၣ်
လီၤ. တၢ်အိဉ်တူၢ်အိဉ်ကလီၤထံကီၢ်အန့
ဆၢၣ်တၢ်အိဉ်ယၤဖးဒိၣ်ဟဲပိာ်ထွဲထီၣ်အခံ
န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤသုၣ်, တၢ်ချၢၣ်စၢ်ထး,
တၢ်ထုးထီၣ်ကံၤသဝံ ဒီးတၢ်ဖိၣ်ညၢၣ် အခွဲး
အယၢ်တဖဉ် ဘၣ်တၢ်ဆါအီၤအါအါဂီၢ်ဂီၢ်
ဒီးချဲးဒီးချဲးဒုးထံကီၢ်အိဉ်ဘူးအိဉ်တၢ် နံ
အမုၢ်ဝဲဒၣ် ကီၢ်စံၣ် (တရူး) ဒီးကီၢ်ကွီၣ်တဲၣ်
အအိဉ်န့ၣ်လီၤ.

ခိၣ်ယၤဝးတရံးတူၢ်ဘၣ်တၢ်မၤစုၤလီၤ
ကွံာ်အီၤဒိၣ်ဒိၣ်ကလဲၣ်, ဒီးလၢတၢ်အခိၣ်အံၤ
အယီၤ တၢ်ဘၣ်ဒိးဒိၣ်ဟဲဘၣ် ကဒါက့ၤ

ဖျၢၣ်ကလုာ်ဖိလၢအကထီကလးတဖဉ်အတၢ်
အိဉ်မူ လၢအဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢသုၣ်
ဒိၣ်ဝၣ်ပုၢ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်သုၣ်တဖဉ်အဖိ
ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ကညီဖိတဖဉ် ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်
မဲာ်ဒီးဒိၣ်ဒီးတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢအည့တတဲာ်အဖိ
တဖျၢ နံၣ်ပစံးတၢ်အသိး တၢ်အိဉ်တၢ်အီၤအ
တၢ်ယံးတၢ်စုၤ, ပုၤဂံၢ်ဝီတၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢတ
အိဉ်, မုၢ်ကျိၤဝဲကွၢ်အတၢ်နးတၢ်ဖျိၣ် ဒီး
သုၣ်ပုၢ်အတၢ်လီၤဟံလီၤပျီၤသုၣ်တဖဉ်န့ၣ်
လီၤ. နံၣ်အသိး တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲလၢတဘျီ
ဘၣ်တၢ်ပၤအီၤလၢ ကညီဖိတဖဉ်န့ၣ် ခဲအံၤ
ဘၣ်တၢ်ပံးန့ၢ်ဆူၣ်ကွံာ်အီၤလၢသးပဒိၣ် (န
ဝတ-နအဖ) န့ၣ်လီၤ. ပုၤဖုဖိသဝီဖိတဖဉ်
ဘၣ်တၢ်သးဆူၣ်ကွံာ်အီၤဆူၣ် ပယီၤသး အ
တၢ်ပာ်ဖျိၣ်လီၢ်, မ့တမ့ၢ် အဝဲသုၣ်ဘၣ်ယုာ်
ပုၤဖျးကွံာ်အသးသမုဆူၣ် ကစၢ်ကလိသုၣ်
ဒိၣ်ဝၣ်ပုၢ်အကျါ ဒီးဆူၣ်ကီၢ်ကွီၣ်တဲၣ်-ကီၢ်ပ
ယီၤကီၢ်ဆၢတၢ်လီၢ်သုၣ်တဖဉ်န့ၣ်လီၤ.

တပ်ပညိဉ်ဒီးတပ်ဃုသုဉ်ညါအကျိကျဲ

ပဉ် ပပ်ဖျါအံၤအတပ်ပညိဉ်မ့ၢ်ဝဲဒ် သိးကဃုသုဉ်ညါဝဲ ထံလီၤ ကီၢ်ပုၤတၢ်ဒုးတၢ်ယၤ အတပ်မၤ ဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံး တၢ်မူအါကလုာ်, လီၤဆီ နှဲတၢ် တၢ်အိဉ်အမ့ၢ်အဘိ သုဉ်တဖၣ်န့ၣ် လီၤ. လံာ်ပပ်ဖျါအိဉ်ဒီးအတပ်ပညိဉ်လၢ ကမၤဖျါထီၣ် ကညိဖိအတၢ်ဒီးသန့ထီၣ်အ သးလၢတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိလၢတၢ်သုဉ်အီၤ ဒီးတၢ် မ့ၢ်တၢ်ဘိလၢတၢ်ဃုအိဉ်အီၤလၢပုၤတဖၣ် အဖီခိဉ်, ကညိဖိတဖၣ်အတၢ်ဒီးသဒါ ဒီးအ တၢ်ကတဲာ်ကတီးန့ၣ်ဆၢခိဉ်ယၤဒ်လဲၣ်, ဒ် သိးအတၢ်လုာ်အိဉ်သးသမူကအိဉ်ကအိဉ် ခိးဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဃုထံဉ်သုဉ်ညါအ လီၤမ့ၢ်ဝဲ တၢ်ဖိအသဝီဒီးသဝီအိဉ်ဘူးအဂၤ ၃ ဖျါ, လၢမ့ၢ်တြီၤကီၢ်ရၣ်, ကီၢ်သုလုၤက လံာ်စးဟီၣ်ကဝီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဃုထံဉ် သုဉ်ညါဘၣ်တၢ်မၤအီၤလၢ ကညိဖိခိဉ်ယၤ ဒီးပုၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်မၤပုၤဘူးစဲကရၢ (KESAN) န့ၣ်လီၤ.

ကျိကျဲလၢဘၣ်တၢ်သုအီၤလၢတၢ်လဲၤဃု ထံဉ်သုဉ်ညါတၢ်အကတီၢ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ တၢ်တၢ် ပိဉ်တၢ်ပိသကိးတၢ်ဒီးဒူဖိသဝီဖိ လၢအိဉ် ဃုဉ်စုာ်ကိးဒီးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတနီၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်သုစုာ်ကိးပုၤလီၢ်ကဝီၤဖိအတၢ်ပဉ်ဃုဉ်မၤ သကိးတၢ်လၢတၢ်ဃုသုဉ်ညါအပူၤ ဒ်သိး တၢ်ကစီၣ်တဖၣ် ကမ့ၢ်တၢ်လၢအပပ်ဖျါထီၣ် စဲယဲၤ ပုၤဒူဖိသဝီဖိတဖၣ် အတၢ်ထံဉ်တၢ် လဲၤခီဖျိနီၢ်နီၢ်အဂီၢ်လီၤ. တၢ်ကစီၣ်လၢတၢ် ဒီးန့ၢ်အီၤလၢပျီပူၤတဖၣ် ဟဲဝဲဒ်လၢနီၢ်ကစၢ် အတၢ်လဲၤစီၤကွၢ်တၢ်, တၢ်အိဉ်ဖျိဉ်တၢ်ပိဉ် သကိးတၢ် ဒီးတၢ်သမံထံ ပုၤလီၢ်ကဝီၤဖိလၢ အသုဉ်ညါသုဉ်ခိးတၢ်တဖၣ်အအိဉ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ပပ်ဖျါအံၤန့ၣ် မ့ၢ်ဒီးဒ်တၢ်ဃုသုဉ် ညါဆီအပတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ခီဖျိထံလီၢ်ကီၢ်ပုၤ တၢ်ဒုးတၢ်ယၤမၤအသးဒီးအယီ တၢ်ကီတၢ်ခဲ အိဉ်ဝဲဒ်အါမံၤ လၢအဘၣ်ဃးဒီးတၢ်ဘၣ် တၢ်ဘၢ လၢပုၤဃုသုဉ်ညါတၢ်ဖိ ဒီးဒူဖိသဝီဖိ လၢအမၤသကိးတၢ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤ ဃုသုဉ်ညါတၢ်ဖိလဲၤဆူသဝီပုၤ ၃ ဘျီ ဒီး ဟံးန့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ်ခဲလၢာ်ယံာ်ဝဲ ၆ လၢ ဃုဉ်ဃုဉ် လၢကထၢဖျိဉ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိကျဲအဂီၢ် န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိကျဲလၢတၢ်ဒီးန့ၢ်အီၤတ ဖၣ် ခဲလၢာ်ဘၣ်တၢ်ဝဲာ်ထံနီၤဖး သကိးအီၤ လၢ တံၤသကိးပုၤဃုသုဉ်ညါတၢ်ဖိတဖၣ် ဒီး ပုၤလၢအသုအဘၣ် ဘၣ်ထွဲတၢ်ဂ့ၢ်အံၤသုဉ် တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ခိုင်တဃာ်တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဃးကိၢ်ပယီၤ

ဟီၣ်ခိၣ်မၢ်ဖးခိၣ်

ကိၢ်ပယီၤအလၢ်အထီၣ်အိၣ် ၆၇၈,၅၉၉ စက္ကယၢ်ကံလိၣ်မံးထၢ်, အကိၢ်ဆၢအိၣ်စဲ ဘူးလိၣ်အသးဒီး ကိၢ်ဘၣ်ကလိၣ်ဒီး, ကိၢ်အု နယၢ်, ကိၢ်စံၣ် (တရုးကိၢ်), ကိၢ်လၢအိၣ် (လိကိၢ်) ဒီးကိၢ်ကိၣ်တဲၣ် န့ၣ်လီၤ. ကိၢ်ပယီၤအံၤ အိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးလၢတၢ်ကိၢ်လီၤ ကဝီၤအဟီၣ်ကဝီၤပူၤ ဒီးမ့ၢ်ဝဲဒၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ချၢ တၢ်လီၤစ့တၢ်အကျိၢ်တတိၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ် စ့ထံသ့ၣ်ပုၤန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်စ့ကိၢ်ဝဲတၢ်စ့ထံ သ့ၣ်ပုၤအလၢ်အထီၣ်ကတၢ်တတိၤလၢဟီၣ် ခိၣ်ချၢန့ၣ်လီၤ. န့ၣ်ဆၢတၢ်အိၣ်ယၢၤအံၤအမ့ၢ် သ့ၣ်ပုၤ, ရၣ်နီၣ်သိ, လၢလၢ်ဒိၣ်ပူၤဒိၣ်, န့ၣ် ဆၢၣ်ကံသဝံ ဒီးထံဂံၢ်လီၤမ့ၢ်အူဂံၢ်ဘၣ်သ ဟီၣ်တဖၣ် အိၣ်ဝဲလၢကိၢ်ပယီၤပူၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကသုၣ်ကသံး (climate)

ထံကိၢ်အတၢ်ကသုၣ်ကသံး (climate) မ့ၢ်ဝဲဒၣ် တၢ်ကိၢ်လီၤကဝီၤမိၢ်စူ (tropical moonsoon) န့ၣ်လီၤ. တၢ်အၢၣ်, တၢ်စူ,

တၢ်ကိၢ် ဒီးတၢ်ကိၢ်သီအုး (လၢအုၣ်ဖျိ-လၢ စဲးပထုဘၣ်), ဝဲတၢ်ခုၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ် တၢ်အၢၣ်ဘူဝဲ, တၢ်စူလီၤဖျိ, တၢ်ကိၢ်တၢ် ခုၣ်ဝဲအဘၣ်ဒီး ဒီးတၢ်ကိၢ်သဝံစ့ဝဲဒၣ် (လၢအိၣ်ကထိဘၣ်-လၢမးရၣ်) န့ၣ်လီၤ.

ပုၤထံမိကိၢ်ဖိနီၣ်ဂံၢ်

ကိၢ်ပယီၤဘၣ်တၢ်နီၤဖးလီၤအိၣ်ဆူ ကိၢ် စဲၣ်န့ၣ်ဘၣ် ဒီးကိၢ်ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ထံ ကိၢ်တဘျီလၢ ဖျိကလုာ်မိအကလုာ်က လုာ်အိၣ်ဆိးသကိးဝဲလၢအပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ် ဖွးတယးဝဲလၢ ထံမိကိၢ်ဖိအနီၣ်ဂံၢ် ၆၈ % မ့ၢ်ဝဲပုၤယီၤဖိ, ၉ % မ့ၢ်ဝဲပုၤယီၤဒိၣ်ဖိ, ၇ % မ့ၢ်ဝဲပုၤကညီဖိ, ၄ % မ့ၢ်ဝဲပုၤရၣ် ခၢၣ်ဖိ, ၃ % မ့ၢ်ဝဲပုၤတရုးဖိ, ၂ % မ့ၢ်ဝဲ ပုၤကီၤလၢသုဖိ ဒီး ၂ % မ့ၢ်ဝဲပုၤမိၣ်ဖိသ့ၣ် တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖျိကလုာ်မိအဂူၤအဂတ ဘျုးကလုာ်လၢအမ့ၢ် ပုၤကၤခွၢ်ဖိ, ပုၤကရ နံၣ်ဖိ, ပုၤခွီဖိ (ခွီ) ဒီးပုၤဝးဖိ သ့ၣ်တဖၣ် န့ၣ် အနီၣ်ဂံၢ်ပာ်ဖျိၣ်ခဲလၢအိၣ်ဝဲ ၅ % န့ၣ်လီၤ (CIA, 2003)

လံးန့ၣ် ကလုာ်ဒုၣ်လၢအဆိၣ်လၢကီၢ်စံၣ်တဖၣ်အံၤအပူၤ ဂဲဆၢထၢၣ်ဒုးတၢ်လၢကးန့ၢ် တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပၤလီၤသးအဂီၢ် တဖၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အနီၢ်နီၢ်န့ၣ် ဖဲ ၁၉၄၅ နံၣ် ဖုၣ်ခိၣ်ဒီးကိၤလၢတၢ်ဒုးဝံၤန့ၣ် တၢ်ဂၤလိာ်လၢကညီၣ်ကီၢ်လီၤလီၤဆိဆိ (ကီၢ်စီၣ်စံၣ်), ဘၣ်တၢ်စးထီၣ်တၢ်လံၤအိၣ်တၢ်ပၤဖီၤဒီးတၢ်ဂၤလိာ်လၢကီၢ်ပယီၤကးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ထုၣ်ဖျးတၢ်သဘျၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ကီၢ်ပယီၤအထံၣ်ဂၤကီၢ်သးအသန့မ့ၢ်ဝဲပၤလံၤဖဲၤတြီၤ ဖဲၤဒေရၢၢ်သန့ (parliamentary federal system) ဘၣ်ဆၣ် ဘၣ်တၢ်ဆိတလဲက့ၤအိၣ်ဆူ သးမိၤစီၣ်ရိၤသန့ ဖဲသးခိၣ်ကျၢၢ်န့ၣ် ဟံးန့ၢ်ဆူပဒိၣ်တၢ်စိတၢ်ကမိၤ ဖဲ ၁၉၆၂ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲ “ကီၢ်ပယီၤဖိအဆိၣ်ရှၢၣ်လုးကျဲသန့”, လၢအမ့ၢ်သန့တခါလၢ အဒုးကဲထီၣ်ကွၢ်နီၢ်တဂၤပၤအတၢ်ဖိတၢ်လံၤ ဆူပဒိၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤ ဒီးကးတံၣ်ကွၢ်ထံကီၢ်အဝဲတြီၤ လၢထံဂၤကီၢ်ဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲ ၁၉၆၀ နံၣ်ဆံၣ်ဖျိၣ်အစိးခံတကပၤန့ၣ် “တဲာ်လွံာ်တဲာ်သန့” လၢအမ့ၢ်တၢ်ဒုးကျဲတဘီၤလၢကတြီၤဆၢကွၢ်ပၤပၤဆၢတၢ်ဖိန့ၣ် ဘၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အိၣ်လီၤ.

သးပဒိၣ်သ့ဝဲဒၣ်ဖိလစံၣ်အံၤ ဖိသိးဆိၣ်တံာ်ဝဲ ဖျၢၣ်ကလုာ်ပၤပၤဆၢတၢ်ဖိတဖၣ်ကန့ၢ်ဝဲဒၣ်အဂီၢ်, ခိဖျိပညိၣ်အတၢ်ဒုးအခိၣ်ဆူ ထံဖိကီၢ်ဖိလၢအဆိၣ်ထွဲတၢ်ပၤဆၢတဖၣ်

အဆိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိလစံၣ်အံၤ မၤဟးဂီၤကွၢ်ဝဲဒၣ် တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤအကျဲလၢ ပၤပၤဆၢတၢ်ဖိတဖၣ်ကမၤအါထီၣ်အသးမ့ၢ်သံာ်ဘိခိဖျိခိၣ်တဲာ်ကွၢ်ဝဲဒၣ် အဝဲသ့ၣ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကးန့ၢ်ဘၣ် တၢ်ကစီၣ်, တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်ဒီးကျိၣ်စ့ အကျဲသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ (Global Witness, 2003).

ဖဲ ၁၉၈၈ နံၣ်န့ၣ်သးခိၣ်ကျၢၢ်န့ၣ်အိၣ်ဘျးကွၢ်ဝဲ ဒီး နဝတ (SLORC) ဘၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ. ခိဖျိလၢ နဝတလိာ်ဘၣ်စ့သပုၤတၢ်အယီၤ အဝဲသ့ၣ်ဘျးကဒါက့ၤ တၢ်ကးတံာ်တြီၤအသန့ ဆူ တၢ်အိၣ်ထီၣ်တြီၤအသန့ လၢထံဂၤကီၢ်ဂၤတဖၣ်ကဟဲဘျၢလီၤအကျိၣ်စ့လၢကီၢ်ပယီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်အံၤ မၤဟးဂီၤဝဲဒၣ်ထံကီၢ်အန့ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤဖးဒိၣ်ညါလီၤ. ထံကီၢ်အိၣ်ဘျးအိၣ်တၢ်တဖၣ် လၢတၢ်ပစုာ်ပတုၤအပူၤန့ၣ် သးပဒိၣ်ဆါန့ၢ်အဝဲသ့ၣ်လၢ တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကဟဲန့ၢ်လီၤမၤသ့ၣ်မၤဝဲ, ချၢၣ်လၢချၢၣ်လု, ထုးထီၣ်ကၢ်သဝံ ဒီးဖိၣ်ဒုၣ်ဖိၣ်ညၣ်လၢကီၢ်ပယီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.

ခိဖျိလၢမ့ၢ်ကျိၣ်ဝဲကွၢ်အတၢ်မၤဒ်သိးအံၤအယီၤန့ၣ် န့ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤလၢအထူးအတီၤကတၢ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ချၢအတၢ်လီၢ်အါတီၤအကျါတတီၤအံၤ ဘၣ်ဟးဂုၢ်ဟးဂီၤကွၢ်ဝဲဒၣ်ခိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ် လၢတၢ်ပၤက့ၤအိၣ်တအိၣ်ဘၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ကျိၣ်စ့လၢတၢ်ဒီးန့ၢ်အိၣ်တ

ဖှ် သုးပဒိဉ် ပွါနုကျိချံမျိုဉ်သုဉ်, ဆိဉ်ထွဲ အသုးမုာ်သံဉ်ဘိ ဇီးပုာ်ဆါသုးတဖှ် န်သိး ကဒုးနုာ်ကွံာ်ကလုာ်ဉ်ပုာ်မုာ်ဆါတဖှ်တဖှ် အဂီၢ်လီၤ. ထံကီၢ်တနီၤအတၢ်ဆိကတီၢ် ကွံာ်မုာ်ကျိဃဲကွံာ်အတၢ်မၤသကိးတၢ်ဇီးကီၢ် ပယီၤအံၤ ကးတံာ်ဃာ်ဝဲဒုဉ်တၢ်ခွဲးတၢ်ဃာ် လၢကီၢ်ပယီၤကးဇီးန့ၢ်ဘဉ်စုဟ့ဉ်လီၢ် လၢ ဟီဉ်ခိဉ်စုတး ဇီးဘိမုာ်သကိးဘိမုာ်ကျိဉ်စု ပာ်ကီၤကရၢအဆိဉ်န့ဉ်လီၤ. ဘဉ်ဆဉ်သ နက့, ကီၢ်စံဉ်, ယပဉ်, ဖြဉ်စုဉ်, ကီၢ်အ ဖဲကရၢ ဇီးမုာ်ထီဉ်ကလံာ်ထံးအုရၢထံကီၢ် တဖှ် အတၢ်ဟဲဘျၢလီၤကျိဉ်စုအံၤ ကဲထီဉ် တၢ်မၤစၢလၢ ကီၢ်ပယီၤအမုာ်ကျိဃဲကွံာ်အ ဂီၢ်တဒီးကွဲးဘဉ်(Global Witness, 2003).

သကုဟီဉ်ခိဉ်ချၢန့ဉ်, ဟီဉ်ခိဉ်ဘိမုာ်တ ဖှ် စံးအာစံးသီကီၢ်ပယီၤပဒိဉ်လၢအမၤဘဉ် ဒိဝဲဒုဉ် ပုာ်ဟီဉ်ခိဉ်ဖိတၢ်ခွဲးတၢ်ဃာ်န့ဉ်လီၤ. တၢ်ဆူဉ်မဲာ်ကဲာ်မဲာ်အဒိဉ်ကတၢ်လၢသုးပဒိဉ် မၤဝဲန့ဉ် မုာ်တၢ်ခးသံဝဲဒုဉ်ပုာ်ကျိဉ်ဖိလၢအက ထီတဖှ်အကထိ လၢအ “ဆၢဒးပုး” ကီၢ် ပယီၤပဒိဉ် လၢတၢ်မုာ်တၢ်ခုဉ်အကျဲ ဖဲလၢအီ ကျိ ၁၉၈၈ နံဉ်န့ဉ်လီၤ. န်သိးထံဂုၤကီၢ် ဂၤအတၢ်ထံဉ်ဇီးအတၢ်ဒိဆါ လၢအတဂုၤလၢ သုးပဒိဉ်အဖီခိဉ်ကစၢလီၤအဂီၢ် သုးပဒိဉ် ဆိတလဲကွံာ် မံၤ “နဝတ” ဆူ “နအဖ” ဖဲလၢနီဉ်ဝုဘၢဉ် ၁၉၉၇ နံဉ်န့ဉ်လီၤ. မ့မုာ် ခိဉ်နုာ်ဖးဒိဉ်လၢတၢ်ဖိခိဉ်တဖှ်တခီ တၢ်ဆိ

တလဲမနုးမးတအိဉ်ဘဉ်. ပၤဃာ်ဒီးဒုဉ်အ လီၢ်ဆုဉ်နီၤ ဇီးအသုးမိဖိရီၤတၢ်ပတၢ်ဉ်းအ တၢ်ဆိကမိဉ် ဇီးအသန့န့ဉ်လီၤ.

တၢ်မုာ်အါကလုာ်လၢကီၢ်ပယီၤအပူၤတ ဖှ် ဒ်တၢ်အိဉ်တၢ်အီဇီးသုဉ်ဖျးကရၢ (FAO) အတၢ် သမံသမိးကွံာ်တၢ်လၢလီၢ်ခံကတၢ် အိဉ်အသိးန့ဉ် ကီၢ်ပယီၤအမဲာ်ဖံးခိဉ် ဘဉ် တၢ်ကျၢာ်ဘၢအီၤလၢသုဉ်ပုာ်အါန့ၢ်ဒီး ၄၀ % န့ဉ်လီၤ. သုဉ်ပုာ်အဟီဉ်ကဝီၤ ၇၅ % န့ဉ် မုာ်ဝဲ တၢ်ကီၢ်လီၢ်ကဝီၤတၢ်စူထံသုဉ်ပုာ် ဇီး အိဉ်တၢ် ၂၅ % န့ဉ် မုာ်ဝဲတၢ်ခုဉ်လီၢ်ကဝီၤ သုဉ်ပုာ်န့ဉ်လီၤ (Global Witness, 2003).

ကီၢ်ပယီၤမုာ်ဝဲထံကီၢ်လၢ န့ဆၢဉ်တၢ်မုာ် အိဉ်ဝဲအအါကတၢ်အကျိတတီၤ လၢမုာ်ထီဉ် ကလံာ်ထံးအုရၢကီၢ်မိာ်ပုာ်အခိသုခိဉ်အက ဝီပူၤ (mainland Southeast Asia) န့ဉ်လီၤ. သုဉ်ပုာ်အဒိဉ်အယိာ်ဇီးအတီဉ်လၢအအိဉ် လီၤတဲာ်ကုၤလၢ မုာ်ထီဉ်ကလံာ်ထံးအုရၢအ ပူၤတတဲာ်ဘျဲဉ်န့ဉ် ဘဉ်တၢ်ထံဉ်န့ၢ်အီၤလၢ ကီၢ်ပယီၤအပူၤလီၤ. ကီၢ်ပယီၤမုာ်ထံကီၢ်လၢ အကဲဝဲဒုဉ်တၢ်မုာ်ကလုာ်ဂီၢ်မုာ်ဂီၢ်ပၤ လၢတၢ် တထံဉ်န့ၢ်အီၤလၢတၢ်လီၢ်အဂုၤအဂၤဘဉ် အ ဟံဉ်ဖးဒိဉ်တဖျၢဉ်, တၢ်မုာ်တၢ်ဘိလၢတၢ်မၤ နီဉ်မၤဃါဃာ်အီၤအိဉ်ဝဲ ၁၁,၈၀၀ ကလုာ် ဃာ်ဃာ်ဇီးလၢအကျိ ဝဉ်အိဉ်ဝဲ ၁၀၀ က လုာ် ဇီးဖိသုဉ်ခံအိဉ်ဝဲ ၈၀၀ ကလုာ်လီၤ, (Ministry of Inform ation, 2002).

တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိအကလုာ်လၢတၢ်ထံၣ်န့ၣ်
 န့ၣ်အိၣ်လၢကီၢ်ပယီၤသ့ၣ်ပှၢ်အပူၤန့ၣ်အိၣ်
 ဝဲ ၁,၀၀၀ ဘျၢၣ်န့ၣ်လီၤ.(SPDC, 2002).
 ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိလၢအဖုးအိၣ်န့ၣ်အဖိလၢတၢ်မၤ
 နီၣ်ယၢ်အိၣ်န့ၣ်အိၣ်ဝဲ ၃၀၀ ကလုာ်, ထီၣ်
 အိၣ်ဝဲ ၁,၀၀၀ ကလုာ်, ခွံၣ်ဒီးဂ့ၢ်အက
 လုာ်အိၣ်ဝဲ ၃၆၀ ဒီးထံၣ်ဘျၢၣ်ညၢ်အကလုာ်
 အိၣ်ဝဲ ၃၀၀ န့ၣ်လီၤ (Eberhardt, 2002;
 Global Witness, 2003; Clarke, 1999;
 Forest Department Myanmar, 1991).
 တၢ်ထံၣ်န့ၢ်ဝဲန့ၢ် ဟီၣ်ခိၣ်ချၢဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိအ
 ကလုာ်လၢအနီၣ်ဂံၢ်ကၤ ၁၄၅ ကလုာ် လၢ
 ကီၢ်ပယီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.

ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်အံၤ ပၣ်ယုာ်ဝဲ အု
 ရၣ်ကဆိ, တၢ်ဘီၤနၤ, ဘီၣ်သိၣ်, ခုစံၣ်ပိၣ်
 (clouded leopard) အုရၣ်သၢၣ်မံၤယီၤဖး
 ဒိၣ်-ခုဘျၢ (Asian golden cat) ဒီးအုရၣ်တၢ
 သူ (Asian black bear) သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ
 (Eberhardt, 2002).

ကီၢ်ပယီၤအိၣ်ဒီးကဆိမံၤအဖု ၄,၀၀၀
 ယၢ်ယၢ် ဒီးမ့ၢ်ကီၢ်တဘျုးလၢကဆိမံၤအိၣ်
 အအါကတၢ်လၢမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးအုရၣ်အ
 ပူၤန့ၣ်လီၤ (Global Witness, 2003). တၢ်
 လီၤအိၣ်ဝဲန့ၣ် ၃၄ တီၤလၢဘၣ်တၢ်တြီယာ်
 အိၣ်လၢကီၢ်ပယီၤအပူၤ ၆အမ့ၢ်ဝဲန့ၣ် တၢ်မံၤ
 လၢ (ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိ, ထီၣ်လံၣ်) အတၢ်အိၣ်
 ကဒုလီၤ, ဒီကလုာ်ကရၢၢ် (national

park), ဟီၣ်ကဝီၤလၢတၢ်တြီယာ်အိၣ် ဒီးတၢ်
 လီၤလၢကဆိကအိၣ်ဆိးဝဲအဂီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်
 န့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၤလၢတၢ်တြီယာ်အိၣ်အအုရ
 ယၢ်ပၣ်ဖျိၣ်ခဲလၢန့ၣ် ကလီၤလီၤန့ၣ်ထံထံ
 ကီၢ်ဒီးဘျုးအအုရယၢ် ၂ % ဧၤလီၤ.

ကညီကီၢ်စဲၣ်ဒီးမ့ၢ်တြီယာ်ကီၢ်ရၣ်

ကညီကီၢ်စဲၣ်အိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးလၢ
 ကီၢ်ပယီၤကလံၤထံးမ့ၢ်ထီၣ်, အကီၢ်ဆၢအိၣ်
 ဝဲ ဘျး လီၤသး ဒီးကီၢ် ကီၣ် တဲၣ်, ကရၢၢ်
 နံၣ်ကီၢ်စဲၣ်, ယိၤဒိၣ်ကီၢ်စဲၣ်, မၤတလုာ် ကီၢ်
 ခိ, ပကီၢ်ကီၢ်ခိ, မိၣ်ကီၢ်စဲၣ်ဒီးမိးတမးပိၣ်
 လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ကညီကီၢ်စဲၣ်လၢအဘၣ်တၢ်
 နီၤဖးလီၤအိၣ်ဆူကီၢ်ရၣ်န့ၣ်ဘျုးအံၤန့ၣ် တၢ်
 ထီၣ်ဖုးတယးအထံဖိကီၢ်ဖိနီၣ်ဂံၢ် အိၣ်ဝဲ
 ၁,၄၃၁,၃၇၇ ဂၤန့ၣ်လီၤ (Ministry of In
 formation, 2002). ကီၢ်ရၣ်န့ၣ်ဘျုးလၢ
 အံၤ အအါဒီးအစုၤန့ၣ် ဘၣ်တၢ်ပၤဘၣ်အိၣ်
 လၢ နအဖ ပယီၤသးပဒိၣ်တဖၣ်သိးလီၤအ
 သးဘၣ်.

ကညီကီၢ်စဲၣ်အထံဖိကီၢ်ဖိ ယုပုတပူ
 (ပုၤ ၂၆၁,၀၀၀ ဂၤ) န့ၣ် ဘၣ်အိၣ်မူဝဲဒ်ပုၤ
 လီၤအိၣ်ကမ့ၢ်ဖိအသိး, ဒီးပုၤ ၁၁၆,၈၀၀
 ဘျုးဘၣ်ကဲထီၣ်ဝဲပုၤဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲဖိ လၢ
 ကီၢ် ကီၣ် တဲၣ် - ကီၢ်ပယီၤကီၢ်ဆၢ န့ၣ်လီၤ,

(Global IDP Database, 2003; UNHCR, 2003). တၢ်ထီၣ်ဒူးတယးအဂၤအဂၤအိၣ် စ့ၢ်ကိးလာ ကညီဖိအနီၣ်ဂံၢ်ခဲလၢ်အိၣ်ဝဲ ၇ ကကွၢ်ဂၤလၢကီၢ်ပယီၤဒိတဘျီညါအပူၤန့ၣ်လီၤ, (Singaporean Karen Seminar, 2003). ဟီၣ်ကဝီၤတၢ်လီၤတၢ်ကျဲၣ်ခိၣ် သ့ၣ်လၢလံာ်ပာ်ဖျါတဘျီအံၤပညိၣ်ဝဲန့ၣ် မ့ၢ်ဝဲ မုၢ်တြီၤကီၢ်ရၢၣ် (ပယီၤကိးလာ ဖာ်ပူၣ် ကီၢ်ဆၣ်) န့ၣ်လီၤ. လၢမုၢ်တြီၤကီၢ်ရၢၣ်အ ပူၤ ထံဖိကီၢ်ဖိအိၣ်ဝဲ ၁၂၅,၃၂၀ ဂၤလီၤ. နီၢ်ဂံၢ်အဝဲအံၤန့ၣ် ပာ်ဃုာ်ဒီးပုၤလီၤအိၣ်ကမ့ၢ် ဖိ ၃၇,၀၀၀ ဂၤ (၆,၆၁၇ န့ၣ်)လၢဘၣ်ဃုာ် အိၣ်ဃုာ်လၢကီၢ်ရၢၣ်အသ့ၣ်ပျၢ်တဖၣ်အပူၤ န့ၣ်လီၤ, (Global IDP Database, 2002).

မုၢ်တြီၤကီၢ်ရၢၣ်အိၣ်ဝဲဒၣ်လၢလၢ ကညီ ကီၢ်စၣ်အကလံာ်စိးတကပၤန့ၣ်လီၤ. အထံ ဖိကီၢ်ဖိ ၉၆ % န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ ကညီစှီၤန့ၣ်လီၤ.

ပုၤအိၣ်တၢ် ၄ % န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ ယီၤဒိၣ်, ပယီၤ, ဒီးပအိးသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မုၢ်တြီၤကီၢ်ရၢၣ် မ့ၢ်ဝဲဟီၣ်ကဝီၤတၢ်လီၤလၢကစၢ်ကလိအါအ လီၤ ဒီးကညီဖိတဖၣ် လုၢ်အိၣ်အသးသမူ လၢတၢ်ထူအိၣ်စံာ် ဒီးတၢ်ဖဲးအိၣ်ဒူးန့ၣ်လီၤ. တၢ်မုၢ်တၢ်ဘိလၢတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်အိၤအ ခိၣ်သ့ၣ်မိၢ်ပျၢ်တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ ဘု, နံၣ်သိ, က ထံ မိၢ်ဖဲးသ့ၣ် ဒီးဃီသ့ၣ်မုၢ်တၢ်သ့ၣ်အိၣ် ဖျးအိၣ်လၢအနီၣ်ဂံၢ်အါဝဲန့ၣ်လီၤ. ဘုလၢ တၢ်သ့ၣ်အိၣ်အိၤအိၣ်အါန့ၣ်ဒီးအကလုာ် ၄၀ ဘျီန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဆၢကတီၢ် (weather) လၢမုၢ်တြီၤ ကီၢ်ရၢၣ်အပူၤန့ၣ် တၢ်စူၤခါမ့ၢ်ဝဲ လါမုၢ်တုၤ လါအိးကထိဘၣ်, ဝံၤတၢ်ဂီၢ်ခါစးထီၣ်ဝဲလၢ လါနီၣ်ဝုဘၣ်တုၤလိယနုၤအါရံၤ ဒီးတၢ်ကီၢ် ခါအဆၢကတီၢ်စးထီၣ်ဝဲဒၣ်လၢ လါဖျးတြီၤ အါရံၤ တုၤဃီဆူ လါအုၤဖျၢၣ်န့ၣ်လီၤ.

မုၢ်မဆါတနံၤအံၤအတၢ်အိၣ်သး - တၢ်ဂ့ၢ်ကီၤ လၢအမၤလီၤအုးလီၤဃီတၢ်မူအါကလုာ်

မ ညီဖိတဖၣ်အတၢ်ဘၣ်ထွဲဒီးဟီၣ်
ခိၣ်ကပံာ် မုၢ်တၢ်လၢအအိၣ်အယိာ်
န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟ့ၣ်န့ၣ်သါတၢ်သ့ၣ်ညါနီၣ်ဟံၤ
ဆူပုၤတစါဘၣ်တစါဘၣ်ဃး တၢ်ရဲၣ်သဲက
တီၤန့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ယၤန့ၣ် မုၢ်တၢ်လၢအအိၣ်ယုာ်
လၢလုာ်လၢ်ထူသန့အပူၤန့ၣ်လီၤ.

တချုးလၢထံလီၤကီၤပူၤတၢ်ဒုးတၢ်ယၤ
အိၣ်ထီၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်ဒီးဘၣ်န့ၣ်, ကညီဖိ
လၢမုၢ်တြီၤဟီၣ်ကဝီၤပူၤတဖၣ် လုာ်အိၣ်အ
သးသမူလၢတၢ်ထူစံာ်ဖဲဒုးဒီးတကတီၢ်ဃီ
အဝဲသ့ၣ်ပၤယာ်စ့ၢ်ကိးအန့ဆၢၣ်ခိၣ်ယၤ ဒီး
တၢ်မူအါကလုာ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်တသ့ၣ်
တၢ်ဖးလဲၤဖးကွၢ်လၢကဆါအိၣ်ဝဲအဂီၢ်ဘၣ်,
ဒီးသန့ထီၣ်အသးလီၤလီၤလၢ ဟံၣ်တဖၣ်
ဃီတဘီတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ် အတၢ်မၤန့ၣ်
လီၤ. တနံၤဘၣ်တနံၤန့ၣ် အဝဲသ့ၣ်လဲၤယု
အိၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲတၢ်ဒီးတၢ်လုာ်တၢ်သ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်
လၢအအိၣ်လၢပျၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်တဖဲ
လီၤပျီကွၢ်သ့ၣ်ဒိၣ်ဝၣ်ပျၢ်ခဲလၢာ်ဘၣ်မုၢ်တ
ခိၣ်ပာ်ထူလံာ်သ့ၣ်ပျၢ်တနီၤလၢဆၢၣ်ဖိကီၢ်ဖိမံၤ
လၢတဖၣ်ကအိၣ်ကဆိးဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဖဲတရံးဒုးလၢအဘၣ်မိၢ်လီၢ်ပာ်လီၢ်န့ၣ်
ဒုးတလီၢ် ဖဲးဝဲထဲတနံၣ်ဝံၤ ပာ်ပျၢ်ထီၣ်က့ၤ
ဝဲယံာ် ၇-၁၀ နံၣ် တုၤဖူယီးထီၣ်ဘၣ်လီၢ်
ဘၣ်စးက့ၤတစုးမး ဟဲက့ၤဖဲးကဒါခိၣ်ဝဲအ
သီတဝီန့ၣ်လီၤ. ကျဲအဝဲအံၤန့ၣ် ဟ့ၣ်ဝဲဒၣ်
တၢ်ဆါကတီၢ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ညၣ်က ဟဲက့ၤ
ပျဲထီၣ်က့ၤ ဒီးမုၢ်တၢ်လၢအပၤယာ်ဟီၣ်ခိၣ်
အထုးအစီစ့ၢ်ကိးလီၤ. တၢ်ဖဲးအိၣ်ဒုးအက့ၢ်
အဂီၤန့ၣ် အိၣ်ယုာ်အသးဒီးတၢ်ပၤဆၢရဲၣ်
ကျဲသ့ၣ်ပျၢ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအအိၣ်အ
ယိာ်, အိၣ်ဝဲအပတီၢ်တဖၣ်အပတီၢ် ဒီးလိာ်
ဘၣ်တၢ်ဆါကတီၢ်ဖးယံာ်ဖးထီၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢကျဲအဂၤတဘီန့ၣ် ခီဖျိလၢကညီဖိ
တဖၣ် ပၤယာ်ဝဲအတၢ်ချဲတၢ်သ့ၣ်အကလုာ်
ကလုာ်န့ၣ်ဝဲကိးနံၣ်ဒီးအယီ တၢ်မုၢ်တၢ်ဘီ
လၢအသ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်ဝဲအကလုာ်အိၣ်အါဝဲ
ဒၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်သးမုၢ်မဆါတနံၤအံၤန့ၣ်
ကညီဖိသဝီဖိလၢမုၢ်တြီၤကီၢ်ရၢၣ်ပူၤတဖၣ်
ကဖဲးအိၣ်ဒုးဒ်မိၢ်ပာ်ဖဲဖုမၤယုၤအသိး တမ့ၢ်
တၢ်ညီတၢ်ဘျါလၢဘၣ်, ဟဲအသးလၢပယီ
သုး အတၢ်ဆိၣ်တၢ်မၤန့ၢ်ဒီးအတၢ်ဟဲထီၣ်

တၢ်လီၤစ့ၢ်လၢတၢ်ဖဲးဒုးလုာ်လၢဒီးတၢ်မူအါကလုာ်

ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ကွၢ်တၢ်လီၤတၢ်ကျဲအယီၤန့ၣ်လီၤ။ တၢ်ဂ့ၢ်ကိလၢအပိၣ်ထွဲထီၣ်အခံတခီ တၢ်ချံ တၢ်သၣ်လၢတၢ်သ့ၣ်တၢ်လံအီၤ ဇီးတၢ်ကတီၤ ယၢ်အီၤန့ၣ် လီၤမၤကွၢ်ဝဲဒၣ်ကွၢ်ကွၢ်လီၤ။ တၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်အကျဲကပိၤ လၢအမၤ ဟးဂီၤခိၣ်ယၢၤန့ၣ်ဆၢၣ်န့ၣ် အါထီၣ်ဝဲရၢ်ရၢ်အ ယီၤ သ့ၣ်ပျၢ်ထူလံတဖၣ် လၢသ့ၣ်လၢဂီၤကွၢ် ဝဲ လၢထီၣ်လၢထီၣ်န့ၣ်လီၤ။ ဖဲအပူၤကွၢ် တအါန့ၣ်စ့ၤန့ၣ်အတီၢ်ပူၤ တၢ်ထုးထီၣ်သ့ ကွၢ်ကညီဖိအန့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤတဖၣ်ဟဲ အါထီၣ်ဝဲဒၣ်, လၢဖိးသဲစးအကျဲမ့ၢ်ဂုၤ တ ဖိးသဲစးအကျဲမ့ၢ်ဂုၤန့ၣ်လီၤ။ တၢ်မၤသ့ၣ်, တၢ်ချၢ်ထူ ဇီးတၢ်ကုၢ်သ့ၣ်လးသ့ၣ်တဖၣ် ဘၣ်တၢ်မၤအီၤလၢ ကီၢ်ချၢအကူၣ်ပနံၣ်တ ဖၣ်, နအဖသးပဒိၣ်, ကလုာ်ဖျၢ်ပျၢ်တၢ် စုကဝဲဖိ, ဝံၣ်ပူၤပျၢ်ဖျိၣ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ် ဖဲအက စၢ်ဒၣ်ဝဲအပတီၢ်ဇီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အိၣ်ဝဲအ သိးန့ၣ်လီၤ။ တၢ်ဖိးတၢ်မၤဖဲသိးအံၤတဖၣ် န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လၢအမၤလၢကွၢ် ကညီကီၢ်စဲၣ် အတၢ်အိၣ်ယၢၤတဆံးတစ့ၤလၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ။

တၢ်ကူၣ်လဲၣ်မၤကၤသ့ၣ်ဇီးတၢ်သ့ၣ်အိၣ် ဖျးအိၣ်တၢ်လၢတဖိးမံဇီးလုၢ်လၢ်ဇီးန့ၣ်ဆၢၣ် သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လၢအမၤဘၣ်ဒိဝဲ မ့ၢ် တြီၤကီၢ် ရၢၣ် အ ခိၣ် ယၢၤ န့ၣ် ဆၢၣ် ဇီး အ မ့ၢ် ကျိၤဝဲၤကွၢ်တဖိးကွဲးဘၣ်န့ၣ်လီၤ။ လၢတၢ် န့ၣ်အယီၤခိၣ်ယၢၤန့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိ အါမံၤဟဲ ပၢၤထီၣ်ဝဲ ဖဲအမ့ၢ်တၢ်ကီၢ်ဟဲဒိၣ်ထီၣ်လၢဟီၣ်

ကဝီပူၤ, ထံလီၤသံးနီၤလီၤသံး ဇီးတၢ်မ့ၢ်တၢ် ဘိအါကလုာ်လၢတၢ်သ့ၣ်အီၤမ့ၢ်ဂုၤ အိၣ်လၢ ပျၢ်ပူၤမ့ၢ်ဂုၤ စ့ၤလီၤကွၢ်ဝဲန့ၣ်လီၤ။ န့ၣ်ဆၢၣ်တၢ် အိၣ်ယၢၤအတၢ်လီၤမူလီၤမၤဖဲသိးအံၤန့ၣ် မ့ၢ် တၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘိဖးဒိၣ်လၢ ပျၢ်လီၢ် ကဝီဖိအတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူ ဇီးအတၢ် အိၣ်ကူအိၣ်လၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။

တၢ်မၤအါထီၣ်သုးမ့ၢ်သံၣ်ဘိ

ဖဲသိး နအဖ ကန့ၢ်ပၤဘၣ်အါထီၣ်ဝဲန့ၣ် ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤဇီးခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်အတၢ်လီၢ် တၢ်ကျဲတဖၣ်အဂီၢ် အဝဲသ့ၣ်ဟ့ၣ်အါထီၣ်အ တၢ်ဆိၣ်သနံးဆူ ထံဖိကီၢ်ဖိ လၢမ့ၢ်တြီၤကီၢ် ရၢၣ်တဖၣ်အဖိခိၣ် အဒိၣ်ကတၢ်စးထီၣ်လၢ ၁၉၉၇ နံၣ်လံၤလံၤန့ၣ်လီၤ။ နအဖ အဲၣ်ဇီး ဟံးန့ၢ်ပၤဘၣ်ယိၣ်လိာ်ကျိအတြီၤပူၤတၢ်လီၢ်ခဲ လၢဂဲဆု ဖဲသိးက ကူၣ်လဲၣ်မၤကၤသ့ၣ် ဇီးကဘျီထီၣ်ထံတမၢ်အဂီၢ်လီၤ။ အဝဲသ့ၣ် ဆုအါထီၣ်အသုးမ့ၢ်သံၣ်ဘိအနီၣ်ဂံၢ်, ဟး ခွဲၣ်အူ ဇီးမၤဟးဂီၤကွၢ်ဖူသဝီဇီးတၢ်ဖိတၢ် လံၤ ဖဲသိးပျၢ်ခိၣ်ကစၢ်ကျိဖိတဖၣ် ကကွၢ် အိၣ်က့ၤလၢအဝဲသ့ၣ်အတၢ်သုးဖျိၣ်အလီၢ် န့ၣ်လီၤ။ ပယီၤသုး တ့အါထီၣ်ကျဲမ့ၢ်ကျဲဘိ ဖဲသိးကမၤကျၢၤထီၣ်အတၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်က ဝီၤ ဇီးဆုထီၣ်တၢ်အိၣ်တၢ်အီၤ, သုးတၢ်ပိး

တၢ်လီၤ ဆူအသးတၢ်လီၤသီတဖၣ်အအိၣ် န့ၣ်လီၤ. ဝဲ ၁၉၉၈ နံၣ်န့ၣ် သးရၢၣ်လၢအ ဆီလီၤအသးလၢမုၢ်တြီၤကီၢ်ရၢၣ်အပူၤအိၣ် ဝဲ ၂၁ ရၢၣ် ဘၣ်ဆၣ်ဖဲနံၣ် ၂၀၀၀ န့ၣ် အ သးရၢၣ်အိၣ်ဝဲ ၃၆ ရၢၣ်. ဟဲအါထီၣ်ယုၣ် ဇီးသးစးဩ (mobile unit) ၃၂ ဖု န့ၣ်လီၤ, (CIDKP, 2000). ဝဲ ၂၀၀၄ နံၣ်အတီၢ်ပူၤ သးတၢ်လီၤအိၣ်ဝဲ ၅၄ တီၤလီၤ. သဝီဖိတ ဖၣ် ကွၢ်ဆၣ်မဲၣ်ဘၣ်ဝဲ တၢ်ကိတၢ်ခဲလၢ န အဖ ဇီးခွၢ်အဲၣ်ယုၣ် အတၢ်ဒုးလိာ်ယၢလိာ် သးအဘၣ်စၢ, တကးဘၣ်ဒံၣ်ခွၢ်ဘၣ်အုၣ် (DKBA) အတၢ်ဟဲၣ်ထီၣ်ဒီးဟူးဂဲၤလၢဟီၣ် ကဝီၤအပူၤစ့ၢ်ကိး မ့ၢ်တၢ်လၢအယီၢ်ယၢထီၣ် တၢ်နးတၢ်ဖျိၣ်အခံၣ်ဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤဟးဂီၤဒူသဝီဒီးပူၤလီၤအိၣ်ကမ့ၢ်ဖိ

ကညီထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ် ဘၣ်အိၣ်မူအိၣ်ဂဲၤ လၢတၢ်လီၤပျံၤလီၤဖုးအပူၤ မ့ၢ်လၢ နအဖ သူ ဝဲဒၣ်အတၢ်ဒုးတၢ်ယၢအကျဲကျဲတရံးလၢ ခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်အဖိခိၣ်အယီၢ်န့ၣ်လီၤ. ထံဖိ ကီၢ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ် ကဲထီၣ်ဝဲဒၣ်တၢ်ပညိၣ်လၢ နအဖ သးအတၢ်ဒုးအဂီၢ် ဇီး နအဖ သး တဖၣ်ပညိၣ်ဝဲဒၣ်လၢကမၤစၢ်လီၤကွၢ် ခွၢ် အဲၣ်ယုၣ်အဂံၢ်အဘါ ဒီဖျိဒီၣ်တဲၣ်ကွၢ်ဝဲ တၢ် အိၣ်တၢ်အီၤ, တၢ်တိၤစၢမၤစၢ ဇီးတၢ်မၤစၢအ

ဂူအဂၤအကျဲ လၢအဟဲလၢထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ် အအိၣ်န့ၣ်လီၤ. စးထီၣ်လၢ ၁၉၉၇ နံၣ် လံၤလံၤန့ၣ် ဒူသဝီတဖၣ်န့ၣ်ဒီးအဖျါၣ် ၂၀၀ လၢမုၢ်တြီၤကီၢ်ရၢၣ်အပူၤန့ၣ် ဘၣ်တၢ်ဒွၢ်အူ, မၤဟးဂီၤ ဇီးတနီၤဘၣ်တၢ်ပာ်တၢ်ကွၢ်အီၤ န့ၣ်လီၤ. တၢ်ထီၣ်ဒုးတယးဝဲလၢ ပုၤဖူဖိသ ဝီဖိ ၃၇,၀၀၀ ဂၤ ဘၣ်ယုၢ်အိၣ်ခူသ့ၣ်လၢ ကစၢ်ကလိကျါ ဒ်ပုၤလီၤအိၣ်ကမ့ၢ်ဖိအသိး န့ၣ်လီၤ,(CIDKP, 2000). ဖူဖိသဝီဖိအ စံၣ်အပျဲၤ ဇီးအဒူသဝီအခိၣ်အယၢန့ၣ် တၢ် ဇီးလီၤယၢ်မ့ၢ်ပီၤ ဒ်သိးသဝီဖိတဖၣ် ဟဲ က့ၤဆူအဖူအသဝီအပူၤ သုတဘျီလၢတ ဂ့ၤအဂီၢ်, စံၣ်လီၤခးလီၤသ့ၣ်တဖၣ် ဘၣ်တၢ် ပာ်လီၤယီၤကွၢ်အီၤ ဇီးဒီဖျိမ့ၢ်ပီၤတၢ်လီၤဘၣ် ယီၣ်အိၣ် အယီၢ် တၢ်လီၤအံၣ်လီၤဒီးတၢ်ဖဲး တရံးခးဒ်သိးမိၢ်ပာ်ဖဲမၤယုၤအသိးန့ၣ် တ သုလၢဝဲဘၣ်. ဘုသၣ်ခါအဆၢကတီၢ်ဒၣ် လဲၣ်ခးလၢဘၣ်တၢ်ပာ်တၢ်ကွၢ်အီၤဒီးတၢ်က့ၤ ကူးအိၣ်အီၤတဘျီဘၣ်အိၣ်ဝဲလီၤ. နအဖ သးဖိတဖၣ် ဟးယုၤဒီးမၤဟးဂီၤကွၢ်ဝဲ ပုၤ လီၤအိၣ်ကမ့ၢ်ဖိတဖၣ် အတၢ်အိၣ်တၢ်အီၤလၢ အဟံၣ်ခူသ့ၣ်ယၢဝဲလၢပျံၤပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. နအဖ အသးတဖၣ် အိၣ်ဒီးတၢ်ကလုာ်လၢ မ့ၢ်ထံၣ်ပုၤဖူဖိသဝီဖိန့ၣ် ခးဝဲဟဲ မ့ၢ်တမ့ၢ် မိ လီၤအဝဲသ့ၣ်ဆူတၢ်ပာ်ဖျိၣ်အလီၤသ့န့ၣ်လီၤ. ပုၤလီၤအိၣ်ကမ့ၢ်ဖိတဖၣ် ဘၣ်ဟးယုၢ်မံၣ်ဒၣ် လၢခူပူၤပျံၤပူၤ မ့ၢ်တမ့ၢ်လၢဒ်ဖိကွီၢ်တဖၣ်အပူၤ

နဲ့လီ။ တၢ်ကွၢ်ထွဲဘၣ်ဃး တၢ်အိၣ်ဆူၣ် အိၣ်ချူ ဇီးတၢ်ကွၢ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ၣ်ဝိတကပူ နှံၣ် ဆံးဝဲစုၤဝဲဒိၣ်မးလီၤ။ အဝဲသ့ၣ်ဘၣ် သ့ဝဲဒၣ် မိၢ်လုၢ်ပၢ်လၢ်ကသံၣ်သ့ၣ်ဃံၣ်ဝၣ် စၢလၢကဒီသအ ဇီးကူစၢယါဘျါအသးနှံၣ် လီၤ။ ပုၤနီၣ်ဂံၢ်လၢအအါနှံၣ် ဘၣ်အိၣ်သၣ် ဝံသၣ်စုၤ ဇီးဘၣ် ဆိးကုမံနီၤဝဲဒၣ်လၢတၢ် အိၣ်လီၤထုးအယိၣ်န့ၣ်လီၤ။

ပုၤလီၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်မိတဖၣ် ဒ်သိးပယီၤ သးသုတထံၣ်အီၤတဂ့ၢ်အဂီၢ် ဘၣ်ဟးဖဲး အိၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်လံၣ်အစးလၢကစၢ်ခံကလိလီၤ နှံၣ်လီၤ။ ဒီဖျါဘၣ်ပျံၤဘၣ်ပယီၤသးအတၢ် မပယွဲအယိၣ် အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ပၢ်တၢ်ဒီးလုၢ် သ့ၣ်ခါပတ်က့ၤဝဲဒၣ် မိၢ်ပၢ်ဖဲးဖုအတၢ်ဖဲး အိၣ်ခးအလုၢ်အလၢ် ဇီးအတၢ်ကတံၢ်ကတီၤ ခိၣ်ယၢၤန့ၣ်ဆၢၣ်အတၢ်သိၣ်တၢ်သိသ့ၣ်တဖၣ် နှံၣ်လီၤ။ ဖူဖိသဝီဖိအါဂၤ လၢတၢ်တသ့တ ဘၣ်ဘၣ်အပူ ဘၣ်လဲၤဖဲးအိၣ် က့ၤခးလၢ တၢ်လီၢ်လၢတကြးဖဲးဝဲအလီၢ်တဖၣ်နှံၣ်လီၤ။ ဒီဖျါတၢ်အိၣ်သးအသိၣ်အံၤအယိၣ် ခိၣ်ယၢၤန့ၣ် ဆၢၣ်ဘၣ်ဟးဂီၢ်ကွံာ်ဝဲအါဒိၣ်မးလီၤ။

တၢ်သးဖျိၣ်အလီၢ်

လၢကညီအဟီၣ်ကဝီၤပူၤန့ၣ် နအဖ သးအတၢ်သးဖျိၣ်အလီၢ်ခဲလၢ်အိၣ်ဝဲ ၁၂၇ ဖျါၣ် (ပုၤ ၉၉.၇၆၅ ဂၤ) ဇီးလၢအကျါ ၁၄

ဖျါၣ် (ပုၤ ၁၂.၂၀၀ ဂၤ) နှံၣ် အိၣ်ဝဲဒၣ်လၢ မုၢ်တြီၤကီၢ်ရှၢ်ဟီၣ်ကဝီၤပူၤန့ၣ်လီၤ, (BBC, 2002). တၢ်သးဖျိၣ်လီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲအိၣ်ဒိၣ်မးလီၤ။ တၢ်လီၢ်တၢ် ကျဲလၢတၢ်ကသုၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်တၢ်အဂီၢ်တ အိၣ်ကူအိၣ်လၢဘၣ်. တကးဒဲးဘၣ် တၢ် ဖဲးတၢ်မၤလၢကျိၣ်စုတၢ်ဟဲန့ၣ်အဂီၢ်စုၢ်ကိးတ အိၣ်လၢဖူဖိသဝီဖိအဂီၢ်ဘၣ်. တၢ်သ့ၣ်တၢ် ဖျးဟီၣ်ခိၣ်လီၢ်ဖိလၢအအိၣ်တဖဲးတဖဲးနှံၣ် တၢ်သ့ၣ်အီၤတနံၣ်လီၢ်လီၢ်တနံၣ်လီၢ်လီၢ်အယိၣ် ဟီၣ်ခိၣ်ထုးစိကဟဲက့ၤပျဲထီၣ်အဂီၢ် တၢ်ဆၢ ကတီၢ်တအိၣ်ဝဲဘၣ်နှံၣ်လီၤ။ ဖူဖိသဝီဖိလၢ အအိၣ်ဘၣ်လၢတၢ်သးဖျိၣ်အလီၢ်အံၤ နအဖ သးမၤဆူၣ်အီၤလၢကမၤတၢ်လၢသးတၢ်လီၢ်, တုၤသိလုၣ်ကျဲ ဇီးဟးဝံန့ၣ်သးတၢ် (ပိၣ်တၢ်) နှံၣ်လီၤ။ အဝဲသ့ၣ်ညီၣ်န့ၣ်ဘၣ်မၤကလီၣ်န့ၣ် နအဖ သးအတၢ် မ့တမ့ၢ် ထံဂုၤကီၢ်ဂၤကူၣ် ပနံၣ်လၢအဟဲဆီလီၤအတၢ်ဖဲးတၢ်မၤလၢထံ လီၢ်ကီၢ်ပူၤတဖၣ်အတၢ်နှံၣ်လီၤ။

ပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယၢ်လၢ နအဖ သးညီ န့ၣ်မၤဘၣ်ဒိဝဲန့ၣ်ပၣ်ယုၢ် တၢ်မၤပယွဲမၤဆါ နီၢ်ခိၣ်ကွၢ်ဂီၤ, တၢ်မၤပျံၤမၤဖုးတၢ်, တၢ်မၤဆူၣ် ဇီးမၤဆူၣ်ပိၣ်မုၢ်ပိၣ်မၤ, ဇီးတၢ်မၤသံမၤဝီတၢ် လၢတအိၣ်ဒီးအမူးအရၢ်သ့ၣ်တဖၣ်နှံၣ်လီၤ။ ဖူဖိသဝီဖိတဖၣ် ဘၣ်မၤလၢပျဲန့ၣ်သးအတၢ် ယုထီၣ်ဒ်အမ့ၢ် တၢ်အိၣ်တၢ်အီၤဒီးကျိၣ်စုတ ဖၣ် ဇီးဘၣ်ဟ့ၣ်ဝဲ ဘုအခိထီၣ်ဒီးတၢ်ခိတၢ်

သွဲအါကလုာ်န့ၣ်လီၤ. မ့တမ့ၢ်န့ၣ်ဘၣ်
န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်ကတူၢ်ဘၣ်ကွၢ်ဖၣ်တၢ်အတ
လၢလၢအအိၣ်သီဒိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲတၢ်သုးဖျိၣ်အလီၢ်န့ၣ် တၢ်သိၣ်တၢ်သီ
သ့ၣ်တဖၣ်သးဒိၣ်မး ဒီးပုၤထူစံၣ်ဖိတဖၣ်
န့ၣ် ဘၣ်မၤန့ၢ်ပယီၤသုးအတၢ်ခဲအံၤခဲအံၤန့ၣ်
လီၤ. တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ကသ့ၣ်
အိၣ်ဖျးအိၣ်တၢ် ဒီးအံးထွဲကွၢ်အတၢ်ထူၣ်
တၢ်ဘိတချုးဘၣ်အယီၤ တၢ်အိၣ်တကူတ
လၢအတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤ ဟဲၤပၢ်ထီၣ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.
လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤ ပုၤဖူဖိသဝီဖိအါဒ်အါဂၤ
လဲၤအိၣ်လၢ နအဖ သုးတၢ်လီၢ်တဘျီဘၣ်
ဒီးယုၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်လၢပုၤကစၢ်ခံကလိလီၤ မ့
တမ့ၢ် လဲၤယုၢ်ဆူကီၣ်တဲၣ်ထံဆၢကီၢ်ဆၢ န
သးကပူၤဖျးဒီး နအဖ သုးအတၢ်မၤကီၢ်မၤ
ဂီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ပုၤဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲဖိလၢကီၢ်ကီၣ်တဲၣ်

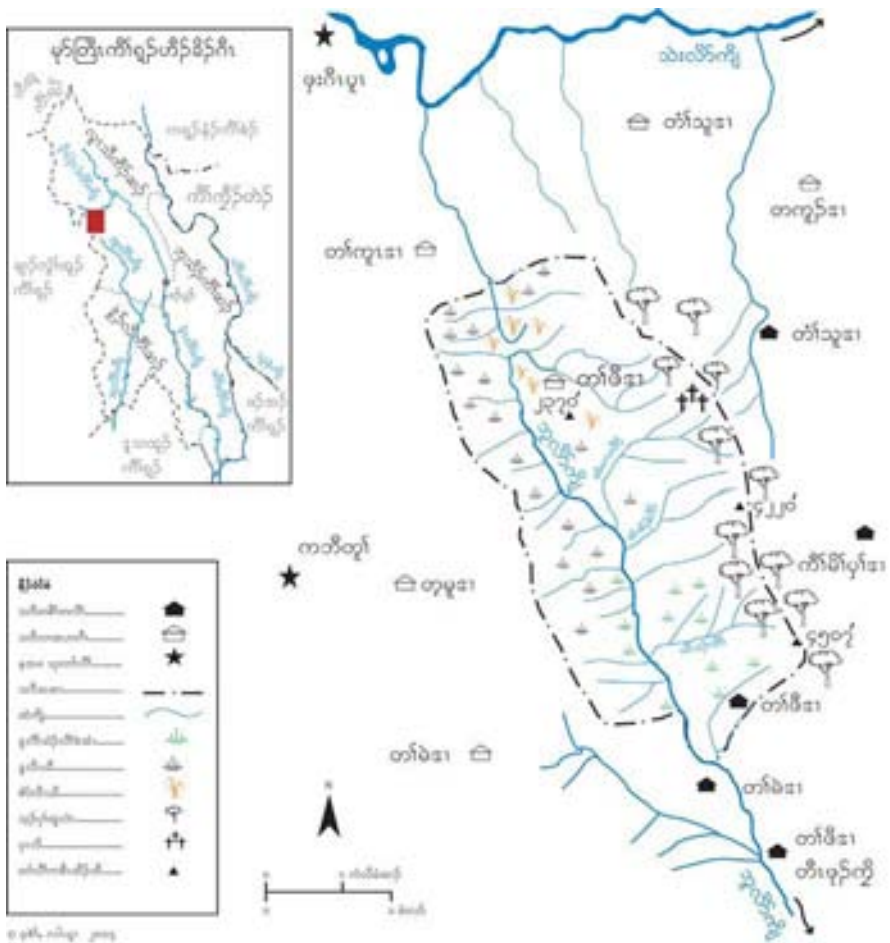
တၢ်ယုၢ်ဆူကီၣ်တဲၣ်ထံဆၢကီၢ်ဆၢန့ၣ်
မ့ၢ်တၢ်လၢအကီၤ ဒီးလီၤပျံးဒိၣ်မး, ဘၣ်ဟဲဒီ
ဖျိကစၢ်ကလိ ခုပုၤပုၤ လၢနီၢ်ကစၢ်အခိၣ်
ဖိခိၣ် အဓမ္မကတၢ်တံၣ်တံၣ် ၃ သီ တုၤ
၅ သီတနီၤယံၣ်ဒီလါန့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်မူ
လၢဒဲကဝီၤပူၤန့ၣ် တမ့ၢ်တၢ်လၢအဘီၣ်အညီ
ထဲန့ၣ်ညါဘၣ်. ဒဲကဝီၤကတံၣ်ကတူၢ်ဒိၣ်

မး (ပုၤဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲဖိလၢကီၢ်အါန့ၢ်ဒီး
၁၁၆,၈၀၀ ဂၤ) ဒီးတၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲအလီၤဟံ
စ့ၢ်ကီးတအိၣ်ဘၣ်. ကညီဖိတဖၣ် ကအိၣ်
မူဒ်အလုၢ်အလၢအိၣ်အသးတသ့စ့ၢ်ကီး
ဘၣ်. တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲဖိလၢတၢ်ကသ့ၣ်အိၣ်
ဖျးအိၣ်တၢ်အဂီၢ်န့ၣ် ကၤဝဲဒိၣ်မးလီၤ. သ့ၣ်
ပုၤလၢအအိၣ်ဝးရံးဒဲကဝီၤတဖၣ်န့ၣ်ကွၢ် လီၤ
အုးလီၤယီၤကွံာ်ဝဲ မ့တမ့ၢ် လီၤအုးလီၤယီၤတုၢ်
လံလၢတချုး ဒဲကဝီၤဟဲ ကဲထီၣ်ဒီးဘၣ်,
မ့တမ့ၢ် ထံကီၢ်ပဒိၣ်တဟ့ၣ်အခွဲလၢတၢ်က
သ့ၣ်အိၣ်စွဲအိၣ်သ့ၣ်ပုၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်
န့ၣ်အယီၤ ပုၤဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲဖိတဖၣ် ဘၣ်ဒီး
သန့ထီၣ်အသးလၢကလိဆုဆု လၢထံဂုၤ
ကီၢ်ဂၤအတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢ်လၢအမ့ၢ် တၢ်အိၣ်
တၢ်အိၣ် ဒီးဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်လိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အဖိ
ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ကညီဖူဖိသဝီဖိတဖၣ်န့ၣ် မ့ၢ်
ပုၤလၢအသးစဲဘူးဒီးအကီၢ်, အဲၣ်ဒီးအိၣ်မူ
ဒီးသံလၢအကစၢ်ဒၣ်ဝဲအကီၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. က
ညီဖိအါဒ်အါဂၤန့ၣ် မ့ၢ်ဝဲဒၣ်ပုၤမိၢ်လုၢ်ပၢ်လၢ
ဖိ လၢအဘျီထီၣ်ဘါထီၣ်ဝဲဒၣ် တၢ်ထံတၢ်
တီကစၢ် ဒီးအမ့ၢ်အပုၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤ
အိၣ်ဒီးဝဲအါဂၤ ဟံလီၤအသးလၢမ့ၢ်ဘၣ်သံ
န့ၣ်ကသံဝဲ, တဟးထီၣ်လၢအကီၢ်ပူၤဘၣ်.
ဘၣ်ဆၣ်, ညီန့ၢ်န့ၣ် ကျဲယုၤထၢအဂုၤအဂၤ
တအိၣ်နီတဘီလၢအဝဲသ့ၣ်ကထူၣ်ဖျးထီၣ်
လၢတၢ်တူၢ်ဘၣ်ခိၣ်ဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤအပူၤ
အဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကိုပယီအကိုမံဉ်ဒီးကိုစိတဖဉ်

တၢ်မိဒၢဟံၣ်ခိၣ်ဂီၤ

တၢ်ဖီအကီၢ်, လူၤသီကီၢ်ဆၢ, မ့ၢ်တြိကီၢ်ရံၣ်

ခိပ်တဃာ်တၢ်ဂ့ၢ်အကလုာ်ကလုာ်ဘၣ်ဃး တၢ်ဖိဒါသဝီ

တၢ်အိၣ်သ့ၣ်လီၤသး

တၢ်ဖိဒါသဝီအံၤ အိၣ်သ့ၣ်လီၤတၢ်လံာ်သးလာ ပုၤကွၢ်အနံၣ် ၃၀၀ ဘျဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးသန့သးလာသ့ၣ်ကသးပှၢ်တဖၣ်ဃးပုၤဝဲန့ၣ် သဝီအံၤအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးယံာ်န့ၣ်ဒီး ပုၤယဲၢ်စိညါန့ၣ်လီၤ. သဝီအံၤအိၣ်ဝဲလာကညီကီၢ်စဲၣ်ကလံာ်စိး, မုၢ်တြိကီၢ်ရၢၣ်, လူၤသီကီၢ်ဆၣ်အပူၤ ဖဲဘုလီၢ်ကျိအကွၢ်ခံဆဲးတၢ်ထီၣ်ကစၢ်ကျါ, စီၤစုၤဒီးဖူးဂီၤ ၂ မံးလၢ်ဃာ်ဃာ်လီၤ. သဝီအံၤစီၤစုၤယံာ်ဒီးဝုၢ်ဖၣ်ပူၣ် ၂၆ မံးလၢ်ဃာ်ဃာ်, အိၣ်လၢဝုၢ်ဖၣ်ပူၣ်အမုၢ်န့ၣ်ကလံာ်စိးတကယ ဒီးတၢ်ထီၣ်ဒွးတယၢ်ဝဲအဘူးကတၢ်န့ၣ် အကီၢ်အလဲၢ်အထီအိၣ် ၁၆.၄၅ စက္ကံလိမံထၢ်န့ၣ်လီၤ.

ပုၤသးပှၢ်တဲစိဝဲလာ တချုးတၢ်ဖိဒါသဝီအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးဒီးဘၣ်န့ၣ် ပုၤအိၣ်ဝဲတဖု ဘၣ်တၢ်ကိးအီၤလၢ “ကဝါ” န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်အလီၢ်အကျဲ, အတၢ်ပနီၣ်လီၢ်လံာ်ဖိဃးအိၣ်လီၤတၢ်တုၢ်ဝဲဒ်အမုၢ် သပၤဟီၣ်ခိၣ်, မိၢ်ကျိဟီၣ်ခိၣ်, ဖဲသၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲလၢအဘၣ်တၢ်ထံၣ်န့ၣ်ဝဲ တၢ်ဖိတၢ်လံာ်အလီၢ်လံာ်ဖိဃးအါအလီၢ်န့ၣ် ပုၤသ့ၣ်ကသးပှၢ်ကိးလီၤတၢ်က့ၤဝဲလၢ ကဝါဒုလီၤဒီးကဝါအလီၢ် န့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ အိၣ်ဒီးဝဲတုၤဝဲကနံၣ်အံၤလီၤ.

တၢ်ဖိဒါသဝီအဟီၣ်ခိၣ်အမဲာ်ဖံးခိၣ်န့ၣ်တၢ်ပၤခိၣ်အိၣ်စုၤ, အါတက့ၢ်မုၢ်ဒၣ်ကစၢ်ကလိလၢအဘၣ်တၢ်ကးဘၢအီၤလၢသ့ၣ်ပှၢ်လါဟ့တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အိၣ်လၢပျဲၤဝဲဒီးထံကျိဖိတဖၣ်လၢ အဟဲယုၤလီၤလၢကစၢ်ကဆူးန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်တၢ်အိၣ်ဝဲတရံးအီၤလၢသဝီတဘျုးဖျၢၣ်ဒ်အမုၢ် ကီၢ်မိၢ်ပှၢ်ဒါ (မုၢ်ထီၣ်တပၤ), တံာ်သူၤဒါ, တၢ်ကျဲၤဒါ, တကူၣ်ဒါ (ကလံာ်စိးတပၤ) ဒီး တၢ်မဲၤဒါ, တုမူၤဒါ (မုၢ်န့ၣ်ဒီးမုၢ်န့ၣ်ကလံာ်ထံးတပၤ) န့ၣ်လီၤ.

ထံလီၢ်ကီၢ်ပူၤတၢ်ဒုးတၢ်ယၢ်ယံာ်ထၢ်ဒီးပယီၤသုးဟဲထီၣ်ဟံးန့ၣ်ကွၢ်ဒုသဝီတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်အါတီၤအယီၤ ဆၢကတီၢ်ခဲအံၤဒုသဝီအိၣ်ဘူးခံဖျၢၣ်လၢအမုၢ် တၢ်ကျဲၤဒါဒီးတုမူၤဒါသဝီန့ၣ် လီၤပျီၢ်ကွၢ်ဝဲဒီးသဝီအိၣ်တုၢ်တဖၣ်စ့ၢ်ကိးဘၣ်စံၣ်ဝုၤစံၣ်ဝီၤ, တၢ်သူၣ်ထီၣ်

တၢ်ဖိအသဝီဟဲကဲထီၣ်အဂ့ၢ်

—လၢတၢ်ဖိအသဝီတၢ်မဲအသဝီဖိ

လၢပျၢန့ၣ် တၢ်စံးဝဲလၢပျၢဒိပုၤဝဲလံာ်ဂၤအိၣ်ဝဲတဖၣ်လၢအမံၤမ့ၢ်ဝဲ စီတၢ်မဲ, စီတၢ်ဖိ, နီၣ်တၢ်သူ ဒီးနီၣ်ကီၢ်ပျၢန့ၣ်လီၤ. အမိၢ်အပၢ်နီၤလီၤန့ၣ်အီၤဖူလီၢ်သံၣ်လီၢ်အဆၢဒီးမၤလိာ်ထွဲအီၤအံၤ “သုကဘၣ်အိၣ်ယုအိၣ်ဖိ, အဲၣ်လိာ်ကွံၤလိာ်သး, ကွံၤထွဲလိာ်သုခံတဘၣ်နီၤဖးတၢ်အဖူအဆၢ, နီၤဖးလိာ်သုဖူသုသံၣ်အဆၢတဂ့ၤ” အမိၢ်အပၢ်နီၤလီၤန့ၣ်အဖူလီၢ်သံၣ်လီၢ်ဒီး တဲဘၣ်အဖိပိာ်ခွါအဒိၣ်ခံၤလၢအမ့ၢ် စီတၢ်မဲဒီးစီတၢ်ဖိအံၤ “နကဲဝဲပိာ်ခွါအယီၤ နဂံၢ်ဂ့ၤဘၣ်တဖၣ်ဖဲဒီးအိၣ်နဝဲလၢ ကစၢ်ကလိအါအလီၢ်တကယ မ့ၢ်နပုၤနီၣ်ကီၢ်ပျၢဒီးနီၣ်တၢ်သူန့ၣ် ကဖဲဒီးအိၣ်နဝဲလၢကစၢ်ကလိဖုၣ်လီၤဒီး တၢ်ဟးခိၣ်အိၣ်အလီၢ်တကယန့ၣ်လီၤ.” လၢခံအမိၢ်အပၢ်သံသဒ်အီၤဒီးအိၣ်ဆိးဖဲဒီးအိၣ်မၤအိၣ်သကိးဝဲဒ်အမိၢ်အပၢ်မၤလိာ်အီၤအသိး, ယံာ်ထီၣ်ဒီးအဝဲသ့ၣ် အဖိအလံာ်အါထီၣ်ဂီၢ်ထီၣ်အယီၤ အတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်ကဲထီၣ်က့ၤသဝီန့ၣ်လီၤ. စီတၢ်မဲအိၣ်အလီၢ်ကဲထီၣ် တၢ်မဲအသဝီ, စီတၢ်ဖိအိၣ်အလီၢ်န့ၣ် ကဲထီၣ်တၢ်ဖိအသဝီ, နီၣ်တၢ်သူအိၣ်အလီၢ်န့ၣ်ကဲထီၣ် တၢ်သူအသဝီဒီး နီၣ်ကီၢ်ပျၢအိၣ်အလီၢ်န့ၣ်ကဲထီၣ် ကီၢ်မိၢ်ပျၢအသဝီန့ၣ်လီၤ. သဝီလွံၤဖျၢၣ်အံၤအိၣ်သကိးလၢ တၢ်ယုတၢ်ဖိအပူၤဒီးတုၤခဲအံၤ အကီၢ်ဆၢတအိၣ်ဘၣ်မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်တယီၢ်အထံဆၢကီၢ်ဆၢဘၣ်အယီၤလီၤ.

တၢ်ဖိအသဝီဖးဒိၣ်ဟံၣ်ဃးဒိၣ်လျၢလီၤဖျိ

—လၢတၢ်ဖိအသဝီဖိ

တၢ်ဖိအသဝီလၢညါန့ၣ် အိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးလၢဟံၣ်ဃးဒိၣ်လျၢန့ၣ်လီၤ. သဝီဒိၣ်ထဲလဲၣ်န့ၣ် တၢ်စံးဝဲလၢသဝီအခံအိၣ်လၢဘူလိာ်ကျိအနံၤဒီးသဝီအခိၣ်န့ၣ်အိၣ်လၢတၢ်ဒိခိၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဟံၣ်ခိၣ်သုဃိးလၢဃး, ပျၢမ့ၢ်သံလၢသဝီအခံန့ၣ် ပျၢအိၣ်

လာသဝီအခိုက်တသွင်ညါဝဲဒီးပုမုာ်သံလာသဝီအခိုက်န့ၣ် ပုအိၣ်လာသဝီအခံသွၣ်တဖၣ် တသွၣ်ညါဝဲဘၣ်. ပုမုာ်သံန့ၣ်ဘၣ်တၢ်လဲၤချၢ်လီၤကွံာ်အိၣ်ကစုၣ် ပုတဟူပျုၤမၤထီၣ်အိၣ် ကိၣ်ဂီၢ်ဘၣ်. တၢ်စးဝဲလာသဝီပုၤန့ၣ် ပုဒိပုၤဝဲၣ်အိၣ်ဝဲန့ၣ်ဂၤတဖၣ်အပုၤသဒါတကဆိးကွံာ် ထီၣ်ဒီးသံကွံာ်ဝဲလီၤ. အမိၢ်အပၢ်မၤဂ့ၤမၤဝါဒီးလဲၤချၢ်လီၤကွံာ်အိၣ်လီၤ. ဘၣ်လာအဝဲၣ် သွၣ်တဖၣ်ဟးအယိ ဟဲက့ၤတုၤဒီးတဲအမိၢ်အပၢ်လာဘၣ်မနုၤယိသုတဟ်ယၢ်အိၣ်လဲၣ်ပ တဟူဘၣ်ပျုၤမၤဘၣ်ထီၣ်ယံာ်လံအယိ ပအဲၣ်ဒီးဟူထီၣ်မိၤထီၣ်အိၣ်လီၤ. အဝဲသွၣ်လဲၤ ချၢ်ထီၣ်က့ၤဝဲဒီးဟဲက့ၤဟ်ထီၣ်ဝဲလၢကဟူဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုလာအအဲၣ်ဒီးမၤထီၣ်သွၣ်တ ဖၣ်ဟဲမၤသကိးထီၣ်ပျီၤပျီၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသွၣ်မၤထီၣ်အသိတယုးဒ်ဘၣ်ဒီးပုသံကိးအသိ တကအယိ ဟ်ထီၣ်ကိးဝဲဒီးဟူကိးဝဲန့ၣ်လီၤ. မၤကိးထီၣ်ဘူးလာအမၤထီၣ်အသိက ပျဲထီၣ်ဒီးပုသံကိးအသိတကလီၤ. ဟ်ထီၣ်ကိးဝဲဒီးဟူကိးဝဲလီၤ. ဟူပျုၤမၤထီၣ်အ သိတယုးဒ်ဘၣ်ဒီးပုအသိသံကိးကွံာ်ကွံာ်အယိ ပုတနီၤပျဲထီၣ်တၢ်လံန့ၣ်လီၤ. လၢ ပုမၤထီၣ်အကျါ ပုမုာ်ကနီၤလာအမံၤမုာ်ဝဲ “နဝီၢ်ထီၣ်” အိၣ်တကအဝဲမၤထီၣ်သုအယိ လဲၤမၤထီၣ်ကိးမုာ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲဟူပျုၤမၤထီၣ်ယံာ်ယံာ်ဒီးမၤဝဲတကဲတကီၤလၢစ့ၢ်ကိးဘၣ် အယိ ဟးထီၣ်ဒီးဘီနီၣ်ထီၣ်လၢကသန့ၤအသးအဂီၢ်လီၤ. လဲၤဝဲယံာ်ယံာ်ဒီးမၤဝဲတကဲ လၢဘၣ်အယိ လီၤယံာ်လာအဘီနီၣ်ထီၣ်အလီၤဒီးသံစ့ၢ်ကိးလီၤ. ပုဖိၣ်သၣ်ခွါလာအ လဲၤမၤထီၣ်ဒီးအိၣ်တဖၣ်မၤအိၣ်က့ၤအိၣ်လၢထီၣ်ဒီးစးဝဲ “ပုမၤထီၣ်သုနဝီၢ်ထီၣ်, လီၤယံာ်သံ လၢဘီနီၣ်ထီၣ်” စးထီၣ်လၢနဝီၢ်ထီၣ်သံတဘျီန့ၣ်ပုမၤထီၣ်သုလၢအကဲခိၣ်တအိၣ်လၢ ဘၣ်ဒီးပုပျဲတၢ်ကိးဂၤဒီးလီၤ. ပုစးထီၣ်စံၣ်လၢမုာ်န့ၣ်ဒီးဘၣ်ယိၣ်ဝဲလၢအခိၣ်လီၤကပျါ ဘၣ်ဖုးအယိ လူၣ်လီၤယိးခိၣ် ဒါလီၤဝဲတပစိၣ် တပစိၣ်ဒီးစံၣ်ယိၣ်ဝဲအခိၣ်တုၤလၢအလူး ကွံာ်ဟံၣ်ယၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဖိအသဝီ ဟံၣ်ယးဒိၣ်လူၢ်ဟးဂီၢ်ကွံာ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. အဝဲသွၣ်စံၣ် ပြဲပြဲဒီးလီၤမုာ်လီၤဖးလိာ်အသး ဒီးလၢခံအိၣ်လီၤဖး ကဲထီၣ်က့ၤဝဲသၢတီၤကိးဝဲလၢ ထံ ဘၣ်ခၢ်ခံ, ထံတကွဲၤခံ ဒီးပျၢ်မိၤခံန့ၣ်လီၤ. တုၤခဲအံၤဘၣ်တၢ်သျှၣ်ထီၣ်က့ၤအိၣ်သဝီ တဖျၢ်ယိအသိးတန့ၢ်လၢဘၣ်. ပုမုာ်က့ၤအိၣ်စူးဒီးသျှၣ်ထီၣ်ဟံၣ်တပူၤယိန့ၣ် တၢ်ကီ တၢ်ခဲဟံၣ်ထီၣ်ဒီးပုဘၣ်သ့ၢ်လီၤမုာ်လီၤဖးကိးန့ၣ်လီၤ. မုမုာ်ဟံၣ်ယးဒိၣ်လူၢ်သဝီအဘျီၣ် ဒိၣ်ဖးဒိၣ်အဖၣ်ကပူၤအလီၢ်န့ၣ် မဲထီၣ်က့ၤဝဲလၢဝၣ်ဘျီတယၢ် ဒီးအိၣ်ဒီးဝဲတုၤခဲအံၤလီၤ.

လှိုလှိုတံဆိပ်တံလှို

တံဖိအသဝီနီ ပုလဲကီးဂါးကတီးတံဖိ
ထဲကညီစီအကျိ မှ်လှိုပုလဲအိပ်ဖဲနီတံ
ဖိ မှ်တံကညီစီလဲနီလီ. အဲ
သ့တဖန်ကုသိးဝဲတံ တံကုတံသိးလှိုအ
ထါနီဝဲလှိုလဲနီလီ. ဘဲတဖန်အ
ကစီသုနီဝဲလှိုလဲနီလီ. ပုမုန်က
နီတဖန်သိးဝဲဆုမိဝါဖဲထီနီလီ. ဆုမိ
ဝါဖဲထီအံနီ တမဲသုမဲလဲလှိုအလွဲ
ဒီးတထါထီဝဲအကံအဖိနီတမဲစုကီး
ဘန်. မုန်ကနီတမဲလှိုလဲ တုမုန်လှို
အသးလဲနီ ဘန်ဟ့လဲလှိုအဆုမိဝါ
ဆု အဘူးအတံလှိုအသးဒီးဘန်တ
ဂါအစုပုလဲ. မုမုန်ကနီပုနီ သိးဆု
မိဝါဖဲထီအံ တုလှိုအသးပုတစုနီလီ.
ပိမုန်ကီးဂါးနီ လံဝဲဝဲ လှိုအကိလီ
ဒီးဝဲလှိုအအဲဝဲဒိကတံနီမုဝဲဝဲဘီဒီးဝဲ
ဘံသ့တဖန်နီလီ.

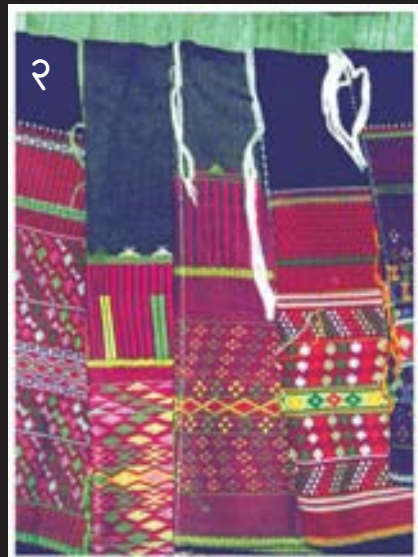
မုန်နီမုဝါတဲဝဲ “ပုသုန်ကုသးပု
လှို ဝဲအဲသ့လှိုအဖိအလံဒီးဆုနီ
ကုဝဲအဆာကတီးနီ ငုးကုသးထီဝဲပိ
မုန်လှို နံနီ (နံလှိုဘန်တံထါအီလှို
လှို လှိုတံဖိသုဖိဂါအလွဲလှိုသ့လှိုအ
ထူး, တညာအထူး), ဆုဘန် (ဆုမိသု
လှိုလှိုအထီဘန်သ့လှိုလှို) နီဝဲ
လှိုလှိုဒီးဘန်နီမုဝဲ တံဝဲတံဘာအက

လှိုအထီ ပုလှိုအဖိအသးခံဂါအံအဲဝဲ
ကဝဲနီကဘာဒီး တံလှိုပစီသုတဖန်
ဘန်လှိုအဲသ့ဒီး သုတလီဖဲလှိုတဂု
အဂီနီလီ.” မုန်ကနီတဖန်တချူးဒီး
လှို အဖိအသးဒီးဘန်နီ မဲပင်အလှိုအ
ထီ ထါပင် ဆုမိသု, နံနီကံနီနီလှိုအ
ကလှိုကလှိုလှိုအသးလီဝဲနီလီ. ထါ
နီစုကီးယပ်ဝါ, ယပ်ဖိကလှိုလှိုဘဲသ့
တဖန် ဒီးတမုတဖိမုထီလှိုအဟံ
နီ ကုသးဘန်ဝဲအဂီနီလီ.

ဖိသုတဖန်အမိထါငုးသိးအီ ဆုဖိ
ဝါ, ဆုဖိကလှိုတဖန်နီလီ. မုမုန်ပိစုလှို
အနီဒီးဒီးအသးပုတဖန်သိးဝဲ ဆုဖိက
(ဆုမိကလှို), ဆုမိဂါလှိုအနီတအိဘန်
နီလီ. ဖိသုလှိုအတပျဲထီတနီဒီး
ဘန်နီ ပုတထါသိးနီအဆုဒီးဘန်တုအ
ပျဲထီတနီလဲနီ အမိထါနီအီဆုလှို
လှိုဘဲတဘုန် ဒီးဆုအဲအံနီဘန်ထါဝဲ
တနီယီတုအကဲထီ, မဲဝဲတုလှိုအဟံ
ငုးသိးထီဘန်အဖိနီလီ.

တံအဂုအဂါလှိုအဲသ့ပင်ဒိဝဲတ
ဖန်မုဝဲ ခိနီဖန်ဝါ, ခိနီဖန်ကံ, ခိနီဖန်
သတိ, စုဘံ, ကျိ, ကွဲ, မိ, စီ, ပီ
ကု, တယံ ဒီးဝဲဘံသ့တဖန်နီလီ.
အဲသ့သ့ဘဲဒီးငုးကဲထီဝဲလှိုလှိုက
ထါကုထါသိးအဂီ မုမုန်လှိုအလွဲနီဟံ
နီဝဲသ့အထူးဒီးအမု ယီး, တု, ကိ,

ပှါလီကဝီဖိအတ်ကူတ်သိး

၁. မုန်ကနီထိတ်
၂. ဘဲအထုပ်ဒီးအသပ်
၃. ပိန်မုန်အဆု (ဆုဖိသု)

ပုလီကဝီဖိအတ်ကူတ်က

၁. ဟိမ္မာအမုတ်ပုတ်တဖတ်သီးဆုဖိသုဇီးကူနံ
၂. ဟိမ္မာအမုတ်ကနီတဖတ်သီးဆုဝါ
၃. ဟိမ္မာအနီတဖတ်သီးဆုဖိကွံင်, ဆုဖိဂါ ဇီးကူထဲကူ
၄. ဖိသုတ်အနီဆံးတဖတ်သီးဆုဖိကွံင်ဇီးဆုဖိဝါ

တၢ်ဘုးလုၢ်ယၤထံၣ်အပီးအလီ

ကဟၣ်, ကွၢ်ဂၤဒု, ကွၢ်ဂၤဒု, ကွၢ်
ကွၢ်ဒိၣ်, ကျူ, ခိၣ်ယီၤသု, ခိၣ်ယီၤတိ, ခိၣ်
ကွၢ်, နဲချၣ်, နဲဘိ, နိၣ်ပုၣ်ဘိ, နိၣ်ပုၣ်ပျံ, နိၣ်
ဆဲး, နိၣ်ဘး, တဘံဘိ, တၢ်ခိၣ်ကျူ, တၢ်တလုၢ်,
ထးချၣ်, ထးဝဲ, ထးဝဲဖိ, ထးတံ, ထးဘၣ်, ထးလူ, ထံၣ်ခိၣ်,
ထံၣ်ခိၣ်ဘိ, ထီးဆူၣ်, ယီၤခွဲၣ်, လုၢ်ဆွံ, လုၢ်ခွံသၣ်,
လုၢ်ကွၢ်ဘိ

တၢ်ကူတၢ်သိး

နံၣ်ကံၣ်, နံၣ်ယီး, နံၣ်မဲၣ်, နံၣ်ခိၣ်ထံး
အူ, ဆုဘၣ်, ဆုမိၢ်သု, ဆုမိၢ်ဝါ, ဆုဖိ
ကွၢ်, ဆုဖိဝါ, ဆုဖိကွၢ်, ဆုဖိဂီၤ, ယၣ်ဝါ,
ယၣ်ဖိကွၢ်, ယၣ်ဘဲ, ခိၣ်ဖၢၣ်ကံၣ်, ခိၣ်ဖၢၣ်
ဝါ, ထၢၣ်ဝါ, ထၢၣ်အူကံၣ်, ဖိလုၢ်ဝါ, စုဘံ

တၢ်ကံၣ်တၢ်တု

တၢ်ကုၣ်ဖိ, တၢ်မဲၣ်ကွၢ်, တၢ်သုၣ်ခိၣ်,
တၢ်ကွၢ်တယံၣ်, တၢ်သဘျ, တၢ်သဆူး,
တၢ်သုးယု, တၢ်ကျူခိၣ်, တၢ်နဲလၢ်, တၢ်ဖိ
ကိမဲၣ်, တၢ်ဘီးကမၣ်, တၢ်ယိၣ်ဒု, တၢ်ဆဲး
ဘိ, တၢ်ဆဲးသု, ထိၣ်ခွဲၣ်, တၢ်ဖိဂီၤစဲ, ချၢၣ်လၢ်,
ချၢၣ်ကး, တၢ်မဲၣ်ကွၢ်န့ၣ်, တၢ်မဲၣ်
ကွၢ်ဖိ, တၢ်ဆးလီၤဒံၣ်, တၢ်ဆးဘျၢၣ်ဘျီၣ်ဒံး,
တၢ်ဆးလၢၣ်လီၤ, တၢ်ဆးညၣ်ယံ, ဒီး တၢ်
ဆးဒုးခိၣ်

တညၣ်ဒီးသုၣ်ထုးအဂၤတဖၣ်လီၤ. ခိဖျိ
လၢ တၢ်ဒုးတၢ်ယၤယံၣ်ထၢဒီးဒုဖိသဝီဖိ
ဘၣ်ယုၢ်မံၤဟးဖျိးအယိ တၢ်မၤလုၢ်မၤဘဲအ
ပီးအလီလီၤမၤ, ပုၤသးစၢ်တနီၤအတၢ်သု
တၢ်ဘၣ်လၢတၢ်မၤလုၢ်မၤဘဲဆဲးလီၤစၢ်လီၤ,
ပုၤမၤလုၢ်မၤဘဲစၢ်လီၤ, ဘဲတအါလုၢ်တ
အိၣ်လၢအယိ ပုၤတနီၤပုၤ န့ၣ်လုၢ်လၢအဟဲ
လၢကီၢ်ကွၢ်တဲၣ်ကီၢ်ဆၢ (ယိၣ်နံၣ်ခိၣ်) ဒီး
ကိၢ်ပယီၤ (ဖၣ်ပုၣ်) လၢကထါကထါသိးအ
ကိၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤအါဂၤပုၤကုၤပုၤကၤဘဲတၢ်ကု
တၢ်ကၤလၢပုၤဆါဘဲအဘျုးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်
လဲၣ်ဂုၤဂၤလၢတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲအပူၤ တၢ်မၤလုၢ်
မၤဘဲ အိၣ်ဒီးဝဲဒၣ်တုၤမဲၣ်ကံၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ.

မိၢ်လုၢ်ပၢ်လၢ်တၢ်အိသံးအိၣ်မၤ

တၢ်အိသကိးသံးမ့ၢ်ဝဲ လုၢ်လၢ်ထူသန့
တၢ်ဆဲးတၢ်လၢတခါလၢ ပုၤမိၢ်လုၢ်ပၢ်လၢ်ဖိ
သုၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲတၢ်
ယုၤတၢ်ဖိးအပနီၣ်တမံၤန့ၣ်လီၤ. ထါစံးဝဲ-

ပမံၤလၢပုၤပမံၤလူ
ပပုၤလၢပုၤပပုၤလူ
အိသံးဆုၣ်နီၤအခိၣ်ယု
အိၣ်မၤဆုၣ်နီၤအခိၣ်ယု
ဂဲၤကလံၣ်ကၤထီၣ်ဆုသု
ကတြၢ်ဒီးကျုးမိၢ်ပုၤယု

လှိုလှိုတိုအိသကိးသံးအဆာကတို

နံပါတ်	တံဆိပ်အမျိုးအမည်	တံဆိပ်အသေးစားအမျိုးအမည်	တံဆိပ်အသေးစားအမျိုးအမည်	တံဆိပ်အသေးစားအမျိုးအမည်
၁	ပိတ်ခံဒေ	မ.ဘုဝံ၊ သ.ထိုင်ကုလ်ထိုင်ဘ် ယံဝံအလီဝံတယံတမီ	နံပါတ်တံဆိပ်ခံဒေ၊ တံဆိပ်ခံဒေ ဟံထိုင်ကုလ်အကုလ်၊ တံဆိပ်ခံဒေ	လ.နီဝံတံဆိပ်၊ လ.နီဝံတံဆိပ်အပူ
၂	ဘုခိုင်ကွီ	ဘုအသီလအဆိပ်ဝံသီသီဒီး လဲလဲထိုင်ဆိပ်ဝံလဲလဲထိုင်အဆိပ် ကတံတဘျီ	ဘုသီခိုင်တံဆိပ်ခံဒေ၊ မှန်သီးက ဆိပ်ဘုဘုလဲလဲထိုင်အဆိပ်ဝံလဲလဲထိုင် ယံဝံတုလဲလဲထိုင်တံဆိပ်အကီ	လ.နီဝံတံဆိပ်အပူ၊ ပူတံဆိပ်ခံဒီးပိတ်ခံ ဒေတံဆိပ်
၃	သံထိုင်	ဝံအထိုင်ခံဒေအနီ၊ ပူတံဆိပ်လဲလဲထိုင် ဝံလဲလဲထိုင်အနီ၊ တံဆိပ်ခံဒေလဲလဲထိုင် ဟံဝံဝံအထိုင်ခံဒေဝံလဲလဲထိုင်တုလဲလဲထိုင် မှန်ဟံအဆိပ်အကီ	သံသီးတံဆိပ်ခံဒေအကီကဆိပ်ခံဒေတံဆိပ် လီလဲလဲထိုင်သံသီးကဆိပ်ခံဒေ၊ သံသီးက နီဝံတံဆိပ်ခံဒေအဆိပ်ခံဒေဝံလဲလဲထိုင် ကကွီထွဲအဆိပ်ခံဒေဝံလဲလဲထိုင်	လ.ယူအပူ
၄	ဘုဆဲးချုံ	ထိုင်ခံဒေဝံဘုချုံလဲလဲထိုင်တံဆိပ်သုဂ် တဖိုင်ဖိကုလ်သံသီးအဆိပ်ကံဝံဝံဝံ ထိုင်ခံဒေဝံလဲလဲထိုင် (အဘုချုံဆိပ် တံဆိပ်ခံဒေအဆိပ်ခံဒေဝံလဲလဲထိုင် အကုလ်အနီ)	မှန်သီးဘုချုံဘုသုဂ်လဲလဲထိုင်လဲလဲထိုင် နီဝံ ကံဝံဖိနီကံဒီးအဆိပ်ခံဒေဘုအ သီ၊ တံဆိပ်ခံဒေလဲလဲထိုင် ကကွီထိုင်ပ သီထိုင်၊ ကဆိပ်ကုလ်အနီ	လ.မူအပူ
၅	တံလှိုင်းခံ သံသီးအခါ	တံလှိုင်းခံသံသီးအဆိပ်အကီ	ဘုဖိကုလ်ခံဒေပူ ကကွီခံဒေတံဆိပ် တံလှိုင်း၊ မှန်တံသုဂ်ကကွီကကွီ သံခိုင်မှန်ယံအဆိပ် လဲလဲထိုင်ထွဲကကွီထွဲ ခံသံသီးအကီ	လ.ယံအပူ (လ.ယံကုလ်ထိုင်အ ခိုင်ထံတံဆိပ်မှန် ခံသံသီး)
၆	လဲလဲထိုင်ခံ	ပူအဆိပ်တံလှိုင်းတံကွီ၊ ပူအဆိပ် လဲလဲထိုင်အဆိပ်အကီ	တံနီဝံတံဆိပ်ခံဒေ၊ တံကွီကကွီကကွီ ဝံကကွီခံဒေကကွီလဲလဲထိုင်အဆိပ်လဲလဲထိုင် တံလှိုင်းအကီသုတံကကွီခံဒေတုလဲလဲထိုင်	လ.လဲလဲထိုင် (လ.ယံကံ) အပူ
၇	ကုလ်ဘု အသီး	ဝံကုလ်ဘုအခါ၊ ပူအဆိပ်လဲလဲထိုင် သံသီးဘုလဲလဲထိုင်ကကွီအဆိပ်အ နီ၊ အဆိပ်သံသီးလဲလဲထိုင်အဆိပ် မှန်ခါခါဝံအဆိပ်အကီ	သံသီးတံဆိပ်ခံဒေအကီကဆိပ်ခံဒေတံဆိပ် လီလဲလဲထိုင်သံသီးကဆိပ်ခံဒေ၊ သုဂ်သံသီး သံသီးလဲလဲထိုင်မှန်အဆိပ်ဘုဘုအသီတ ဖိုင်အကီ	လ.ယံကံထိုင် ဘု-နီဝံတံဆိပ် ပူတံတံတံ
၈	ပိတ်ခံဒေ	ဝံအဆိပ်ဘုလဲလဲထိုင်ဟံလဲလဲထိုင်ဘု ဖိပူဒီးလဲလဲထိုင်ကကွီလဲလဲထိုင်က တံတဘျီ၊ ဘုလဲလဲထိုင်အဆိပ်ခံဒေ ကတံတဘျီ	မ.ထွဲ၊ မ.ဝံမ.ကတံကကွီဘုဟုလဲလဲထိုင် နီဝံအဆိပ်ဘုသုဂ်တဖိုင်အဆိပ်၊ ခံဒေ ကကွီအကလဲလဲထိုင်အဆိပ်ခံဒေလဲလဲထိုင် နီဝံတံဆိပ်အကီ	တံဟံပနီဝံတံဆိပ် ကတံအဆိပ်အဆိပ် အဆိပ်ဘု
၉	သံသီး	ဝံတံတုတံဖိအဆိပ်အကီ	ဟံဝံဖိပူအဆိပ်ခံဒေတံဆိပ်ခံဒေတံဆိပ် ယုတံဖိ၊ ကဆိပ်ခံဒေတံဆိပ်သံသီး ကကွီ၊ ကကွီဖိလဲလဲထိုင်	တံဟံပနီဝံတံဆိပ် ကတံအဆိပ်အဆိပ် အဆိပ်ဘု

တၢ်လိၤစၢၤလၢတၢ်ဖဲးစးလုၢ်လၢ်ဒီးတၢ်မူအါကလုာ်

ဒီတနံၣ်အတိၣ်ပုၤတၢ်လၢ်အဝဲအံၤ ဘၣ်တၢ်မၤအိၣ်တၢ်ဘျးဘျီဖဲ မ့ၢ်ဆၢဝဲဆၢ အ ကတီၢ်ဒ်အမ့ၢ်ပုၤထီၣ်ဒုးခါ, ပုၤကူးဘုခါ, ပိၣ်ခံဒး (ပိၣ်ဘုဝံၤ), ဖိခံဒး (အိၣ်ဘုလၢဖိ ပုၤလၢကွၢ်အလီၢ်ခံ), ဘုခိၣ်ကွီ (ဘုအသီ လၢစးထီၣ်အိၣ်ဝဲအဆိကတၢ်), ကံၢ်စုကွဲက လၢ, လၢ်အိၣ်ဒုးသးအိၣ်ဒုး, ထီၣ်ဟံၣ်သီ ခိၣ် ဒီးတၢ်တုၤတၢ်ဖျိအဆၢကတီၢ်သ့ၣ်တဖၣ် န့ၣ်လီၤ. ဆၢကတီၢ်ဖဲအဝဲသ့ၣ် အိၣ်သကိး သးအခါန့ၣ် မ့ၢ်ဆၢကတီၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်က ကိၣ်ကးထဲသကိးတၢ်, တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်, ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးသကိးလိာ်သးတၢ်ဘၣ်ဃး ဒီးတၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်ဝဲအဂ့ၢ်အကျိၤတဖၣ်န့ၣ် လီၤ. တၢ်အိၣ်သကိးသးဒ်အံၤန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လၢ် တၢ်လၢ်တမံၤလၢ အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်မၤဝဲထီၣ်ဘိ တၢ်ဖံးတၢ်မၤအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်အိၣ်သကိးသးတကတီၢ်ဘၣ်တက တီၢ်ဒ်အမ့ၢ်သးထီၣ်, ဘုဆဲးချံ, ပိၣ်ခံဒး, ဖိ ခံဒး, ကူးဘုခါသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်အိၣ်ဝဲဒီးအဂ့ၢ် အကျိၤဒ်အမ့ၢ် သးဘိးလီၤ, သးကွၢ်, အ ခိၣ်ကွီ (ကိးစုၢ်ကိးဝဲလၢဘုခိၣ်ကွီ), အကျိၣ် တယၢ်ဒီးအဒး(သးဒး) သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လီၤဆီဒ်တၢ် ပိၣ်ခွါသ့ၣ်တဖၣ်တၢ်ဘျးအိၣ်သး ဒီးဘၣ်န့ၣ် ဘိးလီၤတရဲၣ်လီၤဝဲထုကဖၣ်တၢ် လၢအတၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်ဒီးအဟံၣ်ဖိဃီဖိတၢ် အိၣ်မူအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သးအဆိကတၢ်တခွး န့ၣ်ဟံၣ်ကစၢ်ဘိးလီၤဝဲဒီးဒုးအိၣ်ပုၤကိးဂၤဒဲး

န့ၣ်လီၤ. သးဒးစုၢ်ကိးဘၣ်တၢ်ဘိးလီၤအိၣ် လၢဟံၣ်ကစၢ်ဒီးဒုးအိၣ်ပုၤကိးဂၤဒဲးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်တူၢ်တၢ်တူၢ်တမ့ၢ်

တၢ်ဖိအသဝီလၢပုၤ ဖဲလၢတၢ်ဒုးတၢ်ယၢ တအိၣ် ဒီးတၢ်ယၢမံၤဖျိးတအိၣ်ဒီးဘၣ် အဆၢကတီၢ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ် ထီၣ်လီၤဆီတဖျၢၣ်လၢသဝီအပူၤ ကိးဝဲလၢ “ဘျီၣ်” န့ၣ်လီၤ. ဘျီၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်လီၢ် လၢ တၢ်တူၢ်လိာ်တမ့ၢ်တပျီၤအဂီၢ် ဒီးဖဲတၢ် တုၤတၢ်ဖျိအိၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လီၢ်လၢ ပုၤတူၢ်လိာ်ဖိသုဖိဝါန့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်တုၤတၢ်ဖျိ အိၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ် ဘၣ်တၢ်လဲၤစုၢ်ထီၣ် ကျိၣ်, န့ၣ်လီၤပိၤကူ, ပၢ်ယၢကွၢ်, ပၢ်ယၢ မိၤ, ပၢ်ယၢစျီၢ်လၢအပူၤဒ်သိးပုၤဖိသုဖိဝါဒီး ပုၤလၢသဝီပူၤ ကသုၣ်ဖံၣ်သးညီ သကိးဝဲအ ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်တၢ်လီၢ်လၢထံဖိကိၢ်ကစၢ်က ဘၣ်အိၣ်တၢ်သးမ့ၢ်ဟီၣ်လၢအလီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲတမ့ၢ်တပျီၤတုၤလၢသဝီပူၤအဆၢကတီၢ်န့ၣ် လဲၤမံၤဝဲလၢဘျီၣ်ပူၤ ဒီးတုၤမ့ၢ်မ့ၢ်ဟါလီၤပုၤ အိၣ်မူအဆၢကတီၢ်ဘၣ်န့ၣ် ဟံၣ်ကိးဖျၢၣ် ဒဲးလၢအသ့ၣ်ညါပုၤတမ့ၢ်ဟဲန့ၣ်လဲၤကိးအိၣ် သကိးဝဲအမူပျီၢ်ပျီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲမ့ၢ်ဟါလီၤ န့ၣ် ဟး အိၣ်သ ကိးလိာ်သးတုၤလၢမ့ၢ်နၢ ယိာ်ထီၣ်ဘၣ်မံၤဆၢကတီၢ်ဘၣ်ဒီးကွၢ်မံၤဝဲလၢ

ဘျိုက်ပူလီ၊ လာဂီဒီဂီလီနု ဟုလဲကိး အိတ်ကဒီးအမုနုလီ၊ တ်အိတ်တ်အိတ်က သူဟိတ်ဘိတ်အဝံင်အဘဲမုတ်တအိတ်သနက်က တမံတပျီတလီဒီးမုဘၣ်၊ တ်အိတ်အခိတ် သုတ်မုတ်ဒ်မုဒီးကသူလအအိတ်ညီနုနု မုတ်ဘၣ်ကအနုလီ၊ ဖဲကသူအဂတ အိတ်ဘၣ်အဆာကတီၢ် ဘၣ်ကအမုတ်ကသူ လတၢ်တူၢ်လိတ်တမံတပျီအဂီၢ်နုလီ၊

တၢ်ဘျိုတ်တၢ်ဘါ

ပူကွံာ်အနံၣ်တကယနု တ်ဖိအသ ဝီဖိသုတ်တဖၣ် အတၢ်စုၢ်တၢ်နက်တၢ် ဘျိုတ် တၢ်ဘါခိတ်သုတ်မုတ်ဒ် မိၢ်လုၢ်ပၢ်လၢ်တၢ်ဘျိုတ် တၢ်ဘါ (အိတ်ယဲအိတ်ဘျး) နုလီ၊ မိၢ် လုၢ်ပၢ်လၢ် တၢ်ဘျိုတ်တၢ်ဘါအခိတ်အနုနု ကိးဝဲလၢ “ထံဖိကိၢ်ကစၢ်” နုလီ၊ ထံဖိ ကိၢ်ကစၢ်နု အိတ်ဝဲဒ်အခိတ်တဂၤ အခတ် တဂၤဒီးအမုအဒါမုတ် တ်ကွံာ်ထွဲသဝီလၢ တၢ်စုၢ်တၢ်နက်တကယနုလီ၊ ဖဲတၢ်ကစး ထီၣ်နုလီဆူတၢ်ဖဲတၢ်မအသီအကတီၢ်၊ အဒိ-ကစးထီၣ်ဖဲဒုး၊ ထီၣ်ဒုး၊ လုၢ်အိတ်ဒုး သးအိတ်ဒုး၊ အိတ်တၢ်ယုၢ်တၢ်ကွဲ (လါဒုးကံၢ် စု) နု ထံဖိကိၢ်ကစၢ်ကဘၣ်စးထီၣ်မၤဝဲ လၢမဲၣ်ညါဝံးဒီးထံဖိကိၢ်ဖိဝိတ်ထွဲထီၣ်ကုၤအ ခံနုလီ၊ စးထီၣ်ဖဲ ၁၉၄၆ နံၣ်နု ကိၢ်

မိၢ်ထူၣ်ကိၢ် (ထံဖိကိၢ်ကစၢ်ခါတဂၤ)

ဆိထံး (ရွှ်ကွၢ်) တၢ်သးဒုကစိတ်ဟဲသုတ် ထီၣ်တၢ်သးဒုကစိတ်တၢ်မလီၢ်ဒီးဒုးအိတ်ထီၣ် ကွံာ်ဝဲအလီၢ်ခံ ခရံၣ်ဖိအတၢ်ဘျိုတ်တၢ်ဘါ အိတ်ထီၣ်ဝဲဒ်လီ၊ ပုလၢအကဲထီၣ်မုၢ်ခိတ် ထံးနံၣ်ခရံၣ်ဖိအဆိကတၢ်မုတ်ဝဲ သးပုၢ်ဘီမုၢ် ကွဲ, နီၢ်မံးနုးဒီးနီၢ်မၢၣ်မၢၣ်တဖၣ်နုလီ၊ ဖဲ ၁၉၇၆ နံၣ်နု “ဘါဖိ” တၢ်ဘါအိတ်ထီၣ် စုၢ်ကိး ဒိဖျိတၢ်ဆိဟံၣ်ဆိယီထီၣ်ပုၢ်လီၤဖး နုလီ၊ ဖဲ ၁၉၉၂ နံၣ်နု မုၢ်နံၣ်ခရံၣ်ဖိ တၢ်ဘါအိတ်ထီၣ်စုၢ်ကိးဒိဖျိ သုတ်ဘိတ်သးစၢ် လၢလဲအိတ်ကွံာ်လၢ မုၢ်နံၣ်ခရံၣ်ဖိတၢ်ဘျိုတ် တၢ်ဘါအကျါဒီး ကဲထီၣ်ပုၤစုၢ်ကုၤနုကုၤ တၢ်နုလီ၊ ဆၢကတီၢ်ခဲအံၤတၢ်ဘါအိတ်ဝဲ လွံၢ်ကလုာ်ဒ်အမုၢ် မိၢ်လုၢ်ပၢ်လၢ်, မုၢ်ခိတ်ထံး နံၣ်ဘျၢထံခရံၣ်ဖိ, မုၢ်နံၣ်နံၣ်ဘျၢထံခရံၣ်ဖိဒီး ဘါဖိ သုတ်တဖၣ်နုလီ၊

ထံဖိကီကစာအဂ်ဗျာ်ကီ

ထံဖိကီကစာန့ၣ် ဘၣ်တၢ်ကိးစ့ၢ်ကိးဝဲလၢ “ကီၢ်ခိၣ်” န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ဝဲ မိၢ်လုၢ် ပၢ်လၢတၢ်စ့ၢ်တၢ်န့ၣ် တၢ်ဘျုးတၢ်ဘၣ်ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ယုထၢထီၣ် ထံဖိကီကစာ န့ၣ်ဒူးထီၣ်ဝဲလၢအကစာအတုၢ်အကီၤ အတၢ်လီၤစၢၤလီၤသ့ၣ်ဒၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ယု ထၢအီၤလီၤကိၣ်ဒ်စီၤပၤအတၢ်လီၤစၢၤလီၤသ့ၣ်တၢ်ယုထၢအသိးလီၤ. ထံဖိကီကစာ န့ၣ်ထီၣ်အိၣ်ဝဲဒၣ်ခံၣ်အမ့ၢ်ပုၤတၢ်တၢ်ဒီးပုၤခံၣ်တၢ်တၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၢ်တနီၢ်န့ၣ် ပုၤကိးလၢ “ကီၢ်ခိၣ်, ကီၢ်ခိၣ်” မ့တမ့ၢ် “မိၢ်ဖိမုၢ်, ပၢ်ဖိခါ” န့ၣ်လီၤ. ပၢ်ဖိခါမ့ၢ်ဝဲ ကီၢ်ခိၣ် (ပုၤတၢ်တၢ်) ဒီးမိၢ်ဖိမုၢ်မ့ၢ်ဝဲ ကီၢ်ခိၣ် (ပုၤခံၣ်တၢ်) န့ၣ်လီၤ. တၢ်ယုထၢ ထီၣ်က့ၤ ကီၢ်ခိၣ် န့ၣ်ကဘၣ်မ့ၢ် ကီၢ်ခိၣ်အတုၢ်ဒၣ်ဒီး တၢ်ယုထၢထီၣ်က့ၤ ကီၢ်ခိၣ် ကဘၣ်မ့ၢ် ကီၢ်ခိၣ်အတုၢ်ဒၣ်ဝဲစ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢကဖီၣ်ထီၣ်က့ၤထံဖိကီကစာ အလီၢ်န့ၣ်ကဘၣ်မ့ၢ်ဝဲ ထံဖိကီကစာအဖိခါဝဲကိ မ့တမ့ၢ် အဖိခါသဒါန့ၣ်လီၤ. အဖိပိၣ်ခါမ့ၢ်တအိၣ်ဘၣ်န့ၣ် ကဘၣ်ယုထၢက့ၤဝဲအဒိပုၢ်ဝဲ မ့တမ့ၢ် အတုၢ်လၢအပၢ် အထံးတကပၤအဖိပိၣ်ခါန့ၣ်လီၤ.

ထံဖိကီကစာအမူအဒါန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲဒုသဝီလၢနီၢ်သးတကပၤန့ၣ် လီၤ. တၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢအမၤဝဲသ့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ တၢ်လုၢ်တၢ်ပၢ်လၢဒုသဝီအဂီၢ်, တၢ် ကဝီၢ်ဟံၣ် (ကဝီၢ်ဒုသဝီ), ကဘၣ်အိၣ်တၢ်သံးမ့ၢ်ဟီၣ်လၢဝဲတၢ်တုၢ်ဖျိအဆၢက တီၢ်, မၤတၢ်ဘျုးတၢ်ဘၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲလၢတၢ်ဒီးသအက့ၤဒုသဝီဒ်သိးဒုသဝီကအိၣ် ကၢ်ကျၢၤ, ကပုၤဖျဲးဒီးတၢ်အတၢ်သီက့ၢ်ဂီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကဘၣ်အိၣ်ခုၣ်ကီၢ် (မၤ ခုၣ်လီၤကဘးလီၤက့ၤထံကီၢ်) ဝဲတၢ်ကမၣ်မုၢ်ကမၣ်ခါအိၣ်ထီၣ်လၢဒုပုၤသဝီပုၤဝဲ အလီၢ်ခံၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဖံးတၢ်မၤတမံၤလၢလၢအဘၣ်ဃးဒီးဒုသဝီဒီဖျၢၣ်ဒ်အမ့ၢ် တၢ်ကံးစ့ၢ်ကလၢလၢလၢခူးအပူၤ “လၢခူးကံးစ့ၢ်” ဒီးတၢ်လုၢ်အိၣ်ခူးသးအိၣ်ခူး, တၢ်တုၢ်ဟံၣ်တုၢ်သီဒီးတၢ်ထီၣ်ဟံၣ်သီခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ထံဖိကီကစာကဘၣ်စးထီၣ်ဆိ ဝဲလၢမဲၣ်ညါဝဲဒီး ထံဖိကီကစာမိၢ်ပိၣ်ထွဲထီၣ်က့ၤအခံၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢထံဖိ ကီၢ်ကစာ ကဘၣ်မၤဆိဝဲသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် အဝဲမ့ၢ်တမၤဝဲဒီးဘၣ်ဒီးပုၤအဂၤသ့ၣ်တဖၣ် မၤဝဲတသ့ဘၣ်ဒီးတအံၣ်ဒီးမၤဝဲစ့ၢ်ကိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့

တၢ်ဖိအသဝီပူၤန့ၣ် တၢ်ဆါဟံၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ၊ တၢ်ဟ့ၣ်ကသံၣ်ဒးမ့ၢ်ဂ့ၤတအိၣ်ဘၣ်၊ တၢ်ဆူးတၢ်ဆါလၢအကဲထီၣ်ညီၣ်န့ၢ်မ့ၢ်ဒၣ် တၢ်ညၣ်ဂီၢ်၊ တၢ်လိၤကီၢ်၊ တၢ်ဘၣ်သမ့ၣ်၊ တၢ်လိၤသးဒီးတၢ်ဆါအဂ့ၤအဂတဆံးတ က့ၢ်န့ၣ်လီၤ။

လၢညါန့ၣ် ညီၣ်န့ၢ်ဖိသဝီဖိကူၤစါယါ ဘျါအတၢ်ဆူးတၢ်ဆါသ့ၣ်တဖၣ်လၢမိၢ်လုၢ် ပၢ်လၢ်ကသံၣ်သ့ၣ်ယံၣ်ဝၣ်စၢဒီးလုၢ်လၢ်တၢ် စ့ၢ်တၢ်နၢ်အကျဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ။ နီၣ်လုၢ်လၢ် တၢ်စ့ၢ်တၢ်နၢ်အသိး စ့ၢ်တၢ်ကၢ်တၢ်ဒီးမၤထွဲ ဝဲဒ်အကၢ်ဝဲလီၤဘၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ။ အဝဲ သ့ၣ်ဘၣ်လုၢ်တၢ်၊ ထူထံ၊ တီၢ်သ့ၣ်ကျဲ၊ ခး ကဲတၢ်၊ ဘျဲၣ်လီၤထံ၊ ကွဲဆူၣ်တၢ်၊ ကွဲဖု တၢ်၊ ကွဲသီးတၢ်၊ လဲတၢ်၊ ယီၤတၢ်၊ မ့ တမ့ၢ် ကံၢ်စု နီၣ်အကၢ်ဝဲလီၤဘၣ်အသိးလီၤ။

အဂတမံၤန့ၣ်အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ဆိးက့ၤထီၣ် ဒီး မၤန့ၢ်ဝဲလုၢ်ထိးတဖၣ်၊ ဘဲတလိၣ်၊ ဖုတ ဖဲး၊ မ့ၤတဖၣ်ဒီးသွဲၣ်လးတလိၣ်ဝံၤ ဘိၣ်ထီၣ် ဝဲလၢတၢ်ကံးညၣ်ပူၤ၊ ဒိတကျိၣ်ဝဲလၢပုၤဆါ အလီၤ၊ ထုကဖၣ်ဝဲလၢပုၤဆါကဘျါက့ၤအ ကီၢ်ဝံၤဒီးလဲၤတၢ်ကွံၣ်ဝဲလၢကျဲမ့ၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ။မၤ ဝဲဒ်န့ၣ်ဒီးဘျါက့ၤစ့ၢ်ကိးလီၤ။ တၢ်ဘၣ်ဒိ ဘၣ်ထံး ဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ဒး (တဆံးတက့ၢ်) တဖၣ်န့ၣ် မၤဝဲသရၣ်လၢအသ့ကလံၤသီၣ်

ဂီၤ (မၤတၢ်အူသ့) ဘိၣ်န့ၢ်အီၤ၊ မၤန့ၢ်အီၤထံ အူဒီးအီၤဘျါစ့ၢ်ကိးလီၤ။ ခဲအံၤတဘျီန့ၣ် ပုၤလၢအနၢ်ပၢ်ကသံၣ်သ့ၣ်ယံၣ်ဝၣ်စၢ၊ သ့ ကလံၤသီၣ်ဂီၤစ့ၢ်လီၤဒီးပုၤသ့ကသံၣ်ကီၤလၢ အါထီၣ်လံၣ်န့ၣ်လီၤ။ နီၣ်လဲၣ်ဂ့ၤပုၤလၢအနၢ် ပၢ်ဒီးသ့ဒီးမိၢ်လုၢ်ပၢ်လၢ်ကသံၣ်သ့ၣ်ယံၣ်ဝၣ် စၢတဖၣ် တဲဘၣ်စ့ၢ်ကိးပုၤလၢဒ်သိးသ့သကိး ဝဲကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။

သဝီသးပုၢ်စံးဝဲလၢ “သဝီပူၤခဲအံၤသ ရၣ်လၢအသ့ကသံၣ်သ့ၣ်ဂံၢ်ဝၣ်စဲ တုၤလီၤ ထီၣ်ဘးတအိၣ်လၢဘၣ်၊ မ့မ့ၢ်ပုၤလၢအကၢ် တၢ်သ့အိၣ်ဒၣ် ကီၤသၣ်ဟဲ၊ မိၢ်ကူထု၊ ယဲ ကီၢ်မ့ၢ် ဒီးပုၤလၢအ သ့ကလံၤသီၣ်ဂီၤ မၤ ဘျါတၢ်ဆါတနီၤသ့န့ၣ်အိၣ်တ့ၢ်ဒၣ်ထဲ စီၤ သ့ၣ်ယွၤမူ တဂၤလီၤ။”

တၢ်ဖိအသဝီပူၤန့ၣ် ကသံၣ်သရၣ်တ အိၣ်ဘၣ်၊ ပုၤလၢအနၢ်ပၢ်ဒီးသ့ကသံၣ်ကီၤ လၢသ့ဖဲအကြးအိၣ်ထဲစ့ၢ်လၢဒီးကွၢ်ထွဲပုၤလၢ အဆိးက့ၤမ့ၢ်ဆ့ၣ်မ့ၢ်ဂီၤဒ်တၢ်သ့အိၣ်ဒီးအီၤအ သိးန့ၣ်လီၤ။ တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးလၢ အပူၤ လီၢ်ပူၤကျဲဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်အိၣ်ထီၣ်န့ၣ် လၢအပူၤ ကွံၣ် ဘၣ်တၢ်လဲၤဆ့ၣ်အီၤဆူ ပနၢ်အ့ၣ်ပၢ်မိၣ် တၢ်ဆါဟံၣ်၊ မ့မ့ၢ်ခဲအံၤန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဆ့ၣ်အီၤ ဆူဒ့ၣ်ဘူးနီၣ်တၢ်ဆါဟံၣ်န့ၣ်လီၤ။ နီၣ်လဲၣ် ဂ့ၤပူၤ ဖိသဝီဖိအါဒ်အါဂၤသ့ဝဲသ့ၣ်ယံၣ် ဝၣ်စၢကသံၣ်ကသီတဖၣ်လၢကမၤဘျါက့ၤ အတၢ်ဆါမ့ၢ်ဆ့ၣ်မ့ၢ်ဂီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။

တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့

တၢ်ဖိအကူၣ်ဘၣ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဖဲ ၁၉၄၆ နံၣ် တကတီၢ်ဃီဖဲ ကီၢ်ဆိထံး (ရွှံကွၢ်) ဟဲသ့ၣ်ထီၣ် တၢ်သးခုကစီၣ်တၢ်မၤလီၤဒီးပုၤ လၢတီၢ်ခိၣ်ရိၣ်ဖဲသ့ၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလီၤမ့ၢ်ဝဲ သ ရၣ်ဘးခိၣ်, ပုၤသိၣ်လိတၢ်မ့ၢ်ဝဲသရၣ်မ့ၢ်ခီၣ် မံးယုန့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့ၣ်ထီၣ် ကိုအဆိက တၢ်တုၤဒၣ်ဖဲ ၂ တီၤဒီးလၢခံတဆိဘၣ်တဆိ တၢ်သ့ၣ်ထီၣ် အီၤတုၤလၢ ၄ တီၤညါလီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒိဖျိလၢထံလီၢ်ကီၢ်ပုၤတၢ်ဒုးတၢ်ယၤ ဒီးဒူသဝီဟးဂီၤတလီၢ်လီၢ်အယံ ဖူဖိသဝီဖိ တဖၣ်ဘၣ်လီၤမ့ၢ်ပြီၣ်ဝဲဒီးကိုဟးဂီၤကွၢ်လၢ တၢ်ဘၣ်စၢလွၢ်ဘျီန့ၣ်လီၤ. ကိုဟးဂီၤကွၢ် အခိၣ် ထံးတဘျီယံၣ်ဝဲ ၆ နံၣ်တီၢ်ပုၤ ဖဲ ၁၉၅၃-၅၈ နံၣ်အဘၣ်စၢ, ခံဘျီတဘျီ ယံၣ်စ့ၢ်ကီးဝဲ ၆ နံၣ်တီၢ်ပုၤ ဖဲ ၁၉၆၁-၆၆ နံၣ်အဘၣ်စၢ, သဘျီတဘျီယံၣ် ၂ နံၣ် ဖဲ ၁၉၇၅-၇၆ နံၣ်အဘၣ်စၢဒီးလွၢ်ဘျီတဘျီ ယံၣ် ၁ နံၣ် ဖဲ ၁၉၉၈ နံၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

ဒိဖျိလၢတၢ်ဆဲးကျိးဒီးတၢ်လဲၤတၢ်က့ၤကီ ခဲဒိၣ်ထီၣ်ဖဲတၢ်ဒုးတၢ်ယၤအကတီၢ်အယံ ဖဲ ၁၉၇၇ နံၣ်အပူၤ ကီၢ်ဆိထံး (ကီၢ်တၢ်အိၣ် ဖှိၣ်) ဟ့ၣ်မူဟ့ၣ်ဒါက့ၤဆၣ်မ့ၢ်ပၤတၢ်အိၣ် ဖှိၣ်လၢကကွၢ်ထွဲက့ၤကွၢ်သရၣ်တၢ်မၤစၢဆိၣ် ထွဲဒီးဆုၤထီၣ်က့ၤစရိပတီၢ်ဆုၤကီၢ်တၢ်အိၣ် ဖှိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဆၣ်မ့ၢ်ပၤတၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ကွၢ်ထွဲ

က့ၤတၢ်ဖံးတၢ်မၤတုၤခဲကနီၣ်အံၤလီၤ. ပုၤ လၢအသိၣ်လိတၢ်တနီၤမ့ၢ်ဒၣ် တၢ်သးခု ကစီၣ်သရၣ်ဒီးတနီၤန့ၣ်မ့ၢ်စ့ၢ်ကီး ဒူသဝီ သ့ၣ်ဘိၣ်သးစၢလၢအဖျိထီၣ်ကို ၅-၁၀ တီၤလၢကီၢ်သုလုၤဟီၣ်ကဝီၤပူၤဒီး ဟဲက့ၤမၤ စၢက့ၤတၢ်လၢဒူသဝီတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အဂီၢ် တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကိုသရၣ်အဘူးအလဲတ အိၣ်ဘၣ်, ကိုသရၣ်တၢ်မၤစၢအဂီၢ်ကိုဖိခီၣ် ဒိၣ်တဖၣ် တနံၣ်တီၢ်ပုၤဟ့ၣ်ဟ့ၣ်သးတကတ ခွဲ (၁၆ kg) ဆုၤသရၣ်အဂီၢ် ဒီးဘၣ်တၢ် ဟ့ၣ်မၤစၢအီၤလၢကီၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ် မၤဘျီမၤတီၢ်အဂီၢ်တဆံးတက့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤကိုဖိလၢအမၤလိတီၤခိၣ်ထံးတုၤ ၁ တီၤ န့ၣ်တကွဲးဘၣ်လံာ်ဒိပုၣ်ဝါဒီးထီၣ်ဒီးဘိ ဘၣ်, သုဝဲလၢၢ်သ့ၣ်ဘၣ်, လၢၢ်ဘိ ဒီးကွဲး ထူးသံဝဲန့ၣ်လီၤ. တနီၤန့ၣ်ကပွၤလၢၢ်ဘိဒၣ် လဲာ်တီၢ်တအိၣ်ယံ ဂူၣ်န့ၣ်ဝဲလၢၢ်ကဘျီလၢ ထံကျိပူၤဒီးကွဲးဝဲန့ၣ်လီၤ.

စီၤဖါတြးတဲဖျါထီၣ်အတၢ်လဲၤဒိဖျိဒီးစံး ဝဲ “ဖဲယနီၢ်ဆံးယမၤလိ ၂-၃ တီၤ အခါ လံာ်ဒိပုၣ်ဝါလၢယမိၢ်ယပာ်ပွၤန့ၣ်ယၤန့ၣ် ကျိ တဲာ်န့ၣ်ယၤခံကူၣ်ဒီး ဒုးကဲထီၣ်ဝဲလၢလံာ်ခံ ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ယဘၣ်သုလၢၢ်သ့ၣ်ဘၣ်တုၤ လၢ ယဖျိထီၣ်လွၢ်တီၤညါလီၤ.” မိၢ်ပာ်တ နီၤဆုၤအဖိလၢကိုတန့ၢ်ဘၣ်, တနီၤန့ၣ်ဆုၤဝဲ န့ၢ်ဒၣ်တုၤဖဲ တီၤဖုၣ်မ့ၢ်လၢကျိၣ်စုတအိၣ်လၢ ကဆုၤအဖိလၢကိုဆုၤတၢ်လီၢ်အယံဒီး ကပွၤ

နတ်မလိအပီးအလီလ၊ အဖိအဂီၢ်ဘၣ်.
မိၢ်ပၢ်ဒီးသျှၣ်ကုသးပျံတနီၤ အဲၣ်ဒီးစ့ၢ်ကီး
ဝဲလၢဖိလံၤကအိၣ်ဘၣ်ကွၢ်အယီၤ ဂုၢ်ကျဲးစး
ဝဲသပျံပျံဒီးလၢ တၢ်ဟ့ၣ်မ့ၢ်ဟးဖျိးအပူၤဖဲပူၤ
အိၣ်အါအလီၤန့ၣ် ဂုၢ်ကျဲးစးသျှၣ်ထီၣ်ကွၢ်
ဒီးယုသရၣ်လၢကသိၣ်လိတၢ်, မၤက့ၤအဖိ
အလံၤလၢကသိၣ်လိက့ၤတၢ်စ့ၢ်ကီးလီၤ.
မိၢ်ပၢ်တနီၤဒီဖျိလၢတၢ်ဘၣ်လုၢ်အိၣ်သးသမူ
ဒီးဘၣ်မၤမ့ၢ်မၤဝဲအယီၤ အဲၣ်ဒီးဝဲလၢအဖိက
မၤစၢၤအီၤတၢ်လၢရးပူၤသံၣ်ပူၤအယီၤ တဆှဲဝဲ
လၢကွၢ်လၢဘၣ်အိၣ်စ့ၢ်ကီးဝဲလီၤ.

ဒီဖျိလၢထံလီၢ်ကီၢ်ပူၤတၢ်ဒုးတၢ်ယၤယံၣ်
ထၢ, တၢ်ဟ့ၣ်မ့ၢ်ဟးဖျိးဒီး တၢ်ဆီဟံၣ်ပိၢ်ယီ
(သျှၣ်ထီၣ်ဒုသဝီ) တၢ်ကံၤတကျၢၤဘၣ်အယီၤ
ဖိဒဲဖိသုၣ်အါဂၤတထီၣ်ဘၣ်ကွၢ်ဘၣ်. ဖိ
သုၣ်တနီၤအဟံၣ်ဒီးကွၢ်အိၣ်တၢ်လီၢ်တၢ်ဒုၣ်
စၢၤယံၣ်ဒိၣ်မးအယီၤ အဝဲသုၣ်လဲၤထီၣ်ကွၢ်ဒုၣ်
အတၢ်တသ့တညီဘၣ်, အမိၢ်ပၢ်ကလဲၤဆှဲ
အီၤလၢကွၢ်အဂီၢ်လဲၤဝဲတချုးဘၣ် မ့ၢ်လၢအ
တၢ်ဖဲတၢ်မၤအါလၢကဘၣ်လဲၤဆှဲဆှဲသံၣ်
အယီၤ န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်အါမံၤအယီၤ ဖိ
သုၣ်တနီၤတအဲၣ်ဒီးထီၣ်ကွၢ်လၢဘၣ်, တၢ်
မုၢ်ဘၣ်အီၤလၢလဲၤတၢ်ဒီးအမိၢ်အပၢ်ဆှဲဒုးနီၤ
သံၣ်ကျါ, ဟးဒးအိၣ်ထီၣ်လၢပျံပူၤန့ၣ်လီၤ.
ဆၢကတီၢ်ခဲအံၤတၢ်ဖိအသဝီဖိလၢအသ့ကွဲး
သ့ဖးသ့ ကညီအ ကျိၣ် ကအိၣ်ဝဲ ၆၅
မျးကယၤန့ၣ်လီၤ.

ကျိၣ်စ့ၢ်ဟဲန့ၢ်

ဒုသဝီတၢ်ကျိၣ်လဲၤမၤကၤအကျဲတအိၣ်
ဘၣ်, တၢ်သျှၣ်ထီၣ်တၢ်ဆါတၢ်ပူၤအလီၢ်တ
အိၣ်စ့ၢ်ကီးဘၣ်. ပုၤဒုဖိသဝီဖိအိၣ်ဝဲဒုၣ်အါ
မးလၢ အကျိၣ်စ့ၢ်ဟဲန့ၢ်တအိၣ်ဘၣ်, မ့
မ့ၢ်ပုၤဖျါဂၤန့ၣ် အတၢ်ဟဲန့ၢ်အိၣ်ဝဲဝဲ တၢ်ဆါ
ကတီၢ်ဂ့ၢ်ဒီးတၢ်လဲၤတၢ်က့ၤညီအခါမ့ၢ်လၢအ
ဝဲသုၣ်မၤကၤအိၣ်ဝဲ ကျိၣ်ပနီၤ, မၢ်အံးဒီး ဝံ
လဲၤဝဲဆါတၢ်ဖိတၢ်လဲၤ တဆဲးတက့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

ပုၤလၢအယုတၢ်ဟဲန့ၢ်အကျဲဒ်အမ့ၢ် တၢ်
မၤကၤကျိၣ်ပနီၤဒီး တၢ်ဝံလဲၤဝဲဆါန့ၣ်မ့ၢ်ဒုၣ်
ပိၢ်ခွါသျှၣ်ဘိၣ်သးစၢ်စၢၤဂၤဒီးတမၤဝဲထီၣ်ဘိၣ်
ကီးဘၣ်. မ့မ့ၢ်သျှၣ်ကုသးပျံဒီးပိၢ်မုၢ်သုၣ်
တဖၣ်န့ၣ် ဟံၣ်လီၤဒုၣ်အတၢ်မၤမိၢ်ပျံလၢတၢ်
ဖဲဒုးမၤဝဲန့ၣ်လီၤ. ဒုသဝီတၢ်ဟဲန့ၢ်အကျိၣ်
အကျဲအိၣ်ဒုၣ်တဆဲးတက့ၢ်ဒ်အမ့ၢ်ညါသူး,
မိၢ်ဂံၢ်, ဘဲ ဒီးဘုလၢအဝဲသုၣ်မၤန့ၢ်ဝဲလၢရး
ပူၤ ဒီးထိး, ဆီ, ပနီၤလၢအဝဲသုၣ်ဘုၣ်ဝဲဒီး
မၢ်အံးသုၣ်, ကနဲစီ လၢအဝဲသုၣ်ယုအိၣ်ဝဲ
လၢပျံပူၤန့ၣ်လီၤ.

ဒီတနီၣ်တီၢ်ပူၤ သဝီဒီတဖျါစ့ၢ်ဟဲန့ၢ်အ
တၢ်ထီၣ်ယုအိၣ်ဒုၣ်ထဲ ၃၀ မျးကယၤလီၤ.
တၢ်ဟဲန့ၢ်သုၣ်တဖၣ်အံၤ ဘၣ်တၢ်သုအီၤလၢ
ကပျၢၤတၢ်အိၣ်လၢအဝဲသုၣ်အိၣ်ညီနီၤဝဲဒ်အ
မ့ၢ် အံၤသုၣ်, ညၣ်အုၣ်, တၢ်ကူတၢ်ကၤဒီး
တၢ်လိၣ်ဘၣ်အဂ့ၢ်အဂၤသုၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

သုန်ပျံတံဟးထီၣ် - တကုၣ်သုန်မ့ၢ်ဝဲတံၢ်ထီးအီၣ်သံသိတခါ, နစုၣ်ဆံၣ်အီၣ်သုန်ကီး

တၢ်ဖိအသဝီန့ဆၢၣ်တၢ်ထူးတီးအိၣ်ယၢဒီးအတၢ်ကဲဘျးကဲဖှိၣ်အဝုၢ်

၁၀ ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၢဒ်အမ့ၢ် သ့ၣ်ပှၢ်, ဟီၣ်ခိၣ်, ထံသ့ၣ်တဖၣ် မ့ၢ်တၢ်ထူးတၢ်တီးဖးဒိၣ်လၢ န့ၣ်သဝီဖိအတၢ်အိၣ်မူတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးဒီးတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူ အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကိးနံၤဒီးန့ၣ်ပှၢ်သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် အိၣ်မူဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢ န့ဆၢၣ်အိၣ်ယၢဒ်အမ့ၢ် တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်လၢပှၢ်ပူၤ, တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်ဟံၣ်ယီၤအပိးအလီၤ, ကသံၣ်သ့ၣ်ယံၣ်ဝၣ်စၢ, သ့ၣ်မုၢ်ယီၣ်ဝၣ်, ကျိၣ်စုတၢ်ဟဲန့ၣ်, တၢ်လုၢ်တၢ်ပာ် တၢ်ဘျီတၢ်ဘါတၢ်စုၢ်တၢ်န့ၣ်အဂီၢ် န့ၣ်လီၤ. သ့ၣ်ပှၢ်တၢ်အိၣ်ယၢလၢပှၢ်လီၤကဝီဖိအိၣ်မူဒီးသန့ထီၣ်အသးကိးနံၤဒီးသ့ၣ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်ဝဲသ့ၣ်ပှၢ်တၢ်ဟးထီၣ်လၢအတမ့ၢ် “သ့ၣ်ဘၣ်” တၢ်ဟးထီၣ် (Non Timber Forest Products NTFPs) န့ၣ်လီၤ.

န့ဆၢၣ်အိၣ်ယၢအံၤကဲဘျးဝဲတမ့ၢ်ထဲလၢ ပှၢ်ကညီအတၢ်လိၣ်ဘၣ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ဒီးတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူအဂီၢ်ဘၣ်, ကဲဘျးကဲဖှိၣ်စ့ၢ်ကိးလၢ တၢ်ဘျီဆၢၣ်ဖိကိၢ်ဖိအဂီၢ်, တၢ်မံၤလၢဒီးထီၣ်ဖိလံၣ်ဖိတဖၣ်အဂီၢ်လီၤ.

သ့ၣ်ပှၢ်အတၢ်အိၣ်သးအကၢ်အဂီၢ်ဒီးအတၢ်ကဲဘျးကဲဖှိၣ်

တၢ်ဖိအသဝီအသ့ၣ်ပှၢ်န့ၣ် အိၣ်ဘၣ်ဝဲလၢတၢ်စုၢ်စီၣ်သ့ၣ်ပှၢ်လၢဟ့ၣ်ထီၣ် (tropical wet ever green forest) ကဝီပူၤန့ၣ်လီၤ. လၢ ADB-UNEP အလံာ်တၢ်ပာ်ဖျါဘၣ်ဃးန့ဆၢၣ်ဟီၣ်ကဝီဒိၣ် (Ecoregions) အပူၤန့ၣ် ဟီၣ်ကဝီအံၤအိၣ်သ့ၣ်လီၤသးဘၣ်လၢ ဘျဲ-ကညီ ကစၢ်ကလိတၢ်စုၢ်ထံသ့ၣ်ပှၢ် (Kayah-Karen Mountain Rain Forest) အကလၢပူၤန့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ခိၣ်မဲၣ်ဖဲဒီးခိၣ် မ့ၢ်ဝဲတၢ်လီၤလၢအကစၢ်ထီၣ်ထီၣ်အယီၤ ပှၢ်လီၤကဝီဖိကိးဝဲလၢ “ကနဲခိၣ်” န့ၣ်လီၤ. ကစၢ်ကလိသ့ၣ်တဖၣ်ကစၢ်ထီၣ်ထီၣ်လၢ ပိၣ်လဲၣ်မဲၣ်ဖဲဒီးခိၣ်အါန့ၣ် ၂၀၀၀ ခိၣ်ယီၤအယီၤတၢ်ခုၣ်ဒိၣ်မးဝဲတၢ်ဂီၢ်ခါအကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

စးထီၣ် ဝဲလၢမ့ၢ်တုၤလၢအိးကထိဘၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ် လီၤကဝီတဖၣ်အံၤဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်စုၢ်ထံဂ့ၤမးလီၤ. သ့ၣ်ဖိဝၣ်ဖိ, တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိတဖၣ်မဲထီၣ်ဝဲအကလုာ်ကလုာ်

လာအကဲဘျူးကဲဖိုင် လာဖူဖိသဝီဖိ တဖှ် အဂီၢ် နီအမ့ၢ် နံ, ပဲ, သု, နီ, နါပီၢ်စီ, မထြုၣ်, ချာ်သုၣ်, သမု, ကမ, သုၣ် ထီလၣ်, တခူးဟီၣ်, သုၣ်ကီၢ်ကွံၣ် နီအဂုၤ အဂသုၣ်တဖှ်န့ၣ်လီၤ. သုၣ်လာအမဲထီၣ် တဖှ်အံၤ ပုၤလီၢ်ကဝီသဝီဖိ သုၣ်လာ တၢ် သုၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်အဂီၢ်မ့ၢ်ဂုၤ, တၢ်တုထီၣ် တၢ်ပီးတၢ်လီၤအဂီၢ်မ့ၢ်ဂုၤဒီးသုၣ်ဒဲကသံၣ်က သီအဂီၢ်မ့ၢ်ဂုၤန့ၣ် အိၣ်ဝဲအါန့ၣ်ဒီး ၁၃၇ က လုၣ်န့ၣ်လီၤ. ဝၣ်အကလုာ်အိၣ်ဝဲ ၂၈ က လုၣ်လာအအိၣ်ဝဲထီၣ်လာပုၤလၢ်ကျါန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဘျီထီၣ်ဟံၣ်သီအဂီၢ်တလီၣ်ဘၣ်သုၣ်လၢ် ကျီၣ်လၢ်စုၤလၢ ကပွၤန့ၣ်တၢ်ပီးတၢ်လီၤလၢဝုၢ် ပူဘၣ်, ဟံၣ်ခိၣ်ဒုးဘၣ်တၢ်မၤအီၤလၢကဟီ လၣ်, လီၣ်လၢ်ဒီးဃီးခီ န့ၣ်လီၤ. သုၣ်, ဝၣ်ဒီးဂံၢ် အကလုာ်ကလုာ်န့ၣ် ဘၣ်တၢ်လဲၤ ဟံးန့ၣ်အီၤလာပုၤန့ၣ်လီၤ.

ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိအိၣ်ဝဲအါန့ၣ် ၆၈ ကလုာ် လၢ ပုၤသဝီဖိသုၣ်ညါဝဲန့ၣ်လီၤ. အဒိ- တၢ်ဖိညါ, ဘီၣ်သိၣ်ဖိ, ခုၤဘျုး, တၢ်သု, ထီးမံ, လံၣ်ပအီ, တၢ်အုးတၢ်သ့ၣ်အဖူၣ် ကလုာ်, ကယုၤပုၤ, တၢ်ဟီ, တၢ်ဃီ, က ဆု, ထီးတၢ်, သုၣ်ဖိဘၣ်ဖိ ဒီးအဂုၤအဂုၤ တဖှ်န့ၣ်လီၤ. ထီၣ်အကလုာ်လာအဒိၣ် နီ အမ့ၢ် ထီၣ်ခု, ထီၣ်ကီး, ပိပုၤ, ထီၣ်ဂံၢ်, ဆီ မံ, ဒီးထီၣ်လာ အ ဆံးက လုာ် က လုာ် သုၣ်တဖှ်လာသဝီဖိထီၣ်ဘၣ်ဒီးသုၣ်ညါဝဲ

န့ၣ် အိၣ်ဝဲဒၣ်ခဲလၢ် ၇၈ ကလုာ်န့ၣ်လီၤ. လၢအပူၤကွံာ်န့ၣ်ပုၤသုၣ်ကုသးပုၤတဖှ် စံး ဝဲလၢဟီၣ်ကဝီအံၤ တၢ်ဒိၣ်ကဆိဟဲဟးတုၤ ဝဲလီၤ. အိၣ်စ့ၢ်ကီးဒီး တၢ်ဘီနၢ, ဘီၣ် သိၣ်ဖးဒိၣ်သုၣ်တဖှ်လီၤ. တၢ်ဒိၣ်ဒီးတၢ် ဘီနၢသုၣ်တဖှ်အံၤ လီၤမၢ်ကွံာ်လံၤလၢအပူၤ ကွံာ်အနံၣ် ၃၀ ဘျီန့ၣ်လီၤ. ဝဲ ၁၉၈၅ နံၣ်အပူၤ ဘီၣ်သိၣ်ဖးဒိၣ်တဖှ် ဘၣ်တၢ် ထံၣ်ဒီးအီၤ ခီဖျိအဖီၣ်အိၣ်ပုၤသဝီဖိအပနၢ် အယိန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်မ့ၢ်ခုၤဘျုး, ခုၤစံၣ်ပိၣ်န့ၣ်အိၣ် ဒီးဝဲတုၤခဲအံၤလီၤ. ထီၣ်ပုၤ, ထီၣ်ပိပုၤစ့ၢ် ကီးလီၤမၢ်ကွံာ်လံၤလၢ အပူၤကွံာ်အနံၣ် ၂၀ ဃာ်ဃာ်န့ၣ်လီၤ. တယုၤပုၤ, ထီၣ်ကီး သုၣ်တဖှ်အိၣ်ဒီးဝဲတုၤခဲအံၤ ဘၣ်ဆၣ်အ နီၣ်ဂံၢ်စ့ၤလီၤ ခီဖျိလၢပုၤသဝီဖိဒီးပုၤသုးဖိခဲ အံၤတနီၤလၢအတစ့ၢ်လၢမိၢ်ပၢ်ဖံဖုအကလုာ် ဒီးတဖှ်တၢ်လၢဘၣ်ဒီးခးအိၣ်ကွံာ်တယုၤပုၤ ဒီးထီၣ်ကီးအယိန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဒီးတၢ်လၢ, သုၣ်သုဝၣ်သုၣ်, တၢ် ဖုၣ်တၢ်ပျိၢ်လၢ သဝီဖိအိၣ်ဝဲသုးဒီးယုအိၣ်ဝဲ လၢပုၤပုၤ နီအဆၢကတီၢ်ဒၣ်ဝဲအသိးန့ၣ်အိၣ် ဝဲအါန့ၣ်ဒီး ၁၆၆ ကလုာ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ- ကံကူၤဒီး, နီၣ်သံၣ်နါ, ကုၤ, ဘီၣ်, တၢ် သုၣ်တၢ်ဖျိဒီးအဂုၤအဂုၤသုၣ်တဖှ်န့ၣ်လီၤ. သုၣ်ပုၤတၢ်အိၣ်ယၢတနီၤ ကဲထီၣ်စ့ၢ်ကီး ကျီၣ်စုတၢ်ဟဲန့ၣ်လာပုၤလီၢ်ကဝီဖိသုၣ်တဖှ် အဂီၢ်လီၤ. အဒိ, မၢ်အံးသုၣ်, ကနဲစီ မ့ၢ်

စွဲကီးသုဉ်ပုၤအတၢ်ဟးထီၣ်တမံၤလၢ အကဲထီၣ်ကျိၣ်စ့တၢ်ဟဲန့ၣ်တဆဲးတက့ၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢဆၢကတီၢ်ခါဆိအူအဂီၢ်အံၤ သုဉ်ပုၤမ့ၢ်တၢ်အရူၤဒိၣ်နီၢ်မးလၢ တၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူအဂီၢ်အမ့ၢ် တၢ်ဖးအိၣ်ခူး, တၢ်သုဉ်အိၣ်ဖျးအိၣ်တၢ်ဒီးတၢ်ဃုအိၣ်ကသုဟီၣ်ဘီၣ်လၢအအိၣ်လၢပုၤလၢကျါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကဲထီၣ်စွဲကီးတၢ်အိၣ်သးအလီၤဖဲ တၢ်ဒူးတၢ်ယၤမၤအသးအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

မုၢ်ဂၢ်နီၢ်ဘဲရဲၣ်စံးဝဲ “ပအိၣ်လၢကစၢ်ကလိကျါပဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်လၢပုၤပုၤအါမးလီၤ. လၢအဆၢကတီၢ်ဒၣ်ဝဲပလဲဃုအိၣ်မ့ၢ်န့ၣ်အိၣ်ထီၣ်ဘီၣ်လီၤ. တလိၣ်ပဘၣ်လဲဃုအိၣ်တၢ်အိၣ်လၢပုၤပုၤအါအါဂီၢ်ဂီၢ်ဘၣ်. ပအိၣ်မူလၢပုၤလၢကျါပသုဉ်ညါလၢသုဉ်ပုၤမ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်ဒီးကဲဘျူးလၢပတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူအဂီၢ်လီၤ. သုဉ်ပုၤမ့ၢ်တၢ်အိၣ်လၢဘၣ်န့ၣ် ပတၢ်အိၣ်မူတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူအကျဲ ကလီၤမၢ်သဒၣ်ပုၤသပုၤကတၢ်လီၤ.” အဝဲစံးကဒီးဝဲ လၢပုၤပုၤန့ၣ်တၢ်ဒီးတၢ်လုၢ်အိၣ်အကဲလုၢ်ကလုၢ်လၢအဘၣ်အိၣ်လၢအဆၢကတီၢ်ဒၣ်ဝဲဒီးဟ့ၣ်ဝဲအဒိ, တၢ်ကီၢ်ခါအဆၢကတီၢ်န့ၣ် အဝဲအိၣ်ဘၣ်တၢ်ဒီးတၢ်လုၢ်အိၣ်အမ့ၢ်ဂံၢ်သူဒုၣ်, ဂံၢ်ခၢ်ဒုၣ်, ကယဲးဒုၣ်, ဒီးတၢ်ဒီးတၢ်လုၢ်ကလုၢ်ကလုၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်စူၤခါဆၢကတီၢ်န့ၣ်အိၣ်ဘၣ် ပိၣ်ဒုၣ်, ယၢ်ပျီၢ်, ကျၢ, ဘီၣ်,

“ပအိၣ်လၢကစၢ်ကလိကျါပဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်လၢပုၤပုၤအါမး ... တလိၣ်ပဘၣ်လဲဃုအိၣ်တၢ်အိၣ်လၢပုၤပုၤအါအါဘၣ်. ပအိၣ်မူလၢပုၤလၢကျါပသုဉ်ညါလၢသုဉ်ပုၤမ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်ဒီး ကဲဘျူးလၢပတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူအဂီၢ်လီၤ. သုဉ်ပုၤမ့ၢ်တၢ်အိၣ်လၢဘၣ်န့ၣ် ပတၢ်အိၣ်မူတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူအကျဲ ကလီၤမၢ်သဒၣ်ပုၤသပုၤကတၢ်လီၤ.

မုၢ်ဂၢ်နီၢ်ဘဲရဲၣ်

မုၢ်ဂၢ်ဘဲရဲၣ်ဟ့ၣ်ဝဲအဒိ, တၢ်ကီၢ်ခါဆၢကတီၢ် အဝဲအိၣ်ဘၣ်တၢ်ဒီးတၢ်လုၢ်လၢပုၤပုၤအါအါမ့ၢ် ဂံၢ်သူဒုၣ်, ဂံၢ်ခၢ်ဒုၣ်, ကယဲးဒုၣ်, ဒီးတၢ်ဒီးတၢ်လုၢ်ကလုၢ်ကလုၢ်, တၢ်စူၤခါဆၢကတီၢ် အိၣ်ဘၣ် ပိၣ်ဒုၣ်, ယၢ်ပျီၢ်, ကျၢ, ဘီၣ်, တၢ်ဒီးတၢ်လုၢ်ကလုၢ်ကလုၢ်န့ၣ်လီၤ. တနုသုၣ်, မၢ်အံးသုၣ်, ကနဲစီ တဖၣ်မ့ၢ်အိၣ်အါအိၣ်ဂီၢ်အဆၢကတီၢ် ကဲထီၣ်စွဲကီးကျိၣ်စ့တၢ်ဟဲန့ၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်လၢပၢ်လၢကျါ

၁

၂

၃

၄

၁. တကုၣ်ပီၤဖိ

၂. ယၢ်ဘီ (ယၢ်ဆံၣ်) နီၣ်ခိၣ်

၃. ကၢ်ပျီၣ် (ကၢ်အဒိးဘီၣ်)

၄. န့ၣ်ဘုး

တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်လၢပၢ်လၢကျါ

၁. ကွဲၣ်အိၣ်

၂. ကုၤတၢ်ခိၣ်

၃. ကံၤခၢ်ဖုၣ်

၄. ဘီၣ်တၢ်ကျါ

တၢ်ဆိးကါဝၢ်

၁

၂

၃

၄

၁. ပုၤပိၣ်ခွါတဖၣ်လဲၤကျိၣ်ဝၢ်လၢကတုၣ်ဟံၣ်အဂီၢ်

၂. ဝၢ်တဖၣ်ဆၢၣ်ဒုးကဲထီၣ်ဖုၣ်

၃. တုၣ်ထီၣ်ဟံၣ်ဃီ

၄. ဘျါၣ်ဆၢၣ်ဒီးထုၣ်ဒုးကဲထီၣ်ချါၣ်

တၢ်ဆိးကါဝ်

၁. ကီၢ်လၢ်မုၢ်ဒၢ

၂. ကုၤတီၢ်

၃. ထံတၢ်

၄. တၢ်ဆိး

တၢ်ဃုထာသ့ၣ်ပှၢ်တၢ်အိၣ်ယၢလၢတၢ်ကဆိးကါအိၣ်အဂီၢ်

သ့ၣ်, ဝၣ် အိၣ်ဝဲအါကလုာ်လၢ ဘၣ်တၢ်နီၤဖးအဖျၢအဆၢ ဒီးဘၣ်တၢ်သုအိၣ်လၢအလီၤအကျဲၣ်ဝဲစ့ၣ်စ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. သ့ၣ်တၢ်နီၤန့ၣ် ဘၣ်တၢ်သုအိၣ်လၢ တၢ်ဘျၢတၢ်ဘါဒီးတၢ်စ့ၣ်တၢ်န့ၣ်အဂီၢ်, တၢ်နီၤန့ၣ်ဘၣ်တၢ်သုအိၣ်လၢ ကသံၣ်ကသီလၢကမၤဘျၢတၢ်ဆူးတၢ်ဆါအဂီၢ်, တၢ်နီၤဘၣ်တၢ်သုအိၣ်လၢပုၤသံအဂီၢ်, တၢ်နီၤန့ၣ်ဘၣ်တၢ်သုအိၣ်လၢ တၢ်တုၤဟံၣ်တုၤယီၤအဂီၢ်ဒီး တၢ်နီၤန့ၣ်ဘၣ်တၢ်သုအိၣ်လၢ တၢ်တုၤဟံၣ်တုၤယီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သ့ၣ်လၢတၢ်သုအိၣ်လၢ တၢ်တုၤဟံၣ်တုၤယီၤ, တၢ်ပိးတၢ်လီၤ ဒီးတၢ်သုၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်ကဘၣ်မ့ၢ်သ့ၣ်လၢအဂ့ၤ သ့ၣ်လၢအပူၤဖျးဒီး တၢ်ပနီၣ်လၢအတဂ့ၤတဝါဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ခဲလၢန့ၣ်လီၤ.

သ့ၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ ဝၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ပနီၣ်ဒ်အမ့ၢ် **“ညၣ်မဲၢ်”**—သ့ၣ်လၢအစိးဖးဒုထီၣ်ခံၣ်ဘိနဲသိးသိး, **“တၢ်အူးဆုၣ်နီၤ”**—သ့ၣ်လၢအဘၣ်တၢ်ကွၢ်ကုၤမၤအသးဒ် ခံဆုၣ်နီၤအသိး, **“လံာ်ဟု”**—သ့ၣ်လၢအစိးဖးဒုသၢဘိနဲသိးသိး, **“အမဲၢ်ထံပျၢ်”**—သ့ၣ်လၢအထံပျၢ်လီၤလၢအကမၤ မၤအသးဒ်ပုၤလူထံယွၤလီၤအသိး တယုထီၣ်ဝဲဒၣ်နီတဘျီဘၣ်, **“ဆိဖဲမဲၢ်”**—သ့ၣ်လၢအကွၢ်ကွီၤဆိဖဲမဲၢ်ကိအသိး သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် ပှၢ်တၢ်သုအိၣ်လၢ က

သ့ၣ်လၢနီၤအိၣ်လၢအခံ

မၤ တၢ်ပိးတၢ်လီၤတမံၤမံၤအဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်သုၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်ဟံၣ်ယီၤအဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤဘၣ်. တၢ်ပနီၣ်အဂၤအိၣ်ဒီးဝဲဒ်အမ့ၢ်သ့ၣ်ခံထူၣ်လၢအဂံၢ်ဂုၢ်လိာ်အသး, သ့ၣ်လၢဖျၢအိၣ်လၢအခံ, ကနဲအိၣ်လၢအခံ, ကွဲအိၣ်လၢအပူၤ, တဲအိၣ်လၢအပူၤ, နီၤအိၣ်လၢအခံ, ကွဲဖိအိၣ်လၢအပူၤ, ကွီၤအိၣ်လၢအပူၤ, သ့ၣ်ကၢ်ဖီၣ်ထီၣ်, သ့ၣ်ကၢ်ကအုၤ,တဖၣ်စ့ၢ်ကီး တဘၣ်တၢ်ဟံးနီၤသုအိၣ်လၢ တၢ်ကသုၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ် ဟံၣ်ယီၤအဂီၢ်စ့ၢ်ကီးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လီၤဆိဒၣ်တၢ် ယီတၢ်, ယီသ့ၣ်, ကျိမုၢ်, လီၤမံခိၣ်အဒါ, ဖၣ်ကပူၤအသးဒါ, တကံၤခိၣ်အဒါ, တပျၢ်ခိၣ်အဒါ, တကံၤတၢ်, တကံၤယီ, တ

ကံလွှာ၊ တကံတြွ တဖဉ်န့ၣ် ကဘဉ်မုၢ်ဝၣ်လၢအသးပူၤဝါ တၢ်ယုၤတၢ်ယၢ်တဘဉ်အိၣ် အီၣ်နီၣ်တမံၤဘဉ် ဒီးကွဲသးကွဲဆိုသုတအိၣ်လၢအပူၤတဂ့ၤန့ၣ်လီၤ.

သုၣ်အိၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲတနီၤလၢ ဘဉ်တၢ်သုၣ်အီၤလီၤဆီၣ်ဒၣ်တၢ်လၢပျုၤ (ပုၤသံ) အဂီၢ်လီၤ. သုၣ်လၢဘဉ်တၢ်သုၣ်အီၤလၢပျုၤအဂီၢ်သုၣ်တဖဉ်န့ၣ် မ့ၢ်ဝဲ သဉ်ခိးဒုၣ်, မခွဲ, ပဟီၣ် (သုၣ် ဂီၤဘုၣ်) ဒီးတယုၤသး န့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢအသံမုၢ်ကနီၤဖိၣ်သဉ်ခွါသုၣ်တဖဉ်အဂီၢ်န့ၣ် ဘဉ်တၢ်ယီၤန့ၢ်အဝဲသုၣ်အထီၣ်ဖးဒိၣ်လၢသဉ်ခိးဒုၣ် မ့တမ့ၢ် ပဟီၣ်အထူၣ်သုၣ်တဖဉ်ဒီး ဘဉ်တၢ်လဲၤပာ်န့ၢ်အီၤလၢအတလုအပူၤန့ၣ်လီၤ. သုၣ်ဒ်အမ့ၢ် သဉ်ခိးဒုၣ်, မခွဲ ဒီးပဟီၣ် န့ၣ် ပုၤတဟဲက့ၤစိၣ်အီၤဆူဟံၣ်လၢ ကမၤသုၣ်မုၢ် မ့တမ့ၢ် သုၣ်အီၤလၢ တၢ်တမံၤမံၤအဂီၢ် ဘဉ်. မခွဲအလၢန့ၣ် ဘဉ်တၢ်သုၣ်အီၤလၢ ပုၤဘိၣ်န့ၢ်ပျုၤအမ့ၤဘိၣ်, ကးဘၢန့ၢ်ပျုၤအသး ကတံၤအခိၣ်ဖဲ အဒိလီၤအီၣ်န့ၢ်ဝဲအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. တယုၤသးန့ၣ်ဘဉ်တၢ်ကျိၣ်န့ၢ်အ ဘုၣ်ဒီး ဖုံလီၤအီၤလၢပုၤလဲၤခွဲၣ်အူသံၣ်သီ (ကုၢ်ပျုၤအစိၣ်) တဖဉ် ဆုၣ်နီၤအိၣ်ဘျးအလီၢ် ဒီး ဘဉ်တၢ်ဖုံလီၤစ့ၢ်ကိးအီၤဖဲ ယီၤတၢ်နီၤ, တြုၤအခိၣ်ထံး ဖဲပုၤလဲၤဝဲကွံၣ်ပျုၤအကုတၢ် တံၢ်ဝံၤအလီၢ်ခံတသီအခါန့ၣ်လီၤ.

သုၣ်တနီၤန့ၣ် ဘဉ်တၢ်သုၣ်အီၤလၢ တၢ်ဘျုးတၢ်ဘါတၢ်စ့ၢ်တၢ်န့ၢ်အဂီၢ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. သုၣ်လၢဘဉ်တၢ်သုၣ်အီၤလၢ တၢ်ဘျုးတၢ်ဘါအဂီၢ် အဒိ-သမ့ၤန့ၣ် မ့ၢ်ဝဲသုၣ်တကလုၣ်လၢ ပုၤမိၢ်လုၢ်ပာ်လၢတဖဉ်ယုးယီၣ်ပာ်ကဲဝဲန့ၣ်လီၤ. န့ၣ်ဝဲဒၣ်လၢသမ့ၤအစိး (ကိးဝဲလၢဖီသ မ့ၤလၢ) န့ၣ်အိၣ်ဒီး တၢ်ဂုၤတၢ်ဝါ တၢ်တီတၢ်လီၤ တၢ်စိတၢ်ကမီၤလၢအပူၤန့ၣ်လီၤ. လၢ တၢ်န့ၣ်အယီၤ ဖီသမ့ၤလၢန့ၣ်ဘဉ်တၢ်သုၣ်အီၤလၢ တၢ်ဘျုးတၢ်ဘါ တၢ်ဆိးဖိကိ, တၢ်ပျံၤ ခိၣ်ပျံၤန့ၢ်အဂီၢ်လီၤ. ပုၤဖိသဉ်အိၣ်ဖျၢၣ်သီန့ၣ် ဘဉ်တၢ်ဟံးန့ၢ်အဒု, ဖၢန့ၢ်အီၤလၢပီၤပူၤ ကိးဝဲလၢဒုပီၤ ဒီးဘဉ်တၢ်လဲၤစၢထီၣ်အီၤလၢ သမ့ၤအထူၣ်ဖးဒိၣ်တထူၣ်အလီၢ်န့ၣ်လီၤ. သုၣ်ထူၣ်အဝဲအံၤကဘဉ်မုၢ်စ့ၢ်ကိးသုၣ်လၢအအိၣ်ဒီး အဒုအလၢကဟုကညီၢ်ဂုၤမး ဒီး ပျံၤမုၢ်, ချၢၣ်သုတထီၣ်ဘံအခံနီၣ်တမံၤဘဉ်န့ၣ်လီၤ. သမ့ၤမုၢ်သုၣ်တကလုၣ်လၢအဘုၣ် တီၣ်, အလၢလၢဟုထီၣ်ဘိးအသးကိးမး, အသဉ်န့ၣ်ပုၤကညီၢ်အိၣ်ဝဲစ့ၢ်ကိးဒီး ထီၣ်ဖိ လံၣ်ဖိအိၣ်ဝဲဂုၤမးန့ၣ်လီၤ. န့ၣ်ဝဲဒၣ်လၢသမ့ၤန့ၣ်မုၢ်သုၣ်လၢအသုၣ်ကိးသးမးတသံညီၢ် ဘဉ်အယီၤ ဖိသဉ်အံၤစ့ၢ်ကိး အသးသမူကကယံၣ်ယံၣ်ထီၣ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဒီးတၢ်လၢကလုာ်ကလုာ်န့ၣ်လီၤ. လီၤဆီၣ်တၢ် တန့ၣ်သၢ်, မၢ်အံးသၢ်, ကနဲစီသ့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ်အိၣ်အါအိၣ်ဂီၢ်အဆၢကတီၢ်ကဲထီၣ်စ့ၢ်ကိးကျိၣ်စ့ၢ်တၢ်ဟံၣ်န့ၣ်လီၤ.”

သ့ၣ်ပျံၣ်မ့ၢ်တၢ်အရူၢ်စ့ၢ်ကိးလၢလီၢ်ကဝီၤပုၤတၢ်ဖိ သ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်စ့ၢ်တၢ်န့ၣ်တၢ်ဘျီတၢ်ဘါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. မိၢ်လုၢ်ပၢ်လၢတၢ်စ့ၢ်တၢ်န့ၣ်တဖၣ် အသဟီၣ်ဆူၣ်ဒိၣ်မး လၢအဘၣ်ထွဲဘၣ်ယးလိာ်အသးဒီး သ့ၣ်ဒိၣ်ဝၣ်ပျံၣ်, ကစၢ်ကလိဒီးထံကျိၣ်ထံကွၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဖဲးအိၣ်ခးသ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်တၢ်စ့ၢ်ကိးမ့ၢ်တၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်မၤညီၣ်နီၣ်ဒဲးမိၢ်လုၢ်ပၢ်လၢတၢ်စ့ၢ်တၢ်န့ၣ်အကျဲန့ၣ်လီၤ. ကိးနံၣ်ဒဲးန့ၣ် အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်မၤဝဲ တၢ်လုၢ်အိၣ်ခးသးအိၣ်ခးန့ၣ်လီၤ. တၢ်စ့ၢ်တၢ်န့ၣ်တၢ်မၤအဝဲအံၤ မ့ၢ်တၢ်လၢအဘၣ်ထွဲဘၣ်ယးလိာ်အသးဒီးသ့ၣ်ပျံၣ်န့ၣ်လီၤ.

သ့ၣ်ပျံၣ်မ့ၢ်တၢ်အိၣ်လၢဘၣ်န့ၣ် တၢ်ဖဲးတရံးခး ဒဲးမိၢ်ပၢ်ဖဲဖု မၤယုၤတၢ်ဝဲအသးဘၣ်တၢ်မၤအိၣ်တသ့လၢဘၣ်, ဒီးတၢ်အိၣ်အမ့ၢ်အဘိလၢပျံၣ်လၢကျိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်စ့ၢ်ကိးလီၤမၢ်ကွံာ်ဝဲသ့န့ၣ်လီၤ. ကညီၣ်တၢ်အုၣ်ကီၤသးဂၢ်ကျၢ်မ့ၢ်တၢ်အိၣ်ဘၣ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ဂီၤဒီးတၢ်လီၤဘၣ်ယိာ်ဒိၣ်မးလၢ မိၢ်ပၢ်ဖဲဖုအလုၢ်ထူသန့ တၢ်စ့ၢ်တၢ်န့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်လၢကညီၣ်ဖိပၢ်လုၢ်ပၢ်ပျံၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ ကလီၤမၢ်ကွံာ်ဘၣ်ဖုးဝဲန့ၣ်လီၤ.

ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်အိၣ်ယၢ

ဟီၣ်ခိၣ်ညၢ်အကံၢ်အစီတတိၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်ဒီးဘုတဂ့ၤထဲန့ၣ်ညါဘၣ်. ခးတလီၢ်လၢအလီၤဘုၣ် ၆-၇ နၢ်အလီၢ်န့ၣ်ဘုဟးထီၣ်အတၢ်ထီၣ်ယုၤအဘူးကတၢ်မ့ၢ်ဒၣ် ၇၅ နၢ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်အလံာ်အထီၤလၢခးအဝဲန့ၣ် ကမ့ၢ်ဝဲ ၄-၅ အကၢ်န့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ခိၣ်ညၢ်လၢတၢ်လီၢ်တကဝီၤဘၣ်တကဝီၤတဒဲးသးလိာ်အသးဘၣ်. တၢ်လီၢ်လၢတၢ်ဟူန့ၣ် ညီၣ်နီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ညၢ်အသးတီၣ်, လၢၤစ့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ညၢ်ကပုၤဒီးဂ့ၤဝဲလၢတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်အဂီၢ်လီၤ. ဘုဂ့ၤဒီး သ့ၣ်ဖိဝၣ်ဖိစ့ၢ်ကိးဒိၣ်ထီၣ်ကဒါက့ၤချဲဝဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၢ်လၢကစၢ်ကလိတၢ်ဘံခိၣ်ပၤလိ, လၢၤကဘျီအိၣ်အါအလီၢ်န့ၣ် ဟီၣ်ခိၣ်ညၢ်စ့ၢ်အယိ သ့ၣ်ဖိဝၣ်ဖိဒိၣ်ထီၣ်ယၢ, ဘုတဂ့ၤဘၣ်ဒီး တၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိအဂုၢ်အဂၤသ့ၣ်တဖၣ်တဂ့ၤစ့ၢ်ကိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

သ့ၣ်ကုသးပျံၣ်လၢညါသ့ၣ်တဖၣ်ကွၢ်နီၣ်ကွၢ်ယါအဖူလီၢ်သံၣ်လီၢ်လၢအဝဲးအိၣ်ဝဲဒီးတဲဘၣ်စ့ၢ်ကိးအဖိအလံာ်လၢကကွၢ်နီၣ်ကွၢ်ယါက့ၤဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢအိၣ်ဒီးစံာ်လီၢ်ပျံၣ်လီၢ်တဖၣ်ဟ့ၣ်န့ၣ် သါက့ၤဝဲဆူအဖိအလံာ်တဆီန့ၣ်လီၤ. စးထီၣ်လၢ ၁၉၅၀ နံၣ်, ထံလီၢ်ကီၢ်ပုၤတၢ်ဒုးတၢ်ယၢဆူၣ်ထီၣ်ဒီးဖူသဝီသ့ၣ်ထီၣ်ဆီလီၤအသးတဂၢ်တကျၢလၢ

ဘဉ်ဝံအလီခံန့ၣ် ပုသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ကွၢ် နီၣ်ကွၢ်ယါ၊ မးနီၣ်ကွၢ်အဖူလီၢ်သံၣ်လီၢ်ၣ် လၢညါအသီးတသ့လၢဘဉ်ဒီးစံၣ်လီၢ်ပျဲလီၢ် စ့ၢ်ကီးလီၤမုၢ်လီၤမၢ်ကွံၣ်န့ၣ်လီၤ။

ဟံၣ်ဖိယိဖိတဖၣ်စ့ၣ်စ့ၣ် ဖဲးအိၣ်ခဲးအ တၢ်ထီၣ်ယုအဘူးကတၢ်မ့ၢ်ဝဲ ၅-၁၀ အ

ကာၢ် န့ၣ်လီၤ။ တၢ်ဖဲးအိၣ်ခဲးအအံၣ်အလဲၢ် န့ၣ် ဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢ ဟံၣ်ဖိယိဖိအ နီၣ်ဂံၢ်အဖိခိၣ်လီၤ။ အဒိဟံၣ်ဖိယိဖိလၢအ နီၣ်ဂံၢ်အါန့ၣ် အဝဲသ့ၣ်ဖဲးအိၣ်ခဲးအလီၢ်လဲၢ် ဒီးဟံၣ်ဖိယိဖိလၢအနီၣ်ဂံၢ်စ့ၣ် ဖဲးအိၣ်ခဲး အလီၢ်အံၣ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ။

န့ၣ်တၢ်အိၣ်ယၢလၢပုလီၢ်ကဝီဖိဆိးကါဝဲသ့ၣ်တဖၣ်

တၢ်အိၣ်အမုၢ်အဘိလၢဘဉ်တၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်အီၤလၢခဲးပူ	၂၀၀
တၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်လၢကရၢ်ပူ	၃၈
တၢ်အိၣ်အမုၢ်အဘိအါကလုာ်လၢပုၢ်လၢကျါ	၁၆၆
သ့ၣ်ထူၣ်အကလုာ်လၢပုလီၢ်ကဝီဖိကိးထီၣ်ဝဲအမံၤဘဉ်တနီၤ	၁၃၇
ဝၣ်အကလုာ် (တၢ်ဖိအဟီၣ်ကဝီ)	၂၈
တၢ်မံၤလၢအကလုာ်	၆၈
ထီၣ်အကလုာ်	၇၈
တၢ်သးသမူအကလုာ်လၢထံကျါ	၄၅

ထံနိတၢ်အိၣ်ယၢ

တၢ်ဖိအသဝီထံကျိမိၣ်ပျံၣ်မုၢ်ဝဲဘူလီၣ်ကျိ (ဘူလီၣ်ကျိ) ဒီးထံဖိကျိအိၣ်ဝဲဒၣ်အါန့ၣ်ဒီး ၄၀ ဘျီၣ်လၢ အဟဲယွၤလီၤလၢကစၢ်ကလိ သုၣ်ဒိၣ်ဝၣ်ပျံၣ်အကျါဒီးယွၤန့ၣ်လီၤဖျိၣ်ဝဲဆူဘူ လီၣ်ကျိအပူၤန့ၣ်လီၤ. ထံကျိဖိသုၣ်တဖၣ် အံၤမုၢ်ထံကျိလၢအဆွဲဒီးကဆိၣ်ဒီးလၢထူၣ် ထံစ့ၢ်ကိးတအိၣ်ဘၣ်အယီၤ နအိၣ်အိၣ်ဆၢဘဲ န့ၣ်လီၤ. ထံကျိလၢလၢထိးထံအိၣ်န့ၣ် မုၢ် ဒၣ်ထဲ ဘီၤမဲးကျိ (ထံထီၣ်ပၢ်လၢအအိၣ်ဒီး လၢထူၣ်ထံ) သုၣ်တဖၣ်လီၤ. အိၣ်စ့ၢ်ကိး ဒီးထံထီၣ်ပၢ်ကပျၢခိၣ်အါန့ၣ်ဒီး ၁၇ ဖျၢၣ်လၢ မုၢ်ထီၣ်တကပၤဒီး လၢမုၢ်န့ၣ်တကပၤအါန့ၣ်ဒီး ၇ ဖျၢၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၤဒ်အံၤသုၣ်တဖၣ် န့ၣ်လၢပျၢလံၤလံၤဒီးတုၤလၢခဲအံၤဒၣ်လဲၣ်ဘၣ် တၢ်ပၢ်ကဲအိၣ်လၢပျၢမိၣ်လုၢ်ပၢ်လၢဖိသုၣ်တဖၣ် န့ၣ်လီၤ. ကပျၢန့ၣ် အကစၢ်မုၢ်ဝဲတလီၤနီၤ ထံဒီးပျၢမုၢ်လဲၤမၤကမၢ်အိၣ်န့ၣ်ကဘၣ်လဲၤ လုၢ်ထီၣ်ပၢ်ထီၣ်က့ၤဝဲဒ်အကၢ်ဝဲလီၤဘၣ်အ သိးလီၤ. တလီၤနီၤထံန့ၣ်ညီၣ်နီၤယုအိၣ်အ ဆၣ်လၢ ထိးဖါန့ၣ်, ဆီမိၣ်ဝါ,ဆီဖါဝါ, ဆီဖါ ဂီၤ, ထီၣ်ဒုၣ်, ဆီယဲၣ်သံ, ဆီဒိၣ်ချံ, ဆီဒိၣ် ဘျီၣ်ကု, ဆီဘံၣ်သုၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပျၢမုၢ် ဖဲးဒုးန့ၣ် တၢ်လီၤဒ်အံၤသုၣ်တဖၣ်ပျၢပၢ်ယၢ နီၤထံအလီၤ ပျၢတမၤနီၤမိၣ်အိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဆၢကတီၢ်တၢ်အိၣ်သးခဲအံၤန့ၣ် ဟဲအ

သးလၢတၢ်ဒုးတၢ်ယၢတၢ်ယုၢ်မုၢ်ပးဖျိးအယီၤ ပျၢတနီၤပးဆုးတၢ်လီၤသုၣ်တဖၣ်အံၤတသု လၢဘၣ်လၢတၢ်ဖဲးအိၣ်ဒုးဖဲးအိၣ်သံၣ်အဂီၢ်, ပျၢတနီၤအတၢ်စ့ၢ်တၢ်န့ၣ်လီၤစ့ၢ်ဒီးန့ၣ်ဝဲလၢတၢ် မုၢ်ယၢတလီၤနီၤထံတအိၣ်ဘၣ်အယီၤ တပၢ် တၢ်ကွံၣ်နီၣ်ခိၣ်ကပျၢခိၣ်ဖဲတၢ်ဖဲးအိၣ်ဒုးအ ဆၢကတီၢ်လၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အ ယီၤ တၢ်လီၤဒ်အံၤသုၣ်တဖၣ်ပးဂီၤကွံၣ်တ ဘျုးတီၤလံၤလၢတၢ်ဖဲးဒုးဖဲးသံၣ်ဒီးတၢ်ယုအိၣ် ယုအိၣ်ဝဲယီၤမၤပျိအိၣ်အယီၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ် သုၣ်ထီၣ်ဒုသဝီအလီၤန့ၣ် ဘၣ်တၢ်မၤနီၤထံ မိၣ်လၢဝၣ်ဒီး မိၣ်ဘိလီၤအိၣ်လၢထံဖိကျိအပူၤ ဆူ သဝီကပၤလၢတၢ်လီၤမုၢ်အလီၤဒ်သိး ပျၢ ကိးဂၤဒီးလဲၤဝဲအိၣ်ထံ, လဲၤလုၢ်ထံဆူၣ်တၢ်က သုကညီအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပျၢကိးဂၤဒီးယီၣ်နီၤ ထံတၢ်လၢ ဝၣ်ကျုၣ်ဖးဒိၣ်လၢကလဲၤဝဲအိၣ် ထံဒီး ဟဲက့ၤသုအိၣ်လၢဟံၣ်ပျၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢအပူၤကွံၣ်အစိတဖၣ်အစိတုၤခဲအံၤ ဒုဖိ သဝီဖိတဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ဂီၤလၢကလီၤဒိထံ ဘၣ်, တသုဘၣ်ထံလၢထံပျၢစ့ၢ်ကိးဘၣ်. ပျၢကိးဂၤဒီးသုဘၣ်ထံလၢလၢလီၤလီၤန့ၣ် လီၤ. လၢထံကျိပျၢန့ၣ် အိၣ်ဒီးဒုၣ်ဖိညၣ်ဖိ, ဆွဲၣ်သဒိၣ်သုၣ်တဖၣ်လၢကထီၣ်ဝဲတၢ်အိၣ် တၢ်အိၣ်လၢပျၢသဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

စးထီၣ်ဖဲ ၂၀၀၀ နီၣ်န့ၣ် ဒုဖိသဝီဖိတ ဖၣ်ကတိၤသကိးတၢ်ဘၣ်ယးဒီး ထံအတၢ် ဂ့ၢ်ကီၢ်အံၤစးထီၣ်မၤအသးလံၤန့ၣ်လီၤ. ဒုဖိ

သဝီဖိတဖှ်ဘၣ်ကိၣ်ဘၣ်ဂီၤပၣ်ဖျါဝဲလၢ ဆၢ
ကတီၢ်ခဲအံၤန့ၣ် ထံအဂံၢ်အဘါတဒီးသီးလၢ
ညါအသီးလၢဘၣ်, ဖဲအပူၤကွံာ်အနီၣ်
၂၀ ဃာ်ဃာ်န့ၣ် ထံကျိမိၢ်ပျံာ်ဒိၣ်, ထံအ
သးတီၣ်ဝဲ ဒီးဒုၣ်ဖိညၣ်ဖိအိၣ်အါဒီးဝဲလီၤ.
မ့ၢ်ခဲအံၤန့ၣ်ပထံၣ်ဘၣ်လၢ ထံကျိမိၢ်ပျံာ်ဆံး
လီၤဒီးထံဖိကျိ ကိးဘိဒီးဆံးလီၤဝဲန့ၣ်လီၤ.
ထံကျိမိၢ်ပျံာ်အပူၤန့ၣ် ပထံၣ်ဘၣ်လၢဆၢခိၣ်
လုၤတဖၣ် အါထီၣ်ရၢ်ရၢ် ဖဲတၢ်လီၤလၢ မ့ၢ်
ဆဲးလီၤဘၣ်အီၤဒီးန့ၣ်ညါဒီး တၢ်ကိၣ်ဒိၣ်အ
လီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒုၣ်ဖိညၣ်ဖိစ့ၢ်ကိးလီၤ
စ့ၢ်ကွံာ်ဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. လၢညါန့ၣ်ပျံးစးတ
တုၤလၢထံကျိန့ၣ်ဘၣ်အဃိ သ့ၣ်ကဒုၣ်က
ဒုအိၣ်အါမးဒီးမ့ၢ်ဆဲးလီၤဆူထံကျိပူၤတဖျိ
ဘၣ်, ထံကျိဆ့ဒီးဆၢခိၣ်လုၤတဖၣ်ဘၣ်,
ဒုၣ်ဖိညၣ်ဖိအိၣ်အါမးန့ၣ်လီၤ.

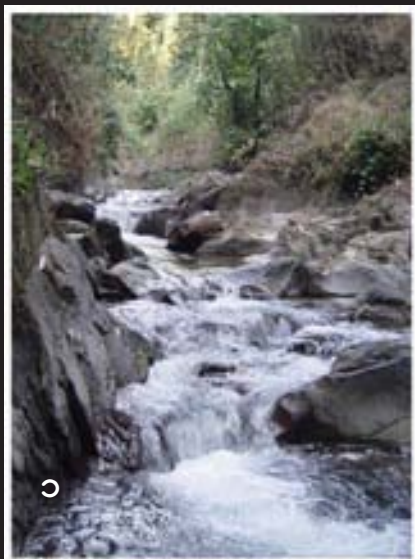
ထံကျိမိၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ဆံးအဃိ ဒုၣ်ဖိညၣ်
ဖိဒီးတၢ်သးသမူလၢ ထံကျိတဖၣ်စ့ၢ်ကိးအ
မိၢ်ပျံာ်ဆံးဝဲန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖှ်ပၣ်ဖျါဝဲ
လၢတၢ်သးသမူလၢထံကျိလၢအထံၣ်သ့ၣ်
ညါဝဲန့ၣ် အိၣ်ဝဲအါန့ၣ်ဒီး ၄၅ ကလုာ် လၢ
ထံကျိမိၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၢ
ဆၢကတီၢ်ခဲအံၤ ဒီဖျိလၢပှၤဘၣ်ဃုာ်မ့ၢ်ဟးဖျိး
အဃိ တၢ်ဖဲအိၣ်ခဲဒီးအိၣ်သံၣ်တဘၣ်လီၤ
ဘၣ်ကျဲလၢဘၣ်အါထီၣ်ဝဲဒီးပှၤမၤဟးဂီၤ
ကွံာ်နီၣ်ခိၣ်ကပူၤခိၣ် ထံကျိန့ၣ်ထံကွံာ်ခံ
သ့ၣ်တဖၣ်အါမးလီၤ. အဒိတၢ်လီၤလၢအ

ဘူးဒီးထံကျိန့ၣ်, ထံကွံာ်ခံ, နီၣ် ကပူၤအိၣ်
အလီၤ တဖၣ်ဘၣ်တၢ်ဖဲအိၣ်ခဲဒီးလၢတၢ်လုာ်
အိၣ်သးသမူအဂီၢ်အဃိ တၢ်ကဒုတအိၣ်
လၢဘၣ်ဒီး ထံကျိလီၤကွံာ်ဝဲဒုၣ်န့ၣ်လီၤ.

**ဆၢကတီၢ်ခဲအံၤ ထံအဂံၢ်အဘါတ
ဒီးသီးလၢညါအသီးလၢဘၣ်, ဖဲအ
ပူၤကွံာ်အနီၣ် ၂၀ ဃာ်ဃာ်န့ၣ် ထံ
ကျိမိၢ်ပျံာ်ဒိၣ်, ထံအသးတီၣ်ဝဲ ဒီး
ဒုၣ်ဖိညၣ်ဖိအိၣ်အါဒီးဝဲလီၤ. မ့ၢ်ခဲ
အံၤန့ၣ်ပထံၣ်ဘၣ်လၢ ထံကျိမိၢ်ပျံာ်
ဆံးလီၤဒီးထံဖိကျိ ကိးဘိဒီးဆံးလီၤ
ဝဲလီၤ. ထံကျိမိၢ်ပျံာ်အပူၤ ပထံၣ်
ဘၣ်လၢဆၢခိၣ်လုၤတဖၣ် အါထီၣ်
ရၢ်ရၢ် ဖဲတၢ်လီၤလၢ မ့ၢ်ဆဲးလီၤဘၣ်
အီၤဒီးန့ၣ်ညါအလီၤဒီး တၢ်ကိၣ်ဒိၣ်အ
လီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒုၣ်ဖိညၣ်ဖိတ
ဖၣ်စ့ၢ်ကိးလီၤစ့ၢ်ကွံာ်ဒိၣ်မးလီၤ.
လၢညါန့ၣ်ပျံးစးတတုၤလၢထံကျိ
န့ၣ်ဘၣ်အဃိ သ့ၣ်ကဒု, ဝၣ်ကဒု
အိၣ်အါမးဒီးမ့ၢ်ဆဲးလီၤဆူထံကျိပူၤ
တဖျိဘၣ်, ထံကျိဆ့ဒီးဆၢခိၣ်လုၤ
တဖၣ်ဘၣ်, ဒုၣ်ဖိညၣ်ဖိအိၣ်အါ
မးလီၤ.**

တၢ်ဖိအသဝီဖိ

ထံတံအိဉ်ယၢ

၁. တံဖီဒၢထံကျိ

၂. ဖီသုလံၤဒၢအိဉ်ထံ

၃. ဘုဃိပူၤ (တံဖီဒၢ, တံဖီဒၢ) တံတုဉ်ဃၢထံကျိအလီၢ်

ထံတံအိဉ်ယၢ

၁

၂

၃

၁. နှဉ်ဖိညဉ်ဖိလၢကဝဲအိဉ်ဝဲလၢတၢ်ဖိဒၢထံဖိကျိအပူၤ

၂.၃. ထံကျိကၢ်နံၤလၢသ့ၣ်ဝဉ်လီၤပျီအလီၢ်တဖၣ်န့ၣ် ဆုၣ်ခိၣ်လုၤသ့ၣ်တဖၣ်ဟဲအိဉ်အါထီၣ်ဂီၢ်ထီၣ်လၢ ထံကျိပူၤအဃိ ညဉ်, ဆွဲၣ်သဒိၣ် ၅ၤလီၤကွဲးဝဲ

တၢ်ဖိအထံကျိၤဖျိၤပျံၤ ဘူလီၢ်ကျိၤအတၢ်လၢပျၢၤ

တၢ်စံးဝဲလၢပျၢၤန့ၣ် သးလီၢ်ကျိၤတဲဝဲလၢ အကဟဲယွၤလီၤန့ၣ်ဆူဘူလီၢ်ကျိၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲအဟဲယွၤတုၤလီၤ ဘူဒုတၢ်ဒုကျိၤပူၤ န့ၣ် မ့ၢ်ဟါန့ၢ်အီၤအယီၤ အဝဲမံတၢ်ဝဲဒၣ်ဖဲန့ၣ်လီၤ. ဖဲအမံလၢမ့ၢ်န့ၢ်န့ၣ် အဝဲမံကသါသီၣ်ဝဲဒၣ်အံၤ “ယိၣ်ယိၣ်ယိၣ်တၢ်တရီၤမိၤယၤ ဆူဘူလီၢ်ကျိၤ” ဒိတန့ၤအယီၤ ဘူလီၢ်ကျိၤန့ၢ်ဟူစိဝဲဒီးကန့ၣ်ဝဲတလိၤဘၣ်အနၢ်ဘၣ်ဒီးဖဲမ့ၢ်ဝါထီၣ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်ဂဲၤထၢၣ်တုၤအိၣ်ဖိအိၣ်ဒီးတချးအဟးထီၣ်ဒီးဘၣ်န့ၣ် ဘူလီၢ်ကျိၤလဲၤကတိၤတၢ်ဒီးသးလီၢ်ကျိၤဒီးသံကွၢ်ဝဲ “သီၣ်ဧာနဲနအိၣ်ညီၣ်န့ၢ်နဆၣ်လၢတၢ်မနုၤလဲၣ်.” သးလီၢ်ကျိၤတဲဆၢအီၤလၢသါဝဲသါအိၣ်ညီၣ်န့ၢ်ခုၣ်ခိၣ်န့ၣ်ခိၣ်လီၤ. သးလီၢ်ကျိၤတခါသံကွၢ်ကဒါက့ၤဘူလီၢ်ကျိၤ သီၣ်အးနဲနအိၣ်နဆၣ်လၢမနုၤလဲၣ်. ဘူလီၢ်ကျိၤတဲဆၢအီၤလၢ “ဝဲန့ၣ်ပအိၣ်ဒၣ်ထီၣ်သုဆိဘိ, ကသံၣ်ညါသုး, တဘျုးတၢ်ယါလီၤ.”

ဘူလီၢ်ကျိၤစံးဝဲလၢ သးလီၢ်ကျိၤမ့ၢ်အိၣ်ခုၣ်ခိၣ်န့ၣ်ခိၣ်န့ၣ် မ့ၢ်ပျံၤပျၢၤနီၤအယီၤ ယွၤလီၤဒီးပျၢၤတပျၢၤတသ့ဘၣ်. ဘူလီၢ်ကျိၤကိးထီၣ်အဖိအလံးဒီးလူဝဲသးလီၢ်ကျိၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲသးလီၢ်ကျိၤက့ၤစံၣ်ခိၣ်ခဲအခါန့ၣ် ဘူလီၢ်ကျိၤတခါလူၤယီၢ်အီၤလၢအလီၢ်ခဲန့ၣ်လီၤ. သးလီၢ်ကျိၤစံၣ်ပုဒီးအဖိလၢအချးဒီးဖဲအစံၣ်အခါန့ၣ် အဖိယၣ်ပုလီၤယဲၣ်ဒီးအဖိလီၤတဲကွံၣ်လီၤ. ဘူလီၢ်ကျိၤလူၤအီၤတုၤအတလၢကွံၣ်ဘူဒုဒီးဟဲက့ၤကဒါဆူအလီၢ်ခဲန့ၣ်လီၤ. ဖဲန့ၣ်သးလီၢ်ကျိၤပျံၤတၢ်ဒီး လဲၤယုယွၤန့ၣ်လီၤက့ၤဆူပျံၤလီၢ်ကျိၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၢ်လၢသးလီၢ်ကျိၤအဖိလီၤတဲကွံၣ်အိၣ်တၢ်အလီၢ်န့ၣ်ကဲထီၣ်လၢၢ်ဖးဒိၣ်တဖျၢၣ်ဒီးဖဲအယၣ်ပုလီၤတဲကွံၣ်ဒါလီၤသးအလီၢ်န့ၣ် ကဲထီၣ်ထံဒိတဘျုးညါန့ၣ်လီၤ. ကဲထီၣ်က့ၤဝဲနီၣ်ဖးဒိၣ်တဖျၢၣ် ဒီးလၢအခါၣ်သးန့ၣ်အိၣ်ဒီးလၢၢ်ဖးဒိၣ်တဖျၢၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၢ်အဝဲအံၤဘၣ်တၢ်ကိးအီၤလၢနီၣ်လုၤပူၤဒီးအိၣ်ဝဲတုၤမ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဘၣ်စၢၤလၢသးလီၢ်ကျိၤဒီးနီၣ်လုၤပူၤန့ၣ် အိၣ်ဝဲတမံးလၢၢ်ဘျီၣ်သနၢ်က့ၤတနံၤတဘျီဖဲတၢ်စူၤခါအဆၢကတီၢ်န့ၣ် သးလီၢ်ကျိၤဟဲထီၣ်အိၣ်သကိးက့ၤအဖိတုၤဝဲဒီးသးလီၢ်ကျိၤအထံလုၢ်ဘၢတၢ်ဖဲန့ၣ်ဒိတဘျုးန့ၣ်လီၤ. တၢ်စံးဝဲဒၣ်လၢသးလီၢ်ကျိၤဒီးဘူလီၢ်ကျိၤန့ၣ် အိၣ်ထီၣ်ဒုၣ်ဒါလီၢ်အသးတုၤဒၣ်လဲၣ် အဖိအလံးအိၣ်ထီၣ်ဒုၣ်ဒါလီၢ်အသးတုၤခဲကနံၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ.

သဲးလိာ်ကျိဒီးဘူလိာ်ကျိအဖိဒ်လဲာ်အိာ်ထီဒုာ်ဒါလိာ်အသးတုမုာ်မခါတန့အံ

လာ်တံးအလံးမုာ်

တံးဖိအသဝီသုာ်ကုသးပုာ်သုာ်တဖာ်အိာ်ဒီးတံးတဲစါတဲဒိလာ်အစံးဝဲ “ဘူလိာ်ကျိ ဒီးသဲးလိာ်ကျိအိာ်ထီဒုာ်ဒါလိာ်သးအဂုာ်” န့ာ်လီာ်. ပုာ်ကွံာ်တုာ်လံပုာ် ၄ စါ (အိာ် လံအနံာ် ၁၀၀ ယာ်ယာ်) န့ာ် “စါတံးဝဲ” လာ်အမုာ်တံးဖိအသဝီဖိ အဝဲတိထီာ်စံာ်ဖဲ နိာ်ပုာ်ဒီးကွးအိာ်စံာ်လာ်တံးလိာ်ဖဲန့ာ်လီာ်. ထံလာ်အလိာ်ဘာ်ဝဲလာ်ကသုာ်ဘုအဂီာ်န့ာ် အဝဲဘီန့ာ်ဝဲလာ်နိာ်လုာ်ကျိ (သဲးလိာ်ကျိအဖိ) ဒီးကွးဘီန့ာ်ဝဲဆူအစံာ်ပုာ်န့ာ်လီာ်. လာ်ခံ အဝဲတိလဲာ်ထီာ်အစံာ်ဒီးအထံတလာ်လာ်ဘာ်အယိ အဝဲလဲာ်ဘီန့ာ်ကဒီးထံလာ်တံးသုာ်ခိ လိာ်ကျိ (ဘူလိာ်ကျိအဖိ) ဒီးကွးဘီန့ာ်ဝဲဆူစံာ်ပုာ်လာ်ကမအါထီာ်ထံအဂီာ်လီာ်.

တုမုာ်တံးစုာ်လီာ်တဘျီန့ာ် တံးစုာ်အါတုာ်ဒုာ်လဲာ် ထံကံာ်ဟီာ်လဲာ်, ကစာ်ကလိ လဲာ်လီာ်ကွံာ် ဒီးထံဒိာ်ကွးလီာ်ကွံာ်တံးသုာ်တံးတြိသုာ်တဖာ်န့ာ်လီာ်. တံးလိာ်လာ်ဟီာ် လဲာ်တကြးန့ာ်ဝဲသုာ်အလိာ်ဒုာ်လဲာ် ဟီာ်လဲာ်ခဲလာ်န့ာ်လီာ်. တံးသုာ်ခိလိာ်ကျိအပုာ် န့ာ် ထံပိလီာ်ကွံာ်အါ အကျိလီာ်ယိာ်လုးကဆိဖါပုာ်ခံစါအယိ ထံယွးကွးဒုာ်လာ်တံး ကျိအခံဒးန့ာ်လီာ်. စါတံးဝဲ အထံဘီထီာ်တဲာ်ကွံာ်ဒီး အဝဲဘီန့ာ်ထံလာ်တံးသုာ်ခိလိာ် တန့ာ်လာ်ဘာ်. လာ်ခံကတံာ်န့ာ် အဝဲဘာ်ဘီန့ာ်ဒုာ်ထံ ထံလဲာ်နိာ်လုာ်ကျိန့ာ်လီာ်. ဖဲနံာ် အဝဲန့ာ် ဘာ်လာ် စါတံးဝဲအဖိမုာ် “နီာ်ထူ” အိာ်ဖျာ်ထီာ်အဖိဝဲာ်ကိတဂါအယိ ဘာ် တံးကိးန့ာ်အမံလာ် “ဖါကွး” (အခိပညိတံးပိလီာ်ကွးလီာ်ကွံာ်တံးဖိအအဂီာ်) န့ာ်လီာ်. စးထီာ်လာ်န့ာ်လံလံ တုလာ်ခဲအံးဒုာ်လဲာ် မုမုာ်တံးဖိအသဝီဖိန့ာ် လဲာ်ဒုာ်န့ာ်ထံလာ်တံး သုာ်ခိလိာ်ကျိဒီးလဲာ်လုာ်လီာ်ဝဲဆူနိာ်လုာ်ကျိအပုာ်န့ာ် မာ်ဝဲတဘျီနီတဂါလာ်ဘာ်. န့ာ်ဝဲ လာ် ပုာ်မုာ်လဲာ်လုာ်လီာ်တံးသုာ်ခိလိာ်ကျိအထံဆူနိာ်လုာ်ကျိအပုာ်န့ာ် တံးကလိကဝုဒီးတံး ကစုာ်ဖးဒိာ်ဘာ်ဖုးန့ာ်လီာ်. တံးလိာ်လာ်ထံပိလီာ်ကွံာ် တံးသုာ်ခိလိာ်န့ာ် ဟဲတုာ်ထီာ် ကဒါကွးတနီာ်ဘာ်ဆာ်အိာ်ဒီးဝဲတုာ်ခဲအံးန့ာ်လီာ်. စံာ်ပျိလာ် “စါတံးဝဲ” ကွးအိာ်ဝဲ န့ာ် ဟးဂီာ်ကွံာ်ဝဲ ၁၉၇၄ နံာ်အပုာ် ဖဲ မဆလ သုးဟဲထီာ်ဟံးန့ာ်ကွံာ် ဖုးဂီာ် ပုာ်အ ဆါကတီာ်န့ာ်လီာ်.

တၢ်ဖီၣ်သဝီဖီတဖၣ်ပၤဃာ်ဒီးဝဲကညီတၢ်ဖဲးစးအလှီၢ်အလၢအမ့ၢ်တၢ်မၤဒီးမၤကဉ်လီၤသး

တၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူလၢတၢ်ဖဲးအိၣ်ဃးဖဲးအိၣ် သံၣ်ဒီးတၢ်မၤအိၣ်အကျိၤအကျဲၤ

၃ ဖိသဝီဖိတဖၣ်အမၤအဲ (အတၢ်လုၢ်
အိၣ်သးသမူ) အခိၣ်သ့ၣ်မ့ၢ် တၢ်ဖဲး
အိၣ်ဃးဖဲးအိၣ်သံၣ် န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဖဲး
အိၣ်ဃးဖဲးအိၣ်သံၣ် န့ၣ် ဒီးသန့ထီၣ်အသး
လၢသ့ၣ်ပှၢ်အိၣ်ယၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဖဲးအိၣ်ဃး
န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လၢ မိၢ်ပၢ်ဖဲတစၢ်တစၢ်မၤ
တၢ်ဖဲးဒီး လီၤစၢတၢ်လၢစၢမဲးအံၤန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်
ဝဲတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဃးအိၣ်တၢ်လၢဃးပူၤဒီးတၢ်
သ့ၣ်အိၣ်တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိအခိၣ်သ့ၣ်မိၢ်ပှၢ်မ့ၢ်
“ဘု” လၢအမ့ၢ်တၢ်အိၣ်မိၢ်ပှၢ်လၢ ကညီဖိ
အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢဘုအကျိၤန့ၣ် ဘၣ်တၢ်
သ့ၣ်ကျဲၣ်ကျိၤဃုၣ်တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိအကလုၢ်က
လုၢ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဒီးတၢ်လၢ, တၢ်သ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်
ဒီးတၢ်တၢ်ဘိသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်
တၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဃးအိၣ်စ့ၢ်ကိး တၢ်ထုၣ်တၢ်ဘိ
အမ့ၢ်တက့ၢ်, နဲး, တက့ၢ်သ့ၣ်ဒီး တၢ်ထုၣ်တၢ်
ဘိအဂုၢ်အဂၤတဖၣ် ဒီးအိၣ်ဘၣ်လီၤတၢ်
ကၤလၢ ၂-၃နံၣ်အတီၢ်ပူၤ တချုးလၢ ဖူယိး
ထီၣ်ကဒါကၤဒီးဘၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. လီၢ်က
ဝီၤပုၤသဝီဖိ အတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဃးအိၣ်တၢ်ဒီး
တၢ်လၢ, တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိလၢဃးပူၤန့ၣ် အိၣ်ဝဲ

အါနီၣ်ဒီးအကလုၢ် ၂၀၀ ဒီးတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဃး
အိၣ် တၢ်ထုၣ်တၢ်ဘိလၢကရၢ်ပူၤန့ၣ်အိၣ်အါ
နီၣ်ဒီး ၃၈ ကလုၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဖိအသဝီ
ဟီၣ်ကဝီၤအပူၤ ဘုအကလုၢ်လၢတၢ်သ့ၣ်
အိၣ်အိၣ်အိၣ်ဝဲ ၁၈ ကလုၢ်ဒီး ပအံၤအိၣ်ဝဲ
၁၁ ကလုၢ်န့ၣ်လီၤ.

ကိးနံၣ်ဒီးန့ၣ်ပူၤမၤအိၣ်ဝဲသ့ၣ်တဖၣ်
မၤန့ၣ်အိၣ်ဝဲဘုဒီး တၢ်သ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်အကလုၢ်
ကလုၢ်လၢ အဃးပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဒီးတၢ်
လၢ, တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျိလၢအသ့ၣ်အိၣ်ဝဲသ့ၣ်
တဖၣ်န့ၣ် ဒီးန့ၣ်အိၣ်ဘၣ်က့ၤဝဲလၢ ဆၢက
တီၢ်လီၤဆီလိာ်သးတကတီၢ်ဘၣ်တကတီၢ်
စးထီၣ်လၢလီၤယူၤအပူၤဒီးတုၤလၢတၢ်ကီၢ်ခါ
အဆၢကတီၢ်, အိၣ်ဘၣ်ဝဲဒီတနံၣ်ကျၢၤညါ
န့ၣ်လီၤ.

မိၢ်ပၢ်ဖဲအလုၢ်အလၢလၢတၢ်ဖဲးအိၣ်ဃး
န့ၣ် ဖဲးအိၣ်ဝဲဖူတလီၢ်ထဲတနံၣ်မိၢ်ဝဲဒီးပၢ်
ဒိၣ်ထီၣ်ကဒါကၤသ့ၣ်ဖိဝၣ်ဖိတဖၣ်တုၤဖူယိး
ထီၣ်ပျဲးကၤအလီၢ်တစုန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဖဲး
အိၣ်ဝဲဖူတလီၢ်ထဲတနံၣ်န့ၣ် အခီပညီမ့ၢ်ဒ်
သိးသ့ၣ်ခိၣ်ဆၢၣ်လၢအဖွဲၣ်အူဝဲတဖၣ် သုတ

သံဒီးကဟဲဒီးပအထီၣ်ကွၢ်၊ ဒီးကဖဲးအိၣ် ဘၣ်ဒဲးပုၤသံၣ်ပုၤလၢအိၣ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်အထူး အစီလၢအဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ။ ဖဲအဟံးထီၣ်ဒု တလီၢ်လၢအဖဲးအိၣ်တနံၣ်အံၤအခါဖဲးအိၣ် ဒဲးဒုအဂ့ၢ်တလီၢ်န့ၣ်လီၤ။ ဒုတလီၢ်န့ၣ် ယိး ထီၣ်ကပွဲၤလီၢ်ပွဲၤစးက့ၢ်အဂီၢ် ဘၣ်ဟံၣ်တၢ် ဆၢကတီၢ်ယံၣ်ဒဲ ၇-၂၀ အဘၣ်စၢန့ၣ်လီၤ။ ဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢဟီၣ်ခိၣ်ညၣ်ဒီးသ့ၣ် ပုၤဒိၣ်ထီၣ်ကဒါက့ၢ်အဖီခိၣ်၊ ဒုတလီၢ်လၢအ ယိၣ်ထီၣ်မ့ၢ်အိၣ်လံန့ၣ်န့ၣ်ဆူအဖီခိၣ်လံန့ၣ် ကွၢ်ဒဲးမ့ၢ်ဂုၤဖဲးလံဒီးဖဲးအိၣ်ကဒါက့ၢ်လီၤ။ မိၢ်ပၢ်ဖဲးတဖၣ် ပၢ်ပုၤဒဲးဒုတလီၢ် အစ့ၤက တၢ် ၇ နံၣ် ပွဲၤထီၣ်တစုမးဖဲးအိၣ်ကဒါက့ၢ် ဝဲန့ၣ်လီၤ။ မိၢ်ပၢ်ဖဲးအတၢ်ဖဲးအိၣ်ဒုးအကျိၤ အကျဲအံၤ ဘၣ်တၢ်ကိးအီၤလၢ “ကညီလုၢ် လၢ်ထူသန့တၢ်ဖဲးတရံးဒုး” န့ၣ်လီၤ။

ပုၤမိၢ်လုၢ်ပၢ်လၢ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ် လုၢ်လၢ်တၢ်စုၢ်တၢ်နၢ်လၢ အဘၣ်လူၤထွဲမၤ ထွဲဝဲဘၣ်ယးဒီးတၢ်ဖဲးအိၣ်ဒုးအဂ့ၢ်အကျိၤ သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ တၢ်ပဲၣ်လီၤန့ၣ်၊ တၢ်စုၢ် တၢ်နၢ်တၢ်ဒုၣ်တၢ်ထုဖဲတၢ်စးထီၣ်ဖဲးဒုးအဆၢ ကတီၢ်ဒီးတုၤလၢပုၤထီၣ်ဒုးဝံၤအကတီၢ်၊ တၢ် သုၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်အဆၢကတီၢ်၊ တၢ်စုၢ်တၢ် နၢ်လၢအဘၣ်ယးဒီးတၢ်သုၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်၊ တၢ်လုၢ်အိၣ်ဒုးသဲးအိၣ်ဒုး၊ တၢ်ကွဲးဘၣ်က လၢ၊ တၢ်သၢထီၣ်ထီၣ်ဘံၤယၢ်၊ ဒီးအိၣ်အုး အိၣ်ယီအဘၣ် သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ။

စီၤဖါတြးစံးဝဲလၢ ဖုၤတြီၢ်ဂုၤ (မူကီၢ်ဖု) အိၣ်မူဒံးအခါတဲာ် “ဖိလံၤစၢ ဖဲးယဲၣ်တီၢ်ဖဲး ကျၢကျၢဖဲးယၢ်လီၢ်ခိၣ်ဆၢၣ်ယံးယံးတက့ၢ်။ ပတၢ်အိၣ်မိၢ်ပုၤမ့ၢ်ဒုၣ် မ့ၤ (ဘု) အယီ ပက ဘၣ်ဖဲးအိၣ်ဒုးကျိၢ်အိၣ်နီၣ် မၤတၢ်ဆူၣ်ဆူၣ် ဒ်သိးပသုတလီၤဒိတဂ့ၢ်အဂီၢ်လီၤ။ ဒ်ပုၤလၢ ဘိးထီၣ်ဘုဖီအသိး ပကဘၣ်ဘိးထီၣ်ဘုဖီ စုၢ်ကိးလီၤ။” ဒ်န့ၣ်အသိး ပုၤမုၢ်ကနီၤဖိၣ် သၣ်ခွါတဖၣ်မၤလုၢ်ဆူၣ်ထါဒီးစံးဝဲ၊

ကျိၢ်နီၣ်ပဲၣ်ဟံၣ်ဘုခိၣ်ထံး
ဘိးထီၣ်ဘုဖီလုၢ်တမံၤ

အခိပညီအဲၣ်ဒီးစံးဝဲလၢတၢ်မၤအိၣ်ဝဲၤ န့ၣ် ပဘၣ်ခဘၣ်ဆါ မၤတၢ်ဆူၣ်ဆူၣ်ဒ်သိး ပကမၤန့ၢ်အိၣ်ဘၣ်ဘုဟုဘျးအိၣ်ဘျးအီၤအ ကီၢ်န့ၣ်လီၤ။ ဆၢကတီၢ်ခဲအံၤ ခီဖျိလၢတၢ်ဒုး တၢ်ယၤ၊ တၢ်အိၣ်သးတကၢ်တကျၢ၊ ဒီးဒုဖိ သဝီဖိဘၣ်ယုၢ်ဘၣ်စံၣ်ပယီၤသုး၊ ဘၣ်ကဲ ထီၣ်ပုၤလီၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်ဖိအယီ မိၢ်ပၢ်ဖဲးတၢ် လုၢ်အိၣ်သးသမူလၢအမ့ၢ် တၢ်ဖဲးအိၣ်ဒုးအ ကျိၤအကျဲတဖၣ်န့ၣ် ပုၤဒုဖိသဝီဖိလၢဖဲးအိၣ် ဒုးအါဂၤလူၤပိၣ်ထွဲမၤထွဲပိၣ်ဝဲတန့ၢ်လၢဘၣ် န့ၣ်လီၤ။

မုၢ်ဂၢ်နၢ်နၢ်စံးဝဲ “လၢအပူၤကွံာ်တချုး လၢ ၁၉၇၄ နံၣ်ဒီးဘၣ်န့ၣ် ပတဘၣ်စံၣ် ဘၣ်ယုၢ်ပယီၤသုးအါအါဘၣ်။ ဖဲန့ၣ်ခါပ ဖဲးအိၣ်ဘၣ်ဒုးဂုၤဂုၤ၊ ပထူအိၣ်ဘၣ်စံၣ် ပတ

ဘဉ်ပျံ့ဘဉ်ဖုးတၢ်ဘဉ်. ပဲးအိဉ်ဘဉ်ဖူပုၢ် သံဉ်ပုၢ်ဘဉ်လီၤဘဉ်စး, နူတလီၢ်န့ၣ် ပပၣ် ပုၢ်ထီၣ်ကဒါက့ၤအီၤ ၇-၁၀ နံဉ်လၢ ပက ဖဲးအိဉ်ကဒါဆူညါတဝီအဂီၢ်လီၤ. ပဲး အိဉ်ဖူလၢအမုၢ်ဖဲး, ပသုၣ်အိဉ်တၢ်မုၢ်တၢ်ဘိ အကလုာ်ကလုာ်ဒီး ပအိဉ်ဘဉ်တၢ်သဉ်တၢ် ဖျိ, တၢ်တၢ်တၢ်ဘိအကလုာ်ကလုာ်, ဘဉ် ဆဉ်တဘျီအံၤ ပဘဉ်စံဉ်မ့ၢ်ဟးဖျိး တအိဉ် ဘဉ်လၢလၢကစၢ်အလီၢ်အကျဲလၢဘဉ်ဒီးပ ဖဲးအိဉ်မၤအိဉ်ဒ်သိးလၢညါအသိးတသ့လၢ ဘဉ်. ပုၤတနီၤဘဉ်ဖဲးအိဉ်က့ၤဖူလၢယိး ထီၣ်အိဉ် ၃-၄ နံဉ်အလီၢ်အယိၣ်ဘုတဂ့ၤ, တၢ်မုၢ်တၢ်ဘိတၢ်သဉ်တၢ်ဖျိ အဂုၢ်အဂၤစ့ၢ် ကိး တဂ့ၤလၢဒ်လၢညါအသိးဘဉ်.”

ဖူသဝီတနီၤခီဖျိလၢတၢ်ဘဉ်သုးကွံာ် တၢ်အိဉ်တၢ်ဆိးလီၤကျဲဒီးဘဉ်စံဉ်အိဉ်ဖျိဉ် လၢတၢ်လီၢ်တတီးယိအယိၣ်ဖူလီၢ်သံဉ်လီၢ်တ လၢတလီၢ်လၢဘဉ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိလၢပုၤ ဟဲစံဉ်အိဉ်ဖျိဉ်လၢအဖူသဝီတဖဉ် ဘဉ်တူၢ် လီၢ်ဒီးဒုးဖဲးအိဉ်စ့ၢ်ကိးပုၤဂၤလၢအဖူလီၢ်သံဉ် လီၢ်အယိၣ် ဖူလီၢ်သံဉ်လီၢ်တလၢတလီၢ်လၢ လၢအဝဲသုၣ်အဂီၢ် လၢကဖဲးတရံးဒုးဒ်လၢ ညါအသိးလၢဘဉ်န့ၣ်လီၤ.

ကီၢ်မိၢ်ပုၢ်အသဝီဖိတဂၤ ကအုကစ့ၢ်ဒီး တဲး “ဟီၣ်ခိဉ်နီၤလီၢ် ပုၤကညီအါထီၣ်အ ယိ ဖူလီၢ်သံဉ်လီၢ်တလၢတလီၢ်လၢဘဉ်. လၢညါန့ၣ် ပဲးအိဉ်ဘဉ်ဖူပုၢ်သံဉ်ပုၢ်အယိ

“လၢအပူၤကွံာ်တချုးလၢ ၁၉၇၄ နံဉ်ဒီးဘဉ်န့ၣ် ပတဘဉ်စံဉ်ဘဉ် ဃုာ်ပယီၤအါအါဘဉ်. ဖဲန့ၣ်ခါ ပ ဖဲးအိဉ်ဘဉ်ခုးဂ့ၤ, ပမၤအိဉ်စံဉ် စ့ၢ်ကိး ပတဘဉ်ပျံ့ဘဉ်ဖုးတၢ် ဘဉ်. ပဲးအိဉ်ဘဉ်ဖူပုၢ်သံဉ်ပုၢ် ဘဉ်လီၢ်ဘဉ်စး, နူတလီၢ်န့ၣ် ပ ပပၣ်ပုၢ်ထီၣ်ကဒါက့ၤအီၤ ၇-၁၀ နံဉ်လၢ ပကဖဲးအိဉ်ကဒါဆူညါ တဝီအဂီၢ်လီၤ. ပဲးအိဉ်နူလၢအ မုၢ်ဖဲး, ပသုၣ်အိဉ်တၢ်မုၢ်တၢ်ဘိအ ကလုာ်ကလုာ်ဒီး ပအိဉ်ဘဉ်တၢ် သဉ်တၢ်ဖျိ, တၢ်တၢ်တၢ်ဘိအက လုာ်ကလုာ်...”

မုၢ်ဂံၢ်န့ၣ်

ပအိဉ်ဘဉ်တၢ်သဉ်တၢ်ဖျိအကလုာ်ကလုာ် ဘုဂ့ၤနီၣ်ပျိ, ပတဘဉ်ကိာ်ဘဉ်ဂီၤလၢ ဘုတ လၢအိဉ်အဂုၢ်ဘဉ်. တဘျီအံၤ, ပုၤဟဲစံဉ် အိဉ်အါထီၣ် ဖူတအိဉ်သံဉ်တအိဉ်ယိ ဘဉ် ဖဲးအိဉ်က့ၤအိဉ်သံဉ်စၢ်ဒီး ပတအိဉ်ဘဉ် လၢလုၢ်သဉ်ဒ်သဉ် တၢ်သဉ်တၢ်ဖျိဒ်လၢပုၤ အသိးလၢဘဉ်. ကျိနီၣ်ခိဉ်တကျိာ်ယီၢ်ဒု ဆါနၢ်က့ၢ်နီၣ်တပျီဘုတဂ့ၤဘဉ်. ဘဉ်တနံဉ် နံဉ်န့ၣ် ဘုဟုတလၢတလီၢ်တုၤဒ်လဲာ်ဘဉ်

လှပမှုအိပ်ဘုရား။” ဒီးသန့ထိုင်အသး
 လာသဝီဖိအတပ်ဖျါန့ဉ် ခီဖျါလာတုးတပ်
 ယဒီးတပ်ဖျါမံဟးဖျါအသိ သဝီဖိတဖဉ်
 ဘဉ်ကွါဆဉ်မံဒီးတပ်ကီတပ်ခဲလာတပ်ဖဲ
 အိဉ်ခဲးမးအိဉ်ဝဲအပူ ဒီးတနီဘဉ်န့ဉ်လီ
 ဖဲးအိဉ်ဝဲသ့ဉ်ပျာထုလဲန့ဉ်လီ။ မုၢ်တမးဝဲ
 ဘဉ်ဒီး တပ်လုၢ်အိဉ်သးသမူကျဲအဂတ
 အိဉ်စုၢ်ကီးဘဉ်န့ဉ်လီ။

**“ဟီဉ်ခိဉ်နီလီ ပှကညီအါထီဉ်
 အသိ နူလီသံဉ်လီတလာတလီ
 လာဘဉ်။ လာညါန့ဉ် ပဖဲးအိဉ်
 ဘဉ်နူပုၢ်သံဉ်ပှအသိ ပအိဉ်ဘဉ်
 တပ်သဉ်တပ်ဖျါအကလုာ်ကလုာ်
 ဘုဂုနီဉ်ပျါ ပတဘဉ်ကီဘဉ်ဂီ
 လာဘုတလာအိဉ်အဂုၢ်ဘဉ်။ တ
 ဘျီအံ၊ ပှဟဲခံဉ်အိဉ်အါထီဉ်၊ နူ
 တအိဉ်သံဉ်တအိဉ်လားဃီ ဘဉ်
 ဖဲးအိဉ်ကုၢ်နူဘိဉ်သံဉ်စၢ် ဒီးပတ
 အိဉ်ဘဉ်လာလုၢ်သဉ်ဒဲသဉ်၊ တပ်
 သဉ်တပ်ဖျါတဖဉ်လာဘဉ်။ ဘဉ်
 တနီဉ်နီဉ်န့ဉ် ဘုဟုတလာတ
 လီၢ်တုၢ်ဒဉ်လဲာ်ဘဉ်ဃုပှအိဉ်
 ဘုလီ။”**

ကီၢ်မိၢ်ပှအသဝီဖိ

တပ်ပဲာ်လီၤန့ဉ်

တပ်ပဲာ်လီၤန့ဉ်န့ဉ်မုၢ်ဝဲ ပှလဲၤကျီလီပ
 နီဉ်တပ်လီၢ်တတီၤလာ ကဖဲးအိဉ်ခဲးအဂီၢ်လီၤ။
 မုၢ်ဝဲတပ်ပဲာ်နီဉ်တခါလာ နူအဝဲန့ဉ်ဘဉ်တပ်မး
 နီဉ်အီၤလာ ပှတဂၤကၤဒဲးသီးကဖဲးအိဉ်ဝဲအ
 ကီၢ်န့ဉ်လီၤ။ တုၤမုၢ်ပှအဂုၢ်အကထံဉ်လာ နူ
 အဝဲန့ဉ်ပှပဲာ်လီၤဝဲလဲဒီးတလဲၤမးတံာ်တံာ်ဝဲ
 လာဘဉ်။ ပှလၢအလဲၤပဲာ်လီၤန့ဉ်တဂုၢ်
 ကီး ဖဲအဟဲက့ၤလာမုၢ်ဟါန့ဉ် တဲဘဉ်န့ဉ်ဟူ
 ပှအဂုၢ်အကလာအလဲၤမးနီဉ် တပ်လီၢ်အဝဲ
 န့ဉ်လဲန့ဉ်လီၤ။

တပ်ပဲာ်လီၤန့ဉ်န့ဉ် ပှတနီၤမးညီနီဝဲ
 လၢအဟံဉ်ဖိသီဖိအကျါပှလၢအပဲာ်လီၤန့ဉ်
 တဂၤန့ဉ် ကဘဉ်မုၢ်ဝဲပၢ်မုတမုၢ်ဖိခွါန့ဉ်လီၤ။
 ဟံဉ်ဖိသီဖိတနီၤန့ဉ် မိၢ်မုတမုၢ်ဖိမုၢ်မးဝဲသ့
 စုၢ်ကီးလီၤ။ ပှတနီၤပဲာ်လီၤန့ဉ်လဲၤစိာ်ဝဲ
 ဒီး ဖိဂီဖိဘီ၊ ဖိဂံၢ်ဆူပူ ဒီးဖဲအပဲာ်လီၤန့ဉ်
 ခဲန့ဉ်ပဲာ်တြးထီဉ်ဝဲ အဖိသ့ဉ်တဖဉ်အံၤလာ
 သ့ဉ်ထုဉ်လီၤဝဲးတရံးအပဲာ်လီၤတပ်အလီၢ်
 လွံၢ်နာဉ် (အဒိ-မုၢ်နီဉ်၊ မုၢ်ထီဉ်၊ ကလံး
 ထံး၊ ကလံးစိး) န့ဉ်လီၤ။ ပှတနီၤန့ဉ်မး
 ထီဉ်ဝဲထဲဒဉ်သ့ဉ်တထုဉ်အလီၤလီၤ။ ပှ
 အိဉ်ဒဲးဝဲတနီၤလာ ဖဲအပဲာ်လီၤန့ဉ်အခါန့ဉ်
 ဖျါဉ်ဘၢယာ်အခိဉ်လၢသ့၊ နီဝဲလၢတပ်မုၢ်
 ယာ် တပ်ဝဲတပ်ကလၢ တပ်အတပ်သီသ့ဉ်တ
 ဖဉ်ကပျံးအီၤပာ်ကဲအီၤမုၢ်လာ အခိဉ်သ့ဉ်တ

ဒ်သီးပုၤအဂၤအဂၤအယီၤန့ၣ်လီၤဆၢမ့ၢ်လၢဝဲ
 လၢအတၢ်ဖံးတၢ်မၤဒိတနံၣ်ညါအတီၢ်ပူၤ က
 ပူၤဖျးဒီး တၢ်အကၢၢ်ဂီၢ်ကိးကလုာ်ဒီးန့ၣ်လီၤ
 တၢ်လဲၤပာ်လီၤဒုၤခံၣ်န့ၣ်ပုၤတနီၤလဲၤဒုၤခံၣ်ဂၤဆူ
 “ဒုပူၤ” ပာ်လီၤဝဲဝံၤဒီးအိၣ်မ့ၢ်လၢဒုပူၤဝံၤမး
 လဲၤယုအိၣ်တၢ်လၢထံကျိပုၤမၤအိၣ်ဒုၤဖိညၣ်
 ဖိဝံၤဒီးက့ၤဆူအဟံၣ်န့ၣ်လီၤ ပုၤတနီၤန့ၣ်
 တချုးလၢအလဲၤပာ်လီၤဒုၤခံၣ်အနံၣ်န့ၣ် လဲၤယု
 အိၣ်ပာ်စၢၤညၣ်ပူၤဒီး ဘၢမံၤအိၣ်ပာ်ဝဲဝံၤမ့ၢ်
 ဆၣ်ထီၣ်န့ၣ် လဲၤဝဲအိၣ်ဝဲလၢဒုပူၤဒီးအိၣ်ဝဲဝဲ
 အဒုပူၤန့ၣ်လီၤ တနီၤန့ၣ်ဖဲအလဲၤပာ်လီၤဒု
 ခံၣ်အနံၣ်န့ၣ် လဲၤသကိးဝဲဒီးအဖိအလံၤဆူဒု
 ပူၤ လဲၤပာ်လီၤဒုၤခံၣ်ဝံၤဒီးလဲၤလီၤဆူထံကျိပူၤ
 ယုအိၣ်ဒုၤဖိညၣ်ဖိ အိၣ်သကိးမ့ၢ်လၢထံကျိ
 နံၣ်န့ၣ်လီၤ ပုၤလၢအပာ်လီၤဒုၤခံၣ်တဂၤန့ၣ်
 ပုၤကၢၣ်ဒုးအိၣ်အီၤညၣ်ပူၤ လၢပုၤမၤန့ၢ်ဝဲအ
 ကျိအဒိၣ်ကတၢ်တဘီၤဒီး အိၣ်ဒုၤဝဲတဂၤ
 လီၤ ညၣ်ပူၤန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲညၣ်တကလုာ်လၢအ
 က့ၢ်အဂီၢ်တလဲၣ်ဒီးအိၣ်ဒီးအသဘံၤ အဂံၢ်
 အဘါဆုၣ် အဖျၢၣ်အချ့ၤ ဒိၣ်တၢ်ဂုၤန့ၢ်ညၣ်
 အဂၤန့ၣ်လီၤ လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤ နၢဝဲလၢဒိ
 တနံၣ်ညါအတီၢ်ပူၤ အဝဲသ့ၣ်ကမၤဘၣ်တၢ်
 ဂုၤဂၤဝါဝါ ပူၤဖျးဒီးတၢ်အကၢၢ်ဂီၢ်တၢ်ကိးတၢ်ခဲ
 သ့ၣ်တဖၣ်ဒီးကမၤန့ၢ်အိၣ်ဘၣ်ဘုတၢ်သၣ်
 တၢ်ဖျိအါအါန့ၣ်လီၤ

ပုၤလၢအပာ်လီၤဒုၤခံၣ်တဂၤန့ၣ်တၢ်လၢက
 ဘၣ်ဒုၤအိၣ်ဝဲအိၣ်တဘျုးမံၤန့ၣ်လီၤ တၢ်

အိၣ်တနီၤန့ၣ်ဒုၤအိၣ်ဝဲတနံၣ်အတီၢ်ပူၤဒီးတၢ်
 အိၣ်တနီၤန့ၣ်ဘၣ်ဒုၤအိၣ်ဝဲတုၤလၢအဆူး
 ထီၣ်ခးဝံၤဒီးတၢ်အိၣ်တနီၤန့ၣ်ဘၣ်ဒုၤအိၣ်ဝဲ
 တုၤလၢအမၤဘုဝံၤတစုၤန့ၣ်လီၤ ဒိတနံၣ်အ
 တီၢ်ပူၤဒုၤအိၣ်ဝဲတၢ်အုးတၢ်ယီၤအမ့ၢ် တၢ်မံၤ
 လၢဒ်အမ့ၢ် ထီးမံၤ တၢ်ဟံၣ် တၢ်ယီၤ ဒုၤ
 အိၣ်ဝဲ ဆွဲၣ် သဒိၣ် ဒုၤဘု ညၣ်လံၣ်ဒီး
 တၢ်ဒီးတၢ်လၢလၢအယၢ်အိၣ်ညီၣ်နီၣ်အမ့ၢ်
 ကံကျိဒီး ဟံၣ်ဖျိ ဖိၣ်ယၢ် တဖၣ်န့ၣ်လီၤ
 တၢ်မံၤလၢသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် မ့ၢ်ဆၣ်ဖိကိၢ်ဖိလၢ
 အအိၣ်မၤဂီၢ်ဘု ဆွဲၣ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်သးသမူလၢ
 အဟးတလီၤတယီၤဘၣ် သဒိၣ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်
 လၢအဟးဂုၤခံၣ်ဒုၤညၣ်လၢအသဘံၤတအိၣ်
 ဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လၢအက့ၢ်အဂီၢ်
 တလၢတပျဲဘၣ်အယီၤ တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ
 အဝဲသ့ၣ်နၢဝဲလၢမ့ၢ်အိၣ်ဝဲန့ၣ် လၢအတၢ်ဖံး
 တၢ်မၤအပူၤပျဲလၢ ကကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဖုး
 ဒီး တၢ်ကိတၢ်ခဲလၢအ တၢ်ဖံးတၢ်မၤအပူၤန့ၣ်
 လီၤ တၢ်အိၣ်တနီၤအမ့ၢ် ကဒုအုၣ် ဆီ
 နံၣ်န့ၣ် ဒုၤအိၣ်ဝဲတုၤလၢအဆူးထီၣ်ခးဝံၤတ
 စုၤန့ၣ်လီၤ စံးဝဲလၢ နအိၣ်န့ၣ် နခးသီး
 (ခးကဲၤကဝီၤပူၤကျးပူၤကျး) န့ၣ်လီၤ တၢ်
 အိၣ်တနီၤန့ၣ် ဒုၤအိၣ်ဝဲတုၤလၢအမၤဘုဝံၤ
 တစုၤလီၤ စံးဝဲလၢနမ့ၢ်အိၣ်ဟံၣ်ယီၤဒီးန့ၣ်
 တၢ်ကွးဘုချ့ၤ တၢ်ကွးဘုအထူၣ် နမ့ၢ်အိၣ်
 တဆုထိးတီၤန့ၣ်ဘုအခိၣ်တကျၢၤဘၣ်ဒီးန
 မ့ၢ်အိၣ်ဒုၤမ့ၢ်ညၣ်ထံန့ၣ်ဘုဘျိ န့ၣ်လီၤ

ပဲလီလီဖူခံဝံးဒီးမုၢ်ဆုၣ်ထီၣ်တနံၤန့ၣ်
လဲၤဖဲးဘၣ်ကျဲၣ်က့ၤန့ၣ်လီၤ. လဲၤဖဲးဘၣ်
ကျဲၣ်က့ၤခူးအနံၤန့ၣ် လဲၤသကိးဝဲခံၤဂၤသၢ
ဂၤ, လဲၤဝံးဒီးလၢၢ်သူ, လဲၤတုၤလၢ နုပုၤလၢ
အပဲလီၤတၢ်အလီၢ်န့ၣ် အိၣ်ဘျးအိၣ်သၢ
ဆီလီၤအလၢၢ်သူ ကျိၣ်န့ၣ်လၢၢ်သူထံကျိးဒီး
ကျဲၣ်အယဲၣ်ဝံးဒီး လဲၤဖဲးသကိးခူးန့ၣ်လီၤ.
ဖဲးဝဲတဖၣ်ဖိ ထီၣ်ဘးတကပျၢၤဒိၣ်ဒိၣ်ဝံးဒီး
က့ၤအိၣ်သကိးမုၢ်န့ၣ်လီၤ.

သးပုၢ်ကိၣ်ပုၤတုၤလၢ “တၢ်ဆၢကတီၢ်
လၢပုၤလဲၤပဲလီၤဖူခံဒီး လဲၤဖဲးဘၣ်စုၣ်ခူးန့ၣ်
တၢ်ခဲလၢၢ်မုၢ်လဲၤအသးဘျၢဘျၢဆီဆီမးအဝဲ
သ့ၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ခူးသးခူးလၢ ကမၤဝဲဆူ
မဲၣ်ညါလၢဒိတနံၣ်တၢ်ဖဲးတၢ်မၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.
မုၢ်နံၤလၢပုၤလဲၤပဲလီၤဖူခံန့ၣ် ဖဲလဲၤလၢကျဲ
အခါမုၢ်နံၤဟူ တၢ်ဟီၣ်ကိး, တၢ်ယီၤကိး, ဂုၢ်
မုၢ်ဘျီၣ်တဲာ်အကျဲ မ့တမ့ၢ်ထံၣ်ထီၣ်တပျီၤဒီး
နံၤဟူထီၣ်တပျီၤကိးန့ၣ် ပုၤတလဲၤမၤတၢ်လၢ
ဘၣ်. မုၢ်ဆုၣ်ထီၣ်ကဒီးတနံၤန့ၣ် လဲၤက
ဒီးဝဲဒီးတဖုၣ်ဝဲလၢဘၣ်, နံၣ်ဝဲလၢအဖုၣ်အ
ထုအိၣ်ဒၣ်လၢအခိၣ်ထံးတနံၤန့ၣ်လီၤ.” ပုၤ
မၤအိၣ်ဝဲၤသ့ၣ်တဖုၣ်နံၣ်ဝဲလၢမုၢ်တမၤထွဲဝဲဒ်
န့ၣ်ဘၣ်ဒီးကထံၣ်န့ၣ်ဘၣ်ဖူး တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲ
လၢအဖဲးတၢ်မၤတၢ်ဆၢကတီၢ် မုၢ်လၢတၢ်
မၤအိၣ်ဝဲၤန့ၣ် မုၢ်တၢ်မၤလၢ ကဘၣ်မၤဝဲဒီ
နံၣ်ညါ ဒီးမုၢ်တၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမုၢ်အတၢ်ဖဲး
တၢ်မၤမိၢ်ပုၤတမံၤ န့ၣ်လီၤ.

တၢ်စုၢ်တၢ်န့ၣ်တၢ်ဒုၣ်တၢ်ထု ဖဲတၢ်စးထီၣ်ဖဲးခူးဒီးတုၤပုၤထီၣ်ခူးဝံး

ဖဲတၢ်ဆၢကတီၢ်လၢပုၤဖဲးခူးအခါန့ၣ် အ
ဝဲသ့ၣ်မုၢ်ထံၣ်န့ၣ်က့ၤထီၣ်, ဘီၣ်ထီၣ် လၢနု
ပုၤ မ့တမ့ၢ် တၢ်မုၢ်ကဲထီၣ်အသးသတုၢ်က
လၢ မုၢ်ထံၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤတမံၤမံၤသံလၢအနု
ပုၤ, ပုၤကညီမုၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးဒီးသံန့ၣ် ခူး
တလီၢ်အံၤတမၤအိၣ်ဝဲလၢဘၣ်. စံးဝဲဒၣ်
လၢသံခိၣ်မုၢ်ယါ ခုကစၢ်ပုၢ်ကစၢ်ပုၤထီၣ်
အသးလၢ တၢ်လီၢ်အဝဲအံၤန့ၣ် ပုၤမၤအိၣ်တ
သ့လၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲပုၤဖဲးခူးအခါန့ၣ်ပိၢ်မုၢ်သ့ၣ်တဖုၣ် တ
ဘၣ်ကျဲ ယဲာ်ဘၣ်, နံၣ်ဝဲဒၣ်လၢပိၢ်မုၢ်မုၢ်
ကျဲယဲာ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်မၤတၢ်ကနီၢ်ဒီးတၢ်ဖဲး
တၢ်မၤလၢဒိတနံၣ်ညါ တလဲၤအသးဘျၢဘျၢ
ဆီဆီဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်ဆၢကတီၢ်လၢ ပုၤ
ဖဲးခူးဝံးဒီးပုၤလိကီ (တိသံၣ်တိကီ) အခါ
န့ၣ် မ့ၣ်အူတဘၣ်လဲးအိၣ်ကွံာ်အကီဘၣ်.
သးပုၢ်ဖါဂုၤမူစံးဝဲ တၢ်ဖဲးအိၣ်ခူးန့ၣ်ခူးကစၢ်
ကိးဂၤဖဲးကဘၣ်ဆူးထီၣ်ဘၣ်အခူးလၢအစု
ဒၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်မုၢ်ကဲထီၣ်အသးတမံၤမံၤ
လၢ ပုၤမၤကဲၤမ့ၣ်အူနီၤစိးမ့ၣ်အူအိၣ်လဲး
တၢ်မုၢ်ဂုၤ, ပုၤအီၤမိၢ်ဒီးတုၤလီၤနီၤစိးမိၢ်အုၣ်
ဒီးမ့ၣ်အူအိၣ်လဲးထီၣ်တၢ်မုၢ်ဂုၤဒီးပုၤဟးလၢ
ကျဲခိၣ်မၤလဲးအိၣ်ထီၣ်ကီ (ခူး)န့ၣ် ခူးကစၢ်
တမၤအိၣ်အခူးဝဲန့ၣ်လၢဘၣ်. စံးဝဲတၢ်လၢ

မုၣ်အူန့ၣ် ဘၣ်တၢ်ပၣ်အီၤလၢအမ့ၢ်တၢ်ဒိၣ်တၢ်မ့ၢ်, မၤဒိၣ်အသးမၤဒိၣ်ဝဲသ့ဒီးမ့ၢ်မၤဆံးအသးမၤဆံးဝဲသ့န့ၣ်လီၤ. နၢ်ဝဲဒၣ်လၢမ့ၢ်မၤအိၣ်ခးလၢအကစၢ်တဆူးထီၣ်ဘၣ်ဝဲလၢအစုဘၣ်န့ၣ် ကထံၣ်ဘၣ်တၢ်ကိတ်ခဲ, ကဆိးက့ဆါဘီဒီး မၤတၢ်တအိၣ်ဘၣ်အိၣ်ဘၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. ဖဲးအိၣ်ဝဲအသီတလီၢ်မ့ၢ်ချုးဒီးန့ၣ်ဖဲးအိၣ်ဝဲအသီ ဒီးဖဲးဝဲမ့ၢ်တချုးလၢဘၣ်န့ၣ် တဖဲးအိၣ်ဝဲအသီလၢဘၣ်. ဘၣ်မၤအိၣ်က့ၤလၢအပုၤဝဲဘူးတၢ်ထီၣ်သီး, မ့တမ့ၢ် ပုၤဂတဂၤကအထီၣ်သီး, မ့တမၤအိၣ်ဝဲတခီ နံၣ်အဝဲန့ၣ် ဘၣ်ယုမၤအိၣ်က့ၤတၢ်မၤအဂၤန့ၣ်လီၤ.

ဖဲတၢ်ကစးထီၣ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤအသီဒ်အမ့ၢ် တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢတၢ်ကလဲၤဝဲလီၤဖူခံ, ကလဲၤဆူးထီၣ်ခး, လဲၤဝဲဘုချံ အဆၢကတီၢ်န့ၣ် လဲၤလၢက့ၤအခါ မ့ၢ်နၢ်ဟူတၢ်ဟီၣ်ကိး, တၢ်ယီၤကိး, ဂုၢ်မ့ၢ်ဘျီၣ်တၢ်ကျဲ, ဒးဘီမ့ၢ်ဘျီၣ်တၢ်ကျဲ, မ့ၢ်ထံၣ်မ့ၢ်နၢ်ဟူထီၣ်တပျီၤကိးန့ၣ် တစးထီၣ်မၤဝဲလၢဘၣ်. န့ၣ်ဝဲတနံၤဝဲ ဒီးမ့ၢ်ဆုၣ်တနံၤန့ၣ်လဲၤကဒီးဝဲမ့ၢ်ထံၣ်မ့ၢ်နၢ်ဟူတၢ်မၤအသးဒီးအိၣ်အပူၤကွံၣ်တနံၤအသးသနၢ်က့ တန့ၣ်ဝဲလၢဘၣ်, စံးဝဲလၢအန့ၣ်အထုအိၣ်ထဲဒၣ်လၢအခိၣ်ထံးတနံၤန့ၣ်လီၤ.

ဖဲအထီၣ်ခးအနံၤန့ၣ် လီၤဆီဒၣ်တၢ်(ထီၣ်ကစၢ်) ခးကစၢ်တဂၤမ့ၢ်ထံၣ်တၢ်ပနီၣ်

သ့ၣ်တဖၣ်အံၤမၤအသးန့ၣ် တဆဲးလီၤအဘုဆဲးချံလၢဘၣ်. ပၣ်ယၢ်ဝဲအဘုချံတဖဲးလၢကဆဲးလီၤဝဲအဂီၢ်ဒီး လဲၤဆဲးလီၤက့ၤဝဲလၢမ့ၢ်ဆုၣ်ထီၣ်တနံၤန့ၣ်လီၤ.

ထီၣ်တဂီၢ်

သ့ၣ်လီၤဖျးလီၤတၢ်

ပုၤအိၣ်လၢကစၢ်ကလိကျိတဖၣ် ကိးနံၣ်ဒဲးန့ၣ်ဖဲးအိၣ်ခးလၢ ကသ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်တၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤသ့ၣ်လီၤတၢ်ချံအဆိကတၢ်တဘျီဘၣ်တၢ်မၤအီၤ ဖဲပုၤဆူးထီၣ်ခးအနံၤ မ့ၢ်အူကဲၤလီၤကယး, လီၤပံၣ်ကွံၣ်တလၢကိးဘၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. ကိးဝဲဒၣ်လၢအ“သ့ၣ်အိၣ်ဘၣ်က့ၤတၢ်” န့ၣ်လီၤ. နၢ်ဝဲလၢဆူးထီၣ်ခးဝဲန့ၣ်ကဘၣ်လဲၤသ့ၣ်လီၤတၢ်တဘျီယီၤတချုးလၢပုၤအဂုၢ်အဂၤလဲၤန့ၣ်လီၤလၢအခးပူၤနီၣ်တဂၤဒဲးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်တသ့ၣ်လီၤတၢ်ဘၣ်န့ၣ် နလၢမိၣ်နဒိကိ (မ့ၢ်ကီၤလံၢ်တၢ်စိတၢ်ကမိၤ) ကဟဲသ့ၣ်အိၣ်တၢ်လၢအခးပူၤဒီးအဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်တၢ်တဂ့ၤဘၣ်ဒီးမၤတၢ်တအိၣ်ဘၣ်အိၣ်ဘၣ်သ့ဝဲန့ၣ်လီၤ.

ဖဲပုလဲအဆုးထီၣ်ဒုးအနံၤန့ၣ် ဘၣ်လဲၣ်
 ဒီးလးသၣ်အချံ, နွဲၣ်အချံဒီးပုလဲအသုၣ်
 အိၣ်ဘၣ်ကျဲၣ်တၢ်န့ၣ် ကဘၣ်မ့ၢ်ပုတဂု
 လီၤလၢအဝဲၣ်လီၤန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်နံၤအဝဲၣ်န့ၣ်
 တၢ်လၢအလဲၤသုၣ်အိၣ်ဝဲ မ့ၢ်ဒၣ်န့ၣ်ဒီးလး
 သၣ် မ့ၢ်လၢအဝဲၣ်သ့ၣ်ပၣ်ဒိၣ်ပၣ်ကဲၣ်ဒ်အမ့ၢ်
 ထီၣ်ဘံၤ (သံခိၣ်မ့ၢ်ယါ) အတၢ်န့ၣ်လီၤ.
 ပုတဂုသုၣ်ဝဲသၢဆုတဂုန့ၣ်သုၣ်ဒၣ်ဝဲထဲ
 တဆုဒီးလီၤ. မ့ၢ်တၢ်အဂၤန့ၣ်တလဲၤသုၣ်
 အိၣ်ဝဲဒီးဘၣ်. လၢမ့ၢ်ဆုၣ်ထီၣ်အသိကဒီး
 တနံၤန့ၣ် ပုတဂုလၢလၢအဲၣ်ဒီး သုၣ်
 အိၣ်တၢ်န့ၣ် လဲၤသုၣ်အိၣ်ဝဲသ့ ဒီးသုၣ်လီၤ
 တၢ်ချံဖဲအဲၣ်ဒီးသုၣ်ဝဲ သ့စ့ၢ်ကိးလီၤ. ပု
 သုၣ်လီၤအိၣ်တၢ်လၢ ပုဆုးထီၣ်ဒုးဝံၤမ့ၢ်
 ဆုၣ်တနံၤန့ၣ် ကိးဝဲလၢအ “သုၣ်ထွဲမ့ၢ်ခံ”
 န့ၣ်လီၤ. စးထီၣ်သုၣ်အိၣ်ဝဲ တၢ်ချံတၢ်သၣ်
 ဒ်အမ့ၢ် နွဲၣ်, လးသၣ်, ခုၣ်, ဘုၣ်, လုၢ်ဒု
 သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုသုၣ်အိၣ်တၢ်တနီၤ
 အိၣ်ဒီးတၢ်စ့ၢ်တၢ်န့ၣ်ဒီးစးဝဲလၢ အသုၣ်အိၣ်
 တၢ်လၢ မ့ၢ်ပျဲနံၤ, မ့ၢ်ဘျုးနံၤန့ၣ်ဂုဘိၣ်ဂုလၢ
 မ့ၢ်မ့ၢ်ဖိဖးနံၤ, မ့ၢ်ဒီးနံၤန့ၣ်ဂုဝဲလၢအတံၢ်,
 အသၣ်ဒီးဂုချံဂုစၢၤန့ၣ်လီၤ.

ပုသးပုၢ်လၢညါဖဲအလဲၤသုၣ်အိၣ်တၢ်
 အနံၤန့ၣ် ဒိတနံၤညါတချုးလၢမ့ၢ်ဟါ ဆၣ်
 ထီၣ်လၢဖျါဒီးဘၣ်န့ၣ် န့ၣ်အိၣ်ဝဲ တၢ်ဆၣ်.
 ညၣ်အုၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. နၢ်ဝဲလၢမ့ၢ်
 အိၣ်ညၣ်အုၣ်, တၢ်ဆၣ်န့ၣ်အတၢ်သၣ်တၢ်ဖျါ

တဂုဘၣ်, အယၢ်ကအိၣ်န့ၣ်လီၤ. တုတၢ်
 ဆၢကတီၢ်ဘၣ်လၢ တၢ်သုၣ်လီၤတၢ်ချံအဆၢ
 ကတီၢ်န့ၣ် အဝဲသုၣ်သုၣ်လီၤဖျးလီၤကယဲၢ်
 မ့ၢ် တၢ်ချံလၢအကတံၢ်ကတီၢ်ပၣ်ဝဲသ့ၣ်တ
 ဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်အညီၣ်န့ၣ်အသိး ပုသုၣ်လီၤ
 တၢ်ချံအဆၢကတီၢ်မ့ၢ်ဝဲလဲၤ လၢအုၣ်တုလၢ
 မ့ၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

သဘၣ်ချံ, လုၢ်ဒု, တကီ, တုတုတ
 က့, နွဲၣ်သ့ၣ်, ခုၣ်, နွဲၣ်, လးသၣ်, ဃာ,
 ဘီဘၣ်, ဘုၣ်ဒီးအဂၤအကလုာ်ကလုာ်
 ဘၣ်တၢ်သုၣ်လီၤဆိအီၤတချုး တၢ်စုၤလီၤဒီး
 ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. သ့, နီ, လုၢ်, ဒ်, ပထိး,
 ဆံးဖိဒုဒီးတၢ်ချံအဂၤတနီၤဘၣ်တၢ်ယါကျဲၣ်
 ကျီအီၤလၢ ဘုၣ်အကျါ ဖဲပုထီၣ်ဒုးအခါဒီး
 ဘၣ်တၢ်ဘျဲၣ်လီၤယုာ်အီၤလၢဘုၣ်အထီသီး
 န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်တၢ်ချံလၢအပြီကဒ် ဒ်အမ့ၢ်,
 ဟီၣ်ဝီ (နီၣ်ဝီဖိ), ဟီၣ်တၢ် (နီၣ်တၢ်), ဖိ
 ဂီဖိဘီအကလုာ်ကလုာ်န့ၣ် ဘၣ်တၢ်ဆိး
 ထီၣ်အီၤလၢမ့ၢ်ဘိအလီၤ ဒီးဖဲပုထီၣ်ဒုးအခါ
 မ့ၢ်ဘိဟူးဒီး အချံလီၤဆူဝဲဒၣ်ဆူ ဟီၣ်ခိၣ်
 လီၤန့ၣ်လီၤ. ညါသုးချံန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဝဲၣ်တြး
 ထီၣ်ဒီးအီၤလၢဝၣ်ခိၣ် (ဝၣ်ကျၢၣ်ခိၣ်)
 ကပတချုးလၢတၢ်စုၤလီၤဒီးဘၣ် ဒ်သိးအ
 သၣ်ကယုထီၣ်ဒီးအဲးထီၣ်အသး တုၤကလံၤ
 မ့ၢ်ဟဲန့ၣ်အချံကဒ်လီၤလၢဝၣ်ခိၣ်ခိၣ်ထံးအ
 ဂီၢ်လီၤ. ဖဲပုထီၣ်ဒုးအခါန့ၣ် ပၣ်ကဝီယၢ်
 ဝဲဝၣ်ခိၣ်ခိၣ်ထံးဒ်သိး ညါသုးမဲထီၣ်အလီၢ်

မိက်ကဆီမ

ပထီးဘု

ဒံမုတ်ထီးဆီ

လှိုင်ဖြူ

သုံ

ကပျီအင်္ဂါနုနီလီ။ နံနံသိချုံနု ညီနီဘဉ်
တၢ်ဖုံလီၤကွၢ်အီၤဖဲပုၤထီၣ်ခးဝံၤအလီၢ်ခံတ
သီခံသီအတီၢ်ပုၤ၊ ဒီးပုၤတနီၤနုၣ်ဖုံလီၤဝဲတ
နံၤယီၤဖဲ အထီၣ်ခးအနံၤနုၣ်လီၤ။

ဘဉ်တၢ်ဖဲန့ၢ်စ့ၢ်ကိး တၢ်လုၤဂီၤ (မိၣ်
ကံၢ်ကျိး) ဖိတက့ မ့တမ့ၢ်ဖဲပုၤထီၣ်ခးအခါ
ပၢ်ကဝီၤန့ၢ်တၢ်လီၢ်ဖိတက့လၢ အခးပုၤ လီၤ
ဆီၣ်တၢ်ဝၣ်ကျၢၣ်ခိၣ်ကျါဒီး ကိးဝဲလၢတၢ်
လုၤဂီၤနုၣ်လီၤ။ လၢတၢ်လုၤဂီၤ အပူၤနုၣ်
သျှၣ်အိၣ်ဝဲ မိၣ်ကံၢ်သဉ်, တကီၤသဉ်, တ
အ့, တယီ, ဆံးဖိဒု, တကီၤခၢ်, ဆံၣ်ပိၢ်
ပြး, တကျၢ ဒီးအဂုၢ်အဂၢနုၣ်လီၤ။ တၢ်ဒီး
တၢ်လၢ်, တၢ်သဉ်တၢ်ဖျိလၢဘဉ်တၢ်သျှၣ်
အီၤလၢ ခးပူၤတဖၣ် တၢ်အိၣ်ဘဉ်ကဒါက့ၤ
အီၤစးထီၣ်လၢ လါဖဲးပထဲဘဉ်ဒီးတုၤလၢ
လါအုၤဖြၣ် တၢ်ကိၢ်ခါအဆၢကတီၢ်နုၣ်လီၤ။
လၢခးယၢတၢ်လီၢ်လၢအဂ့ၤသျှၣ်အိၣ်ဝဲကတီၢ်
ယံၣ်တၢ်ထုၣ်တၢ်ဘိ ဖဲအမ့ၢ် တကွံ, နဲး,
တကွံသ့ၣ် တဖၣ် ဒီးအိၣ်ဘဉ်က့ၤဝဲအသု
အသဉ်လၢခံနံၣ်သၢနံၣ်အတီၢ်ပုၤနုၣ်လီၤ။

ခိဃာ်ဂီၤ

ဘုဃး

လှိုင်ပီၤဟၢ

ဒးဆုၣ်နီၤ, ဒးတၢ်ခိၣ်ကွဲ

ဒးထံနီၣ်ဘျၢၣ်

ခံပူၤသု

လးသဉ်ချုံ

တၢ်မုၢ်တၢ်ဘိၣ်အါကလုာ်လၢခုးပူၤ

- ၁. ဘု
- ၂. နွံတၢ်ခူဆၢ
- ၃. မိၢ်ကံာ်ဘၢၣ်
- ၄. တကီၤဆၢနွံ

တၢ်မုၢ်တၢ်ဘိၣ်အါကလုာ်လၢနးပူၤ

- ၁. ဘဲဆိပ်
- J. သွံ
- ၃. ပုၤသဘဲ
- ၄. တကီသဉ်

တၢ်မုၢ်တၢ်ဘိၣ်အါကလုာ်လၢနးပူၤ

၁

၂

၃

၄

- ၁. ပာ်နီၣ်ဖုံ
- ၂. ပာ်နီၣ်တၢ်
- ၃. ပာ်နီၣ်ပီၤဖိ
- ၄. တကူၤ

တၢ်မုၢ်တၢ်ဘိအါကလုာ်လၢနးပူၤ

- ၁. ဖးတလုၢ်ကီၢ်
- ၂. လုၢ်ခွံဘီ (လုၢ်ခမ့ၤဆွံ)
- ၃. နံသၢ်
- ၄. လုၢ်မြူး

တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိတဖၣ်လၢအမၤဂ့ၤထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လၢစးပူၤ

၁. ဘိဘၣ်ပကံး (သ့ၣ်ကွီးလီး)

၂. ဘိဘၣ်ဖီလး

၃. ပထီးစးလါ

၄. ပထီးစးလး

တၢ်မုၢ်တၢ်ဘိလၢအသုၣ်ဝဲလၢတၢ်ပညိၣ်အါမံၤအဂီၢ်

၁

၂

၃

၁. သဘဉ်ဒီးတဖၣ် ဘဉ်တၢ်မၤအိၣ်ဘဉ်ကအၢ

၂. ဒံသဉ်တဖၣ် ဘဉ်တၢ်မၤအိၣ်ဒံဆံၣ် လၢကအိၣ်ဝဲဖဲတၢ်အိၣ်အဂၤလီၤစၢၤအကတီၢ်

၃. ထံလူၤသဉ်အကုဃုထီတဖၣ် ဘဉ်တၢ်သူအီၤလၢ ထံနီၣ်ဘျၢၣ်, ဟံတၢ်ချံတၢ်သဉ်လၢအပူၤ, ဒီးတၢ် ခိၣ်ကွဲလၢပုၤဒီးသံးအဂီၢ်

မိမိလုပ်ပါလိမ့်တော့တော့နာလိမ့်တော့ဖူးရဲ့အိပ်ပဲအသိး သဝီဖိလာအအိပ်ဃာတဖန်လူလွှဲပဲ

မိလ္လိပလ်အတၢ်စုၢ်တၢ်နၢ်ဘၣ်ဃးတၢ်သ့ၣ် အိၣ်ဖျးအိၣ်လၢဃးပူၤ

Σ မိလ္လိပလ်တၢ်စုၢ်တၢ်နၢ်အိၣ်ဝဲအသး တၢ်လၢပုၤမၤဝဲဖိသ့ၣ်တဖၣ်သ့ၣ် အိၣ်ဝဲလၢဃးပူၤလၢန့ၣ် အိၣ်ဒီးတၢ်စုၢ်တၢ်နၢ်လၢ ကဘၣ်လၢအိၣ်သံခိၣ်မုၢ်ယၢ ထံကစၢ်ကီၢ်ကစၢ် န့ၣ်လီၤ. တၢ်စုၢ်တၢ်နၢ်လၢအမၤဝဲတဖၣ်မုၢ်ဝဲ တၢ်လၢဃးပူၤသးဃး, တၢ်ကွဲၤကလၢ, တၢ်သၢထီၣ်ထီၣ်ဘံၤ, တၢ်အိၣ်အုးအိၣ်ယီၤက န့ၣ်လီၤ.

တချုးလၢတၢ်လၢအိၣ်ဃးသးအိၣ်ဃးဒီးဘၣ်န့ၣ် တဖိအိၣ်ယုၢ် တၢ်ဖးတၢ်ညၣ်ဒီးတၢ်ဒီးတၢ်လၢ, တၢ်သၣ်တၢ်ဖျိလၢဃးပူၤနီၤတမံၤဘၣ်. နၢ်ဝဲလၢမုၢ်ဖိအိၣ်ယုၢ်ဝဲဒၣ်န့ၣ် ဆူညါမၤအိၣ်ဝဲတဂ့ၤလၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသး တချုးလၢတၢ်သၢထီၣ်ထီၣ်ဘံၤအိၣ်ဘၣ်န့ၣ် တဖိအိၣ်ခုၣ်တၢ်, နွဲၣ်တၢ်, လးသၣ်တၢ် သ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်, ဒီးတက့ၤစီၢ် ဖိဂီၤဖိဘီဆူဟံၣ်စ့ၢ်ကိးဘၣ်. တဲဝဲလၢဖိဂီၤဖိဘီ ခုၣ်တၢ်နွဲၣ်တၢ်န့ၣ် မ့ၢ်ထီၣ်ဘံၤအတၢ်အယီၤ ဘၣ်အိၣ်ဝဲလၢအသၢထီၣ်က့ၤထီၣ်ဘံၤယၢ (ဟ့ၣ်အိၣ်ထီၣ်ဘံၤယၢ) ဝံၤအလီၢ်ခဲန့ၣ်လီၤ. တချုးလၢတၢ်သၢထီၣ်က့ၤထီၣ်ဘံၤ

ဒီးဘၣ်အခါ အဝဲသ့ၣ်မုၢ်အိၣ် ဒ်သ့ၣ်, လူၢ်သၣ်န့ၣ် တဆိၣ်တဲဝဲတက့ၤတက့ၤဘၣ်. ကိသံၣ်ဖးလီၤဝဲဝံၤမး ဆိၣ်တဲဝဲန့ၣ်လီၤ. နၢ်ဝဲဒၣ်လၢမုၢ်ဆိၣ်တဲဝဲဒၣ်န့ၣ် ကဆိၣ်ထီၣ်တဲၤ (က့ၢ်တဲၤ) ဘၣ်ယုၢ်ဒီးအထီၣ်ဘံၤအကိၢ်ဘီန့ၣ်လီၤ. တုၤမုၢ်ပုၤမၤဘုၤဝံၤဒီးသၢထီၣ်က့ၤထီၣ်ဘံၤဝံၤလံတဘျီန့ၣ် မ့ၢ်ဆိၣ်တဲၤအိၣ်ဝဲနၢ်သက့တလိၣ်လၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲပုၤကူးဘုၤခါ ပုၤတအိၣ်ကြိလူၢ်သၣ်ဒ်သၣ်လၢမုၢ်နၢ်ကးကွီၤ (မုၢ်နၢ်တၢ်ခဲးယီၢ်) အဆၢကတီၢ်ဘၣ်, ပုၤမုၢ်အိၣ်ဝဲတဂၤန့ၣ်ဘၣ်သၣ်ယုၢ်ထီၣ်ဝဲ လၢတကံၤလၢတက့ၤ ဒီးထုကဖၣ်ဝဲ “သၣ်ယုၢ်ထီၣ်ထီးတၢ်ညၣ်တၢ်သ့အညၣ်” န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်နၢ်ဝဲလၢလူၢ်သၣ်ဒ်သ့ၣ်န့ၣ် လီၤကၢ်ဒီးထီး မ့ၢ်လၢအဒိၣ်ဒီးအညၣ်တီၣ်အယီၤ မ့ၢ်တမၤဝဲဒ်န့ၣ်ဘၣ်န့ၣ် ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိတၢ်မံၤလၢလၢအဒိၣ်ဒ်အမုၢ်ထီးမံၤ, တၢ်ဟီၢ်, တၢ်ယီၤ, တၢ်သ့ သ့ၣ်တဖၣ် ကဟဲအိၣ်မၤဟးဂီၤအဘုဘၣ်ဖုးန့ၣ်လီၤ. ဒ်တၢ်စုၢ်တၢ်နၢ်အိၣ်ဝဲအသး မၤထွဲသကိးဝဲန့ၣ်လီၤ.

တၢ်လုၢ်ဒုးသးဒုး

တၢ်လုၢ်ဒုးသးဒုးန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လုၢ်ထီၣ်ပၣ် ထီၣ်တၢ်ဆူ သံခိၣ်မုၢ်ဃါအအိၣ်, ယုတၢ် လၢထံကစၢ်ကီၢ်ကစၢ် ကစၢ်ကစၢ်ကလိက စၢ်အအိၣ်ဒ်သးကအံးထွဲကွၢ်ထွဲတၢ်ဖဲဒုးဖဲ သံၣ်, တၢ်ဖဲတၢ်မၤလၢဒိတနံၣ်ညါအပူၤန့ၣ် ကဒီးန့ၣ်ဘၣ်က့ၤတၢ်ဘျးတၢ်ဖျိၣ်မၤန့ၣ်အိၣ် ဘၣ်ဘု ဘျးအိၣ်ဘျးအိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ် လုၢ်အိၣ်ဒုးသးအိၣ်ဒုးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်မၤအိၣ်ဖဲ “လါဃိး” (လါယုၤလံၤသၢနွံတနွံဒီးအိၣ်လါ ကူးထီၣ်ခံၣ်တနွံအဘၣ်စၢၤ) တချုးပုၤအိၣ် တၢ်ကွဲ “လါဒုးကံၢ်စု” ဒီးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တချုးလၢတၢ်မၤတၢ်လုၢ်အိၣ်ဒုးသးအိၣ် ဒုးဒီးဘၣ်န့ၣ် တၢ်ကဘၣ်လူၤထွဲပိၣ်ထွဲဒ် “ထံဖိကီၢ်ကစၢ်” အတၢ်ဟံးစုန့ၣ်ကျဲအသး လီၤ. အဆိအတၢ် ထံဖိကီၢ်ကစၢ်ဟံးန့ၣ် တၢ်ဆၢကတီၢ်ဒီး မၤပုၤဒိဟံၣ်ဒုၣ်သကိးဝဲ တၢ်လၢပုၤ, တၢ်ထီတၢ်လီၤ, ဒုၣ်ကွီၣ်တၢ် ဟံၣ်, လိၣ်လွဲၣ် သုၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မုၢ်န့ၣ် လၢထံဖိကီၢ်ကစၢ် တဲလီၤဝဲလၢပကအိၣ်ဘျး သကိးန့ၣ် ဖူဖိသဝီဖိတဖၣ်သုၣ်ညါဝဲလၢ ကဘၣ်ဒုၣ်တၢ်လီၤ. အန့ၣ်တဘျီ ပုၤဒိဟံၣ် ညါဒုၣ်သကိးဝဲလီၤ.

ဖဲမုၢ်န့ၣ်လၢအဝဲသုၣ်ဒုၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ် န့ၣ် ဟံၣ်ဖိသိဖိကိးဒုၣ်ဒီး ကဘၣ်ပလီၢ်အ သးယံးယံး ဒ်သးအသုတမၤဟးဂီၤ အတၢ်

ဖိတၢ်လံၤလၢဟံၣ်ပုၤဃီပုၤနီတမံၤတဂ့ၤ ဒီးက ဘၣ်ကွၢ်ထွဲစ့ၢ်ကိးအတၢ်ဘုၣ်တၢ်ဖိၣ်ဒ်သး အတၢ်သုတသံ, သုတလီၤမၤတဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ် လီၤ. ဟံၣ်ဖိသိဖိတဖၣ်လၢလံၤလၢ အတၢ် ဘုၣ်တၢ်ဖိၣ်မုၢ်သံမုၢ်လီၤမၤ ဒီးအတၢ်ဖိတၢ် လံၤလၢဟံၣ်ပုၤဃီပုၤမုၢ်ဟးဂီၤတမံၤမံၤန့ၣ် စံး ဝဲဒုၣ်လၢ “အဒုၣ်တၢ်တဖျိဘၣ်” ဒီးကဘၣ် အိၣ်ဖျိက့ၤကဒီးဝဲန့ၣ်လီၤ. ဟံၣ်ဖိသိဖိကိး ဒုၣ်ဒီးကဘၣ်ဒုၣ်တၢ်တုၤလၢအဖျိန့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢအဒုၣ်ဝဲမုၢ်တဖျိဘၣ်န့ၣ် ကဘၣ်ဒုၣ်ဖျိ က့ၤဝဲလၢ ပုၤဂၤအလီၢ်ခံၣ်ကဒီးတဘျီန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ထံဖိကီၢ်ကစၢ်ဒုၣ်တၢ်မုၢ်တဖျိဘၣ်န့ၣ် ပုၤ ဒိသဝီညါဘၣ်ဒုၣ်ကဒီးဝဲလၢအခိၣ်ထံးန့ၣ် လီၤ. တုၤမုၢ်အဝဲသုၣ်ဒုၣ်တၢ်ဖျိခဲလၢလံၤန့ၣ် ထံဖိကီၢ်ကစၢ် “ကီၢ်ခိၣ်” (ပုၤတၢ်တဂ့ၤ) စး ထီၣ်လဲၤလုၢ်အိၣ်ဒုးသးအိၣ် ဒုးန့ၣ်လီၤ. ဝံးဒီး “ကီၢ်ခၢၣ်” (ပုၤခံၣ်တဂ့ၤ) လဲၤလုၢ် အိၣ်ဒုးသးအိၣ်ဒုးစ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. တုၤမုၢ်ထံ ဖိကီၢ်ကစၢ်ခံၣ်မၤတၢ်လုၢ်အိၣ်ဒုးသးအိၣ်ဒုး ဝံးလံၤန့ၣ် ထံဖိကီၢ်ဖိသုၣ်တဖၣ်စးထီၣ်မၤသ ကိးဝဲပျီၣ်ပျီၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်လုၢ်အိၣ်ဒုးသးအိၣ်ဒုးန့ၣ်တၢ်က ဘၣ်မၤထွဲ တၢ်မၤအပတီၢ်အိၣ်ဝဲအါမးဒ်အ မ့ၢ် တၢ်လုၢ်ဒုး (မုၢ်ဝဲတၢ်လုၢ်ထံလုၢ်ကီၢ်), တၢ်သးဒုး (တၢ်သးထီၣ်သးထီၣ်တုဖိဟုဖိ), တၢ်တမိၣ်ဒုး (တၢ်မၤဂ့ၤမၤဝါဘု), တၢ်တီၢ် သုၣ်ဒုး, တၢ်ခးကဲဒုး, တၢ်ပနါဝါ (တၢ်အီး

ခံ), မာကဆီ, တာဟထီၣ်ကွံၣ်တာကသွံက
ဖးလာမိအပူ, ဇီးတၢ်တိၢ်ဆံၣ်တိၢ်ခၢ်တာ
ယံၤပအူး သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တာၢ်လုၢ်အိၣ်ခးသးအိၣ်ခးန့ၣ် လိၣ်ဘၣ်
ဝဲဒၣ် သံး, ထိး, ဆီ သ့ၣ်တဖၣ်ဇီးတၢ်လီၢ်
တာၢ်ကျဲၣ်အမ့ၢ်တၢ်သးတၢ်တမိၣ်အလီၢ်အကျဲ
န့ၣ်လီၤ. လိၣ်ဘၣ်ဝဲ ဝၣ်မ့ (မ့တမ့ၢ်) ဝၣ်
သီယံၣ်လၢ ကဘၣ်တုၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်တာၢ်ဂီၢ်
န့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၢ်တာၢ်ကျဲၣ်လၢကဘၣ်တုၣ်ထီၣ်
ဘျီထီၣ်ဝဲတဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ တၢ်လုၢ်အလီၢ်, တၢ်
သးအလီၢ်, တၢ်တမိၣ်အလီၢ်, တၢ်ခးကဲအ
လီၢ်, တၢ်ပနါဝါ, မာကဆီ, ဘုပျၢ်ဇီးတၢ်တ
ဖျၢ သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဝၣ်လၢအလိၣ်တ
ဖၣ်အံၤ ထီၣ်ကစၢ် (ပုၤမၤဝဲအခိၣ်) လဲၤကျိ
ပၢ် ကတဲၣ်ကတီးဆီပၢ်ဝဲဘူးထီၣ်လၢအက
လဲၤလုၢ်အိၣ်သးအိၣ်အနံၤန့ၣ်လီၤ. ဝၣ်အိၣ်
မ့ၢ်အါဇီးအလီၢ်မ့ၢ်ညီန့ၣ်တလိၣ်လဲၤကျိပၢ်ဝဲ
ဘၣ်, ဝဲအကလဲၤလုၢ်အိၣ်သးအိၣ်အနံၤ
လဲၤတၢ်လၢဂီၢ်ဂီၢ်ဇီး လဲၤကျိန့ၣ်ဝဲဝၣ်ဖိလၢက
တုၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်တာၢ်ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တုၤမ့ၢ်အလဲၤတုၤလၢခးဇီးစးထီၣ်မၤဝဲ
တာၢ်လုၢ်ခးသးခးအဂ့ၢ်အကျိတဆီဘၣ်တ
ဆီဒ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤအကျိအကျဲအိၣ်ဝဲအသိး
န့ၣ်လီၤ. လဲၤကွဲၣ်စၢ်ဇီးအဘူးအတၢ်, ပုၤ
အဂ့ၢ်အဂၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢကလဲၤသကိးဇီး
အီၤဆုး, တုၤအိၣ်ဖိအိၣ်ဇီးအိၣ်သကိးမုၢ်
လၢအခးကျိပူန့ၣ်လီၤ.

(၁) တၢ်လုၢ်ခး

တာၢ်လုၢ်အိၣ်ခးသးအိၣ်ခးန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်က
တၢ်တဖျၢၣ်လၢပုၤညီန့ၣ်သုၤအီၤတဘျီယီၤလီၤက
ဒ်တၢ်ကတီးဇီးမိၢ်ဖါအသိးန့ၣ်လီၤ. ဝဲလၢတၢ်
မၤထွဲအီၤအဆၢကတီၢ် လီၤဆီလိၣ်အသးဒ်
အမ့ၢ်ဝဲ တၢ်လုၢ်ခးဇီးတၢ်သးခးန့ၣ်လီၤ.
တာၢ်လုၢ်ခးမ့ၢ်ဝဲတာၢ်လုၢ်အိၣ်သံခိၣ်မ့ၢ်ယါ ထံ
ကစၢ်ကီၢ်ကစၢ်ဇီးယုၤသကွံၣ်ကညးတၢ်လၢ
အီၤဒ်သိးက အံးထွဲကွံၣ်ထွဲ ဆိၣ်ဂ့ၢ်ဆိၣ်
ဝါတၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်ဇီးဟံၣ်ဖိယီၤန့ၣ်လီၤ.

တာၢ်လုၢ်ခးန့ၣ်ညီန့ၣ်ဘၣ်တာၢ်လုၢ်အီၤလၢ
ထိးန့ၣ်လီၤ. ပုၤကိးဂၤဇီးန့ၣ်မၤတာၢ်လုၢ်အိၣ်
ခးသးအိၣ်ခးအကျိအကျဲတဒ်သိးလိၣ်သး
ဘၣ်. တဂၤလၢအတၢ်မၤကျဲဒၣ်န့ၣ်မၤဝဲဒ်
အမၤညီန့ၣ်ဝဲအသိး, တီၢ်နီၣ်ယၢ်ဝဲဒ်ဇီးမၤဝဲဒ်
န့ၣ်ကိးနီၣ်ဒ်တဆီတလဲဝဲအကျိအကျဲနီၣ်စါ
ဘၣ်. တၢ်လုၢ်ခးန့ၣ်လိၣ်ဘၣ်ဝဲတာၢ်လုၢ်အ
လီၢ်လၢကလုၢ်တၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လုၢ်အ
လီၢ်န့ၣ်ပုၤတနီၤဆဲးကတြၢထီၣ်ဝဲဇီးတၢ်တ
မိၣ်အလီၢ်, ပုၤတနီၤန့ၣ်ဆဲးလီၤဆီဝဲတာၢ်လုၢ်
အလီၢ်ဇီးတၢ်တမိၣ်အလီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢ
အဆဲးထီၣ်တာၢ်လုၢ်အလီၢ်ဇီးတၢ်တမိၣ်အလီၢ်
တပူၤယီၤန့ၣ် ဆဲးလီၤဝဲအထူၣ်ယုထူၣ်ဇီးတု
ထီၣ်ဝဲအစါမိၢ်ခံပတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပၢ်ဝဲတာၢ်လုၢ်
အလီၢ်လၢတၢ်ဖိခိၣ်တပတီၢ်ဇီးတၢ်တမိၣ်အ
လီၢ်လၢတၢ်ဖိလၢတပတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢ

အဆဲးဖးတၢ်လၢ်ဒီးတၢ်တမိၣ်န့ၣ်ဆဲးလီၤဆီၣ်တၢ်လၢ်အထူၣ်လွံၣ်ထူၣ်ဒီးတၢ်တမိၣ်အထူၣ်လွံၣ်ထူၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကစီၤထီၣ်န့ၣ်တၢ်စီၤနီၢ်အလီၢ်ဒီးထွဲန့ၣ်တၢ်တံၢ်အယီၤလၢဝၣ်ကတၢၢ်, ဆီၣ်လီၤတၢ်အိၣ်ထံးလၢဟီၣ်ခိၣ်လီၤဒီးဘိးထီၣ်တၢ်အိၣ်ထီၣ်ဘးလၢတၢ်စီၤနီၢ်အလီၢ်န့ၣ်လီၤ. ထဲးပၢ်ထီၣ်တၢ်တမိၣ်, ပအံၤတမိၣ်လၢတၢ်လၢ်လီၢ်အဖီခိၣ် ဒီးလၢဒုးပူၤတၢ်လၢၤမ့ၢ်အိၣ်န့ၣ် ထဲးပၢ်ထီၣ်စ့ၢ်ကိး မိၣ်ကံၢ်ခိၣ်တကီၤခိၣ်န့ၣ်လီၤ. မၤသံအထိးဒီးထွဲစဲထိးအသွံၣ်လၢတၢ်လၢ်အထူၣ်လီၤကိးထူၣ်ဒီးယုၢ်ဒီးထီၣ်တၢ်တံၢ်အယီၤန့ၣ်လီၤ.

ထုကဖၣ်တၢ်ဒီးစဲးဝဲ “ထံကစၢ်ကီၢ်ကစၢ်တၢ်န့ၣ်အံၤပဟဲလၢ်အိၣ်လၢ်အီၤသု, ဟဲအိၣ်သကိးမ့ၢ်ဟဲအီၤသကိးထံ, ဟဲဒီးဒိၣ်ဟဲဒီးဆဲး, အိၣ်ဝံၤအိၣ်ဝံၤဒီးအံးက့ၤကွၢ်က့ၤ, ကဟုကယၢ်က့ၤ, ကွၢ်ထွဲတၢ်ဖဲးအိၣ်မၤအိၣ်အလီၢ်ဒီးလၢ်အိၣ်လၢ်အီၤက့ၤပုၤလၢဘုသၣ်ဟုသၣ်, တၢ်သၣ်တၢ်ဖျိ, ဒုးပူၤဒုးဖျဲးပူၤဒီးတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတၢ်တၢ်တနီၤသ့ၣ်တဖၣ်ခဲလၢ်တက့ၢ်...” န့ၣ်လီၤ.

ကွၢ်ဝဲအထိးသဒံးဒီးမ့ၢ်ထံၣ်ဝဲလၢအထိးသဒံးအိၣ်ဖျါဘျၢရဲၣ်ကလၢ်န့ၣ် သ့ၣ်သုးသုဝဲ, စံးဝဲလၢအထိးသဒံးဂ့ၤဒီးန့ၣ်ဝဲလၢအတၢ်ဖဲးတၢ်မၤခဲလၢ်ကလဲၤအသးဘျၢဘျၢဆီၣ်ဆီၣ်မၤတၢ်အိၣ်ဘၣ်အိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ထိးသဒံးအထံမ့ၢ်တအိၣ်ဘၣ် (ကိးဝဲလၢထိးသဒံးအ

ထံသံး), ထိးသဒံးအတီၤမ့ၢ်ကံၢ်တၢ်အသး (ကိးဝဲလၢထိးသဒံးကွီၤ), ထိးသဒံးမ့ၢ်လီၤဘၢလၢအသ့ၣ်ညၣ်လၢ် (ကိးဝဲလၢထိးသဒံးဘၢ) န့ၣ်စံးဝဲလၢအထိးသဒံးတဂ့ၤဘၣ် ဒီးန့ၣ်ဝဲလၢအတၢ်ဖဲးတၢ်မၤန့ၣ် တၢ်တြီၤမၤတၢ်တၢ်အိၣ်အယီၤ ဘၣ်မၤကဒီးဝဲအသီတဘျီန့ၣ်လီၤ. တၢ်ခဲလၢ်မ့ၢ်လဲၤအသးဘျၢဘျၢဆီၣ်ဆီၣ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်သုးသု တၢ်သ့ၣ်မံသးမ့ၢ်လၢအတၢ်ဖဲးတၢ်မၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. ထိးအတြၢန့ၣ်ဘျးလီၤဝဲလၢတၢ်လၢ်လီၢ်အလီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖီအိၣ်အထိးဒီးတီၣ်ထီၣ်ဝဲမ့ၢ်ခိၣ်ကသ့ၣ်ခိၣ်လၢတၢ်လၢ်လီၢ်အဖီခိၣ်ဝံၤမး အိၣ်သကိးဝဲန့ၣ်လီၤ.

(၂) တၢ်သဲးခုး

တၢ်သဲးခုးန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်သဲးထီၣ်သဲးထီၣ်ဘုဖိဟုဖိဒဲးအထူၣ်ကဂ့ၤအသၣ်ကဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဟံးန့ၣ်ဝၣ်ဖိတဘီလၢအကစီၤထီၣ် ကအိၣ်တုၤသိးဒီးပူၤသးပျၢ်တဂ့ၤ (၄-၅ ခိၣ်ယီၢ်), ကျိတၢ်ကွံၣ်ဝဲအကမဲၣ်လၢအစိးတကပၤ, ကိသ့ၣ်ဖးပြီလီၤဝဲထဲတကပိၣ်, ဘျၢန့ၣ်ဆၢကဘျး ဒီးထုကရၣ်ထီၣ်ဝဲအခိၣ်ဒဲးပူၤထုဆီၣ်ထၢအသိးန့ၣ်လီၤ. ဆဲးလီၤသယဲးဝဲဒီးသ့ၣ်ကျိလၢ အဘျးကတၢ်ဒီးအတုၤအလီၢ်တထူၣ်, ဆဲးလီၤကတြၢယုၢ်ဝဲဒီးတၢ်တဖျါ (ဝၣ်ဖိလၢအစိးတစ့ၢ်အဒုဂ့ၤ

လၢ်ဂ့ၤ) တဘိတပုၤယီၤဒီးတၢ်သးအလီၢ်န့ၣ်လီၤ. ထုထီၣ်န့ၣ်ထီၣ်ဘံၤအယီၤလၢဝၣ်ကတဘိ, ဆဲးလီၤဝဲအခိၣ်ထံးလၢဟီၣ်ခိၣ်လီၤဒီးဘိးထီၣ်ဝဲအခိၣ်ထီၣ်ဘးလၢတၢ်သးအတြၢခိၣ်ထံးန့ၣ်လီၤ. ကတဲာ်ကတီၢ်တၢ်ခဲလၢဂံၢ်န့ၣ် စးထီၣ်အတၢ်သးခးန့ၣ်လီၤ. ဟံးန့ၣ်အဆီ ကူးဝဲအကိာ်ဘိလၢဒီးကူးဆီကိာ် (ဒီသံသးတဘျီလၢအသုအိၣ်ဝဲဖဲအမၤတၢ်လုၢ်တၢ်လၢတမံၤမံၤအခါ), ဆီအသွံၣ်န့ၣ်ထွါစဲဝဲလၢ တၢ်သး အယၤအထူၣ်လီၤ, ထီၣ်ဘံၤအယီၤလီၤ, တၢ်တဖျါ အထူၣ်လီၤ, ဝံၤဒီးထဲးန့ၣ်ဝဲဆီဆူၣ်ထိးစဲဘူးထီၣ်ဝဲဖဲအထွါစဲတၢ်သွံၣ်အလီၢ်တခါစုာ်စုာ်န့ၣ်လီၤ. ထဲးန့ၣ်ကဒီးဆီအဒံးဆု အဆူၣ်ပျါလွံၢ်ဘျီ, ဆိုးထီၣ်ဝဲလၢ တၢ်သးအယၤအဖီခိၣ်လွံၢ်န့ၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်သးအယၤပူၤန့ၣ်ဒါလီၤဝဲလုၢ်ခ့ၣ်လၢဒီးဖၢန့ၣ်လီၤဝဲမ့ၢ်ခိၣ်, ထၢန့ၣ်လီၤဝဲဆီအခိၣ်မ့ၢ်, ဆီအနိးန့ၣ်လီၤ. ဘံၤထီၣ်စုာ်ကိးဘုအလၢ်လၢတၢ်သးအထူၣ်လီၤဒီးဘျးထီၣ်ကွံာ်အဆီယၤလၢ တၢ်သးအထူၣ်လီၤန့ၣ်လီၤ.

ဖဲအထွါဆီသွံၣ်လၢတၢ်သးအလီၢ်တဆီဘၣ်တဆီအခါန့ၣ် ထုကဖၣ်တၢ်ဒ်အံၤ “ဘုဖီဟုဖီစၢ ပသးဂ့ၤန့ၣ်သးဝါန့ၣ်, သးဒိၣ်န့ၣ်သးထီၣ်န့ၣ်, သးအါန့ၣ်သးဂီၢ်န့ၣ်, သးဘျးန့ၣ်သးဖျိၣ်န့ၣ်, ဂ့ၤဒီးန့ၣ်ထုၣ်ဂ့ၤဒီးန့ၣ်ဘိ, ဂ့ၤဒီးန့ၣ်သုၣ်ဂ့ၤဒီးန့ၣ်ဖျိ, တၢ်သုတအုၣ်န့ၣ်တၢ်သုတ

စိၢ်န့ၣ်, ပုၤဒီးတၢ်ယုၤ ပုၤဒီးတၢ်ယၢ်, ပုၤဒီးတၢ်ယံၤ ပုၤဒီးပအူး, ပုၤဒီးန့ၣ်လၢမိာ် ပုၤဒီးန့ၣ်ဒိကိ, ဂ့ၤထီၣ်ဝါထီၣ်...” န့ၣ်လီၤ. ဖဲအမၤတၢ်ခဲလၢဂံၢ်ဒီးယီၤအဆီဆူၣ်, ဒီၣ်လီၤတုၤအိၣ်ဖီအိၣ်ဝဲလီၤ. တုၤအဖီကသုမံၤန့ၣ် ကွံာ်န့ၣ်ဝဲကသုခိၣ်မ့ၢ်ခိၣ်ဒီးဖၢန့ၣ်လီၤဝဲလၢလုၢ်ခ့ၣ်လၢအပူၤ, လဲၤပာ်ဝဲလၢတၢ်သးအလီၢ်ဝံၤမးဒီးအိၣ်သကိးဝဲန့ၣ်လီၤ.

(၃) တၢ်တမိာ်ခး

တၢ်တမိာ်ခးန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်မၤဂ့ၤမၤဝါခးဒီးဘုဖီဟုဖီန့ၣ်လီၤ. တၢ်တမိာ်ခးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်မၤအီၤလၢ ဆီမ့ၢ်ဂ့ၤ ထိးမ့ၢ်ဂ့ၤအိၣ်ဝဲလီၤ. ဒ်ပုၤတဂၤလၢအမၤညီၣ်န့ၣ်ဝဲအသိးဖဲအဖီထီၣ်တၢ်မၤအခိၣ်ထံးမ့ၢ်မၤဝဲလၢထိးမ့ၢ်ဂ့ၤ, ဆီမ့ၢ်ဂ့ၤန့ၣ်တၢ်နီၣ်ယၢ်ဝဲဒီးမၤထွဲဝဲန့ၣ်ကိးန့ၣ်ဒီးလီၤ. တၢ်တမိာ်ခးန့ၣ်လိာ်ဘၣ်ဝဲတၢ်တမိာ်အလီၢ်တဖျါန့ၣ်လီၤ. တၢ်တုၤထီၣ်တၢ်တမိာ်အလီၢ်န့ၣ်ဆဲးလီၤဝဲဝၣ်တၢ်လွံၢ်ဘိဘၣ်တၢ်ရဲၤထီၣ်ဝဲတၢ်စီၤနီၣ်အလီၢ်လၢ အယုၤထီၣ်ကိာ်ဘိဒီးဒါလီၤဝဲဝၣ်ကုၤဒ်သိး အပာ်ထီၣ်တၢ်လၢအဖီခိၣ်ကသုအဂီၢ်လီၤ. တုၤဝဲအကွၢ်အဂီၢ်ဒ်ပုၤတုၤထီၣ်ဖဲဖဲအသိး, အိၣ်ဒီးအခိၣ်ဒုးဖိတစဲးန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ကပၤထံးန့ၣ် ဆဲးလီၤကတြၢယုာ်ဝဲဒီးဝၣ်ဖိဘျးဘျးသုၣ်တဖၣ်ဒီးကိးဝဲလၢ “ဘုပျါ” န့ၣ်လီၤ.

တံဆဲးလီၤဘုပျံၤန့ၣ် ဒီးလီၤဝဲလၢဘုဖိအ နီၣ်ထီၣ်နီၣ်ပျံၤဒီး ငှးထီၣ်ဝဲလၢအဟံၣ်ဖိပီဖဲ တဖျၢအကျါ ပိာ်ခွါမ့ၢ်အိၣ်တကန့ၣ် ဆဲးလီၤ ဝဲဘုပျံၤထဲတဘီဒီးပိာ်ခွါမ့ၢ်အိၣ်သၢကန့ၣ် ဆဲးလီၤဝဲဘုပျံၤသၢဘီဒီးန့ၣ်အသိးလီၤ တု ထီၣ်န့ၣ်ထီၣ်ဘံၤအယီၤလၢဝၣ်ကတဘီ ဆိ လီၤဝဲအခိၣ်ထံးလၢဟီၣ်ခိၣ်လီၤဒီးဝံထီၣ်ဝဲ အခိၣ်တုၤလၢအမၤထီၣ်တၢ်စီၤနီၣ်အလီၤန့ၣ် လီၤ လၢတၢ်တမိာ်အလီၤ စီၤနီၣ်ခိၣ်န့ၣ် ထဲးပာ်ထီၣ်ဝဲဘုတခိၣ်, ပအံတခိၣ်, တၢ် လုၤဂီၤအလီၤမ့ၢ်အိၣ်န့ၣ် ထဲးပာ်ထီၣ်စ့ၢ်ကိး မိာ်ဂံၢ်ခိၣ်တကီၤခိၣ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. ဟံးန့ၣ် ဝဲ ဘုအလၢပအံအလၢ ဒီးစၢထီၣ်ဝဲလၢ တၢ်တမိာ်အထူၣ်လီၤကိးထူၣ်ဒဲးန့ၣ်လီၤ.

ကတဲာ်ကတီၤတၢ်တမိာ်အလီၤဝံန့ၣ် မၤသံအထိး မ့တမ့ၢ် ဆိ ဒီးထွါစဲဝဲအသွံၣ် လၢအတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အထူၣ်လီၤကိးထူၣ်ဒဲး န့ၣ်လီၤ. ထဲးန့ၣ်ကဒီးဝဲအဆူၣ် ဒီးထိးစဲ ဘူးထီၣ်ဝဲလၢတၢ်သွံၣ်အဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ် မၤဝဲလၢဆိန့ၣ် ထဲးန့ၣ်ကဒီးဝဲ ဆိအဒံးဆု ဆူၣ်ပျံၤလွံၢ်ဘုၣ်ဒီးဆိုးထီၣ်ဝဲလၢတၢ်တမိာ် အထူၣ်စိးခံတထူၣ်တဘုၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲတၢ်တမိာ်ထီၣ်ခုးအဆၢကတီၤန့ၣ် ထု ကဖၣ်သၣ်ကဲၤတၢ်လၢဘု ဒီးတၢ်သ့ၣ်အိၣ် ဖျးအိၣ်အဂီၢ်ဒ်အံၤ “ဘုဖိဟုဖိစၢ ပတမိာ်ဂု နၢတမိာ်ဝါနၢ, တမိာ်ဒိၣ်နၢတမိာ်ထီၣ်နၢ, တ မိာ်အါနၢတမိာ်ဂီၢ်နၢ, တမိာ်ဘျူးနၢတမိာ်

ဖျိၣ်နၢ, ဂုၤကုၤဂုၤကစၢ်, ဂုၤဒီးနထူၣ်ဂုၤဒီးန ဘိ, ဂုၤဒီးနသၣ်ဂုၤဒီးနဖျိ, တၢ်သုတအုၣ်နၢ တၢ်သုတစီၢ်နၢ, ပုၤဒီးတၢ်ယံၤပုၤဒီးပအူး, ပုၤဒီးနလၢ်မိာ်ပုၤဒီးနဒိကိ, ဂုၤထီၣ်ဝါ ထီၣ်...” န့ၣ်လီၤ.

ဘူးထီၣ်ကွံာ်ထိးအယၤ (မ့တမ့ၢ်) ဆိ အယၤလၢတၢ်တမိာ်အလီၤတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အ လီၤန့ၣ်လီၤ. ဖိအိၣ်ကသုဒီးတုၤအကသုမံ န့ၣ်မၤန့ၢ်ဝဲမ့ၢ်ခိၣ်ကသုခိၣ်ဒီးလဲၤပာ်ထီၣ်ဝဲ လၢတၢ်တမိာ်အလီၤဝံမးအိၣ်သကိးအိၣ်သ ကိးဝဲန့ၣ်လီၤ.

(၄) မၤကဆိ

တၢ်သဲးအလီၤဒီးတၢ်တမိာ်အလီၤတၢ် ဘၢၣ်စၢန့ၣ် ဆဲးလီၤဝဲ မၤကဆိတခိၣ်န့ၣ် လီၤ. တံဆဲးလီၤမၤကဆိန့ၣ် နာ်ဝဲဒၣ်လၢ အမၤတၢ်ဒီးသဖၣ်သိးတၢ်စိတၢ်ကမီၤလၢအ ကဟဲမၤတံာ်တံာ် မၤဟးဂီၤတၢ်တဖၣ်မ့ၢ်ဟဲ န့ၣ် ကဘၣ်ဆါဘၣ်သံဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အ ဆိကတၢ် ဆဲးလီၤဝဲဝၣ်တဘီလၢဟီၣ်ခိၣ် လီၤ ဒီးကိသုၣ်ဖးလီၤဝဲဝၣ်အံၤခဲခိၣ်ဘူးကတုၤ လီၤလၢအခိၣ်ထံးယၣ်ယၣ် ဒီးဒ်သိးကအိး ဖျါအသးအဂီၢ်န့ၣ် ဩ်န့ၣ်လီၤဝဲဝၣ်ကုးလၢ် ဖိတကူၣ်န့ၣ်လီၤ. ဝံဒီးဆဲးလီၤကဒီးဝၣ်ဖိ အဂၢၢ်ခံာ်လၢ အကပယၢ်ပယၢ်ပၤ ဒီးပိာ်ဒု ခံလီၤဝဲအခိၣ်တခိၣ်တပၤ လၢအခါၣ်ခဲးလီၢ်

သးယာ်ခိယာ်ခိန့ၣ်လီၤ. ဝၣ်ဖိခံဘိအံၤဆွဲၣ်
ဝဲအခိၣ်ဒ်သိး ဘိၤမဲၤသြိုအကန့ၣ်အသိးန့ၣ်
လီၤ. ဦးလာ်တၢ်ခးကဲအလီၢ်န့ၣ် ဆဲးလီၤစ့ၢ်
ကိးဝဲမၤကဆိတခိၣ်န့ၣ်လီၤ. မၤကဆိန့ၣ်
အိၣ်ဝဲခံခိၣ်, အိၣ်ဝဲလၢ တၢ်သဲးတၢ်တမိာ်အ
ဘၢၣ်စၢၤတခိၣ်ဒီးတၢ်တီၢ်သ့ၣ်ခးကဲအလီၢ်တ
ခိၣ်န့ၣ်လီၤ.

(၅) တၢ်တီၢ်သ့ၣ်ခး

တၢ်တီၢ်သ့ၣ်ခးန့ၣ် ဘၣ်တၢ်မၤအီၤဘူး
လၢခးအယၤ ဖဲပုၤလုၢ်လီၤလၢဟံၣ်ဒီးခးဒဲအ
ဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်တီၢ်သ့ၣ်ခးန့ၣ်ဘၣ်
တၢ်မၤကတၢ်က့ၤအီၤလၢတၢ်ခးကဲခး, အခါ
ဖဲမုၢ်ဟါ တချုးပုၤက့ၤဆူဟံၣ်အကတီၢ်န့ၣ်
လီၤ. တၢ်တီၢ်သ့ၣ်ခး ဘၣ်တၢ်မၤအီၤအကျဲ
အိၣ်ဝဲခံကလုာ်ဒ်အမုၢ် တၢ်တီၢ်သ့ၣ်ယိယိဒီး
တၢ်တီၢ်သ့ၣ်လၢအပၣ်ယုာ်ဒီးဆိန့ၣ်လီၤ.
တၢ်တီၢ်သ့ၣ်ခးယိယိန့ၣ် ထ့ၣ်န့ၣ်တၢ်ကးယု
တဘျီ, ဒါလီၤဝဲအပူၤလၢလုၢ်ခဲလုာ်ဒီးဖၢန့ၣ်
လီၤဝဲသဘျုၣ်ယါလၢအပူၤတယါ, ဘျီလီၤ
ဟုသးတပံၤဒီးလဲၤပာ်လီၤဝဲလၢခးယၤကျဲက
ပၤထံးန့ၣ်လီၤ.

ထုကဖၣ်သၣ်ကမဲၤဝဲဒ်သိးအခးကပူၤ
ဖျးဒီးတၢ်အိၣ်တၢ်လီၢ်, တၢ်ဖိလံၤဖိယာ်လၢ
အအိၣ်မၤဟးဂီၤဘုသ့ၣ်တဖၣ်သုတဟဲမၤ
တံာ်တၢ်မၤဟးဂီၤအဘုဒီးအတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျး

အိၣ်တဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဦးလာ်မုၢ်ဟါန့ၣ်
က့ၤခးကဲလီၤတၢ်လၢတၢ်ကးယုအဝဲန့ၣ်အပူၤ
ဝံၤဒီးက့ၤဆူဟံၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်တီၢ်သ့ၣ်ခးလၢ ဆိန့ၣ်ဘၣ်တၢ်မၤ
အီၤအပတီၢ်အါထီၣ်တဖဲးလီၤ. ထ့ၣ်န့ၣ်တၢ်
ကးယုတဘျီဒီးပာ်လီၤဝဲလၢခးယၤ ဖဲပုၤ
လုၢ်လီၤလၢဟံၣ်ဒီးခးဒဲအဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ.
ဒါလီၤဝဲတၢ်ကးယုအပူၤလၢလုၢ်ခဲလုာ်တ
ဘျီ ဒီးဖၢန့ၣ်လီၤဝဲသဘျုၣ်ယါတယါ, ဟု
သးတပံၤန့ၣ်လီၤ. ကတဲာ်ကတီၢ်ပာ်စ့ၢ်ကိး
ဝၣ်ဖိလၢကဆဲးထီၣ်မၤကဆိအဂီၢ်ဖဲအက့ၤခး
ကဲလီၤတၢ်အခါဒီးပာ်ဝဲတၢ်ကပၤဘူးဒီးအ
ဒါလီၤတၢ်ကးယုအလီၢ်န့ၣ်လီၤ. မၤသံအ
ဆိဒီးထွါစဲဝဲအသွံၣ်လၢ တၢ်ကးယုအလီၤ,
ထဲးန့ၣ်ဝဲဆိဆူၣ်ဒီးမၤစဲဘူးထီၣ်ဝဲလၢတၢ်သွံၣ်
အလီၤန့ၣ်လီၤ. ဆိန့ၣ်ယိဝဲဆူၣ်လၢမုၢ်အူ,
ဖဲအဖီအိၣ်ကသုအဆၢကတီၢ်ပာ်တၢ်ယာ်ဝဲ
ဆိအခိး, ဆိခိၣ်မ့ၣ်, ဆိကနံ, ဆိကထီအ
သလီၤဒီးဆိအခိၣ်ဒုသဘံခဲလၢကကက့ၤ
ခးကဲလီၤတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲအဖီအိၣ်ကသုအဆၢကတီၢ်န့ၣ် ကွၢ်
နီၣ်ယာ်ဝဲ ဆိတဘျီစ့ၢ်စ့ၢ် အခိၣ်, အ
ခိၣ်, အဖဲးဆု, အကထီခဲလၢဒ်သိး သုတ
ကမၣ်လိာ်သးတဂ့ၤအဂီၢ်လီၤ. တုၤအဖီက
သုမံန့ၣ် ဟံးန့ၣ်ဝဲအဒုၣ်အထု တချုးလၢပုၤ
အိၣ်ကသုအဝဲန့ၣ်နီတကဖဲးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. စီၢ်
န့ၣ်ဝဲ အခိၣ်, အခိၣ်, အညၢၣ်, အဖဲးဆု,

တပ်နီၣ်ဘၣ်ဃးတၢ်လုၢ်အိၣ်ဃးသးအိၣ်ဃး

- ၁. တၢ်သးအလီၢ်
- ၂. တၢ်တမိၣ်အလီၢ်ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်ကွၢ်တၢ်ကသံၣ်ကဖး
- ၃. မၤကဆိ
- ၄. တၢ်တီၢ်သ့ၣ်ဒီးတၢ်ခးကအလီၢ်

တၢ်မုၢ်တၢ်ဘိလၢအရူၤဒိၣ်လၢမိၢ်လုၢ်ပၢ်လၢတၢ်ဖျၢၢ်တၢ်န့ၢ်အဂီၢ်

၁

၂

၃

၄

- ၁. လးသၣ်အမုၢ်ဗဲထီၣ်သီ
- ၂. လးသၣ်အရံၣ်အိၣ်လၢအမုၢ်ဗဲထီၣ်အလီၤလၢသ့ၣ်ထူၣ်လီၤ
- ၃. နွဲၣ်အမုၢ်
- ၄. ခုၣ်

ဖီလာတာသုဉ်အီလာနုးပူတဖဉ်

၁. ဖီဘီတဖုဉ်သဉ်လွဉ်

၂. ဖီဂီဘီ

၃. ဖီဂီ

၄. ဖီဘီ

ဖိလာတင်သုန်အီလါရူးပူတဖန်

- ၁. ဖိထူဘီ
- ၂. ဖိထူတဆုန်သန်လွှ်
- ၃. ဖိကဘီယူ
- ၄. ဖိဂံ

အသျှင်၊ အပိုင်တခါတစဲးတုအလက်ဒီး ပာ
ယာ်ဝဲအနုအထုဝံအိၣ်သကိးဝဲမုန့ၣ်လီၤ
တုမုၢ်အအိၣ်မုၢ်ဝံန့ၣ် အိၣ်ဘျးအိၣ်သဒီး
အိၣ်သကိးသံးန့ၣ်လီၤ အိၣ်သံးန့ၣ်ဘိးလီၤ
တရဲၣ်လီၤ၊ ထုကဖၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်လၢအတၢ်ဖံး
အိၣ်မၤအိၣ်အဂီၢ်လီၤ တၢ်တီၢ်သ့ၣ်န့ၣ်ဘၣ်
တၢ်မၤကတၢ်က့ၤအီၤလၢတၢ်တၢ်ခးကဲတချုး
မုၢ်ဟါဖဲပုၤက့ၤဆူဟံၣ်ဒီးဘၣ်အကတီၢ်လီၤ

(၆) တၢ်ခးကဲခး

တၢ်ခးကဲခး န့ၣ်မုၢ်တၢ်ဟီၤပးထီၣ်ကွံာ်
တၢ်တဂ့ၤတဝါတၢ်အတၢ်သီဒီးမုၢ်တၢ်တြီတၢ်
ယာ်တၢ်တဂ့ၤတဝါ တၢ်အတၢ်သီသ့ၣ်တဖၣ်
အကျဲ ဒ်သိးအသုတဟဲန့ၣ်လီၤမၤတၢ်တၢ်
တၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်လၢခးပုၤတဂ့ၤအဂီၢ်လီၤ
တၢ်ခးကဲခးဘၣ်တၢ်မၤအီၤလၢခံကတၢ် ဖဲ
ဘျးထီၣ်ပုၤကက့ၤဆူဟံၣ်အခါန့ၣ်လီၤ
တုမုၢ်ပုၤအိၣ်မုၢ်အိၣ်ထံဝံဒီးအိၣ်သကိးသံးဝံ
န့ၣ်ကတဲာ်ကတီၤက့ၤတၢ်ဒီးက့ၤဆူဟံၣ်လီၤ
ပုၤကုၢ်ပုၤကတဖၣ်က့ၤဆီလၢညါ မ့မုၢ်ထီၣ်က
စၢ် (ပုၤမၤဝဲအခိၣ်) တကန့ၣ် က့ၤဟးထီၣ်
လၢပုၤလီၤခံကတၢ် ဒီးမၤကတၢ်ကွံာ်အတၢ်
ဖံးတၢ်မၤလၢအမုၢ်တၢ်ခးကဲန့ၣ်လီၤ

တချုးလၢထီၣ်ကစၢ်က့ၤဒီးခးကဲလီၤတၢ်
ဒီးဘၣ်န့ၣ်ပုၤလၢအက့ၤလၢမဲာ်ညါတကၤက
က့ၤဖဲပုၤတီၢ်သ့ၣ်တၢ်အလီၢ်ဒီးဟံးန့ၣ်ဝၣ်လၢ

တၢ်ကတီၤယုၣ်အီၤလၢတၢ်ကဆဲးလီၤမၤကဆီ
အဂီၢ်ဒီးဆဲးလီၤန့ၣ်ဝဲခးကစၢ်န့ၣ်လီၤ မၤက
ဆီန့ၣ်တၢ်ဆဲးလီၤဝဲ ဝၣ်တဘိဝံကိသ့ၣ်ဖး
န့ၣ်ဝၣ်အဂၤခံဘိ ခံခိစုၣ်စုၣ်ဒီး ဆဲးလီၤခၢၣ်
ခဲး ကြိၣ်န့ၣ်လီၤဝဲလၢဝၣ်လၢအဆဲးလီၤဝဲအ
ခိၣ်ထံးတဘိအလီၤန့ၣ်လီၤ ဆဲးလီၤကဒီး
ဝဲဝၣ်ခိၣ်စုၣ်လၢအလီၤကံာ်ဘိဖဲသြီယုၣ်ဘၣ်လၢ
တၢ်ကဆူးပုၤန့ၣ်လီၤ

တုပုၤက့ၤလၢကိးထီၣ်ကစၢ်ဟံးန့ၣ်ဝဲအ
ဆီတီၢ်သ့ၣ် အကနံ၊ အကထီသလီ၊ အ
ခိၣ်ဒုသဘံဒီး က့ၤဖၢန့ၣ်လီၤဝဲလၢတၢ်ခးကဲ
အယုပုၤဒီးစးထီၣ်ခးကဲတၢ်န့ၣ်လီၤ ဖဲခး
ကစၢ်ဟဲက့ၤတုလၢခးယၢ ဖဲတၢ်တီၢ်သ့ၣ်ခး
ကဲအလီၢ်ဒီးဆိးလီၤဝဲယုလၢသးဒု၊ ဆါက
ဘျးသးဘၣ် ကိးဝဲလၢတၢ်ထဲးပျၢလၢတၢ်တီၢ်
သ့ၣ်အယု (တၢ်ခးကဲ) ပုၤန့ၣ်လီၤ တၢ်
ထဲးပျၢန့ၣ်ဘျးဝဲဒၣ်ခံကထၢအဘျးတက
ထၢန့ၣ်ပာ်ဆၢထၢၣ်ဝဲဒီးအသးတကထၢန့ၣ်
ဘိးက့ၣ်လီၤဝဲအခိၣ်ဆူဟံၣ်ခိၣ်လီၤဒီးဆိး
ကျၢလီၤဝဲန့ၣ်လီၤ ဟံးန့ၣ် “ထုပုၤဆံၣ်”
အမုၢ်တုၢ်တကွီၤထီၣ်ဝဲခံကွီၤ ဒီးဘျးထီၣ်ဝဲ
လၢမၤကဆီအထူၣ်လီၤန့ၣ်လီၤ ဘျးထီၣ်
ကွံာ်ဆီတီၢ်သ့ၣ်အတြၢလၢမၤကဆီအလီၤစ့ၢ်
ကိးန့ၣ်လီၤ

ခးကဲလီၤတၢ်အခါထုကဖၣ်ဝဲ “ဘုဖိ
ဟုဖိစၢ တီၢ်သ့ၣ်နၢခးကဲနၢ၊ တီၢ်သ့ၣ်ကွံာ်
တၢ်ယံပအူး၊ နလၢမိာ်နဒိကိ၊ ဇွဲၣ်ဖိတ

ကံဖိ၊ တံလုတံလု၊ ဟးကွံတံတဂု၊ ဟးကွံတံတဝါ၊ ပုဖျးဒီးတံအုဂ် ပုဖျးဒီး တံဖိ၊ ပုသုတနာဘဉ်နုပုသုတဖျဉ်ဘဉ် နု၊ ပုမုနာဘဉ်ဖျဉ်ဘဉ်နုတဂုနု သု တဒီးအီလကုဂ်သု သုတဒီးအီလကုဂီ၊ မုမုဒီးအီလကုမု ဒီးအီလကုအုဖိ၊ ပုလကုအုဖိတံဆဲးကဲးဆဲးပနီဒီး မု အဲဒီးနုလီဝဲတဂုလံလံနု ပုသကု အိဒီးမိပံအိဒ်လကု ကစအီ၊ မကဆိ အိဒီးမိလီပံအိဒ်လကု ကဆဲးအီ၊ မနက ပုဖျးဒီးတံပလးတံတုဂ်လံတကု...” နုလီ။

တုမုအုခးကဲ လီတံဝံနုဆိးလီ တံအကုလကုလုသုဒုမုတမုဝံလီတံ ဝံဘဉ်ဒ်သိးပုမုဖဲထံနု ပုသုတလဲ နုလီဆုအုပုတဂုအဂီနုလီ။ ပနီ အကုဝံဒီးကုဆုအဟံလီ။ တနံအတီ ပုပုတဂုလံလံလကုလဲဘဉ်ကုဒီးထံ တံပနီအဲအံနု ဘဉ်ဟးဆဲးဝဲဒုတ လီအံနုလီ။ ပုလကုလဲလီဆုအု အဲအံအပုတဂုနု ကဘဉ်ဟုကု ခုးကစလကု “ဆိတံခု” ဒီးခုးကစက ဘဉ်လဲမကုကုဒီးအုတဘျီကုဒီးလီ။ မုဆုထီတနံလကုဂီနု ခုးကစလကု ဆုအုခး၊ ထဲကွံအတံဝံဘဉ် နုလီဆု အုပုတချုးလကု ပုလကုနီတဂုဒီးဘဉ် နုလီ။ ခုးကစလဲလကုသနကုတကု

နီဘဉ်၊ တနံအတီပု တမတံလကုခုးပု ဒီးဘဉ်။ တုမု ခုးကစလဲလကုလီလကု အုဝံဒီးဝံကွံတံဆဲးကဲးပနီဆုတံကပု ဝံတစနု ပုအကုအမုလဲဒီးနုလီဆု ခုးပုနကုတံတုအိဒ်လကုဘဉ်နုလီ။

(၇) တံပနီဝါ (တံအိးခံ)

တံပနီဝါနုဒီးလီဝဲလကုဝံဒီး၊ မုတံ လကုမပုတံတဂုတဝါသုတဖုနု လီ။ တံပနီဝါနု ပုတမကဲးကိးကုး ဘဉ်။ လကုကတုထီတံပနီဝါအဂီ ဟံးနုဝဲဝံတဘိဆဲးလီဝဲဘုးဒီးတံလုတံ သဲးအလီ၊ ကိသဲးမးလီဝဲလွံကုဘုးထီ ကတုလီလကုဟီဒ်ခိဒ်လီဒီးဝံလီဝဲအခိ ဆုဟီဒ်ခိလီ၊ ဆိးလီဝဲလွံကုလွံပုဝး တရံနုလီ။ ပုတနီမကဲးတံပနီဝါတခိ ဒီးတနီမကဲးသခိ၊ တမပုသဲးဝဲအဆိ (ခံ ခိဒ်မုတမုလွံခိ) ဘဉ်။ နုဝဲလကုမကဲး ပုသဲးဝဲအဆိနု ကထီဆုလိာ်အသး ဒီးတနုနုနုဘဉ်နုလီ။

(၈) တံဟထီကွံတံကသွံကမး

တံဟထီကွံတံကသွံကမးမုတံ ဟထီကွံတံကိတံဂီတံသဝံ၊ တံက သွံကမးလကုကျုပုနုလီ။ တံကိအ

သဟိာ်တၢ်ကသံ့ကဖးမ့ၢ်အိၣ်လၢခးပူၤန့ၣ်
ဟိာ်ခိၣ်အညၣ်မၤအသးကိၢ်လုးကိၢ်လီၤဒီး
ဘုအခိၣ်ထံးမၤအသးဒ်ကုၤထီၣ်ဘျဲၣ်ဒီးလီၤ
ဂၢ်ဒ်တၢ်အုၣ်သံအသိးန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်
အယိတၢ်ကဘၣ်ဟၢထီၣ်ကွံာ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ.
တၢ်ဟၢထီၣ်ကွံာ်တၢ်ကသံ့ကဖးန့ၣ်လၢဂၢ်စ့ၢ်
ကိးဆိတဘျဲၣ်မ့ၢ်လၢအလိာ်ဘၣ်ဝဲဆိအ
သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ပူၤလီၤဝဲမိတပီၤခိၣ်သၢမိလၢ
တၢ်တမိာ်အလီၢ်အခိၣ်ထံး ဒ်လၢဆိခိၣ်အ
သိးလၢကဟၢထီၣ်ကွံာ်တၢ်ကသံ့အဂီၢ်န့ၢ်
လီၤ. မၤသံဆိ ဟံးန့ၢ်ဝဲအသ့ၣ်ကျဲၣ်ကျိ
ယုာ်ဝဲဒီး အံသၣ်, တၢ်ဆံၣ်, သံး ဝံးဒီးဖၢ
န့ၣ်လီၤဝဲလၢမိအပူၤန့ၣ်လီၤ. ဘိာ်ဘၢယၣ်မိ
အခိၣ်လၢလၢၣ်, ယုာ်ယၣ်တၢ်ဝဲဒီး ပာ်ယၣ်ဝဲ
တုၤအပျဲၤထီၣ်သၢသီဒီး လဲၤဘိာ်လီၤကွံာ်ဝဲ
န့ၣ်လီၤ. ဘိာ်လီၤကွံာ်မိအခိၣ်ဘိာ်ဒီးမ့ၢ်
ထံၣ်ဝဲလၢမိအပူၤ ဒီးဘျဲၣ်ဒီးဆုး မၤအသးဒ်
ကုၤကမူၣ်ထီၣ်အသိးန့ၣ်န့ၢ်ဝဲလၢတၢ်ကသံ့
ကဖးအိၣ်ဒီးဟးထီၣ်ကွံာ်ဝဲလံန့ၣ်လီၤ. မိ
အပူၤတၢ်မ့ၢ်တအိၣ်နီတမံၤဘၣ်န့ၣ် န့ၢ်ဝဲလၢ
တၢ်ကသံ့တဟးထီၣ်ဘၣ်, ဒီးတၢ်ကသံ့က
ဖးတအိၣ်နီတမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

(၉) တၢ်တၢ်ဆံၣ်တၢ်ခၢ်တၢ်ဟံးပအူး

တၢ်တၢ်ဆံၣ်တၢ်ခၢ်တၢ်ဟံးပအူးန့ၣ် မ့ၢ်
တၢ်မၤလီၤမၢ်ကွံာ်တၢ်ဟံးပအူး တၢ်ဖိယၢ်လၢ

အအိၣ်မၤဟးဂီၤဘုသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ထၢ
န့ၢ်ဝဲဒၣ် ကံာ်, တၢ်ဟံးပအူး, တၢ်ဖိယၢ်,
ဒွဲၣ်ဖိတကံးဖိလၢအအိၣ်ဘုသ့ၣ်တဖၣ်ကိး
ကလုာ်ဒီး, ဖၢန့ၣ်လီၤဝဲလၢမိပူၤ ဖၢန့ၣ်လီၤ
ယုာ်ဝဲဒီး အံသၣ်, မိၢ်ဂံာ် (မိၢ်ဖဲသၣ်),
တၢ်ဆံၣ် ဒီးတၢ်လီၤဘျဲးဝဲန့ၣ်လီၤ. ဖဲအတီၢ်
ဆဲးဖျိးလီၤဘျဲးဝဲအခါန့ၣ် ထုကဖၣ်တၢ်ဒီးစံး
ဝဲ “တၢ်ဟံးပအူး, တၢ်ဖိတၢ်ယၢ်, ဒွဲၣ်ဖိတ
ကံးဖိသ့ၣ်စၢ တၢ်ဖျိးဆံၣ်န့ၣ်တၢ်ဖျိးခၢ်န့ၣ်, န
အိၣ်တၢ်သုတန့ၢ်န့ၣ်အုၣ်တၢ်သုတဝဲာ်, နမ့ၢ်
လဲၤလဲၤတလၢ နမ့ၢ်က့ၤက့ၤတလၢ, နသုတ
အိၣ်ဘုန့ၣ်သုတအိၣ်ဟ့ၤ. ဟၢမူၤဟၢမၢ်တ
က့ၢ်...” န့ၣ်လီၤ. န့ၢ်ဝဲလၢမ့ၢ်မၤဝဲဒ်အံၤန့ၣ်
တၢ်ဖိယၢ် တၢ်ဟံးပအူးသ့ၣ်တဖၣ်အမဲ
ခိၣ်ကတယံၤ ဒီးအိၣ်ဘုတကဲလၢဘၣ်အုၣ်
ဘုအဂံၢ်တဝဲာ်လၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကွဲးဘုကလၢ

တၢ်ကွဲးဘုအကလၢန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်သကွံာ်
ကညး, ကွဲးက့ၤကိးက့ၤဘုအကလၢဒ်သိး
ဘုအကလၢကအိၣ်ဂၢ်ဆိးကျၢဒီးန့ၢ်ဝဲဒၣ်
လၢကမၤန့ၢ် ဘုသၣ်အါအါန့ၣ်လီၤ. ဖဲပုၤဒု
လီၤဘုအခါပုၤလၢကဒုလီၤဘုတဂၤန့ၣ်ဘၣ်
တၢ်ကံာ်န့ၢ်အစုဒီးစံးဝဲလၢအကွဲးန့ၢ်အဘုအက
လၢန့ၣ်လီၤ. တချုးပုၤပိာ်လီၤဘုဒီးဘၣ်န့ၣ်

ဘၣ်ကွဲန့ၣ်ဆိဘုအကလၢန့ၣ်လီၤ. ဖဲပု
ပိၣ်ဘုအဆၢကတီၢ်န့ၣ် ပုလၢအပိၣ်ဘုတ
ဖၣ်ကဘၣ်အိၣ်လၢ အခးဒီးတလဲၤဆူပုလၢ
အခးဘၣ်. ပုလၢအကျိတဂၤမ့ၢ်လဲၤမၤ
တၢ်လၢပုလၢအခးန့ၣ် ဘၣ်ယိၣ်ဝဲလၢအဘု
ကလၢကဟးအယီၤ မ့ၢ်ဆၣ်တနံၤန့ၣ်ဘၣ်ကွဲ
က့ၤ အဘုအကလၢန့ၣ်လီၤ. ပုကွဲဘုက
လၢန့ၣ် မၤဝဲလၢဆိတဘၣ်မ့ၢ်ဆိဒိၣ်တ
ဖျၢၣ်ဒီးကံၤအစုလၢဘုအလၢန့ၣ်လီၤ.

ဖဲပုကူးဘုခါ ပုဒီးဟံၣ်ပးကူးသကိး
ဘုအနံၤန့ၣ် ခးကစၢ်မၤ မ့ၢ်ကနီၤဖိၣ်သၣ်ခွါ
တဖၣ် ကူးယုသကိးဘု (ကူးဘုတဂၤဘံ
ယၢ်ဝဲတဂၤ) ဒီးစံးဝဲလၢ မ့ၢ်ကနီၤဖိၣ်သၣ်
ခွါတဖၣ် ကွဲးသကိးဘုကလၢန့ၣ်လီၤ.

တုၤအကူးဘုဝံၤဒီးကစးထီၣ်ပိၣ်ဘုန့ၣ်
လဲၤဆိလီၤအဒုၤလီၤ ဖါလီၤအချီၣ်မ့ၢ်, ဆိုး
လီၤအသုၣ်ခိလၢကပိၣ်ဘုအဂီၢ်, ပၤလီၤအ
ယုၢ်ကိးဘု လၢအချီၣ်ပု တဒုလၢကလဲၤဝံ
ထီၣ်အဘုသၣ်လၢဒုၤလီၤ ဆူဘုဖိအဂီၢ်ဝံ
ဒီးစးထီၣ်ကွဲဘုကလၢလီၤ. သုၣ်ခိန့ၣ်အ
ပုၤစၢလၢကမ့ၢ်တၢ်လီၤလၢပုၤကတီၢ်လီၤဆူ
ဘုသၣ်လၢအပုၤအဂီၢ်လီၤ. ပုလၢအသုၣ်ခိ
တအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်မၤဒၣ်ဝဲလၢဝၣ်ထီၣ် မ့ၢ်တမ့ၢ်
တြၢန့ၣ်လီၤ. ပိၣ်ဖျၢလီၤဘုသၣ်သၢကဒိၣ်ဝံ
ဟံးန့ၣ်နီၣ်ဒိကွၢ်ဝၣ်ခိၣ်မိၣ်ဒီးလဲၤဒိတကျိၣ်
တၢ်လၢ သုၣ်ခိဘၣ်အလီၤ, တဲဝဲသါကွဲက့ၤ
သါဘုကလၢလီၤ. ဆိန့ၣ်ကူးသံဝဲအကိၣ်

ဒီး ထွါစဲဝဲအသ့ၣ်လၢအယုၢ်ကိးဘုဒီးတၢ်ခဲ
လၢၣ်လၢဒုၤလီၤန့ၣ်လီၤ. ဆိန့ၣ်ဖိအိၣ်ဝဲဒီး
တုၤအဖိဝဲမံန့ၣ်လဲၤစိၣ်လီၤဝဲဆူဒုၤလီၤ (ပိၣ်
ဘုလီၤ), ပၤလီၤဝဲလၢချီၣ်ပုလၢအပိၣ်လီၤ
ဘုအလီၤ, ကံၤအစုလၢဘုလၢၣ်, ထုကဖၣ်
သၣ်ကမဲၤတၢ်လၢဘုအဂီၢ် ဝံၤလဲၤပၤဝဲလၢအ
ဘုဖိပုၤတခွး, မ့ၢ်ဟါဘျီဒုဟံးက့ၤဝဲဒၣ်ဒီး
အိၣ်က့ၤဝဲန့ၣ်လီၤ.

မၤတၢ်ဝံၤသၢထီၣ်က့ၤထီၣ်ဘံၣ်

တုၤမ့ၢ်ပုၤမၤဘုဝံၤန့ၣ် ကဘၣ်သၢထီၣ်
က့ၤထီၣ်ဘံၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သၢထီၣ်က့ၤ
ထီၣ်ဘံၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ တၢ်စံးဘျးစံးဖျိၣ်က့ၤသံ
ခိၣ်မ့ၢ်ယါ (ဖံဘံၣ်ယါ) လၢအအံးထွဲကွၢ်ထွဲ
ဒီးဟ့ၣ်ဒုးအိၣ်ပုလၢ ဘုဟုတၢ်သၣ်တၢ်ဖျိ
လၢဒိတနံၣ်ညါလၢတၢ်မၤအိၣ်ဝဲၤအပုၤန့ၣ်
လီၤ. တချုးဒီးလၢအကလဲၤသၢထီၣ်ထီၣ်
ဒီးဘၣ်န့ၣ် ပုလၢအမၤန့ၢ်အထီၣ်ဆၣ်လၢ
ညၣ်တဖၣ်လဲၤယုအိၣ်ပၤညၣ် ဒီးပုလၢအ
မၤအထီၣ်ဆၣ်လၢယုၢ်ခိတဖၣ်န့ၣ် လဲၤယု
အိၣ်ပၤယုၢ်ခိန့ၣ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်အကလဲၤသၢ
ထီၣ်က့ၤအထီၣ်မ့ၢ်နံၤဘူးထီၣ်လံန့ၣ် တဲ
ဘၣ်စ့ၢ်ကိးပုၤအဂုၤအဂၤလၢ ကလဲၤသၢထီၣ်
သကိးထီၣ်ဒီးအီၤန့ၣ်လီၤ. ဂၤဆၢထၢၣ်လၢ
ဂီၤဂီၤ ဖိအိၣ်တၢ်ဘိၣ်ထီၣ်မ့ၢ်ဘိၣ်လၢကလဲၤ

ဝံအိပ်ဝဲအဂီၢ်, မ့ၤဘိၣ်အဆိကတၢ်တဘိၣ်
န့ၣ် ထီၣ်ကစၢ် (ပုၤမၤဝဲအခါ) ဘၣ်ဝံအိပ်
ဝဲန့ၣ်လီၤ. ထီၣ်အကစၢ် လဲၤတၢ်လၢကျဲအ
ခါလဲၤကျိၣ်န့ၣ်ဝဲ “ဝၣ်မ့” (မ့) “ဝၣ်သီဃ်”
လၢ ကထုၣ်တၢ်သးအယၤအဂီၢ်တဘိၣ်
တၢ်တဖျၢတဘိၣ်လၢက “သးအိၣ်အဖီ” အ
ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တချုးအသးအိၣ်ဖီဒီးဘၣ်န့ၣ် ဘၣ်ထု
န့ၣ်ဝဲတၢ်သးအတြၢဝံဒီး ဆဲးလီၤဝဲလၢဘုဖီ
အနၢၣ်ဖဲအလဲထီၣ်တိဆိကတၢ်တနၢၣ်ဟံၣ်
ထူၣ်ခိၣ်ထံး, ဆဲးလီၤယုၣ်ဝဲတၢ်တဖျၢတဘိ
တပူၤယီဒီးတၢ်သးအတြၢန့ၣ်လီၤ. စၢထီၣ်ဝဲ
ကံၢ်ကုၢ်ယုၣ်အမုၢ်လၢဟံၣ်ထူၣ်အလီၤ ဝးတ
ရံးဘုဖီအနၢၣ်လီၤထီၣ်ဖီကွၢ်ခိၣ်န့ၣ်လီၤ.
လၢတၢ်သးအတြၢအဖီခိၣ်န့ၣ် ဆိးထီၣ်ဆျါ
ကွီၤလွံၣ်ဘၣ် (ပုၤတနီၤတမၤဝဲဘၣ်) ဝံဒီး
ကူးအဆိကိၣ်လၢအထးဂံၢ်ဒုလီၤဘု, ထွါစဲ
အဆိသ့ၣ်လၢ တၢ်သးအတြၢ, တၢ်တဖျၢအ
ထူၣ်လီၤဒီးထဲးန့ၣ်ဝဲဆိအဆုၣ်ထိးစဲဘူးထီၣ်
ဝဲလၢတၢ်သ့ၣ်အလီၤန့ၣ်လီၤ. မၤကဒီးဝဲလၢ
အဘုဖီအနၢၣ် တနၢၣ်ဝံတနၢၣ်ဝးတရံးဒီး
မၤကတၢ်ကွၢ်ဝဲဘုဖီအခါသးန့ၣ်လီၤ. ဖဲ
အထွါစဲဆိသ့ၣ်လၢတၢ်သးအတြၢအလီၤဆၢ
ကတီၢ်န့ၣ်ထုကဖၣ်တၢ်အံၤ “ဘုဧပုၤသး
ထီၣ်နၢသးထီၣ်နၢ, သးဘျုးနၢသးဖျိၣ်နၢ,
ပုၤလုၢ်နၢသုတလီၤပုၤဝံနၢသုတလီၤ, ပြု..
ထီၣ်နဲထီၣ်နဲ” န့ၣ်လီၤ.

ထုကဖၣ်ကတၢ်န့ၣ် စျီၤန့ၣ်ဘုတစျီၤ ဒီး
မၤဝဲဒ်န့ၣ် တုၤအပျဲထီၣ်ဘုဖီအနၢၣ်လွံၣ်နၢၣ်
လၢဂံၢ်ဒီးမၤကတၢ်ကွၢ်ဝဲလၢ ဘုဖီအခါ
သးခိၣ်စိန့ၣ်လီၤ. ဘုအဝဲန့ၣ်ကိးဝဲလၢ
“ဘုသးဘုစျီ” န့ၣ်လီၤ. မၤသံအဆိဝံ
ထဲးန့ၣ်ဝဲဆိအဖီဆုၣ်ပုၤလွံၣ်ဘု ဒီး
ဆိးထီၣ်ဝဲလၢတၢ်သးတြၢအဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ.
ကူးတၢ်ဆိအနိး, ဆိအခိၣ်မ့ၣ်ဒီးထၢန့ၣ်
ဝဲလၢတၢ်သးအတြၢပူၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲထီၣ်က
စၢသးအိၣ်ဖီအခါ အဖီအလဲလဲလျှာအိၣ်
ပၢၤစၢန့ၣ်တၢ်, လးသၣ်တၢ်, ခုၣ်တၢ်ဒီးတၢ်
နၢမု (တကျါ) လၢကဖီအိၣ်ဝဲအဂီၢ်လီၤ. ဖဲ
အသးအိၣ်အဖီဝံအလီၤခံ စးထီၣ်ဖီအိၣ်
တုၤအိၣ်တၢ်န့ၣ်လီၤ. အဆိကတၢ်ထီၣ်က
စၢကဘၣ်ဖီန့ၣ်အထီၣ်ဘံၤယၢ်အကသူလၢမဲၣ်
ညါန့ၣ်လီၤ.

ထီၣ်ဘံၤယၢ်အကသူန့ၣ် ကဘၣ်ဖၢန့ၣ်
လီၤဝဲ န့ၣ်တၢ်, လးသၣ်တၢ်, အံသၣ်, တ
ယီ, တၢ်နၢမုအလၢအပျဲ ဒီးဖၢန့ၣ်ဝဲညၣ်ဖီ မ့
တမ့ၢ် တၢ်ဖဲတၢ်ညၣ်တမံၤဖဲအယုၣ်ဟံၣ်န့ၣ်
အထီၣ်ဘံၤယၢ်အဂီၢ်အသိးလီၤ. ဖဲအဖီက
သူအဆၢကတီၢ် တအီၤကွၢ်ဝဲအံသၣ်မိၢ်ဂံၢ်
ဘၣ်, တုၤအဖီဝဲမံဒီးဘျုးပၢၤန့ၣ်ထီၣ်ဘံၤယၢ်
အဂီၢ်တကျိးဝံမး အီၤကွၢ်ဝဲအံသၣ်အဆၢအ
ဘျါန့ၣ်လီၤ. တချုးလၢအဖုးအိၣ်ထီၣ်ဘံၤ
ယၢ်အမ့ၤဒီးဘၣ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်တအိၣ်ဆိတၢ်
လၢအထီၣ်ဘံၤယၢ်အမဲၣ်ညါဘၣ်. ဖဲအဖီ

အိတ်တီအဆာကတီၢ်န့ၣ် ဖိဒံဖိသုၣ်တဖၣ် လဲၤယုဒးန့ၣ်ဖိဂီၤ၊ ဖိဘိဒီးဖိအကလုာ်က လုာ်လၢအအိၣ်လၢဒုးပူၤသုၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ။ ယုန့ၣ်ဝဲဒံသုၣ်လၢအသုၣ်ဂ့ၤဖိသၢဖျါၣ် လၢ ကအိၣ်သကိးဝဲဒီးထီၣ်ဘုၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။ ယုထၢပာ်ဝဲန့ၣ်တၢ်၊ လးသုၣ်တၢ်လၢက က့ၤအိၣ်ဝဲဒီးကဒုးဝဲအထီၣ်ဘုၤအဂီၢ်န့ၣ် လီၤ။ အဝဲသုၣ်ဖိအိၣ်န့ၣ်၊ လးသုၣ်၊ ဖိ အိၣ်ညၢဝဲလဲၤပာ်န့ၣ်ဝဲလၢဘုၤဖိအကျူၤခံတ ကျီး လၢထီၣ်ဘုၤအိၣ်ဒီးအဖိအလံၤကအိၣ်ဝဲ အဂီၢ်လီၤ။ ဖိအိၣ်တုၤအိၣ်တၢ်မံၤ၊ မၤပာ်န့ၣ် အထီၣ်ဘုၤအိၣ်ဒီး အဝဲသုၣ်အိၣ်သကိးဝဲ စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ။ အိၣ်သကိးမၤဝဲ အိၣ်ဘုးတ စိၣ်ဖိဒီး အိၣ်သကိးသးန့ၣ်လီၤ။ ဖဲအအိၣ်သး အခါန့ၣ် လုာ်န့ၣ်စ့ၢ်ကိးသးတပလါ လၢ ကက့ၤအိၣ်သကိးဝဲဒီးထီၣ်ဘုၤလၢဘုၤဖိပူၤ အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။ ဖဲအိၣ်သကိးသးလၢဒုးပူၤဝဲဒီး ကတဲာ်ကတီၢ်ထီၣ်အသးလၢ ကက့ၤဆူဘုၤဖိ အဂီၢ်လီၤ။ လဲၤကျိၣ်န့ၣ်ထံမိတမိ လၢကက့ၤ အိၣ်န့ၣ်ထံလၢထီၣ်ဘုၤအဂီၢ် ဒီးကျိၣ်န့ၣ်စ့ၢ် ကိးနီၣ်ပိာ်တြာ်တဘိလၢကက့ၤယီၤန့ၣ်က့ၤအ ဖိအလံၤအတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။ အဝဲသုၣ်အိၣ် မၤအိၣ်ထံ၊ အိၣ်သးဝဲ ကဘၣ်က့ၤမၤကတၢ် ကွံာ်အတၢ်ဖဲတၢ်မၤလၢဘုၤဖိန့ၣ်လီၤ။ ဖဲပူၤ က့ၤဆူဘုၤဖိအဆာကတီၢ် ပူၤလၢအတမ့ၢ်ဟံၣ် ဖိယီၤဖိတဖၣ်ယီၤသုၣ်တဖၣ် မ့ၢ်အဲၣ်ဒီးက့ၤ လီၤဆူအဟံၣ်န့ၣ် က့ၤဝဲဒၣ်သုၣ်လီၤ။ မ့ၢ်

အဟံၣ်ဖိယီၤဖိသုၣ်တဖၣ် က့ၤသကိးဝဲဒၣ် ဆူအဘုၤဖိန့ၣ်လီၤ။ ဖဲပူၤဟးထီၣ်လၢဒုးဒဲအ ဆာကတီၢ်န့ၣ် ပူၤသးပျံတဂၤလၢအိၣ်တုၤလၢ လီၢ်ခံ လၢကယီၤန့ၣ်က့ၤအဖိအလံၤအတၢ်န့ၣ် လီၤ။ ပူၤလၢအယီၤတၢ်တဂၤန့ၣ် စးထီၣ် လဲၤယီၤဝဲလၢ ဒုးလူၤလီၢ် ဝဲဒီးက့ၤယီၤကဒီးဝဲ လၢဒဲခိၣ်ထံးန့ၣ်လီၤ။ လၢကက့ၤယီၤတၢ်အ ဂီၢ်၊ တၢ်လၢအလိၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ သူတဘုၣ်၊ နီၣ်ပိာ်တြာ်တဘိ၊ မ့ၢ်ဘိၣ်ဖိတဘိၣ်ဒီးဆိတ ဘုၣ် (ဆိမ့ၢ်တအိၣ်မၤဝဲလၢဆိဒံၣ်တဖျါၣ်) န့ၣ်လီၤ။ ဘိၣ်ထီၣ်န့ၣ်စ့ၢ်ကိး လးသုၣ်တၢ်၊ န့ၣ်တၢ်လၢပူၤဖိမံၤပာ်ဝဲခံ ခံလိၣ်သၢလိၣ်ဒီး ထၢန့ၣ်လီၤယုၣ်ဝဲလၢအသုၣ်ပူၤန့ၣ်လီၤ။

အဝဲသုၣ်က့ၤသကိးတုၤလၢဘုၤဖိအခါ န့ၣ် ပူၤမၤဝဲအခိၣ် (ထီၣ်ဘုၤအကစၢ်) ကဘၣ်အုၣ်ဘုၣ်ခိၣ် ဒံသိးကမၤဂ့ၤမၤဝဲဟံး ကံၢ်ဟံးကျၢၤက့ၤအဘု တဗျးလၢအကးဘၢ က့ၤအဘုဖိအခိၣ်ဒီးဘၣ်န့ၣ်လီၤ။ တၢ်လိၣ် လၢကအုၣ်ဘုၣ်ခိၣ်အဂီၢ်မ့ၢ်ဝဲ ကံၢ်ကျိၣ်ခိအ လၢၣ်၊ နီၣ်တဘုးအလၢၣ်၊ ယုဘိၣ်မ့ၢ်တမ့ၢ် ယုတူၢ်မုၢ် ယုတူၢ်ခွါအစ့ၤကတၢ်ယဲာ်ဘိ (ပူၤတနီၤမၤယုၣ်ဝဲဒီးမိၢ်ဂံၢ်သုၣ်) စ့ၢ်ကိးန့ၣ် လီၤ။ အုၣ်ဘုၣ်ခိၣ်အခါန့ၣ် ဟံးန့ၣ်ဝဲယုဘိၣ် တဘိ၊ နီၣ်တဘုးအစးတဒုး၊ ကံၢ်ကျိၣ်ခိအ လၢၣ်တဘုၣ်၊ မိၢ်ဂံၢ်သုၣ်တဖျါၣ်၊ ပံၤထီၣ် န့ၣ်ဘုတစးဒီးဖၢန့ၣ်ဝဲလၢအကိာ်ပူၤ အုၣ်ဘုး ဝဲယုၣ်ဝဲလီၤ။ အုၣ်ဘုၣ်ခိၣ်န့ၣ် စးထီၣ်အုၣ်ဝဲ

လာဘုဖိအနာၣ်လၢအဆးလီၤတၢ်သးအယၤ
အလီၢ်ဝံၤဒီးလဲၤမၤကဒီးဝဲဆူဘုဖိအနာၣ်လၢ
အိၣ်တၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အ့ၣ်ဝဲတဘျီစီၤဟံး
န့ၣ်အဘုတစီၤတုၤအဝးတရံး ဘုဖိအနာၣ်လွၢ်
န့ၣ်လၢ် ဒီးမၤကတၢၢ်က့ၤဝဲလၢအဘုဖိအ
ခၢၣ်သးန့ၣ်လီၤ. ဘုလၢအစီၤန့ၣ်ဝဲအံၤ ပၢ်
ဖျိၣ်ယုၣ်ဝဲဒီးဘုလၢအစီၤန့ၣ်ဝဲအသးအိၣ်ဖိ
အခါဒီးကိးဝဲလၢ“ဘုသးဘုစီၤ”လီၤ.

အ့ၣ်ဘုခိၣ်ဝံၤဒီးကးဘၢက့ၤအဘုဖိအ
ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ကးဘၢက့ၤအဘုဖိခိၣ်ဝံၤန့ၣ်
ဟံးန့ၣ်အမ့ၤကသုလၢအမၤပၢ်ဝဲလၢအထီၣ်
ဘံၤအဂီၢ်တဖၣ် ခွဲးလီၤန့ၣ်အထီၣ်ဘံၤ
ဒီး အိၣ်သကိးဝဲလၢအဘုဖိခိၣ်ဒီးအဖိအလံၤ
န့ၣ်လီၤ. ဝံၤဒီးဟံးန့ၣ်ဒ်သုၣ်လၢအကတီၢ်ပၢ်
ဝဲ, အဆိကတၢၢ်တဖျၢၣ် ဟ့ၣ်ဝံၤအိၣ်အထီၣ်
ဘံၤ, ခံဖျၢၣ်တဖျၢၣ် ပၢ်ယၢ်ဝဲလၢကက့ၤဝံၤ
အိၣ်သကိးဝဲဒီးအထီၣ်ဘံၤလၢအဟံၣ်အ
ဂီၢ်, ဒီးအိၣ်တၢ်တဖျၢၣ်န့ၣ် ဆိၣ်လီၤအိၣ်သ
ကိးဝဲဒီးအထီၣ်ဘံၤ, ဒီးအဖိအလံၤဝဲ အ
ဘုဖိအဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်သုၣ်န့ၣ် သွဲၣ်လီၤ
ဆိၣ်တၢ်ဆိဝဲလၢ အခိၣ်တကယဒီးအဆိက
တၢၢ်တက့ၤန့ၣ် ပၢ်ဝဲလၢအထီၣ်ဘံၤအဂီၢ်
လီၤ. သွဲၣ်လီၤဝဲခံက့ၤတက့ၤန့ၣ် ထီၣ်ကစၢ်
အိၣ်ဆိဝဲဝံၤဒီး ဟ့ၣ်ဒုးအိၣ်က့ၤအဖိအလံၤ
တဂၤဘၣ်တဂၤယုၣ်ဒီးပုၤအဂုၤအဂၤ လၢအ
လဲၤသကိးတၢ်ဒီးအိၣ်သုၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
ဟံးန့ၣ်ကဒီးအလးသၣ်တၢ်, အနွဲၣ်တၢ်ဒီးနီၤ

လီၤဝဲအဆိကတၢၢ်တခါန့ၣ် ဟ့ၣ်ဝံၤအိၣ်အ
ထီၣ်ဘံၤန့ၣ်လီၤ. ဝံၤဒီးဟံးန့ၣ်ကဒီးအဖိ
ဂီၤဖိဘီလၢ အကတၢ်ကတီၢ်ပၢ်ဝဲသ့ၣ်တ
ဖၣ်ဒီးနီၤဖးဝဲတပုၣ်လၢအထီၣ်ဘံၤအဂီၢ်
ဒီးတပုၣ်န့ၣ်လၢအနီၢ်ကစၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဝဲ
အနီၤဖးဝဲဝံၤန့ၣ် ဟံးန့ၣ်ကဒီးဝဲ ဖိလၢအအိၣ်
တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်တခါတဒုၣ်စုၣ် ဒီးဒုးဒီးထီၣ်
အထီၣ်ဘံၤဝံၤဒီး ဟံးထီၣ်ကဒီးဝဲအဂၤ
တဒုးဒီးအကစၢ်ဒီးထီၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ဝံၤဒီး
ဟ့ၣ်ဒုးထီၣ်ဝဲအဖိအလံၤ ဒီးပုၤလၢလဲၤသ
ကိးတၢ်ဒီးအိၣ်ကိးဂၤဒီးန့ၣ်လီၤ. ဒ်ထီၣ်သ
ကိးဝဲဖိလၢအနီၢ်ကလီၤ ဒီးကတၢ်ကတီၢ်စုၢ်
ကိးဝဲဖိတကဒိၣ်လၢ ကက့ၤစိၣ်ဝဲဆူအဟံၣ်
အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဝဲအနီၤန့ၣ်အထီၣ်ဘံၤအတၢ်ခဲလၢ်
ဝံၤဒီးထုကဖၣ်ဝဲ “ထီၣ်ဘံၤစၢပမၤဘုဝံၤ
လံ,နမၤတၢ်ဝံၤဒီးက့ၤထီၣ်, က့ၤအိၣ်ဘျးက့ၤ
အိၣ်သါနက့ၤလၢကျဲအခါန့ၣ် က့ၤလီၤက့ၤ
ဘျၢ သုတဟးလၢကျဲခိၣ်ကျဲယၢတဂုၤ ခဲ
ကၢ်နဖိနလံကဟးဘၣ်သံဘၣ်ပုၤထုပုၤ
ဒီး, က့ၤဝံၤအိၣ်စၢနဖိနလံ အခုၣ်တၢ်နွဲၣ်
တၢ် က့ၤဒီးသကိးဒီးဖိဂီၤဖိဘီ, ပဝဲစုၢ်ကိးပ
ကက့ၤဒီးပဖိပလံဆူပဟံၣ်လီၤ. တၢ်မ့ၢ်စူၤ
လီၤသ့ၣ်ခိၣ်ဆၢၣ်မ့ၢ်လဲၤကဒီးသုန့ၣ် ဟဲလီၤ
ကး, ဟဲလီၤမၤအိၣ်ကဒီးတၢ်. ဟဲဝံၤဒီးန
ဘုသၣ်ဘုချံ, ခုၣ်ခိၣ်နွဲၣ်ခိၣ်, သံၣ်ချံဖိချံအ
လၢအပျဲ” န့ၣ်တက့ၢ်.

တၢ်သၢထီၣ်က့ၤထီၣ်ဘၢဃၢ

၁

၂

၃

၁. စီတၢ်အဲၣ်ကီၢ် အုၣ်ဘုခိၣ်တၢ်ချးကးဘၢအဘုဖိအခိၣ် ဖဲအလဲၤသၢထီၣ်ထီၣ်ဘၢဃၢအခါ
၂. စီတၢ်အဲၣ်ကီၢ် အိၣ်သကိးသဘျုၣ်ယၢဒီးအထီၣ်ဘၢဃၢ တၢ်ချးအကူၤဆုဟံၣ်အခါ
၃. မိၢ်စုထူဒီးအဟံၣ်ဖိဃိဖိဟံၣ်က့ၤလၢအဆုၤ ဖဲအလဲၤသၢထီၣ်က့ၤအထီၣ်ဘၢဃၢဝံၤဒီးကကူၤဆုအဟံၣ်န့ၣ်လီၤ.

အဝဲသုဉ်းထိပ်ဝဲသံဖိဖိတဖန်ဝဲ
အိပ်သကီးသဘျုတ်တခါ၊ ဝဲဒီးကွဲသကီး
ဆူဟံဉ်ပျိုပျိုလီ၊ တုအကွဲတုလဟံဉ်
တဘျီယီ စထိပ်ဝဲအဖိကဒိပ်လကျီလှာ ဖဲ
တြဲခိပ်ပန်လီ၊ တုမုတ်ပန်နီဉ်အမု
ဖိဂီဖိဘီအိပ်စကဒိပ်ထိပ်အသးလကျီ
လှာ ဖဲကျဲခိပ်ပန်လဲန့ဉ် ပန်ဖျါထိပ်ဝဲတပ
နီဉ်လဟံဉ်ဖိယီဖိအဝဲန့ဉ် မာဘုမဟုဝဲ၊
သထိပ်ကွဲအထိပ်ဘံဃာဝဲလဲန့ဉ်လီ၊
လဲသထိပ်ကွဲအထိပ်ဘံဃာလဲလဲ ဟဲ
ကွဲတုလဟံဉ်ဒီးအိပ်ဘွဲတစိတ်လီဝဲ
ကံနီအဖိအလဲလဲအဟဲကွဲယီလဲန့ဉ်ဝဲအ
တံသုဉ်တဖန်အစု စထိပ်လဲအဒိပ်ကတံ
တကဒီးလီတဆိတဆိဆူအသဒါန့ဉ်လီ၊မ

မုအမိအပန်န့ဉ် တကံဝဲအစုလဲဘဉ်၊
ကံနီအဖိအလဲအစုဝဲဒီး လီထိပ်အဘု
သဲးဘုစီလဲတကံခိပ် ဒီးမုဟါန့ဉ် ယီဝါ
ဖိအိပ်ဝဲန့ဉ်လီ၊

ဒ်တံစုတံနီအိပ်ဝဲအသီး ထိပ်ဖိ
အိပ်ဝဲတကလုလဲအလွဲမအသးသု
ဃး၊ အမဲစိးခဲဒီးတုလဲအနီးကတံန့ဉ်အ
ထိအိပ်ဝဲ ၆-၇ စုမုဒိပ်ယဉ်ယဉ်ဒီးအမိပ်
ပုဒိတ်ဘုဉ်အဒိပ်အထိပ်ခဲသီးဒီးထိပ်ဘီစိး
လိးန့ဉ်လီ၊ ထိပ်တကလုအံဘဉ်တံ
ကံနီအမဲလဲထိပ်ဘံဃာန့ဉ်လီ၊ ဖဲပုဖဲ
အိပ်ခဲးမအိပ်ဘုအဆာကတံန့ဉ် အဝဲသုဉ်
ဟဲစိတ်လီလဲအလဲခိပ်ယီးပိပ်ခဲ၊ ဟး
ယုလဲလဲလဲလဲကျဲပု၊ စိတ်လီလဲသုဉ်ကျဲခဲ
သုဉ်ခိပ်ဆဉ်ခဲန့ဉ်လီ၊ ထိပ်ဖိတကလု
အံဘုဂုမးဒီးဖျါလီအဲဉ်လီကွဲန့ဉ်လီ၊
ပုမိလုပန်တဖန်နီဝဲလဲထိပ်တက
လုအံ မုဟဲအိပ်လဲအလဲကျဲပု၊ မုဟဲ
စိတ်လီလဲအလဲခိပ်၊ မုအိပ်လဲအဖိန့ဉ်
အဝဲသုဉ်ကမနီအိပ်ဘဉ်ဘုအါအါသပု
ကတံလီ၊ ပုမအိပ်ဝဲတဖန်တဝဲထိပ်ဖိ
တဘုအံ မုအိပ်န့ဉ်သါမအိပ်ဘုနီဂုနီ
အါ၊ မုတအိပ်သါမဘုတနီဘဉ်၊ အဝဲ
သုဉ်သထိပ်ကွဲအထိပ်ဘံဃာန့ဉ်ဝဲဒီး စံး
ဝဲလဲလဲတုလဲန့ဉ်လီ၊ မုတံဆာကတံလဲ
တံဖဲတံမအလဲဒိပ်လဲလဲပုဖဲအမုဘုန့ဉ်
မဲဝဲဝဲလဲလဲန့ဉ်လီ၊

အိတ်အုးအိတ်ဃီဘု (အိတ်လီလံကွံင်ဘုအသိ)

တုမုတ်ဆာကတီၢ်လၢပုၤထၢဖျိၣ်ဝ်ဖျိၣ် က့ၤဘုလၢဒုးပုၤခဲလၢကဆုဘုဖီပုၤလံၤန့ၣ် တၢ်ကဘၣ်သၢထီၣ်က့ၤထီၣ်ဘံၣ်ဃာ် စံးဘျုး စံးဖျိၣ်က့ၤသံခိၣ်မုၢ်ဃါဖံဘံၣ်ဃါ နီၤကဘၣ် အိတ်အုးအိတ်ဃီကွံင်အီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အိတ် အုးအိတ်ဃီဘုန့ၣ် မုၢ်တၢ်အိတ်လီလံကွံင်ဘု အသိန့ၣ်လီၤ. တၢ်အိတ်အုးအိတ်ဃီဘုန့ၣ် မုၢ်ဝဲတၢ်ဖိကပိၣ်အိတ် တၢ်အုးတၢ်ဃီဒီး ဘု သဲးဘုစီၤလၢပုၤလဲၤသၢထီၣ်က့ၤထီၣ်ဘံၣ်ဃာ် အနံၤပုၤအုၣ်ဘုခိၣ်ဒီးသဲးအိတ်ဘုဖီအခါပုၤစီၤ န့ၣ်အီၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

မုၢ်ဂံၢ်နီၢ်ဒါမုၢ်တဲာ် “တၢ်ဒိၣ်ဘုဒိၣ်ဟု န့ၣ်အိတ်ဒီးအခွံၣ်အနၢ် ပုၤဘၣ်ဟ်ဒိၣ်ဟ်ကဲ အီၤဒ်သိးပုၤကမၤန့ၢ်အိတ်ဘၣ်အီၤဘျုးအိတ် ဘျုးအီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တချုးပုၤမၤဘုဝံၤဒီး သၢထီၣ်က့ၤထီၣ်ဘံၣ်ဃာ်ဒ်ဘၣ်န့ၣ်ဘုအဝဲန့ၣ် ပုၤကိးလၢဘုအသိလီၤ. မုၢ်ဝဲဘုလၢပုၤစး ထီၣ်အိတ်ဘၣ်အီၤသိသိ, ပုၤထၢဖျိၣ်က့ၤအီၤ လၢဒုးကျါပုၤတဝံၤဒ်ဘၣ်ဒီးပုၤတပျီၤက့ၤထီၣ် ဘံၣ်ဃာ်ဒ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘုအသိန့ၣ် ပုၤတ အိတ်ဃုၣ်အီၤဒီးတၢ်အုးတၢ်ဃီ ဒ်အမုၢ်တၢ်မံၤ လၢအညၢၣ်, ဆွဲၣ်သဒိၣ်, ဒုၣ်ဘုညၣ်လံၣ် ဘၣ်. တၢ်မုၢ်အိတ်ဃုၣ်ဘုအသိဒီးတၢ်အုး တၢ်ဃီန့ၣ် ဘုအကလၢကဟးကွံင်ဒီးနမၤ

အိတ်မၤအိတ်တထီၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.”

တနံၤဃီလၢပုၤလဲၤသၢထီၣ်က့ၤထီၣ်ဘံၣ်ဃာ် အနံၤ ပုၤဟဲက့ၤတုဟံၣ်အိတ်ဘျုးအိတ်သါ ဒီးတၢ်ဆာကတီၢ်မုၢ်အိတ်အါဒီးလၢမုၢ်ကဟါအ ဂီၢ်န့ၣ် ပုၤလဲၤဃုကဝဲၤအိတ်တၢ်လၢထံကျိပုၤ လၢကမၤန့ၢ်ဆွဲၣ်, သဒိၣ်ဒုၣ်ဘုညၣ်လံၣ်အ ဂီၢ်လီၤ. တုၤအဝဲသ့ၣ်မၤန့ၢ်ဆွဲၣ်, သဒိၣ်, ဒုၣ်ဖီညၣ်ဖီ, ဒုၣ်ဘုညၣ်လံၣ်ဒီး ဟဲက့ၤဖီ ကပိၣ်အိတ်ဃုၣ်ဝဲဒီးအဘုသဲးဘုစီၤလၢအလဲၤ သၢထီၣ်ထီၣ်ဟဲက့ၤစိၣ်ဝဲသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖီအိတ်ဝဲဒ်န့ၣ် စံးဝဲလၢအိတ်အုးအိတ်ဃီကွံင် အဘုသိ, အိတ်ဒီးတၢ်ထုကဖၣ်သၣ်ကမဲၤ တၢ်လၢအဘုလၢအမၤန့ၢ်အိတ်ဘၣ်ဝဲသ့ၣ်တ ဖၣ်အဂီၢ်ဒ်သိးကအိတ်ဘၣ်ဝဲယံၣ်ယံၣ်ထၢထၢ အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

မုၢ်ဆုၣ်ထီၣ်တနံၤန့ၣ် ဒုၣ်ဝဲအသဘျုး, အိတ်ဘျုးအိတ်သါတဖံးတၢ်မၤတၢ်နီတမံၤဘၣ်. တုမုၢ်အသၢထီၣ်ထီၣ်ဘံၣ်ဃာ်ဒီးအိတ်အုးအိတ် ဃီအဘုဝံၤပုၤကွံင်သၢသိအူအမဲၣ်ညါန့ၣ် အဝဲသ့ၣ်စံးဝဲလၢအဘုလီၢ်လံကွံင်လံအဃီ အိတ်ဃုၣ်ဝဲဒီးတၢ်ဖံးတၢ်ညၣ်တၢ်အုးတၢ်ဃီ သုဝဲဒုၣ်ကိးမံၤဒီးန့ၣ်လီၤ.

ပှးသးပှ်အတၢ်မၤနီၣ်လၢန့ၣ်အကျဲ - တၢ်သ့ၣ်မ့ၢ်ဘိၣ်အလၢသ့ၣ်စးခံၣ်န့ၣ် ထံကဒိၣ်ဝဲ

တၢ်ထီၣ်ဒွးတယးဒီးကွၢ်နီၣ်ကွၢ်ဃါမူခိၣ်မူလါ တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢန့ဆၢၣ်အကျဲ

မ ညီသ့ၣ်ကုသးပှၢ်လၢပျၢၤ, ပှၢ်ပၤမ့ၢ်
ဖိလၢအအိၣ်ဆိးလၢကစၢ်ကလိ
ကျါသ့ၣ်တဖၣ် အိၣ်မူဒီးသန့ထီၣ်အသး
လၢ သ့ၣ်ပှၢ်ဒီးလုၢ်အိၣ်အသးသမူလၢ တၢ်
ဖဲးအိၣ်ဒုးဖဲးအိၣ်သံၣ်န့ၣ်လီၤ. စါလၢပျၢၤန့ၣ်
ကွီၣ်ကိၣ်တအိၣ်ဘၣ်, လံာ်န့ၣ်လံာ်လါတ
အိၣ်စ့ၢ်ကိးဘၣ်, သ့ၣ်ကုသးပှၢ်လၢညါသ့ၣ်
တဖၣ်သ့ၣ်ညါမၤလိန့ၣ်တၢ်လၢ န့ဆၢၣ်တၢ်
ဘၣ်တုၤလၢအအိၣ်ဝဲးတရံးအီၤသ့ၣ်တဖၣ်အ
အိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူတၢ်ဖဲး
တၢ်မၤ လၢဒီတန့ၣ်တၢ်လဲၤတရံးအပူၤန့ၣ်
အဝဲသ့ၣ်ထီၣ်နီၣ်ဒွးနီၣ်ဝဲတၢ်ဆၢကတီၢ်ဒီး
ကွၢ်နီၣ်ကွၢ်ဃါဝဲဒၣ်တၢ်မၤအသးသ့ၣ်တဖၣ်
ခိဖျိတၢ်ဖိလံာ်ဖိယၢ်, ထီၣ်ဖိလံာ်ဖိ, ဆၢၣ်ဖိ
ကိၢ်ဖိ ဒီးဆၢၣ်လၢမူခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်ဒုး
န့ၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဒ်န့ဆၢၣ်ဒၣ်ဝဲအသး ဖဲတၢ်ဖိလံာ်ဖိယၢ်
ဒီးထီၣ်ဖိလံာ်ဖိတကလုာ်ဒီးတကလုာ် ပှၢ်
ထီၣ်ကိးထီၣ်ဝဲအဆၢကတီၢ်န့ၣ် ဒုးန့ၣ်ဖျါ
ထီၣ်ဝဲတၢ်ပနီၣ်လၢ တၢ်ဆၢကတီၢ်ဆိတလဲ
အသးတကတီၢ်ဘၣ်တကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢ

တၢ်န့ၣ်အယိ ကဲထီၣ်ဝဲဒၣ်လံာ်န့ၣ်လံာ်လါ
တဘျီ လၢအဒုးသ့ၣ်ညါဝဲပှၢ်လီၢ်ကဝီၤဖိ
သ့ၣ်တဖၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ် လၢအတၢ်ဖဲးတၢ်မၤ
တၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဖိလံာ်ဖိယၢ် ထီၣ်ဖိလံာ်ဖိတနီၤန့ၣ်
ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲ မူခိၣ်ကလံာ်သီၣ်ဂီၤအတၢ်
အိၣ်သး, တနီၤန့ၣ်ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲ တၢ်ဆၢ
ကတီၢ်တၢ်အိၣ်သးဆိတလဲ ဒီးတနီၤန့ၣ်ဒုး
န့ၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ်တၢ်ပနီၣ်ဘျီဆိလၢအကဟဲ
မၤအသး သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်သိး
ဆၢၣ်အမ့ၢ်, ဆၢၣ်ကဆိသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် ဒုးန့ၣ်
စ့ၢ်ကိးတၢ်ဆၢကတီၢ်ဆိတလဲအသးတက
တီၢ်ဘၣ်တကတီၢ်စ့ၢ်စ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. တန့ၣ်
ဘၣ်တန့ၣ်တၢ်မဲတၢ်မၤသ့ၣ်ထူၣ်ဝၣ်ဘိတဖၣ်
ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲတၢ်ဆၢကတီၢ်လဲၤတရံးအသး
တကတီၢ်ဘၣ်တကတီၢ်ခိဖျိ ဖိထီၣ်, သ့ၣ်
ထီၣ်, မံာ်ဒီးလီၤတဲာ်ကွၢ် ဒီးအတၢ်လဲၤတ
ရံးအသးအံၤန့ၣ်အဆၢကတီၢ်တဆိတလဲအ
လီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ယံၤပအူးသ့ၣ်တဖၣ်
ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်လဲၤတရံးအသး
အပနီၣ်တဖၣ်သ့ၣ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကွၢ်နီၣ်ဒီးမၤနီၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ် ဒီဖျိတၢ်ဖိဃၢ်လၢပှၢ်လၢကျါ

တၢ်ဖိလံၤဖိဃၢ်အိၣ်လၢပှၢ်ပူၤသ့ၣ်တဖၣ်
မ့ၢ်ဝဲ ကညီၣ်ဖိလၢအမၤအိၣ်ဝဲသ့ၣ်တဖၣ်အ
လံာ်နီၣ်လံာ်လၢ လၢအတၢ်ဖိဃၢ်တၢ်မၤပူၤအဂီၢ်
န့ၣ်လီၤ. ကညီၣ်သးပှၢ်လၢပူၤတဖၣ် ဟံၣ်နီၣ်
ဒွးနီၣ်ဝဲဒၣ်လၢဒီးတၢ်ဆၢကတီၢ် ဒီဖျိန့ၣ်ဆၢၣ်
တၢ်ဖိလံၤဖိဃၢ်တဖၣ်အတၢ်ဒုးနီၣ်တၢ်ပနီၣ်ဒီ
ဖျိပှၢ်ထီၣ်ကိးထီၣ်တကတီၢ်ဒီးတကတီၢ်လၢ
အ လီၤဆီလိာ် အ သးန့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးတၢ်
အိၣ်သးမၤအသးအဘူးကတၢ်လၢတၢ်ဆၢ
ကတီၢ်တကတီၢ်ဘၣ်တကတီၢ် ပသ့ၣ်ညါသ
ကိးအီၤကသ့ဝဲအဂီၢ်န့ၣ် ဘၣ်တၢ်ဒွးနီၣ်ဝဲ
လၢတၢ်ဖိဃၢ်တဖၣ်ပှၢ်(မ့)ကိးဝဲ အဆၢက
တီၢ်ဒ်တၢ်ကွၢ်ဖျါထီၣ်လၢလၢအသိးန့ၣ်လီၤ.
တုၤမ့ၢ်လၢပူၤလၢကိးဒီးဒီဃီဆူသလုၤလၢထီၣ်
န့ၣ် ထီၣ်ကွၢ် (ထီၣ်ကျိၤ, ပုၤတနီၤနီၤကိးဝဲ
လၢကီၢ်ကွၢ်ရိကနၢ) ကိးသီၣ်ထီၣ်ဝဲ ဒၣ်
“ကူၤကျိၤ-ကူၤကျိၤ” ဒီးမ့ၢ်ဆၢကတီၢ်လၢတၢ်
ယီၤထီၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်နီၣ်နီၣ်လံာ်န့ၣ်လီၤ. လၢသလုၤ
န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲဒၣ်ကညီၣ်နီၣ်ထီၣ်သီအလၢ ဒီးပှၢ်
ဟးအိၣ်သကိးပှၢ်အိၣ်သကိးဝဲဖဲလၢအမၤ
တၢ်ဝံၤ, ကိးဝဲဒၣ်လၢဒုးတုၤသံၣ်သးအဆၢ
ကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်သလုၤလၢလီၤထီၣ်
ကွၢ်ကိးလီၤကလၢတဘျီန့ၣ် ပှၢ်ဖဲအိၣ်ဒုးဖဲ
အိၣ်သံၣ်တဖၣ် စးထီၣ်ဆုၣ်လီၤကိးဒီး အဖူ

လီၢ်သံၣ်လီၢ်လၢကဖဲအိၣ်ကိးဒီးဒုးဆူညါတ
နီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ထီၣ်ကွၢ်န့ၣ် စးထီၣ်ကိး
တချုးလၢ လၢပူၤလၢကိးဘၣ်ဒီးကိးဝဲတုၤ
လၢ လၢခဲၣ် အပူၤန့ၣ်လီၤ.

ဒီဃီကိးဒီးဆူထုကူၢ်လၢထီၣ်န့ၣ် တၢ်
ဖိဃၢ်လၢအမ့ၢ် “ယုၢ်ကွဲး” စးထီၣ်ကိးဝဲဒၣ်
ဒီးမ့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢပှၢ်ဖဲအိၣ်ဒုးတဖၣ် စး
ထီၣ် ကူၢ်ဒုးဖဲဒုးအဆၢကတီၢ်ဘၣ်လံာ်န့ၣ်
လီၤ. တုၤဃီကိးဒီးဆူ ထုကူၢ်လၢလၢကိးဒီး
ဒီဃီဆူ သူကီၢ်လၢထီၣ်န့ၣ် တၢ်ဖိဃၢ်လၢအ
မ့ၢ် “သံၣ်သ့” စးထီၣ်ကိးဝဲဒၣ် ဒီးမ့ၢ်တၢ်
ဆၢကတီၢ်လၢပှၢ်ဖဲဒုးအဖူန့ၣ်လီၤ. သံၣ်
သ့န့ၣ် စးထီၣ်ကိးဝဲလၢတၢ်စိတၢ်ဒီး, လုၤဂီၤ
နၢ, တၢ်ကိၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဆီအလီၢ် ဒီးကိးလီၤ
ဝဲတဆီဘၣ်တဆီဆူတၢ်ပၤခိၣ် ဒီးဆူထံကျိ
နံၤန့ၣ်လီၤ.

တုၤမ့ၢ်သံၣ်သ့ကိးလီၤကလၢ (ကိးအ
ဆၢတတဲာ်လၢဘၣ်) ကိးတုၤလီၤလၢထံနံၤ
ထံးလံာ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ်ဖဲလံာ်လၢတၢ်ဖဲ
ဒုးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢတၢ်က
လိကီၢ်အဂီၢ်တအိၣ်လၢဘၣ် အယီၤပူၤသံၣ်
ပှၢ်န့ၣ် တၢ်ဖဲအိၣ်ဒုးအဆၢကတီၢ်တအိၣ်
လၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပှၢ်သးပှၢ်မၤထီၣ်ဒီးစံးဝဲ,

သံၣ်သ့မိၢ်ဘီၣ်န့ၣ်ဒုး

တၢ်ဘၣ်လိကီၢ်န့ၣ်ဒုး

သံၣ်သ့မိၢ်ပှၢ်လီၤကလၢ

ပူၤပှၢ်ကိးဝဲတန့ၢ်လၢ

တုမုာ်သံဃ်သ္မုတဘျီဒီး မုာ်ဒုာ်ပုာ်လိ
ကိ (ပုာ်တိသံဃ်တိကိ) အဆာကတီာ်လီၤ
တုမုာ်သ္မုကိလီၤဒီးန့ၣ်လီၤဆူလါချံထီၣ်
တကပန့ၣ် “သရူမုာ်လဲး (သရူကနာ)”
ကိးထီၣ်ဝဲဒီးမုာ်တၢ်ဆာကတီာ်လၢပုာ်ဝဲမ့ၣ်
ဝဲကိၤ, ဆူးဒူးဝဲဒူးအဆာကတီာ်န့ၣ်လီၤ
တယံာ်ဘၣ်ဒီး တၢ်ဖိယာ်အဂတကလုာ်လၢ
အမုာ် “ကွဲကွီာ်” ကိးထီၣ်ကဒီးဝဲ ဒီးကိး
တုလၢပုာ်ထီၣ်ဒူးအခါလီၤ. ဆာကတီာ်န့ၣ်
ဒုာ်ဖျိကိးစ့ကိးဝဲလီၤ. မုာ်တၢ်ဆာကတီာ်လၢ
ပုာ်ဂီၢ်ဒူး, တုဒဲ, တုကလၢဒူးယၢအဆာက
တီာ်လီၤ. တုယီၤလၢလါချံလီၤတကပန့ၣ်
တၢ်ဖိယာ်လၢအမုာ် “တုအံး” ကိးကဒီးဝဲ
လီၤ. ဝဲန့ၣ်ဆာကတီာ် ပုာ်စးထီၣ်ဝဲပာ်ဘု
ချံဘုသုာ်ဆူ ဒဲခိၣ်လီၤပုာ် (ဒူးဒဲ) န့ၣ်လီၤ.
မုာ်တၢ်ဆာကတီာ်လၢတၢ်စူလီၤစးထီၣ်လံအ
ယီၤပုာ်စးထီၣ်ထီၣ်ဒူးဆဲးဒူးန့ၣ်လီၤ. တုယီၤ
ဆူလါချံလီၤဒီးဒုာ်ညါလါထီၣ်တဘျီန့ၣ်
“လုာ်လုာ်အုာ်” ကိးထီၣ်ဝဲလီၤ. မုာ်တၢ်
စူလီၤသီအဆာကတီာ် ဒီးပုာ်တနီၤထီၣ်ဒူးန့ၣ်
ဝဲလံန့ၣ်လီၤ.

တုမုာ်ဒုာ်ညါလါလီၤတကပန့ၣ်ဒီးခိယီၤ
ဆူလါန့ၣ်ထီၣ်န့ၣ် “ယဲမိာ်ရၢ” စးထီၣ်ကိးဝဲ
န့ၣ်လီၤ. မုာ်တၢ်ဆာကတီာ်လၢပုာ်ထီၣ်ဒူးန့ၣ်
လၢကလံ န့ၣ်လီၤ. တယံာ်တမိာ်ဘၣ်ဒီး
“လိာ်လွဲာ်” စးထီၣ်ကိးစ့ကိးဝဲဒုာ်လီၤ.
ပုာ်သုာ်ကုသးပုာ်တဖၣ်မၤဝဲလၢထါဒီးစံးဝဲ,

လိာ်လွဲာ်ကိးဆၢန့ၣ်တၢ်စူ
ကျၢဒီးဖိဆၢန့ၣ်အဘူး

လိာ်လွဲာ်န့ၣ် ကိးဝဲတနံာ်ခံဘျီလၢတၢ်
စူလီၤသီတဘျီဒီးတၢ်ယီၤထီၣ်သီတဘျီအ
ဆာကတီာ်န့ၣ်လီၤ. ဝဲဒုာ်ညါလါလၢကအက
တၢ်တနံာ်ဒီးခိယီၤဆူလါန့ၣ်ထီၣ်န့ၣ် ပုာ်ထီၣ်ဒူး
ဝဲလံဒီးမုာ်တၢ်ဆာကတီာ်လၢပုာ်သုာ်ကုသးပုာ်
ပာ်ယာ်အဘုချံလၢထီၣ်လီၤဝဲတလၢကဘၣ်တ
ဖၣ် ဖိအိကဒါကုသးန့ၣ်လီၤ. အဘုချံလၢ
အအိာ်ဘျီသုာ်တဖၣ်မုာ်တအါဘၣ်န့ၣ်
ယါယုာ်ကုဝဲဒီးဘုအဂ ဒီးဆုဝဲယီၤဝဲဝဲ ဖိ
ထီၣ်ကုသးလၢပုာ်ကအိသကိးဝဲဒီးယုာ်ဝဲအ
မၤလၢ “ဘုဆဲးချံ” န့ၣ်လီၤ.

တုလၢနီၤလီၤလါယံးထီၣ်န့ၣ် “ဒုာ်ဘီ
ခိာ်” ဒီး “ဒုာ်ကွီာ်” ကိးထီၣ်စ့ကိးဝဲန့ၣ်
လီၤ. မုာ်တၢ်ဆာကတီာ်လၢပုာ်စးအိာ်ဒူးဖိ
သုာ်တဖၣ် ကျိာ်နီၣ်ဖျးမံအဖၢမုာ်ဒီးမုာ်တၢ်ဆာ
ကတီာ်လၢ ပုာ်ထူစံာ်ဖိသုာ်တဖၣ်ထံာ်တၢ်ကွး
တၢ်ဒီးသုာ်လီၤဘုဖိဟုဖိန့ၣ်လီၤ. ကညီဖိ
သုာ်တဖၣ်ကျိာ်ဒီးကျိာ်ကုာ်လိာ်အသးလၢနီၣ်
အခါ မုာ်ဘၣ်လၢမုာ်ခိာ်စူယဲမုာ်ခိာ်လီၤဒီးနတ
ထံာ်မုာ်တထံာ်လါဘၣ်အဆာကတီာ်န့ၣ် က
န့ၣ်ကုဝဲလၢ ဒုာ်ဘီခိာ်ဒီးဒုာ်ကွီာ်မုာ်ပုာ်ထီၣ်
တဘျီန့ၣ် သုာ်ညါဝဲလၢမုာ်ဘၣ်လါဘၣ်လၢ
ဘၣ်ပုာ်ကုလိာ်အသးလံန့ၣ်လီၤ. ဒုာ်ဘီ
ခိာ်မုာ်ပုာ်န့ၣ်တၢ်စူကဒိာ်ထီၣ်ဒီးဒုာ်ကွီာ်မုာ်

ကိးန့ၣ်တၢ်ခံးအဆၢကတီၢ်ဘူးထီၣ်လံန့ၣ်
လီၤ. အဝဲသ့ၣ်မၤစ့ၢ်ကိးဝဲဒၣ်လၢ လုၢ်လၢ
ထါဒီးစံးဝဲ,

ဒုၣ်ဘီၣ်ခိၣ်ပွၤရီၣ်ရိၣ်ဇၢ
ပွၤလီၤထံၣ်ဒုးဝၣ်ကျၢၣ်ပၤ

ဒိယီၤဆူလါယံးအပူၤန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လုၢ်
အိၣ်ခးသးအိၣ်ခးအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.
တုၤမ့ၢ်လါခူးထီၣ်တဘျီန့ၣ် တၢ်ဖိဃၢ်လၢအ
မ့ၢ် “အံလုၤ (သုလုၤ)” စးထီၣ်ကိးဝဲလီၤ.
လၢမ့ၢ်နၤဒိအဆၢကတီၢ်န့ၣ် “တကံၤထံ”
ကိးစ့ၢ်ကိးဝဲလီၤ. လါခူးအပူၤန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်
ဆၢကတီၢ်လၢ ပုၤအိၣ်တၢ်ယုၢ်တၢ်ကွဲး, ကိးဝဲ
လၢပုၤအိၣ်လါခူး (လါခူးကံၤစု) န့ၣ်လီၤ.
တယံာ်ဘၣ်ဒီး “ကီၤဝုၤ” ကိးစ့ၢ်ကိးဝဲ
လီၤ. လၢမ့ၢ်နၤအဆၢကတီၢ်န့ၣ် “ကွီၤဆၢၣ်
လၢၣ် (သံရီၤခွါ မ့တမ့ၢ် ခံပူၤညၣ်)” ကိးဝဲ
န့ၣ်လီၤ. ကီၤဝုၤန့ၣ် ကိးတုၤလၢပုၤမၤဘုဝံ
တစုလီၤ. ပုၤသးပျံးတဲဝဲ “ကီၤဝုၤကိးမ့ၢ်တ
အိၣ်ဘၣ်ပိၣ်ခံးဘၣ်န့ၣ် ကိးတပတုၢ်ဘၣ်”
န့ၣ်လီၤ. ဒိယီၤဆူဆံးမ့ၢ်လါအပူၤန့ၣ်တၢ်ဖိ
ဃၢ်လၢပကိးလၢ “ဘုပျံးသ့” ကိးကဒီးဝဲဒၣ်
လီၤ. မ့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢဘုပျံးထၢၣ် ဘု
လိအဖိအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးဘုအ
သၣ်ကဝုၤအဂီၢ်န့ၣ် လိၣ်ဘၣ်ဝဲဒၣ် မ့ၢ်ခိၣ်က
လံၤသီၣ်ဂီၤ, တၢ်စူၤတၢ်ယီၤကဘၣ်ဖိးလိာ်
အသးန့ၣ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်ဆံးဆၢၣ်လါပျဲလီၤ

တဘျီလံန့ၣ် “ထီၣ်ဖိကိၢ်ဖဲ” ကိးဝဲလီၤ. မ့ၢ်
တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢဘုယုၢ်လီၤမိပျံးဒီးဘုသၣ်
အမဲၢ်ခံဘီထီၣ်တနီၤလံန့ၣ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်လၢ
လါနီၤထီၣ်လံန့ၣ် “လိလွဲၣ်” စးထီၣ်ကိးက
ဒီးဝဲခံဘျီတဘျီန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ်
လၢတၢ်ယီၤထီၣ်ကဒါကုၤဒီးပုၤကူးဘုပိာ်ဘု
အဆၢကတီၢ်လီၤ. တၢ်မ့ၢ်ယီၤထီၣ်သပျံးက
တၢ်န့ၣ် ပနၢ်လၢအလဲၤထီၣ်အိၣ်လၢတၢ်စိ
တၢ်ဒီးသ့ၣ်တဖၣ် ဟဲကုၤလီၤဆူကစၢ်ခိၣ်ထံး
တၢ်ပၤခိၣ်စ့ၢ်ကိးလီၤ.

တုၤယီၤလၢလါနီၤလီၤဒီးလါပျူၤထီၣ်တ
ဘျီန့ၣ် ပုၤမၤဘုဝံထီၣ်လံန့ၣ်လီၤ. တုၤယီၤ
ဆူလါပျူၤဒီးသလုၤထီၣ်န့ၣ် “ထီၣ်ကွၢ်”
စးထီၣ်ကိးကဒါကုၤဒီးမ့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢ
တၢ်မၤခးမၤသံၣ်ဝဲလံန့ၣ်လီၤ. ဝဲလါပျူၤဒီး
တလါန့ၣ် ပုၤသ့ၣ်ကုၤသးပျံးလၢပျူၤသ့ၣ်တ
ဖၣ် တမၤတၢ်ဘၣ်. အဝဲသ့ၣ်ဟူထီၣ်ကုၤ
ပျူၤလၢ အသံလၢတၢ်ဖံးတၢ်မၤအခါတဖၣ်န့ၣ်
လီၤ. ပျူၤလၢအသံဝဲတၢ်ဖံးတၢ်မၤအဆၢက
တီၢ်တဖၣ် တၢ်မၤယၢ်န့ၢ်အ (ကုတၢ်တံာ်)
ဒီးတုၤလၢ တၢ်ဖံးတၢ်မၤဝဲတစုန့ၣ် ပုၤပာ်
ထီၣ်ဒီးဟူထီၣ်မိၤထီၣ်ကုၤအီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်
ဟူထီၣ်ကုၤဝဲပျူၤအကုတၢ်တံာ်အံၤ အိၣ်ဒီး
တၢ်မၤဘုဝံမၤဘၢ, တၢ်မၤလုၢ်အုၣ်ထါပျီၤပျီၤ
န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢပုၤဟးအိၣ်သ
ကိးပုၢ်ဝဲၢ်, ဟးကသုၣ်ကသီ, ဟးယုဖံးယု
မၤတၢ်လၢကန့ၢ်ဘၣ်ကျိၣ်စ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တပ်နီၣ်ဘျီဆိ

တပ်နီၣ်ဘျီဆိမ့ၣ်ကညိဖိ အတၢ်ခိးတၢ် ညါမိၢ်ပျၢ်လၢအကဲန့ၣ် တၢ်သ့ၣ်တၢ်စဲလၢပျၢ်က ညိဒီးန့ၣ်ဆၢၣ်အဘၣ်စၢၤ၊ ဒ်အမ့ၢ်မဲၣ်ထံက လၢတဘျီလၢအဒုးထံၣ်ကညိဖိအတၢ်အိၣ် မူလၢဖိးမံ၊ မ့တမ့ၢ်တဖိးမံဒီးန့ၣ်ဆၢၣ်၊ ဒီးမ့ၢ် စ့ၢ်ကိးစဲးဟ့ၣ်ပလီၢ်တဖျါၣ်လၢ ကညိဖိက ထၢၣ်လီၤဝီလီၤယၢ်အသးဒီး ဒီသဒၢလီၤအ သးလၢ တၢ်လၢကဟဲမၤအသးဒီးအဝဲသ့ၣ် တဖၣ် မ့တမ့ၢ် တၢ်လၢကဟဲကဲထီၣ်၊ ကမၤ အသးလၢအတၢ်ဖိးအိၣ်မၤအိၣ်အပူၤတဖၣ် န့ၣ်လီၤ။ တပ်နီၣ်ဘျီဆိသ့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ၊

(၁) ဘီၣ်သိၣ်မ့ၢ်ဟဲန့ၣ်သဝီပူၤ၊ မ့တ မ့ၢ်ဟဲလၢသဝီယၢၤခဲအံၤခဲအံၤန့ၣ် မ့ၢ်မ့ၢ်ယါ လၢအခိးဒုသဝီပၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ တၢ်ကမူၤက မၢ်အိၣ်ထီၣ်လၢသဝီပူၤတမံမံ၊ ဒ်အမ့ၢ်ဒုသ ဝီခိၣ်န့ၣ်ထံဖိကိၢ်ကစၢ်ဂဲၤထံဂဲၤကိၢ်ကမၢ် မ့ တမ့ၢ် တၢ်ကမၢ်မ့ၢ်ကမၢ်ခွါအိၣ်ထီၣ်လၢဒု ပူၤသဝီပူၤအယိ တၢ်ကဘၣ်ယုသ့ၣ်ညါမၤ ဂၤက့ၤအီၤလၢအဆိအချ့န့ၣ်လီၤ။ မ့ၢ်တမၤ ဒ်အံၤသတးဒီး နၢ်ဝဲလၢဒုသဝီကဘၣ်ကွၢ် ဆၢၣ်မဲၣ်ဒီးတၢ်ကိတၢ်ခဲအိၣ်အမ့ၢ်သ့ဝဲဒၣ် န့ၣ်လီၤ။

(၂) ကူၣ် (ထီၣ်နါ) မ့ၢ်ဟဲကိးလၢသ ဝီယၢၤ၊ သဝီဖိခိၣ်ခဲအံၤခဲအံၤန့ၣ် စဲးဝဲလၢ တၢ်သံတၢ်ပျၢ်အိၣ်ထီၣ်လၢဒုသဝီပူၤသ့ဝဲ၊ အ

ယိသတးဒီးဒုသဝီသ့ၣ်ကသးပျၢ်သ့ၣ်တဖၣ် ကဘၣ်ကၢ်ကွၢ်တၢ်အိၣ်ဟံၣ်ဆိးယိအလီၢ် ဂၤတဂ့ၤ၊ ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်အိၣ်မ့ၢ်တသ့လၢ ဘၣ်န့ၣ် ကဘၣ်ဟးထီၣ်ကွၢ် မ့ၢ်လၢတၢ် အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်ဘၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ဆူၣ် ဒီး တၢ်ဆူးတၢ်ဆါဟဲဘၣ်ပျၢ်ဒုသဝီဖိသ့အယိ န့ၣ်လီၤ။

(၃) ပျၢ်လၢအကွၢ်ထီၣ်မူခိၣ်ဒီးထံၣ်ဆၢၣ် လီၤတဲၣ်န့ၣ် စဲးဝဲလၢတမ့ၢ်တပ်နီၣ်လၢတဂ့ၤ ဘၣ်န့ၣ်လီၤ။ ပျၢ်လၢအထံၣ်ဆၢၣ်လီၤတဲၣ် န့ၣ် တဘၣ်တဲဘၣ်ပျၢ်နီၣ်တဂ့ၤဘၣ်၊ မ့ၢ်တဲဝဲ ဒီးအသးသမူကဖုၣ်ဝဲလီၤ။ ကဲထီၣ်တၢ်လီၤ ယိလီၤကီၢ်လၢဒုသဝီကဟးဂ့ၢ်ဟးဂီၤအိၣ် ထီၣ်ဝဲသ့န့ၣ်လီၤ။

(၃) ဟီၣ်ခိၣ်ဟူးန့ၣ် မ့ၢ်တပ်နီၣ်လၢ အတဂ့ၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ။ ဟီၣ်ခိၣ်ဟူးန့ၣ်နၢ်ဝဲ လၢ မ့ၢ်လၢတၢ်အၢတၢ်သီအါဝဲအယိ၊ ဟီၣ် ခိၣ်ကစၢ်မ့ၢ်ယါဟ့ၣ်ပလီၢ်ပျၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ဖိန့ၣ် လီၤ။ လၢတၢ်လီၢ်တနီၤန့ၣ် တုၤဟီၣ်ခိၣ်ဟူး ဝံၤဒီးပျၢ်ဘၣ်ပျၢ်ကွၢ်ခိၣ်ဒီးဖူအီၤလၢသီန့ၣ် လီၤ။ နၢ်ဝဲလၢပျၢ်လၢတပျၢ်အခိၣ်တဖၣ်န့ၣ် ပျၢ်ထီၣ်တြီးထီၣ်သ့ဝဲလီၤ။ အဂၤတမံၤဟီၣ် ခိၣ်ဟူးန့ၣ် ဘုမ့ၢ်ဂ့ၤ၊ တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိအဂ့ၤအ ဂၤမ့ၢ်ဂ့ၤန့ၣ် အသၣ်တဂ့ၤ သၣ်တစဲခဲလၢၢ် ဘၣ်။ ပျၢ်မ့ၢ်သ့ၣ်ညါလၢဟီၣ်ခိၣ်ဟူးန့ၣ် ပျၢ်ဘၣ်ဒုၣ်အီၤလီၤ။ တၢ်ဒိၣ်မူခိၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အ ယိ တၢ်ကဘၣ်ပၢ်ဒိၣ်ပၢ်ကဲအီၤန့ၣ်လီၤ။

(၅) တပ်ယီယုမုဂ်၊ တပ်စုဒီယုဒီပျာ နှင့် စံးဝဲလၢမုဂ်တၢ်တတၢ်တနီၤခိဖျိတၢ်ဒီးဘး နှံၣ်လီၤ. တပ်မုဂ်ယီယုဒီးစုၣ်လီၤဝဲလၢသု လၢထံကျါလၢတၢ်ကစုအဂီၢ် ဒီးထုကဖၣ်ဝဲ “မူခိၣ်စၢနမုဂ်ယီၤဒီးယီၤတုၤလၢလၢၢ်သုတဖျါၣ် အံၤယုထီၣ်ကွၢ်တက့ၢ်, နယီၤမုဂ်တကဲၣ် ဟဲ စုလီၤ, ဘုဖိဟုဖိကမဲထီၣ်ကိဝဲဒၣ်” နှံၣ် လီၤ. ဒီးတပ်မုဂ်စုတုၤလၢထံဒိၣ်ယိၣ်ယုတ ဝီ သၣ်ယုထီၣ်ဝဲလၢၢ်သုတကံၢ်ခိၣ် မ့တ မုဂ် ဘျးထီၣ်သိၣ်ကွၢ်အ ကြၢလၢသ့ၣ်ခိၣ် ဆၢၣ်ခံ, ထၢနုၣ်လီၤဝဲအပူၤဒီးနီၣ်ဒိကွၢ်တ ဘ့ၣ်, လၢၢ်သုတဖျါၣ် ထုကဖၣ်ဝဲ “မူခိၣ်စၢ နမုဂ်စုနုၣ်စုတုၤလၢလၢၢ်သုတဖျါၣ်အံၤအုၣ် သံကွၢ်ဒီးနီၣ်ဒိကွၢ်တဘ့ၣ်အံၤမဲထီၣ်ကဒါ က့ၢ်တက့ၢ်.”

ပုၤလၢအမၤတၢ်ဒ်အံၤန့ၣ်ကဘၣ်မုဂ်ပုၤ လၢအသးပျံ (သးနံၣ် ၅၀ အူဖိခိၣ်) က ဘၣ်မုဂ်ပုၤလၢအမၤညီၣ်တၢ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ဝဲအ မၤဝဲဒ်န့ၣ်ဆၢကတီၢ်န့ၣ် သဝီဖိအဂၤတဖၣ် ဟးဆုတၢ်ကစီၣ်လၢ ပုၤတဂၤန့ၣ်စၢသံကွၢ် အသးလံအယီၤ တနံၤအတီၢ်ပူၤန့ၣ် ပုၤတဖံး တၢ်မၤတၢ်လၢအဘၣ်သးဒီးဝဲၤအတၢ်ဖံးတၢ် မၤနီတဂၤဘၣ်. နှံၣ်လၢတၢ်ဆၢကတီၢ်က ဘၣ်လီၢ်ဘၣ်စးထီၣ်ကွၢ်ဝဲန့ၣ်လီၤ.

(၆) တၢ်သကြးအၢၣ်ဂၤ (ပကီၤ) အီ ထံလၢမူဒီန့ၣ် မုဂ်ပယီၤတဖၣ်သုးလီၢ်သုးကျဲ ဆုတၢ်လီၢ်အဂၤဒီးသီၣ်သကြးဝဲလၢအစိက

မိၤအယီလီၤ. ပုၤလၢအအိၣ်မူးကံၢ်စုလၢဆၢ ကတီၢ်ဒ်အံၤတဖၣ်အဂီၢ် တၢ်ပနီၣ်တဂ့ၤဝဲ ဘၣ်. တၢ်ကပြုၤယုလၢတၢ်ဖးဖိန့ၣ် စံးဝဲ လၢမုဂ်ယီလၢအခိးတၢ်ထုးတၢ်တီၤတဖၣ် သုး အလီၢ်လၢတၢ်လီၢ်တတီၤဆု အဂၤတတီၤ ဒီး ခါဝဲန့ၣ် တၢ်ပနီၣ်တဂ့ၤလၢပုၤကဖျိသး, ကံၢ် စုဘျးခိၣ်. ဒီးပုၤလၢအအိၣ်ဖျါထီၣ်အဖိတ ဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်.

(၇) နှံၣ်လၢလီၤန့ၣ် အိၣ်ဒီးအမုဂ်ယီၤ ဖၣ်ဝဲဒီးလီၤဖျးတၢ်န့ၣ် မုဂ်ဖၣ်မုဂ်ယီၤသ့ၣ်ခိၣ် သးဖျးတၢ်ဒီးစံးဝဲလၢလီၤန့ၣ် အိၣ်ဒီးအကျိက နၣ်န့ၣ်လီၤ. နှံၣ်လၢလီၤန့ၣ်အိၣ်ဝဲဒီးအမိၢ် အဖါန့ၣ်လီၤ. စံၣ်, ယုး, ကျိးဒီးကရၢၢ်လၢ လီၤဖျးဘၣ်အီၤတဖၣ်န့ၣ် အကစၢ်ဘၣ်လုၢ် ထီၣ်က့ၢ်မုဂ်ယီလၢဆီဒီးသးန့ၣ်လီၤ. အဂၤ တမံၤန့ၣ်စံးဝဲလၢ လီၤန့ၣ်အိၣ်ဒီးအကျိးဒီးဝဲအ ဖျးသ့ၣ်အခါန့ၣ် ဖျးလီၤဝဲလၢအစိးဆုအခိၣ် ထံးန့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢအမၤန့ၣ်လီၤအကျိန့ၣ်မၤ ထီၣ်အိၣ်ထီၣ်မၤအိၣ်ဘုန့ၣ်အါလီၤ. လီၤဖျး လီၤတၢ်မုဂ်ဘၣ်လၢခုးပူၤစံၣ်ပူၤန့ၣ် တၢ်က ဘၣ်ဘိးထီၣ်န့ၣ်က့ၢ်အယီလၢဟီၣ်ခိၣ်လီၤဆု သ့ၣ်ခံလၢကက့ၢ်ထီၣ်ကဒါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

(၈) တၢ်ကွဲၤန့ၣ် ညီၣ်ဖျါထီၣ်လၢမုဂ် ထီၣ်တကပၤ ဒီးတၢ်ကွဲၤမုဂ်ဖျါထီၣ်လၢမုဂ်န့ၣ် နှံၣ်စံးဝဲလၢတၢ်ပနီၣ်တဂ့ၤဘၣ်. တၢ်ကွဲၤအ က့ၢ်အဂီၢ်မုဂ်တဖျါထီၣ်ဒ်မူတလုၢ် ဒီးမုဂ်ဖျါ ထီၣ်ထုၣ်ဆုမူခိၣ်န့ၣ် စံးဝဲလၢလုၢ်သ့ၣ်ဘိး

ထိုင်နုအဖိအတလအယိ ပျက်ဘဉ်သကါ
တၢ်ဆူဉ်မဲာ်ကၢနါ ဒီးသံဆူဉ်သံစိးအိဉ်ဝဲ
လီၤ လၢပုၤမၤအိဉ်ဝဲဖိအဂီၢ်န့ဉ် တုၤမ့ၢ်
(တၢ်ကွၢ်အီထံ) တၢ်ကွၢ်အိဉ်ဖျါထီဉ်လၢမူ
ကပိာ်လီၤလံန့ဉ် သ့ဉ်ညါဝဲလၢတၢ်ကယီၤ
ထီဉ်က့ၤလံန့ဉ်လီၤ။

(၉) စီကပုၤမ့ၢ်ဟဲယုၤန့ဉ်ဆူဟံဉ်ပုၤ
ပၢ်လၢအကဆူးကတုၤ ဒီးမ့ၢ်စီာ်လီၤဖးယံာ်
န့ဉ် နာ်ဝဲဒုဉ်လၢ ပျတမ့ၢ်ကဟဲဆူဟံဉ်အဝဲ
အံၤန့ဉ်လီၤ။

(၁၀) တၢ်ဟံမ့ၢ်န့ဉ်လီၤဒီတၢ်ဒုသဝီန့ဉ်
စံးဝဲလၢသုသဝီဟးဂီၤသုဝဲလီၤ။

(၁၁) ဖဲမုၢ်ဟါတၢ်ခံးလီၤသီန့ဉ် ဆီဖါ
မ့ၢ်အိဉ်အိ မ့တမ့ၢ် ဆီဖါမ့ၢ်ယီန့ဉ် မ့ၢ်တၢ်ပ
နီဉ်လၢအတဂ့ၤဘဉ်။ ဟံဉ်ဖိယီဖိကဆိးက့
မ့တမ့ၢ် ဘဉ်ဒီဘဉ်ထံးဒီးသံဝဲသုန့ဉ်လီၤ။
ဆီအဝဲန့ဉ် ပျတဘဉ်ဘုဉ်အီၤလၢဘဉ် ပျ
ကဘဉ်မၤသံကွံာ်အီၤန့ဉ်လီၤ။

(၁၂) တယုၤပျၢ်မ့ၢ်တြး (ကိး) လၢမုၢ်
ယုာ်လီၤဒီးလၢမုၢ်နၢနီန့ဉ် တၢ်သံတၢ်ပျၢ်က
အိဉ်ထီဉ်လၢသုသဝီအပူၤအယိ ပျဘဉ်ဒုဉ်ဝဲ
လီၤ။ စံးဝဲလၢအထံဉ်ပျၢ်ကလၢက့ၤလၢက့ၤ
အယိ ဖုးဒီးကိးပသုလီၤ။

(၁၃) ထီဉ်တလုၤမ့ၢ်ဖျါဒီးယုၤကပာ်
ဟံဉ်ခိဉ်ဒီန့ဉ် တၢ်ဆူးတၢ်ဆါ, တၢ်ကိာ်တၢ်
ဂီၤကမၤအသးတမံမံလၢသုပူၤသဝီပူၤ, တၢ်
သံတၢ်ပျၢ်အိဉ်ထီဉ်သုစ့ၢ်ကိးလီၤ။

(၁၄) ထိး မ့တမ့ၢ် ပနၢ် မ့ၢ်မၤထီဉ်အ
ကလိာ်လၢက့ၤမုၢ်ပူၤ မ့တမ့ၢ် သဝီခၢဉ်သးန့ဉ်
တၢ်ကမဉ်မုဉ်ကမဉ်ခွါကဘဉ်ဖျါထီဉ်လၢသု
သဝီအပူၤတတီၤတီၤသပျၢ်တၢ်လီၤ။

(၁၅) မုၢ်နၢနီ ယိယဲာ် မ့ၢ်ကိးန့ဉ် တၢ်
ကိာ်တၢ်ခဲ, တၢ်ကိာ်တၢ်ဂီၤတမံမံကဟဲဘဉ်သု
သဝီသပျၢ်ကတၢ်လီၤ။ မၤဝဲလၢထါ “ယိ
ယဲာ်အိဉ်ယိယဲာ်တကိး, ယိယဲာ်ကိးထံကိာ်
ကိာ်ဂီၤ” ယိယဲာ်ကိးအကလုာ်မ့ၢ်သီဉ်လီၤ
ကံးဒီးယုာ်ကိးန့ဉ် ယုာ်ကအါဒီးကအိဉ်ဘုမၤ
ဟးဂီၤဘုလၢစံာ်ပူၤဒုးပူၤကအါဝဲလီၤ။ ကိး
အကလုာ်သီဉ်မ့ၢ်လီၤကံးဒီးထိးကိးန့ဉ် ထိး
မံးဒီဖုဒီဂီၢ်ကဟဲဒီးအိဉ်ဘုမၤဟးဂီၤဘုလီၤ။

(၁၆) ထီဉ်ဘဉ်ဘုမ့ၢ်ယုၤဝုၤဝီဒီးပျၢ်လၢ
နဟံဉ်ခိဉ်ဒီန့ဉ် တမ့ၢ် မ့တမ့ၢ် ဘူးတၢ်လၢ
အယံၤကဟဲတုၤအိဉ်သကိးနၢလီၤ။

တၢ်ပနီဉ်ဘဉ်ထွဲဒီးမူခိဉ်ကလံးသီဉ်ဂီၤ

မူခိဉ်ကလံးသီဉ်ဂီၤ အတၢ်ဆီတလဲသး
တကတီၢ်ဘဉ်တကတီၢ်န့ဉ်, ကညီသုဉ်က့
သးပျၢ်လၢညါသ့ဉ်တဖဉ်ကွၢ်ပနီဉ်ဝဲလၢတၢ်ဖိ
တၢ်ယၢ်, သ့ဉ်ဖိ သ့ဉ်သဉ်, ဆဉ်လၢမူခိဉ်မူ
ဒီတဖဉ်အတၢ်အိဉ်ဖျါ ဒီးတီၢ်နီဉ်ဝဲအသံအမံ
န့ဉ်လီၤ။ လၢတၢ်လီၢ်အဂၤတနီၤန့ဉ်ကညီပျီ
မုၢ်ထီဉ်တဖဉ် တီၢ်သံဒွးသံဝဲလၢ ဖဲတါလီၤ။

(ပုဂ္ဂလိကအဖွဲ့အစည်းတို့သည်) ဝံ့အလီခံဒီး ဆူညါပျဲထိုင်အသီ ၄၀ တိတိန့် တံက စူလီဝဲန့လီ။ ဒ်အဝဲသုဂ်အတံတိုနီ နီနီအိဝဲအသီး တံဆာကတိုအတံလဲ တရံးသုဂ်တဖ်တဖျဉ်ခံလိာ်အသးစုဂ်ကီး ဘဉ်န့လီ။ တံပနီဂ်တဖ်မုဝဲ-

(၁) တံသုဂ်မုဂ်ဘိဂ်အဖါလဲသုဂ်စီးခံ န့ထံကဒိဂ်, မုဂ်ဘိဂ်အဖါလဲသုဂ်ခိဝဲထံ န့ကလံမုဂ်ကဆုဂ် ဒီးမုဂ်ဘိဂ်ဒ်ဝဲလဲ သုဂ်အတီဖါန့မုခိဂ်ကလံသိဂ်ဂီကဘဉ် လီဂ်ဘဉ်စးဝဲန့လီ။

(၂) သုဂ်ညဉ်အုဂ်စဲအဖါမုဂ်ထီဒီးတ ကွဲအသုဂ်မုဂ်အါန့ တံစူလီဂ်လီ, တံ စူကအါဒီးထံကဒိဂ်သပျာ်ကတံလီ။ ပု သုဂ်ကုသးပုဂ်မဝဲလဲထီဒ်အံ,

တံစူလီဂ်လီတကွဲမံ

တံကလီပုနံဂ်အအံ။ အဲဒ်ဒီးစံးဝဲ လဲတံကီတံခဲလဲအမုဂ်ထံဒိဂ်ခိဂ်ယွဲက ဒိဂ်အိဂ်ထိုင်န့လီ။

(၃) စူ (မုဂ်သုဂ်တကလုဂ်လဲပုကီး လဲပနီဟီဂ်) မုဂ်ထီဂ်န့ တံကစူလီဝဲ ဒ်လီ။ မုဂ်တံဆာကတိုဘူးထိုင်လဲလဲ ပုကဘဉ်ထံတံခြံတံအယီ စံးဝဲလဲစူမုဂ် ထီဂ်န့ ပနီအမဲဝဲထံလီဝဲလီ။

(၄) ဖဲလဲချံ (လဲအုဂ်) အပူ, ဖဲမု ဟဲလီသီကတို ဆဉ်ကဆီမုဂ်ထံးလီအခံ တခီန့ ဟံပနီဂ်ဝဲလဲတံကစူလီဝဲလီ။

ဖဲလဲဆံးဆဉ် (လဲအီးကထီဘဉ်) အပူ ဆဉ်ကဆီမုဂ်ဘီးထီဂ်အကမူလဲန့ ဘူး ထိုင်လဲတံကထီထိုင်ကွဲန့လီ။

(၅) ဖဲတံစူခါအကတိုတုမုဂ်တံလဲ သးမုဂ်ထီဂ်ဟံဂ်ဒီန့ဒီထီန့ စံးဝဲလဲတံ ကစူတရဲဂ်တံတံလီ။

(၆) ဖဲတံစူခါ တံမုဂ်ကိတအူး (ကိ သီအူး) ဒီးမုဂ်ကိလီဘီလုဂ်ဘီလုဂ်, လီမု ဖူးတံပူထိုင်ပူထိုင်န့ စံးဝဲလဲကထီ ဖြဲး, ကုဘျဉ်, ကုဝဲခိဂ်, ကုကံဘံဆု ကထီန့လီ။ လဲတံနီဂ်အတီပူန့ ကထီဝဲ ၃ ဝီ (၃ ဘျီ) န့လီ။

(၇) တံစူလီသီအဆာကတို လိဂ် လွဲမုဂ်ကီးန့ တံစူကအါထီ ဒီးတုတံ ယီထီဂ်အဆာကတိုဘူးထီ လိဂ်လွဲမု ဂ်ကီးထီဂ်ကဒီးတဘျီန့ မုခိထံကစူလီဝဲ ဒီးတံကထီထိုင်ကဒါကွဲန့လီ။ ပုမဲ ထီစံးဝဲ, လိဂ်လွဲမုဂ်ဆာန့တံစူ

ကျဲဒီးဖိဆာန့အဘူး

(၈) တုမုဂ်တံစူထံစူလီဒီးပအူးလဲဂ် အသးလဲကျဲခိဂ် န့ တံယီထီဂ်ကဒါကွဲ အဆာကတိုဘူးထီလဲန့လီ။

(၉) တုမုဂ်တံကိလူးကိလီ တံကိ သဝံအဆာကတို ဒီးထီဂ်ဆီဖါ (ကီကျဲ) ကိလီကလဲလဲထံကျိန့န့ နူးသုဂ်ညါ ပုလဲ တံစူလီသီအဆာကတိုဘူးထီ လဲန့လီ။

ထိပ်ဖိလံာ်ဖိဒီးတၢ်ဖိလံာ်ဖိဃၢ်လၢအဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်

နီၣ်ဂံၢ်	တၢ်ဖိဃၢ်အမံၤ	ကညီလါ	ကီၤလၢလါ	တၢ်ဖံးတၢ်မၤအဆၢကတီၢ်
၁	ထီၣ်ကွၢ်/ကူၤကျိ (ကီၢ်ကိၣ်ရိကနၢ)	သလုၤ	ယနုၤအါရံး	ဟးယုဖံးယုမၤတၢ်လၢတၢ်ချၢ, ကျိဝံၣ် တုဟံၣ်တုယီ
၂	ယုၢ်ကွဲး	ထုကူၣ်	ဖျၢၣ်အါရံး	ဆုၣ်လီၤဖူခံ, စးထီၣ်ကူၣ်လီၤဖဲးလီၤ
၃	သံၣ်သွၢ်/သံသံပံၢ်	သွၢ်ကီ	မးရှၢ်	ဖဲးဒုး, လိကီ, ကျိဖဲ (ဒဲအပိးအလီ)
၄	သရူမ့ၣ်လဲး, ကွဲးကီၢ်, ဒုၣ်ဖျိ, တုၤအံး	လါချံ	အုၣ်ဖျၢၣ်	လိကီ, ပံၣ်မ့ၣ်တၢ်, ဆုးဒုး, ဂီၢ်ဒုး, တုၤဒဲ, တုၤဂၤ
၅	လၢ်လၢ်အုၣ်	ဒုၣ်ညါ	မုၤ	ဝံၣ်တုၤချံ, ထီၣ်ဒုး
၆	ယဲမိၢ်ရုၤ, လိၣ်လွဲၣ်	လါနွံ	ယုၤ	ထီၣ်ဒုးန့ၣ်, စးထီၣ်ကျိၢ်နီၣ်, အိၣ်တုၤဆဲးချံ
၇	ဒုၣ်ဘီခိၣ်, ဒုၣ်ကိၣ်	လါယိး	ယုၤလံ	ကျိၢ်နီၣ်, ကွဲးတၢ်သ့ၣ်တုၤ, လုၢ်အိၣ်ဒုးသဲးအိၣ်ဒုး
၈	အံၤလုၤ, ကွီၤဆၢၣ်လၢၣ်, ကီၤဝုၤ	လါဒုး	အိၣ်ကူး	ကံၢ်စုကွဲးကလၢ
၉	ကီၤဝုၤ, ဘုပျိၢ်သွံ	ဆံးမုၢ်	စဲးပထဲဘၢၢ်	မၤပံၣ်ဘုဟုအကဝဲ, ဘျီၣ်ဟံၣ်ချီၣ်ချါ, ထုချီၣ်
၁၀	ထီၣ်ဖိကီၢ်ခဲ	ဆံးဆၣ်	အိးကထိဘၢၢ်	ကျိဖိဖု (ဘုဖိအပိးအလီ) ဒီးတုၤဟံၣ်ဘုဖိ
၁၁	လိၣ်လွဲၣ်	လါနီ	နီၣ်ဝုဘၢၢ်	ကူးဘု, ပိာ်ဘု, ဝံၣ်တုဆုဘုဖိပူၤ
၁၂	ထီၣ်ကွၢ်	လါပျုၤ	ဒံၣ်စဲဘၢၢ်	မၤတၢ်ဝံၣ်အိၣ်ဘျဲးအိၣ်သါ, ဟးကသုၣ်ကသီ

မိဂ်ဖီဖုမလိာ်ပုလၢ ပဘၣ်ကတိကုတၢ်ချဲတၢ်သၣ် နိသိးပကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်တၢ်သၣ်ဝံလီၤဒိကန့ၢ်ကသု

ကျွန်ုပ်တို့သည် လာပြုမလဲဖိသည့် လာတင်ဒီသဒါ တင်အိုင်အမှ်အဘိအါကလုန်

ဟ ပ်ဖဲဖဲစံးဝဲ တင်အိုင်အမှ်အဘိ
သုဂ်တဖၣ်အံၤ မှ်အိုင်ဒီးပုၤန့ၣ်
ဖဲတင်သုဂ်ဝဲလီၤဒီ ဖဲအခါဒၣ်
လဲၣ် ပအိုင်မူဒီးသန့ထီၣ်ပသးသ့. ပတ
ဝံသံလီၤဒီဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသုဂ်မလိာ်ဝဲ
အဖိအလံၤလၢထါဒ်အံၤ,

မိာ်စံးကတီၤခၣ်အချံ
ပ်စံးကတီၤန့ၣ်အချံ
ကတီၤမ့ၢ်ပျဲထီၣ်သဆံ
တင်ကန်န့ၣ်ကုပတသံ

သဝီဖိ ပုၤမလဲအိုင်ဝဲတဖၣ် အိုင်ဒီးကျိ
ကျဲအကလုာ်ကလုာ် လၢကရဲၣ်သဲကတီၤ
က့ၤတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိလၢအသုဂ်အိုင်ဝဲလၢခးပုၤ
တဖၣ် အချံအသုဂ် အစၢအသ့ၣ်ဒ်သိးအ
သုတဟါမၢ်ဒီးလီၤတူၣ်ကွံာ်ဝဲလၢအတၢ်လုာ်
အိုင်သးသမူခါဆူညါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကျိကျဲ
သုဂ်တဖၣ်လၢပထံၣ်ဘၣ် အဝဲသုဂ်အတၢ်
ရဲၣ်သဲကတီၤက့ၤ အတၢ်ချံတၢ်သုဂ်အစၢအ
သ့ၣ်အံၤန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ တၢ်သုဂ်အိုင်ဖျးအိုင်ဘၣ်
ဆၢဘၣ်ကတီၢ်, တၢ်သုဂ်တၢ်ဖျးတၢ်လၢအ

လီၢ်ဘၣ်ကျဲဘၣ်, တၢ်ထၢဖျိတၢ်ချံအဆၢ
ကတီၢ်, တၢ်ပာ်ကီၤယၢ်တၢ်ချံ, တၢ်ခီလဲ
လိာ်သးတၢ်ချံ, လုာ်လၢတၢ်စုၢ်တၢ်နၢ်လၢအ
လီၤကၢ်ဒီးတၢ်ကတဲာ်ကတီၤန့ၣ်ဆၢ, မိာ်လုာ်
ပာ်လၢတၢ်ဖဲးတရံးခး, တၢ်ပၤဆုၢ်ရဲၣ်ကျဲသုဂ်
ပုၤဒီးလုာ်လၢတၢ်ဘၣ်လီၤကွံာ်န့ၣ်ဆၢတၢ်
တတၢ်တနီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အဝဲအံၤမ့ၢ်
တၢ်ဂ့ၢ်လၢ အလီၤသုဂ်ပိာ်သးဝးတခါလၢ က
ညီဖိသုဂ်တဖၣ်ပၤယၢ်ဒံး အလီၢ်ကဝီၤအ
တၢ်ချံတၢ်သုဂ်သ့ဒံးဝဲ တုၤမ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤ
န့ၣ်လီၤ.

မိာ်ပာ်ဖဲဖဲအလုာ်အလၢထူသန့လၢ တၢ်
ရဲၣ်သဲကတီၤတၢ်ချံတၢ်သုဂ်အစၢအသ့ၣ်အံၤ
န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လၢအဂ့ၤ ဒီးဘၣ်တၢ်စိာ်ခီအီၤဆူ
ဖိလံၤတစါဘၣ်တစါ တုၤလီၤလၢဆၢကတီၢ်
ခ့ၣ်ခါအံၤန့ၣ်လီၤ. မိာ်လုာ်ပာ်လၢတၢ်သုတၢ်
ဘၣ်အဝဲအံၤန့ၣ် မ့ၢ်ဝဲတၢ်အရဲဒီၣ်လၢအဝဲ
သုဂ်အတၢ်လုာ်အိုင်သးသမူအဂီၢ် ဒီးမ့ၢ်စ့ၢ်
ကီးတၢ်န့ၢ်သါအကျါတခါလၢအဟဲလီၤစၢဝဲ
တစါဘၣ်တစါတုၤလီၤလၢမ့ၢ်မဆါတနံၤ
အံၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်လီၤစၢလၢတၢ်ဖဲးခးလုာ်လၢဒီးတၢ်မူအါကလုာ်

သျှင်အိပ်ဖူးအိပ်တံဘန်ဆာဘန်ကတီ

ကညိဖိအိပ်လကစာကလိသုတ်တဖှ် လုာ်အိပ်အသးသမူလ၊ တံဖဲအိပ်ခးဒီး သျှင်အိပ်ဖူးအိပ် တံဒီးတံလပ်၊ တံသု တံသပ်၊ တံတံတံတံဘိ အကလုာ်ကလုာ် လာဘုကျါန့ဉ်လီၤ. တံသျှင်အိပ်ဖူးအိပ်ဒ် အံန့ဉ် မဒေပ်တံနံတံဘျီတံစုခါအဆာ ကတီန့ဉ်လီၤ. ဆာ်သးဒပ် မုခိပ်စုထံ ဒီးမဒေပ်ဒ် န့ဆာ်အတံလဲတရံးအသး အိပ်ဒ်အသးန့ဉ်လီၤ.

မုဂံထူဘုတဲ “တံနံတံဘျီပဘဉ် ဖဲအိပ်ခးဒီးသျှင်အိပ်ဖူးအိပ်တံလီၤ. ပစး ထီၣ်သျှင်လီၤအိပ်တံအဆိကတံဖဲ ပုဆူး ထီၣ်ခးအနံ မ့ၣ်အုကဲလီၤကယးအဆာက တီၢ် ဒီးပကိးလာပသျှင်အိပ်ဘဉ်ကျဲတံ န့ဉ်လီၤ. တံတနံန့ဉ် ပသျှင်လီၤဒေ် န့ဉ် တဆုဒီးလးသပ်တဆုန့ဉ်လီၤ. မကဒီးမု ဆုၣ်တနံန့ဉ် ပလဲသျှင်အိပ်ကဒီးတံ ဒီးပ ကိးလာပသျှင်ထွဲမ့ၣ်ခံန့ဉ်လီၤ. တံတနံ အံဒေ် ကွံပအိပ်ဒီးသျှင်သ့, အဒေ်အထု တအိပ်လာဘဉ်. တံချံတံသပ်န့ဉ် နပာ် ယာ်အီၤ ခံနံၣ်သးနံၣ်တနံဘဉ်. တံချံလၢ နကတီယာ်အီၤန့ဉ် နဘဉ်သျှင်ကဒါက့ၤ အီၤကိးနံၣ်ဒီးန့ဉ်လီၤ. နမ့ၢ်တသျှင်လီၤအီၤ ဘဉ်န့ဉ် တုမုာ်အအိပ်ယံၣ်ဒီးတံချံမုာ်ဂုထဲ လဲာ်ဘဉ်ဆာ် လီၤကဘိကွံၣ်အယာ်အိပ်

ကွံာ်သ့ဝဲန့ဉ်လီၤ. လၢတံန့ဉ်အယံ နသျှင် လီၤအီၤမုာ်မဲထီၣ်ဒေ်လဲာ် တုအဒိၣ်ထီၣ်န့ဉ် အဂံၢ်အဘါတအိပ်လာဘဉ်ဒီး တနီၤန့ဉ်တ မဲထီၣ်ဒေ်လဲာ်ဘဉ်န့ဉ်လီၤ.”

မုဂံနီၢ်ပုၤဝါစံးစုကိးဝဲ “ပုသျှင်အိပ် တံလၢလါပျဲန့ဉ် အမုာ်အဘိဂုၤ, အဖီဂုၤ အသပ်ဂုၤ. ပုသဝီဖိအကတနီၤတဲဝဲလၢအ သျှင်အိပ်တံလၢ မုာ်ယံၣ်နံၣ်န့ဉ် အသပ်ဂုၤအ တံဂုၤ, မုာ်ယုနံၣ်န့ဉ် အဒီးအလပ်အမုာ်အ ဘိဂုၤ, မုမုာ်ယၤန့ဉ်လီၤဆီဒေ်တံ မုာ်ဟး ထီၣ်ဒီးမုာ်သးနံၣ်န့ဉ် မုာ်သျှင်အိပ်ဖူးအိပ်တံ တအိပ်ဘဉ်က့ၤလာဘဉ်. ပပာ်လီၤဒူခံမုာ် ဘဉ်လၢမုာ်နံၣ်အံၤနံၣ်က့ၤ ဘုတဂုၤဘဉ်.”

ပုမၤအိပ်ဝဲသ့ၣ်တဖှ်တချုးလၢ အ သျှင်အိပ်ဖူးအိပ်တံဒီးဘဉ်န့ဉ် ထီၣ်ဒွးတ ယးစုကိးဝဲတံဆာကတီၢ်လၢအဂုၤဒီးအကြး ကတံၢ်လၢတံချံတကလုာ်ဒီးတကလုာ်လိာ် ဘဉ်ဝဲဒေ်န့ဉ်လီၤ. ဒ်န့ဆာ်အသး တံတံ တံဘိကိးကလုာ်ဒီး တုအဆာကတီၢ်ဘဉ် န့ဉ် မဲထီၣ်ဒိၣ်ထီၣ်ဝဲဒေ်လီၤ. အဒိ- ခုာ်, န့ဉ်, ယၤ, လးလပ် သ့ၣ်တဖှ်န့ဉ် တုတံ ဆာကတီၢ်ဘဉ်လၢကဘဉ်မဲထီၣ်ဝဲန့ဉ် အဝဲ သ့ၣ်မဲထီၣ် ဒေ်အတံလီၤ. ပုမုာ်တသျှင် လီၤအီၤဘဉ်န့ဉ် တုအမဲထီၣ်ထီၣ်ဒီးဝဲလီၤအ ဂံၢ်မုာ်တဘဉ်ဒီးဟီၣ်ခိာ်လာဘဉ်န့ဉ် အဂံၢ်ဖိ တဖှ်အံၤကယုထီၣ်ကွံာ် ဒီးအတံဂံၢ်တံဘါ တအိပ်လာဘဉ် အယံ ကအုာ်သံ (လီၤက

ဘိဉ်ကွံ) ဝဲဒ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသီးတၢ်
မ့ၢ်တၢ်ဘိလၢ အသၢ်ထီၣ်တဖၣ်စ့ၢ်ကိး တၢ်
ကဘၣ်သ့ၣ်အီၤ ဘၣ်ဆၢဘၣ်ကတီၢ်စ့ၢ်ကိး
န့ၣ်လီၤ. တၢ်ချံၤကိးကလုာ်ဒီးန့ၣ် တုၤနပၣ်
အီၤဆၢက့ၤအလီၢ် ခံန့ၣ်န့ၣ်တမဲလၢဘၣ်.
တနီၤအကျါမ့ၢ်မဲဒ်လဲၣ်တဂ့ၤတဝါဘၣ်.
တၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်ခဲလၢ်အကျါ ဘုမ့ၢ်ဝဲ
တၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်တမံလၢအချံၤဒိၣ်ကတၢ်
လၢတၢ်လုာ်အိၣ်သးသမူအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤ
လၢအမၤအိၣ်ညီၣ်နီၤဝဲသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် သ့ၣ်
ညါဝဲတၢ်ဆၢကတီၢ်လၢ ကဘၣ်စးထီၣ်ထီၣ်
လီၤအခးလၢ ဆၢကတီၢ်ဖဲလဲၣ်လီၤ. ပုၤလၢ
အဖဲးလၢအတီၢ်သံၣ်စ့ၢ်န့ၣ် ဖဲအဆုးထီၣ်
ခးဝံးဒီး ပာ်ဝဲအဘၣ်စၢၤအစ့ၤကတၢ် ၃ နွံ
ဒီးထီၣ်လီၤဝဲလီၤ. မ့ၢ်တၢ်ပျီၤအလီၢ်န့ၣ်ပာ်
ဝဲအစ့ၤကတၢ် ၅ နွံဒီးထီၣ်လီၤဝဲန့ၣ်လီၤ.

တုၤမ့ၢ်တၢ်စ့ၤခါအဆၢကတီၢ်ဘုးထီၣ်န့ၣ်
ခးကစၢ်လဲၤဟးလၢအခးပုၤဒီးကွၢ်ဝဲဟီၣ်ခိၣ်
မဲၣ်ဖဲခိၣ်အလွဲၢ်မ့ၢ်အိၣ်ဖျါဂီၤသ့ၣ်သ့ၣ်ညါဝဲ
လၢချါဆုၣ်ဒီးအယီၤတၢ်ထီၣ်လီၤခးအဆၢက
တီၢ်တဘၣ်ဒီးဘၣ်, မ့ၢ်ထီၣ်ဝဲလၢဟီၣ်ခိၣ်မဲၣ်
ဖဲခိၣ်အလွဲၢ်အိၣ်ဖျါဂီၤဘီၣ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ဆၢက
တီၢ်လၢဟီၣ်ခိၣ်အချါဂ့ၤဝဲလၢတၢ်ကဘၣ်ပာ်
လီၤဘုၤချံ (ထီၣ်ခး) အဆၢကတီၢ်ဘၣ်လံ
န့ၣ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်အမဲၣ်ဖဲခိၣ်အိၣ်ဖျါ
ဝါကလၢတစုန့ၣ်ပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲတၢ်ပနီၢ်လၢချါ
လီၤဘျါကွံၣ်လံအယီၤမ့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ်ဖဲခဲလံ

“တနံၣ်တဘျီပကဘၣ်ဖဲဒီးအိၣ်ခး
ဒီးသ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်တၢ်...တၢ်ချံ
တၢ်သ့ၣ်န့ၣ် နပာ်ဃာ်အီၤ ခံန့ၣ်
သၢနံၣ်တန့ၢ်ဘၣ်. တၢ်ချံလၢနက
တီၢ်ဃာ်အီၤန့ၣ် နဘၣ်သ့ၣ်ကဒါ
က့ၤအီၤကိးနံၣ်ဒီးလီၤ. နမ့ၢ်တ
သ့ၣ်လီၤအီၤဘၣ်န့ၣ် တုၤမ့ၢ်အ
အိၣ်ယံၣ်ဒီးတၢ်ချံမ့ၢ်ဂ့ၤထဲလဲၣ်
ဘၣ်ဆၢ လီၤကဘိၣ်ကွံၣ် အဃာ်
အိၣ်ကွံၣ်သ့ဝဲန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်
အဃာ် နသ့ၣ်လီၤအီၤမ့ၢ်မဲထီၣ်ဒ်
လဲၣ်တုၤအဒိၣ်ထီၣ်န့ၣ် အဂံၢ်အ
ဘါတအိၣ်လၢဘၣ်ဒီး တနီၤန့ၣ်
တမဲထီၣ်ဒ်လဲၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.”

မုၢ်ဂံၢ်ထူဘု

လၢတၢ်ကပာ်လီၤဘုၤချံအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်
ပာ်လီၤဘုၤချံ (ထီၣ်ခး) အဆၢကတီၢ်မ့ၢ်တ
ဘၣ်န့ၣ် ဘုတဂ့ၤစ့ၢ်ကိးဘၣ်. အဒိ-တၢ်
ပာ်လီၤဘုၤချံမ့ၢ်ဆိန့ၣ်ဟီၣ်ချါကဟီၣ်ကဲၣ်ဆိး
ဒီးဘုဖဲမဲထီၣ်သန့က့ၤလၢခံကတၢ်အလုာ်
ကထီၣ်သ့, လီၤအဲးကွံၣ်ဒီးကသံကွံၣ်ဝဲ,
ကဲထီၣ်ဘုယဲၣ်မ့ၢ်ဘုယုသ့ဝဲန့ၣ်လီၤ.
တၢ်လၢဘုယဲၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဘုယုအပနီၢ်လီၤ.
ဘုယဲၣ်န့ၣ်တၢ်ဘီၣ်အီၤဒီးဂ့ၤထီၣ်ကဒါက့ၤသ့

တၢ်လီၤစ့ၤလၢတၢ်ဖဲခးလုာ်လၢဒီးတၢ်မူအါကလုာ်

ဘုမိာ်ပျာ်

ဘုမိာ်ပျာ်မ့ၣ်ဘုတကလုာ်လာ် မိာ်ပာ်ဖဲဖုလၢပျာ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်ဝဲလၢအမ့ၢ်ဝဲဘုခဲလၢာ်အစီၤပၤအယံၤ အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ထီၣ်ဝဲလၢအစုးပူၤန့ၣ် ကမၤန့ၢ်အိၣ်ဘၣ်ဘုအါအါန့ၣ်လီၤ. ပျာ်ကိးဂၤဒီးဂုာ်ကျဲးစးထီၣ်ဝဲလၢအစုးကျါပူၤန့ၣ်လီၤ. ညီၣ်န့ၢ်ဘၣ်တၢ်ထီၣ်အီၤထဲဒၣ်တကဝီၤဖိလၢအဘူးဒီးဒဲ မ့တမ့ၢ် တၢ်လီၤလၢအကစီၤထီၣ် ဒ်သိးဘုချံအဂၤလီၤကျိၣ်လၢအကျါသုတညီတဂ့ၤအဂီၢ်လီၤ.

ဘုမိာ်ပျာ်န့ၣ်အထူၣ်တထီၣ်ကဲာ်ဆိးဘၣ်, အလၢာ်ဆိၣ်ဒီးအလၢာ်တကွံာ်လီၤအသးဘၣ်, အသၢာ်တအါကဲာ်ဆိးဘၣ်အယံၤ အသၢာ်တကွံာ်လီၤစ့ၢ်ကိးဘၣ်, အသၢာ်ဖုၣ်ဒီးအဖျါဖးဒိၣ်, အသးဝါဝဲကြးဒီးအမ့ၢ်ခၢ်တစဲးစဲးန့ၣ်လီၤ. ပျာ်လၢအမၤန့ၢ်ဝဲအါသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် ညီၣ်န့ၢ်ဒုးကဲထီၣ်ဝဲကိၣ်မံၣ်လၢကဖိအိၣ်သးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဘုတကလုာ်အံၤ လီၤမၤကွံာ်ဝဲယၣ်ယၣ်လံ မ့ၢ်လၢတၢ်ဒုးတၢ်ယၤအယံၤ ဖဲပျာ်သးလီၤသ့ၣ်ကျဲအဆၢကတီၢ် ပျာ်တနီၤကတဲာ်ကတီၤက့ၤဝဲတသ့လၢဘၣ်ဒီးအတၢ်လီၤမၤန့ၢ်အိၣ်, တနီၤန့ၣ်တၢ်ဖိလံၤဖိယၢ်, ယုာ်, တၢ်မံၤလၢအိၣ်ကွံာ်အတၢ်ဒီးမၤက့ၤဝဲအချံအစၢတၢ်န့ၢ်လၢဘၣ်အယံၤန့ၣ်လီၤ.

ဒီးဝဲမ့မ့ၢ်တုၤအကဲထီၣ်လၢဘုယုတဘျီန့ၣ် တၢ်ဘျီအီၤတန့ၢ်ညီညီလၢဘၣ်, လၢတၢ်န့ၣ်အယံၤတုၤမ့ၢ်ဘုယုအတၢ်ပနီၣ်အိၣ်ဖျါထီၣ်န့ၣ်တၢ်ကဘၣ်ဘျီအီၤချးဆၢချးကတီၢ်န့ၢ်လီၤ. တၢ်ထီၣ်ဒုးတယၢာ်ဝဲတၢ်ဆၢကတီၢ်တကတီၢ်ဘၣ်တကတီၢ် လၢတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်တၢ်အဂီၢ်ဒီးတၢ်ထီၣ်ဒုးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ပာ်လီၤဘုချံမ့ၢ်စဲးဒီးဒီးဒုးမ့ၢ်ကျဲးန့ၣ်ဘုတဂ့ၤလၢဘၣ်, နီၣ်ခဲတီၣ်ဒီးတၢ်ကျိၣ်နီၣ်မ့ၢ်တနၢၤဘၣ်န့ၢ်ဘုဒိၣ်ထီၣ်န့ၢ် ဘုသၢာ်တဂ့ၤဒီးတန့ၢ်အိၣ်လၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသိးတၢ်ပာ်လီၤဘုချံ မ့ၢ်ဆိကဲာ်ဆိးဒီးအဘုမ့ၢ်ယုကဒီးန့ၣ် ဘုဖိကလီၤသံကွံာ်ဝဲဒီးကဲထီၣ်တၢ်ကီတၢ်ခဲကဒီးတမံၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်ဒီးတၢ်ထၢဖျိၣ်က့ၤတၢ်ချဲအဆၢကတိၢ်

လါချဲ (April)	စးထီၣ်သ့ၣ်လီၤတၢ်ချဲတနီၤ - နွဲၣ်, ခုၣ်, ဘုခု, လုၢ်ခု, တကိ, တုလု.
ဒုၣ်ညါ (May)	သ့ၣ်လီၤတၢ်ချဲခဲလၢလၢအဝဲသ့ၣ်ကတိၢ်ဟံးဝဲဒီးအိၣ်ဒီးသ့ၣ်လီၤဝဲလၢအခူးကျါဖျးသ့ၣ်တဖၣ် - ဘု, ဒီးတၢ်ချဲတၢ်သ့ၣ်အကုၢ်အကဲလၢ.
လါနွံ (June)	စးထီၣ်အိၣ်ဘၣ်တၢ်ဒီးတၢ်လၢတနီၤ- လုၢ်ခုဒီး, သဘၣ်ဒီး
လါယိး (July)	အိၣ်ဘၣ်တၢ်ဒီးတၢ်လၢကလုၢ်ကလုၢ်-သဘၣ်ဒီး, လုၢ်ခုဒီး, နီၣ်ယိးခၢၣ်ဒီး, ဘုခုသ့ၣ်
လါခူး (August)	အိၣ်ဘၣ်တၢ်ဒီးတၢ်လၢဒီးစးထီၣ်အိၣ်ဘၣ်တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျိတနီၤ - အဒိ, နံကပျၢၣ်, ပထီၣ်ဆိ
ဆဲးမုၢ် (Sep.)	အိၣ်ဘၣ်တၢ်ဒီးတၢ်လၢ, အိၣ်ဘၣ်တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျိဒီးစးထီၣ်ထၢဖျိၣ်တၢ်ချဲန့ၣ်လီၤ. - ဘုခုချဲ, သဘၣ်ချဲ, နံခါသ့ၣ်, မိၢ်ကံၢ်, တကီၤဆဲၣ်
ဆဲးဆၣ် (Oct.)	စးထီၣ်အိၣ်ဘၣ်ကဒီးတၢ်တၢ်တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျိဒီးထၢဖျိၣ်က့ၤတၢ်ကိးဝဲအချဲလီၤ. - တကီၤဆဲၣ်, ဆဲးဖိဒု, မိၢ်ကံၢ်ဖးဒိၣ်, ဆဲၣ်ဟံၣ်ပြး, နံမုၢ်သ့ၣ်
လါနီ (Nov.)	စးထီၣ်ထၢဖျိၣ်တၢ်ချဲ- လုၢ်ခုချဲ, နံချဲ, တုလုတက့သ့ၣ်, မိၢ်ကံၢ်ချဲ, တကီၤဆဲၣ်ချဲ, တဘၣ်ချဲ, ဆဲးဖိဒုချဲ
လါဖျုၤ (Dec.)	ဟးယုက့တၢ်ချဲလၢအရၢဒိၣ်တဖၣ်လၢသံၣ်ဖျု- ခုၣ်ခိၣ်, နွဲၣ်ခိၣ်, လုၢ်ခုချဲ, နံချဲ, ဖီဂီ, ဖီဘီ, ဖီအကလုၢ်ကလုၢ်, ဟီၣ်တၢ်, ဟီၣ်ဝီ, ဟီၣ်ဖုံ, ဘီးကုၣ်
သလုး (Jan.)	ဟးယုက့တၢ်ချဲလၢအရၢဒိၣ်တဖၣ်လၢသံၣ်ဖျု-ခုၣ်ခိၣ်, နွဲၣ်ခိၣ်, လုၢ်ခုချဲ, နံချဲ, ဘီဘၣ်ဖီဂီ, ဖီဘီ, ဖီအကလုၢ်ကလုၢ်, နီၣ်တၢ်, နီၣ်ဝီ, ဘီးကုၣ်, ညါသူးဒီးဟံးကီၤယၢ်တၢ်ချဲ
ထုကုၢ် (Feb.)	ဟံးကီၤယၢ်တၢ်ချဲ
သွၢ်ကီ (March)	ဟံးကီၤယၢ်တၢ်ချဲ

တၢ်လီၤစ့ၤလၢတၢ်ဖဲးလုၢ်လၢဒီးတၢ်မူအါကလုၢ်

၁၁၅

တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးလၢလီၤဘၣ်ကျဲၣ်ဘၣ်

တၢ် မ့ၢ် တၢ်ဘိၣ်, တၢ်ထုၣ်တၢ်ဘိၣ် ဒီး တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျး ကိးကလုာ်ဒီး အိၣ်ဒီး အရူၢ် အသးလၢ အလီၤဆီလိာ်သးအယီၤ လၢ တၢ် ကသ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်အဂီၢ် အတၢ်လိာ်ဘၣ် ဟီၣ်ခိၣ်ညၣ် လီၤ ဆီ လိာ် အ သး န့ၣ် လီၤ. ဖူဖီသဝီဖီအတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ် အခိၣ် သ့ၣ်မိၢ်ပျံၣ်မ့ၢ်ဒၣ် “ဘု” လၢပုၤကိးဂၤဒီးက အိၣ်ဘၣ်ဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢဘုအကျါန့ၣ် သ့ၣ်ကျဲၣ်ကျိယုာ်ဝဲ တၢ်အိၣ်အမုၢ်အဘိအ ဂုၤအဂၤအကလုာ်ကလုာ်န့ၣ်လီၤ.

ဘုအိၣ်ဝဲဒၣ်အါကလုာ်ဒီး တကလုာ် ဘၣ်တကလုာ်အရူၢ်အသး တဒီးသိးလိာ် အသးဘၣ်. တနီၤန့ၣ် အသးကိး (မး), တနီၤန့ၣ် အသးပျံၣ် (ကပုၤ), တနီၤန့ၣ် အမုၤသ့ၣ် (အဝံၣ်အဘဲစုၤ) န့ၣ်လီၤ. အိၣ် စ့ၢ်ကိးဒီးအသးဂီၤ, အသးဝါ, အသၣ်ဖုၣ် ဒီးအသၣ်ဖးထီၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘုတကလုာ်ဒီး တကလုာ်မ့ၢ်လၢ အရူၢ်အသးတဒီးသိးလိာ် အသးဘၣ်အယီၤ တၢ်ထီၣ်အီၤသ့ၣ်အီၤမ့ၢ်တ ဘၣ်အလီၤအကျဲၣ်အလိာ်ဘၣ်ဝဲ ဟီၣ်ခိၣ် ညၣ်ထုၣ်အသိးဘၣ်န့ၣ် မဲထီၣ်ဒိၣ်ထီၣ်တ ဂုၤဘၣ်ဒီး အသၣ်အဖျိတဂုၤစ့ၢ်ကိးဘၣ်လီၤ. ဘုလၢ အသးဆိၣ်အမုၤမးတဖၣ်န့ၣ် ဘၣ် တၢ်ထီၣ်အီၤလၢတၢ်လီၤထီၣ်ထီၣ်ဒီး မ့ၢ်ဘု လၢအသးပျံၣ်တဖၣ်ဘၣ်တၢ်ထီၣ်အီၤလၢတၢ်

လီၤလီၤကဒး, တၢ်ပၤခိၣ် ဒီးစံာ်ပုၤန့ၣ်လီၤ. ပအံၤစ့ၢ်ကိးမ့ၢ်တၢ်အါအါဒိၣ်တမံၤလၢ တၢ်စ့ၢ် တၢ်န့ၣ်တၢ်ဘၣ်တၢ်အါအါဒိၣ်အမုၢ် တၢ်ကံာ် စုၤကွဲၤကလၢ, လဲတၢ်ယီၤတၢ်ဒီးတၢ်ဒီးသးဖီ သးအဂီၢ်လီၤ. မ့ၢ်စ့ၢ်ကိးတၢ်အိၣ်ကဆးတ မံၤဖဲ ကိၣ်ဖီနီၤဖီတအိၣ်ဘၣ်အလီၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်ယီၤ ဟံၣ်ဖီယီၤဖီကိးဒုၣ်ဒီး ထီၣ် အိၣ်ပအံၤလၢအသးပုၤဒၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ပအံၤစ့ၢ် ကိးအိၣ်အါကလုာ် တနီၤန့ၣ်အသးဂီၤ, တ နီၤန့ၣ် အသးသု ဒီးတနီၤန့ၣ် အသးဝါ တ ကးဘၣ်အိၣ်စ့ၢ်ကိးဒီး အသးမး, အသးက ပုၤန့ၣ်လီၤ.

မုၢ်ဂၢ်နီၤပုၤဝါဝဲဝဲ “ပအံၤန့ၣ်တၢ်ကဘၣ် ပၢ်န့ၣ်အလီၤ ထီၣ်အီၤလၢတၢ်လီၤကစီၤထီၣ် ထီၣ်န့ၣ်ဒီးဘုန့ၣ်လီၤ. တၢ်မ့ၢ်ထီၣ်အီၤလၢဘု အဖီလၢတကပၤန့ၣ် ဖဲအတချုးမဲထီၣ်ဒီး ဘၣ်အခါ တၢ်မ့ၢ်စ့ၢ်ဒီးယဲထံမ့ၢ်ယွၤစိာ်န့ၣ် လီၤဘုချံၣ်န့ၣ်ဘုကမဲထီၣ်လၢအကျါဒီးကဲ ထီၣ်အယဲး (တကျဲၤလၢဘၣ်)န့ၣ်လီၤ. ပ အံၤန့ၣ်အသးမ့ၢ်ကျဲၣ်မးတၢ်ဖီအိၣ်အီၤမံၤဖီးဒီး တၢ်မၤအိၣ်မုၢ်တီၢ်ပံာ်, မုၢ်တီၢ်ဘဲဝဲန့ၣ်လီၤ. ပအံၤလၢအကျဲၣ်ကျိဒီးဘု, ပအံၤအယဲးအါ န့ၣ် နဖီအိၣ်မံၤတဖိးဘၣ်ဒီးနအိၣ်တဘဲစုၤ ကိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.”

ပအံၤအိၣ်စ့ၢ်ကိးဒီးအသးဖဲအသးကပုၤ န့ၣ်လီၤ. ပအံၤလၢအသးဆိၣ်န့ၣ် ဘၣ်တၢ် ထီၣ်အီၤလၢတၢ်ထီၣ်ကနၢ်စ့ၢ်ကိးလီၤ. တၢ်

ကဘဉ်ကွၢ်စၢ်ကီးဟီၣ်ခိၣ်ညဉ်လၢ အကြး
အဘဉ်ကတၢ်ဒ်အရၢ်အသးဒၣ်ဝဲအသး
လီၤ. နမ့ၢ်ယုထကမဉ်အလီၢ်ဒီး ထီၣ်အိၣ်
အီၤသ့ၣ်အီၤန့ၣ် တဂ့ၤတဝါဒီးအသၣ်တန့ၢ်
အိၣ်စၢ်ကီးဘဉ်လီၤ.

သးပုၤကိၣ်ပူၤဝဲ “ဟီၣ်ခိၣ်လၢဘုဂ့ၤအ
လီၢ်န့ၣ် ကဘဉ်မ့ၢ်ဝဲ ဟီၣ်ခိၣ်ညဉ်မၤအသး
ပံၣ်ပံၣ်, အလွဲၢ်ဖျါသုဒီးထိးကလဲၣ်အ့ၣ်ဝဲ
အိၣ်အါအလီၢ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်မ့ၢ်တၢ်လီၢ်လၢ
ယၢ် (တက့ၢ်မံၤ), ကၢ်ဘံၣ်ဆု, ထိ, ထိကၢ်,
ကၢ်, ကၢ်ဆိဒံၣ်, ထၢနၤ, ဃီးဘီမဲထီၣ်အါ
အလီၢ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်လီၤလုၣ် (အကမ့ၢ်အါ
အသိအချါတအိၣ်ဘဉ် မၤအသးယုထိ),
ဟီၣ်ခိၣ်တၢ်ဂီၤဝဲ (ဟီၣ်ခိၣ်လၢအလီၤကမ့ၢ်
မၤအသးဒ်တၢ်အဝံၣ်ပုၤထီၣ်အသးအသး),
ဟီၣ်ခိၣ်ဆဲးမဲးဒီးလၢဂီၤဝဲအါအလီၢ် (ဟီၣ်
ခိၣ်လၢအ ကျီၣ်ဒီးလၢဂီၤဝဲဒ်ဖိဝါရံကံ,
ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ညဉ်တအိၣ်ဘဉ်) န့ၣ်ဘုတဂ့ၤ
ဘဉ်. တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိအဂ့ၤအဂၤစၢ်ကီးတဂ့ၤ
နီတမံၤဘဉ်.” န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ပုၤဖဲးအိၣ်ညီ
နီၣ်ဒုးတနီၤစံးဝဲ ဟီၣ်ခိၣ်လၢဘုဂ့ၤအလီၢ်န့ၣ်
အပလုၢ်နၤလၢ ပဟ့ၣ်တံၢ်, ကဘဉ်မ့ၢ်တၢ်
လီၢ်လၢသ့ၣ်ဖိဝဲဖိယီးပျီၣ်ဒိၣ်ထီၣ်ချ့အလီၢ်,
ဝဲကျုၣ်, ဝဲသီယဲၣ်, သၣ်သွံမံၤဒီးပဒးဖိ
အိၣ်အါအလီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒုယိး
ထီၣ်ချ့အလီၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢလၢဟီၣ်ခိၣ်ညဉ်
ဂ့ၤအယိဘုဂ့ၤစၢ်ကီးလီၤ.

“ပအံၤန့ၣ်တၢ်ကဘဉ်ဟံၣ်န့ၣ်အလီၢ်
ထီၣ်အါလၢတၢ်လီၢ်ကစီထီၣ်ထီ
န့ၣ်ဒီးဘုန့ၣ်လီၤ. တၢ်မ့ၢ်ထီၣ်အါ
လၢဘုအဖီလၢတကပၤန့ၣ် ဖဲအ
တချုးမဲထီၣ်ဒီးဘဉ်အခါ တၢ်မ့ၢ်စူ
ဒီးဃဲထံမ့ၢ်ယုမိၣ်နီၣ်လီၤဘုချ့န့ၣ်
ဘုကမဲထီၣ်လၢအကျါဒီးကဲထီၣ်
အဃး (တက့ၢ်လၢဘဉ်)န့ၣ်
လီၤ. ပအံၤန့ၣ်အသးမ့ၢ်ကုမးတၢ်
ဖိအိၣ်အါမဲဖိဒီးတၢ်မၤအိၣ်မၤတၢ်
ပံၣ်, မၤတီၤဘဲဝဲန့ၣ်လီၤ. ပအံၤလၢ
အကျီၣ်ကျိးဘု, ပအံၤအဃးအါ
န့ၣ် နဖိအိၣ်မဲတဖိးဘဉ်ဒီးနအိၣ်
တဘဲစၢ်ကီးဘဉ်န့ၣ်လီၤ.”

မုၢ်ကံၤပုၤဝါ

တၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်တၢ်ချ့စၢ်ကီး တ
ကလုၢ်ဒီးတကလုၢ်အိၣ်ဒီး အရၢ်အသးဒၣ်
ဝဲလၢ အတဖိးသီးလိာ်အသးဘဉ်န့ၣ်လီၤ.
တနီၤန့ၣ် အဲၣ်တၢ်လီၢ်လၢ အချၢ်ဒီးထံအါ
အလီၢ်လီၤ. အဖိ-လုၢ်ဒုဒီးဒီးသဘဉ်ဒီးန့ၣ်
အဲၣ်ဝဲဟီၣ်ခိၣ်လၢထံအါအလီၢ်န့ၣ်လီၤ.
မ့ၢ်နံၣ်သီဒီးမိၣ်ကံၤန့ၣ် မ့ၢ်ဘဉ်ထံအါကဲၣ်
ဆိးဒီး အထူၣ်အဘိအုၣ်သံကွံာ်ဝဲန့ၣ်လီၤ.
တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိလၢအ အိၣ်ဒီး အတံၢ်တဖၣ်

“ဟိပ်ခိပ်လာဘုဂုအလီနန့် က
ဘန်မုာ်ဝဲ ဟိပ်ခိပ်ညဉ်မအသးပံာ်
ပံာ်, အလွဲၤဖျါသူ ဒီးထိးကလဲာ်
အုၣ်ဝံအိၣ်အါအလီနန့်လီၤ. မ့မုာ်
တၢ်လီၤလၢ ယၢ်, ကၢ်ဘံဆူ, ထီ,
ထီကၢ်, ကၢ်, ကၢ်ဆီဒံာ်, ထာနၤ,
ဃီးဘီ မဲထီၣ်အါအလီ ဒီးဟိပ်
ခိပ်လီၤလူၣ်, ဟိပ်ခိပ်တၢ်ဂီၤဝံ,
ဟိပ်ခိပ်ဆဲးမဲဒီးလၢဂါမဲအါအလီ
နန့်ဘုတဂုဘၣ်, တၢ်မုာ်တၢ်ဘီအ
ဂုအဂုမုာ်ကီးတဂုနီတမံဘၣ်.”

သးပုာ်ကိုယူ

ဘၣ်တၢ်သုၣ်အီၤလၢ ဟိပ်ခိပ်ကပုာ်ဒီးချါ
တိၣ်အလီနန့်လီၤ. အဒိ-ခုၣ်, နွဲၣ်, လၢ
တဖၣ်အဲၣ်ဝဲဟိပ်ခိပ်လၢ မ့ၣ်အူအိၣ်လီၤဂုာ်
တၢ်အလီ ဒီးဟိပ်ခိပ်ကပုာ် ဟိပ်ခိပ်ကဖိ
ချါတိၣ်အလီၣ်အမုာ် ညံးအပူၤ, သုၣ်ခိပ်
ဆၢဃး, ဝၣ်ခိပ်ဆၢဃးအူကဲလီၤဂုာ်အ
ပူၤနန့်အတံာ်ဒိၣ်တံာ်ဂုၤဝဲနန့်လီၤ. ဟိပ်ခိပ်
ကိၤအလီနန့် အတံာ်တဂုဘၣ်.

လၢတၢ်န့ၣ်အယီ တၢ်ကဘၣ်ယုသုၣ်
အိၣ်အီၤလၢ တၢ်လီၤအဂုဒီးအကြးကတၢ်
လၢ တၢ်မုာ်တၢ်ဘီတကလုာ်ဒီးတကလုာ်
လိာ်ဘၣ်ဝဲအလီနန့်လီၤ. တၢ်အိၣ်အမုာ်

အဘိခဲလၢာ် လၢဘၣ်တၢ်သုၣ်အိၣ်အီၤလၢဒုး
ပူၤအံၤနန့် မ့ၢ်တၢ်လၢအအိၣ်ဒီးအဘျးအဖျိာ်
အါမး လၢပုၤလီၤကဝီဖိသုၣ်တဖၣ်အဂီၢ်,
တမုာ်ထဲလၢကဲထီၣ်တၢ်အိၣ်ထဲတမံၤဇီ
ဘၣ်. တၢ်သုၣ်အိၣ်ဘျးအိၣ်တနီၤနန့် ကဲ
ထီၣ်တၢ်ဒိသအတၢ်ဖိလံာ်ဖိလံာ်လၢကယဲမၤ
တံာ်တၢ်မၤဟးဂီၤဘုအဂီၢ်, တနီၤနန့်ကဲထီၣ်
တၢ်ဒိသအဆၢဖိကိာ်ဖိထီၣ်ဖိလံာ်ဖိလၢအယဲ
အိၣ်မၤဟးဂီၤဘုတဖၣ်အဂီၢ်, တနီၤနန့်ကဲ
ထီၣ်တၢ်ပီးတၢ်လီၤလၢ တၢ်ကသုၣ်အိၣ်အမုာ်
ဟံၣ်ဃီအပီးအလီအဂီၢ် ဒီးတနီၤနန့်ကဲထီၣ်
တၢ်မၤဂုၤဟိပ်ခိပ်အထုးအစီ မၤအါထီၣ် နန့်
ထီၣ်ကျၢ် (Nitrogen) စ့ၢ်ကိးလီၤ. တၢ်မုာ်
တၢ်ဘီလၢတၢ်သုၣ်အီၤလၢဒုးပူၤတဖၣ် ဒီးသ
န့ၣ်ထီၣ်လိာ်အသးယၢ်ခိယၢ်ခိ ဒီး ကဲထီၣ်
တၢ်ဘျးတၢ်ဖျိာ်အါမးနန့်လီၤ.

အဒိ- တၢ်သုၣ်အိၣ်ဝဲဒၣ် ပထိး, ဝဲ
လီ, ဘီဘၣ်သုၣ်တဖၣ်နန့် မ့ၢ်တၢ်မုာ်တၢ်ဘီ
လၢအကဲထီၣ် တၢ်အိၣ်တကးဘၣ်တၢ်သုၣ်
တဖၣ်အံၤ ကဲဘျးဝဲဒၣ်လၢဟိပ်ခိပ်ညဉ်
ထုၣ်အဂီၢ် ခိဖျိလၢအဂံၢ်နန့်မၤအါထီၣ်နန့်
ထီၣ်ကျၢ်လၢ ဟိပ်ခိပ်ညဉ်ကဂုထီၣ်လၢ
တၢ်မုာ်တၢ်ဘီအဂုာ်အသုၣ်တဖၣ်အဂီၢ်နန့်
လီၤ. တၢ်မုာ်တၢ်ဘီအမုာ် ပုာ်, ဘၢၣ်, ပုာ်
တဘျးသုၣ်တဖၣ်အံၤနန့် ကဲထီၣ်တၢ်အိၣ်ဒီး
ကဲထီၣ်စ့ၢ်ကိး တၢ်ဒိသအဘုလၢထီၣ်ဖိလံာ်
ဖိလၢကယဲအိၣ်ဘုသုၣ်တဖၣ်အဂီၢ်နန့်လီၤ.

တၢ်သၢ်တၢ်ဖျိ နအမၤလၢ်ခ့ၣ်သၢ်, လၢ်သၢ်, နံသၢ် တဖၣ်လၢနအဲၣ်ဒီးမၤန့ၢ်အံၣ်န့ၣ် နဘၣ်ခိးတုၤလၢအသၢ်ပှၢ် အမၤယုထီၣ် ဒီးလဲၤဘၣ်ထၢဖျိက့ၤအိၣ်လီၤ. လၢ်သၢ်, နံသၢ်, လၢ်ခ့ၣ်သၢ်န့ၣ် ဒ်သိးနပၢ်ယၢ်အံၣ်န့ၣ် ကကျၢ်အဂီၢ် နဘၣ်ဘၣ်န့ၢ်ယုၣ်ဒီးအသၢ်ခိၣ်မ့ၤတိၢ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသိးတၢ်ချံလၢအပြီကဒ်ဖိအမၤဝဲ ဟီၣ်လၢ်ဝါ (နီၣ်ဝါဖိ), ဟီၣ်တၢ်, ဖိအကလုာ်ကလုာ်, ဟီၣ်ဖျိဒီးနီၣ်ဝါသ့သ့တဖၣ်န့ၣ် နဘၣ်ခိးတုၤလၢ အသၢ်ပှၢ်ဒီးအလၢ်ယုထီၣ်မးနဘၣ်လဲၤဒီးလိယုက့ၤအိၣ်လီၤ. တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢပှၢ်ဂ့ၤတၢ်ချံတၢ်သၢ်န့ၣ် ဘၣ်တၢ်မၤအိၣ်ပုၤက့ၤဘုအခါ ဒီးပှၢ်မၤဘုဝံၤအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. တုၤလၢပှၢ်မၤဘုဝံၤဒီး သၢထီၣ်က့ၤထီၣ်ဘၢယၢ်ဝံၤအလီၢ်ခဲန့ၣ် ပှၢ်လဲၤကွၢ်က့ၤတၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢသံၣ်ပှၢ် ဒီးလဲၤဂ့ၤက့ၤတၢ်သၢ်တၢ်ဖျိ, ခုၣ်ခိၣ်န့ၣ်ခိၣ်, တၢ်ချံတၢ်သၢ်လၢအိၣ်လီၤတဲာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကီၢ်ခါန့ၣ်က့ၤပှၢ်လဲၤယုက့ၤ တၢ်ချံတၢ်သၢ်လၢအအိၣ်လီၤတဲာ်လၢသံၣ်ပှၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သၢ်တၢ်ဖျိတနီၤန့ၣ် ဖဲပှၢ်မၤဘုဝံၤသီသီအခါအသၢ်တပှၢ်တယုဒီးဘၣ်, နဘၣ်ခိးတုၤလၢတၢ်ကီၢ်ဒိၣ်ထီၣ်တဖၣ်ဒီးအသၢ်ပှၢ်တစုန့ၣ်လီၤ. တၢ်ချံတၢ်သၢ်လၢနအဲၣ်ဒီးသ့ၣ်အိၣ်ဒီးအိၣ်ဆူညါတနီၣ်န့ၣ် နဘၣ်ယုထၢလၢအသၢ်ပှၢ်အံၣ်န့ၣ် ဂ့ၤမးဒီးနသ့ၣ်အိၣ်ကဲမဲဂ့ၤဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကျိၤကျဲၤလၢတၢ်သံၣ်ခွဲၣ်ကတီၤတၢ်ချံ တၢ်သၢ်အကလုာ်ကလုာ်

ကညီဖိအိၣ်လၢကစၢ်ကလိသ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်လၢ်အိၣ်သးသမူမ့ၢ်ဒၣ် တၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျိအိၣ်အယီၤဒ်သိး အတၢ်အိၣ်အမၤအဘိအံၣ်အသၢ်သ့ၣ်တဖၣ် သုတလီၤမၤကွံာ်တဂ့ၤအဂီၢ် အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီးကျဲၤကျဲၤသ့အါဘိလၢ တၢ်သံၣ်ခွဲၣ်ကတီၤက့ၤ အတၢ်ချံတၢ်သၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ချံတၢ်သၢ်မ့ၢ်တၢ်အဂ့ၢ်ဒိၣ်နီၢ်မးလၢ အဝဲသ့ၣ်အတၢ်လၢ်အိၣ်သးသမူအဂီၢ်လီၤ. ကျိၤကျဲၤလၢအဝဲသ့ၣ်သံၣ်ခွဲၣ်ကတီၤပာ်ကီၤယၢ်တၢ်ချံတၢ်သၢ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်မၤပိာ်ထွဲမိာ်ပာ်ဖဲဖုအလၢ်အလၢ်လၢအမၤတၢ်ဝဲလၢပှၢ်လံၤလံၤဒီးအဝဲသ့ၣ်မၤပိာ်ထွဲအိၣ်တုၤခဲကနီၣ်အံၣ်လီၤ. တၢ်ချံတၢ်သၢ်အိၣ်ဝဲဒၣ်အါကလုာ်လၢအဂ့ၢ်အသးလီၤဆီလိာ်အသးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ချံတကလုာ်ဒီးတကလုာ်ဘၣ်တၢ်ကတဲာ်ကတီၢ်ပာ်ယၢ်အိၣ်အကျိၤကျဲၤတဒ်သိးလိာ်သးဘၣ်.

အဒိ- နံၣ်သီချံ, နီၣ်ချံန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဖျိယၢ်အိၣ်လၢတၢ်ကံးညၢ် မ့ၢ်တမ့ၢ် ထၢန့ၣ်ယၢ်အိၣ်လၢမိပူၤဒီးဘၣ်တၢ်ပာ်ထီၣ်အိၣ်လၢတကံးခိၣ် တပှၢ်ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢ်ခ့ၣ်သၢ်, နံသၢ်, နံမ့ၢ်သၢ်အံၣ်န့ၣ် ဖဲပှၢ်အိၣ်အိၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ် တၢ်ဟံးန့ၢ်အံၣ်န့ၣ်သ့ကဆိအိၣ်ဝံၤ ဖၢန့ၣ်အိၣ်လၢယၢ်ဖိအပူၤ, လိယုထီၣ်အိၣ်လၢတကံး

ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. တုၤအယုၣ်မုၢ်မုၢ်နီၣ်နီၣ်လံးဒီး ဘၣ်တၢ်ဘိၣ်ထီၣ်က့ၤအီၤလၢ တၢ်ကံးညၢ် မ့တမ့ၢ် ဖၢန့ၣ်အီၤလၢ မိပူၤဒီးပၢ်ယၢ်အီၤလၢ အလီၢ်ဘၣ်တတီၤတီၤန့ၣ်လီၤ. မ့မ့ၢ်တၢ်ချံ တၢ်သၣ်ဒ်အမ့ၢ် တၢ်တံၢ်တၢ်ဘိၣ်လၢဘၣ်တၢ် သုၣ်အိၣ်အီၤလၢ အခိၣ်သ့ၣ် ဒ်အမ့ၢ်ခုၣ်တၢ် နွဲၣ်တၢ်န့ၣ် ဖဲပုၤဖိအိၣ်အီၤအခါဘၣ်တၢ်ကျိ ဝဲၣ်အီၤဖဲအဘိၣ်ဒီးအပျၢ်အဆၢဝံးဒီး ပုၤဖိ အိၣ်ဝဲလၢအခံဖိတကမၤ မ့မ့ၢ်အခိၣ်သ့ၣ်တ ကမၤန့ၣ် ပုၤထိးစဲဘူးဝဲအပူၤလီၢ်လၢဖၣ်ဆါ ကိၢ်ဝံးဒီးပၢ်အီၤလၢ ဖၣ်ကိၢ်ခံဒ်သိးအပူၤ လီၢ်ကယုထီၣ်ချူချူအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်တၢ်ပၢ် အီၤဖဲန့ၣ် တုၤလၢ အပူၤလီၢ်ယုထီၣ်မးဘၣ်တၢ် ပၢ်ယၢ်က့ၤအီၤလၢ ကုပူၤ, ယၢ်ပူၤဒီးဘၣ် တၢ်လဲၤဆီပၢ်အီၤလၢ တၢ်နၢ်ထံးဖဲအလီၢ် ဘၣ်တတီၤတီၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ချံတၢ်သၣ်လၢဘၣ်တၢ်သုၣ်အိၣ်အီၤ လၢအထူၣ် ဒ်အမ့ၢ် နွဲၣ်သ့ၣ်, ဘီးက့ၣ် တ ဖၣ်န့ၣ် ဘၣ်တၢ်ကဝဲၣ်ကတီၤအီၤလီၤဆီက ဒီးတစဲးလီၤ. ဖဲလၢအထူၣ်တပျၢ်ဒီးဘၣ်အ ခါန့ၣ် ပုၤချူၣ်အိၣ်အတၢ် ပုၤတဘၣ်မၤလီၤ သကူၢ်ကွံၣ်အခိၣ်ဘၣ်. ဘၣ်တၢ်ပၢ်ယၢ် အီၤတုၤလၢ အထူၣ်ပျၢ်န့ၣ်လီၤ. အထူၣ် ဘိၣ်န့ၣ် နသုၣ်အီၤမဲတဂ့ၤဘၣ်. နမ့ၢ်အဲၣ် ဒီးပၢ်အချံန့ၣ် ဟံးန့ၣ်ထဲအထူၣ်ပျၢ်, အဘိ ဒိၣ်ထီၣ် ကျိဝဲၣ်ကွံၣ်အစီး, အခိၣ်ယံဝံးစၢက ဒိၣ်ထီၣ်အီၤဒီး လဲၤဆီလီၤပၢ်အီၤလၢ ထံဖိ

ကျိအနံၤထံး မ့တမ့ၢ်တၢ်လီၢ်လၢ ထံစ့ၣ်စိၣ် အလီၢ်ဒ်သိးသုတယုထီၣ်ကွံၣ်တဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ် လီၤ. ဘၣ်တၢ်ပၢ်စ့ၢ်ကီးအီၤလၢဒဲပူၤ, ဘု ဖိပူၤ, ဟံၣ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ် ဘၣ်လၢ တၢ်ကသုၣ်လီၤအီၤန့ၣ် ဘၣ်တၢ်ကျိ ဝဲၣ်အီၤ ၃ ကမဲၣ်တက့ၢ်ဒီး သုၣ်လီၤအီၤတ ပူၤ ၃ ကုၣ်န့ၣ်လီၤ.

မိၣ်ကံၣ်ချံ, တကီၤချံ, တကီၤဆံၣ်ချံ, တကီၤခေၣ်ချံ, လူၢ်သၣ်အချံဒီး တၢ်သၣ်တၢ် ဖျိအဂၤတနီၤန့ၣ် နဘၣ်လိယုယုအီၤဒီးအ သၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးဒီးတၢ်ကမၤန့ၢ်ဘၣ်တၢ် ချံလၢအဂ့ၤန့ၣ် ကွၢ်နီၣ်ယၢ် အသၣ်လၢအ ဒိၣ်အထီၣ် စၢနီၣ်ယၢ်အခိၣ်မုၢ်လီၤလၢတၢ်တမံ မံၤ ဒ်သိးပုၤကမၤသ့ၣ်ညါလၢ တၢ်သၣ်အဝဲ န့ၣ်ပုၤအဲၣ်ဒီး ပၢ်ယၢ်အချံအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်အသၣ်ပျၢ်ဒီးမံဘီလံန့ၣ် လဲၤဘုက့ၤ အီၤဒီးပဲက့ၤ ကိသဲၣ်ဖးအီၤတက့တက့ဝံ တုၢ်ထီၣ်အီၤလၢဆါကဘျံးအလီၤဒီး ဘျးလီၤ ယုအီၤလၢမုၢ်ကိၢ်ကျါ မ့တမ့ၢ်ဘျးလီၤဖဲအီၤ လၢ တကံၤလၢ်မ့ၢ်အူခိၣ် တုၤအယုဂ့ၤဂ့ၤတ က့ၢ်. တၢ်ချံတၢ်သၣ်လၢဘၣ်တၢ်လိယုအီၤ သ့ၣ်တဖၣ်အံၤတုၤမ့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ်ဘၣ်လၢ နကသုၣ်လီၤအီၤန့ၣ် နဘၣ်မၤလီၤဘျးကွံၣ် အီၤဒီးဟံးန့ၣ်အချံ သုၣ်လီၤအီၤန့ၣ်လီၤ. လီၤဆီဖၣ်တၢ်ဘု, ပအံၤလၢအမ့ၢ်တၢ်အိၣ်မိၢ် ပျၢ်န့ၣ် တချုးလၢတၢ်လူၢ်ပၢ်ဖျိၣ်က့ၤအီၤလၢဘု ဖိပူၤဒီးဘၣ်အခါ တၢ်ကဘၣ်လိယုအီၤဂ့ၤဂ့ၤ

တၢ်သံၣ်ခွဲၣ်ကတိၤတၢ်ရံၣ်တၢ်သၣ်

၁. ပုၤသၣ်ဃုတၢ်ရံၣ်တၢ်သၣ်လၢတကံၤလၢ

၂. ဘုၣ်ခွဲၣ်

၃. လူၢ်ရံၣ်

၄. တုၤလုတက့ၢ်ရံၣ်

တၢ်သံၣ်ခွဲၣ်ကတိၤတၢ်ချံၣ်တၢ်သၣ်

- ၁. ဖိချံ, ဟိၣ်ပိချံ
- ၂. တကီၤဒီးတကီၤခေၣ်ချံ
- ၃. မိၣ်ကံၣ်ချံ
- ၄. ဘီးကုၣ်ဘိ

နဲ့လီ။ ဝဲတံလိယုအီအခါ မုခိဉ်မုာ်စု
ဘဉ်စိဉ်အီဒီး ကဟးဂီကွံာ်, ကနာအုးနာ
ဃး, နအိဉ်အီတဝံာ်တဘဲလၢဘဉ်ဒီးန
သုဉ်အီတဝဲဂုၤလၢဘဉ်နဲ့လီ။

တံချံဒ်အမုာ်ဝဲ ဖီအကလုာ်ကလုာ်,
ဟီဉ်လုာ်ဝီ, ဟီဉ်တံာ်, ဟီဉ်ဖုံ, ဖီသံမုာ်,
နီဉ်ဝီသု သုဉ်တဖဉ်နဲ့ မုာ်လၢ အချံဉ်ကဲဉ်
ဆိးအယီ နဘဉ်ကံာ်ဒီးအီဒီး ဘိဉ်ဃာ်
အီဒ်သိးအချံသုတလီၤဆုကွံာ်တဂုၤအဂီၢ်
လီၤ. တုၤမုာ်အသုဉ်ယုအချံပုာ်လံနဲ့ လဲၤ
ဒီးဒီးအီဒီးဘိဉ်ထီဉ်အီလၢ လုဉ်ချုဉ်လုဉ်
အပူၤဂုၤတက့ၢ်. ဘျးလီၤယုအီလၢတံာ်
ကိာ်ကျါတုၤ အယုဂုၤဒီးထုးက့ၤအီၤဘျး
ထီဉ်က့ၤအီလၢတံာ်ကဒုအလီၢ်တက့ၢ်. လး
သုဉ်ဒီးဃာ်တံာ်နဲ့ ဘဉ်တံာ်ဃာ်ဒီးဖျါအီ
နဲ့လီၤ. ဃာ်တံာ်နဲ့ တုၤမုာ်တံာ်ဆာကတီၢ်
ဘဉ်လၢ နကသုဉ်အီနဲ့ နဘဉ်က့ၤဉ်အီ
နသုဉ်အီဝဲလီၤ. မုမုာ်လးသုဉ်နုဉ်ပုၤသုဉ်ဒီး
ဖျါဝဲဒ်နဲ့လီၤ. တကိသုဉ်, တုၤလုတက့
သုဉ်နဲ့ ဘဉ်တံာ်ဃာ်အီအသုဉ်လၢ အပုာ်
အသုဉ်ဒိဉ်သုဉ်ဂုၤဒီးဘဉ်တံာ်ဘျးယုလီၤအီ
ဒီးဖျါ, ပာ်ဃာ်အီတုၤလၢအဆာကတီၢ်ဘဉ်
လၢ တံာ်ကသုဉ်လီၤအီမးဘဉ်တံာ်ထုးထီဉ်
အချံနဲ့လီၤ. တံာ်ချံတံာ်သုဉ်လၢ တအံဉ်ဒီး
ဟဲက့ၤဝံာ်ပာ်ဝဲလၢဟံဉ်ဘဉ်သုဉ်တဖဉ်နဲ့
ထာပာ်ဖျါဃာ်ဝဲလၢသံဉ်ဒဲဃးပုၤ မုတမုာ်လဲၤ
ပာ်ဝဲလၢဘုဖီပုၤစုာ်ကီးနဲ့လီၤ.

တံာ်သုဉ်တံာ်ဖျါဝဲလၢတံာ်ကဟံးနုာ်
အချံနဲ့ ကဘဉ်မုာ်ဝဲ တံာ်ချံလၢအသုဉ်ပုာ်,
အသုဉ်ဂုၤ ဒီးအချံဆးပုၤ နဲ့လီၤ. တချုး
လၢတံာ်ပာ်ကီၤဃာ်အီဒီးဘဉ်နဲ့ တံာ်က
ဘဉ်လိယုအီတုၤအယုဂုၤနဲ့လီၤ. ဝဲ
တံာ်လိယုအီအခါ တဘဉ်မၤဘဉ်စိဉ်အီ
လၢထံ, ယဲထံဒီးပစီထံနီတမံဘဉ်. မုာ်
ဘဉ်စိဉ်နဲ့ အချံကဟဲကဖီထီဉ်ဝံဒီး ဝဲတံာ်
ကိာ်ဘဉ်ကဒီးအီနဲ့ ကယုထီဉ်ကဒါလီၤ.
လၢတံာ်နဲ့ယီ ကဟးဂီကအုဉ်သံကွံာ် ဒီး
နသုဉ်အီတဝဲလၢဘဉ်. တံာ်မုာ်လိယုတံာ်ချံ
လၢမုာ်နဲ့ ဝဲမုာ်ဟါအဆာတီၢ် တံာ်ကဘဉ်
ထုးက့ၤအီ မုတမုာ် လဲၤကးဘၢဃာ်အခိဉ်ဒ်
သိး ပစီထံသုတဘဉ်အီတဂုၤနဲ့လီၤ.
မုာ်ဆုဉ်ကဒီးတနံလဲၤအိးထီဉ်အခိဉ် မၤအီ
ဒ်နဲ့တုၤလၢနတံာ်ချံယုဂုၤဒီးထုးက့ၤအီ,
ပာ်က့ၤအီလၢအလီၢ်ဘဉ်နဲ့တက့ၢ်.

တံာ်ချံလၢအသုဉ်ပုာ်ဒီးဘဉ်တံာ်လိယုအီ
ဂုၤနဲ့ တံာ်ပာ်ဃာ်အီကျၢယံာ် ဒီးအယာ်
တအိဉ်ညီညီဘဉ်. တံာ်ချံတနီၤနဲ့ တံာ်လိ
ယုအီလၢ မုဉ်အူနဲ့ဂုၤဒိဉ်နုာ်တံာ်လိယုအီ
လၢမုာ်တက့ၢ်လီၤ. တံာ်လိယုအီလၢမုဉ်အူ
ဒီးမုဉ်ပလုာ်မုဉ်တုာ်ထီဉ်လၢအလီၢ်ထီဉ်သုဉ်
လဲာ်တအူသံဘဉ်, ယုတုၤဒီးအယာ်အိဉ်စုာ်
တခီလီၤ. တံာ်ချံတနီၤနဲ့ဘဉ်တံာ်ပာ်အီ
လၢ မုဉ်အူခိဉ်ဒီးဖါနုာ်ယုဉ်ဖါဆါလၢအပူၤဒ်
သိး အယာ်သုတအိဉ်အီအဂီၢ်နဲ့လီၤ.

တၢ်ဟ့ၣ်လိၢ်ဟ့ၣ်ခိလိၢ်သးတၢ်ချဲတၢ်သၣ် တၢ်အိၣ်တၢ်အိ

လၢအပူၤကွၢ်တၢ်ဆါတၢ်ပွၤတအိၣ်အါ
ဒီးဘၣ်. ညီၣ်သဝီဖိကဒဲကဒဲဟ့ၣ်ခိတလဲ
လိၢ်အသး တၢ်ဖိတၢ်လံၤယၢ်ခိယၢ်ခိန့ၣ်လီၤ.
အဒိ- တၢ်အိၣ်ဒီးအဆိ, အၤတၢ်အဆိ
တအိၣ်ဘၣ်ဒီး သးလိဝဲဆိတဘျီ အယီ
လဲၤဟ့ၣ်ဝဲတၢ်အၤတမံၤမံၤဒ်သိး ကန့ၣ်ဘၣ်
ဆိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသိး တၢ်န့ၣ်မၤ
န့ၣ်ဘျီအါမးဒီး အတၢ်န့ၣ်အဘျီတအါဘၣ်
အယီ ဒ်သိးကမၤန့ၣ်အါထီၣ်ဘျီအဂီၢ် ဟ့ၣ်
လီၤဝဲထီၣ် မ့တမ့ၢ် ဆိလိၤကၢ်ဒ် အဆါတၢ်ပွၤ
တၢ်အသိး ဘၣ်ဆၣ်တမ့ၢ်ကျိၣ်စ့ဘၣ်. သဝီ
အဂ့ၤအၤလၢ အအိၣ်ဘျီလိၢ်အသး မၤဝဲ
ဒ်န့ၣ်စ့ၢ်ကိးလီၤ.

ပုၤလၢအဖဲးအိၣ်ခးလၢ ဖူပုၤဟီၣ်ခိၣ်ပုၤ
အလိၢ်န့ၣ်အဘျီတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိတၢ်သၣ်တၢ်
ဖျိဂုၤဝဲန့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢအတၢ်ဒီးတၢ်လၢတၢ်
သၣ်တၢ်ဖျိအိၣ်အါတဖၣ် ဟ့ၣ်ဒုးအိၣ်ပုၤအ
ဂ့ၤအၤလၢ အတၢ်သၣ်တၢ်ဖျိတအိၣ်ဘၣ်တ
ဖၣ် ဒီးနီၤဟ့ၣ်လိၢ်သးတၢ်ချဲတၢ်သၣ်ယၢ်ခိ
ယၢ်ခိ တဆါန့ၣ်လိၢ်အသးဘၣ်. ဖူသဝီအ
ပူၤတၢ်ဆါတၢ်ပွၤအိၣ်ဒ်ဘျီတဖၣ်ဒီး တၢ်ဘျီ
တၢ်ဖိတဖၣ်လီၤ. တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤဒ်
လဲၣ်မ့မ့ၢ်အဘျီအတၢ်ဒ်ဝဲန့ၣ် တဆါန့ၣ်
လိၢ်အသးဘၣ်, ဆါဒ်ဝဲလၢတမ့ၢ်အဘျီ

အတၢ်ဘၣ် ဒီးပုၤလၢအအိၣ်လၢတၢ်လိၢ်အ
ယၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်အညီၣ်န့ၣ်အသိးလၢသ
ဝီတဖျါအပူၤန့ၣ် ပုၤအါဂၤမၤစၢလိၢ်အသး
ကဒဲကဒဲန့ၣ်လီၤ. အိၣ်ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်ဒုးအိၣ်
လိၢ်အသး တၢ်သၣ်တၢ်ဖျိ, တၢ်တၢ်တၢ်ဘိ
ဒီးဟ့ၣ်ဒုးသ့ၣ်လိၢ်အသးလၢ တၢ်ချဲတၢ်သၣ်
န့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢအတၢ်သၣ်တၢ်ဖျိ, တၢ်တၢ်
တၢ်ဘိအိၣ်အါတၢ်န့ၣ် ဟ့ၣ်ပုၤလၢအတၢ်တ
အိၣ်ဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ် တဖုၤဝဲအလုၢ်အပူၤနီ
တမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢအဒီးဘျီဒီးတၢ်ဒ်
ဝဲသ့ၣ်တဖၣ် မ့ၢ်ကဲထီၣ်အသးလၢတၢ်အိၣ်
တကူအိၣ်တလၢ လီၤဒုလီၤတီၤန့ၣ်ဘျီဟ့ၣ်
လဲၣ်တဆါန့ၣ်လိၢ်အသးဘၣ်. ဒုးအိၣ်က
လိၢ်လိၢ်သးဒီးစံးဝဲလၢ အကွၢ်မူကွၢ်ကဲလိၢ်
အသးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်တီခီ လဲၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤကဒဲကဒဲ
လၢသဝီတဖျါဒီးတဖျါ, ပုၤတၢ်ဒီးတၢ်ဂၤ
အိၣ်ဒီးစ့ၢ်ကိးတုၤဝဲကန့ၣ်အံၤလီၤ. တၢ်ဟံ
လိၢ်ဟံခိစ့ၢ်ကိး အိၣ်ဝဲဒ်လၢပုၤတၢ်ဒီးတ
ဂၤအဘၣ်စၢစ့ၢ်ကိးလီၤ. အဒိ- တၢ်တီခီ
လဲၣ်တုၤတနၢ်ဒီးတၢ်ဖိတၢ်လံၤအၤတမံၤမံၤ
လၢအလုၢ်အပူၤကၢ်ကိၣ်လိၢ်အသးန့ၣ်လီၤ.
တဘျီဘျီဟံလိၢ်အိၣ်ဘျီ တနၢ်လၢဘျီတံၢ်
အအိၣ် ဒီးတုၤအဘျီသီဟံထီၣ်တစုန့ၣ်ဟ့ၣ်
ကဒဲကဒဲန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်တခိးဝဲလၢအဘျီသီ
ဟံထီၣ်ဘၣ်န့ၣ် ဟ့ၣ်ကဒဲလၢတၢ်အၤတ
မံၤမံၤလၢ အကၢ်ကိၣ်လိၢ်သးဒီးဘျီတနၢ်အ

ပွားအိပ်စွဲကိန်းနှင့်လီ၊ ကျဲအဂတဘိနှင့် ပုလုအဲဒ်ဒီးထိုင်အိပ်ဘုအသီတကလုာ် လာ ပုအဂတဂအအိပ်နှင့် လဲဘဲဆူအ အိပ်ဒီးယုန့ၣ်ဘဲအတၢ်န့ၣ်လီ၊ တနီၤန့ၣ်ယု ပွာ်ဝဲ၊ တနီၤန့ၣ်ယုခိတလဲဝဲဒီးအနီၣ်ကစၢ်အ ဘု၊ ဒီးတနီၤန့ၣ်ယုလိာ်ဝဲဒ်လီ၊ ပုလုအ ယုလိာ်ဝဲတဂန့ၣ် အိပ်ဒီးတၢ်အၢၣ်လီလုာ် တုမ့ၢ်ဘုအသီဟံၣ်ထိုင်န့ၣ် ကဟ့ၣ်ကဒါကုာ် ဝဲလၢဘုအသီန့ၣ်လီ၊

“ပုမအိပ်ဝဲန့ၣ်လီကိးဒီး ပုအိပ် ဆာထၢၣ်လၢဝၣ်ထီၣ်အထီဖိခိၣ်လီ၊ နယီၣ်တၢ်အလီၢ်မၢ်ကမၢ်တစဲးန့ၣ် ဝၣ်ထီၣ်အထီဖိခိၣ်န့ၣ်နီၤနီၤနီၤတၢ်လၢ ဝၣ်ထီၣ်အထီဖိခိၣ်သ့ညီကဒ်လီ၊ ဒ်န့ၣ်အသိးနဖဲးအိပ်ခုးမ့ၢ်ဘၣ်လၢ မူခိၣ်မူလိလဲၤတရဲးအသး ဘၣ်လီၢ် ဘၣ်စးဒီးနဟံၣ်လီၤဘုချံဘၣ်ဆာဘၣ် ကတီၢ် လီၤတၢ်လီၤဆဲးန့ၣ် ဘုဖိစး ထီၣ်လၢအမဲထီၣ်ဒီး တုလၢအသၣ် မံန့ၣ် မဲထီၣ်ဒိၣ်ထီၣ်ဘၣ်လီၢ်ဘၣ်စး ဒီးအဖိအသၣ်ဂုာ်လီၤ၊ ဖဲပမၤသု မၤန့ၢ်အခါန့ၣ် ပဘၣ်မၤစၢၤစ့ၢ်ကိးပ ပုၢ်ပဝဲၢ်န့ၣ်လီ၊”

တၢ်သီရိ

စီတၢ်သီရိတဲၤဖျါထီၣ်အတၢ်လဲၤခီဖျိ လၢ တၢ်မအိပ်ဝဲၤအဖိခိၣ် ဒီးစဲးဝဲဒ်လၢ “ပုမအိပ်ဝဲန့ၣ်လီကိးဒီး ပုအိပ်ဆာထၢၣ် လၢဝၣ်ထီၣ်အထီဖိခိၣ်လီ၊ နယီၣ်တၢ်အ လီၢ်မၢ်ကမၢ်တစဲးန့ၣ်ဝၣ်ထီၣ်အထီဖိခိၣ်န့ၣ်နီၤနီၤနီၤနီၤနီၤနီၤတၢ်လၢဝၣ်ထီၣ်အထီဖိခိၣ်သ့ညီကဒ် န့ၣ်လီ၊ ဒ်န့ၣ်အသိးနဖဲးအိပ်ခုးမ့ၢ်ဘၣ်လၢ မူခိၣ်မူလိလဲၤတရဲးအသးဘၣ်လီၢ်ဘၣ်စး ဒီးနဟံၣ်လီၤဘုချံဘၣ်ဆာဘၣ်ကတီၢ်လီၤတၢ် လီၤဆဲးန့ၣ် ဘုဖိစးထီၣ်လၢအမဲထီၣ်ဒီးတု လၢအသၣ်မံန့ၣ် မဲထီၣ်ဒိၣ်ထီၣ်ဘၣ်လီၢ် ဘၣ်စးဒီးအဖိအသၣ်ဂုာ်လီၤ၊ ဖဲပမၤသု မၤန့ၢ်အခါန့ၣ် ပဘၣ်မၤစၢၤစ့ၢ်ကိးပပုၢ်ပဝဲၢ် န့ၣ်လီ၊”

မ့ၢ်ဘၣ်ထီၣ်သတြီၤကုၢ်ပုမအိပ်ဝဲၤတ ဂၤလီၤကိးဒ်ပုဆာထၢၣ်လၢဝၣ်ထီၣ်အထီဖိခိၣ်, ယီၣ်တၢ်မ့ၢ်တဖးခါဒီးလီၤတၢ်လၢဝၣ်ထီၣ်အထီဖိ န့ၣ်သ့အသိးန့ၣ် ပသ့ညီအီၤသ့လၢတၢ် မအိပ်ဝဲၤဖဲးအိပ်ခုးမ့ၢ်ဘၣ်လီၢ်ဘၣ်စးန့ၣ် လိာ် ဘၣ်ဝဲ ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်, န့ၣ်သ့လီၢ်သ့ညီ ပုၢ်လၢအဂ့ၢ်, ထံနီၤဒီးမူခိၣ်ကလံာ်သီၣ်ဂီၤ ဘၣ်လီၢ်ဘၣ်စးန့ၣ်လီ၊ တၢ်ကိးမံးဒီးမ့ၢ် ဘၣ်လီၢ်ဘၣ်စးလၢအလီၢ်ဒ်ဝဲမးဒီးတၢ်မ အိပ်ဝဲၤလၢအမ့ၢ်တၢ်ဖဲးအိပ်ခုးမ့ၢ်ဘၣ်လီၢ်ဘၣ်စး အံၤန့ၣ် ကလဲၤအသးဂုၤဂုၤ ဘၣ်လီၢ်ဘၣ်စး စ့ၢ်ကိးဝဲ ဒီးဘုဟုကန့ၢ်အိပ်လၢအိပ်လၢအိပ် ဖဲန့ၣ်လီ၊

မိလ္လာပလ်တၢ်စၢ်တၢ်နၢ်လၢအလီၤကိး တၢ်ကတဲာ်ကတီၤန့ၣ်ခိၣ်ဃၢ

ပုၤဖိသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ပလ်တၢ်ပၤဖိဒီး
အိၣ်မုၢ်မၤထွဲဝဲဒ်မိလ္လာပလ်တၢ်စၢ်တၢ်နၢ်လၢ
အလီၤကိးတၢ်ကတဲာ်ကတီၤန့ၣ်ခိၣ်တၢ်
အိၣ်ယၢသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၤတၢ်
ကျဲလၢတၢ်ဖဲအိၣ်ခဲးမ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်ဆီဟံၣ်ပိာ်
ဃီမ့ၢ်ဂ့ၤန့ၣ် ကွၢ်ဝဲတၢ်လီၤတၢ်ကျဲလီၤတၢ်လီၤ
ဆဲးဝံးမး စးထီၣ်မၤဝဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၤတၢ်
ကျဲလၢအတၢ်အိၣ်သး ဖျါလီၤဆိဒ်အမ့ၢ်ပုၤ
ကိးလၢ တၢ်ဒုဒိၣ်, ဒုဒိၣ်မ့ၢ်ဘၢ, တၢ်နးဒုခံ,
တၢ်ကိာ်ပုၤ, တၢ်အရၢ, ကပျၢခိၣ်, ဒီးတၢ်
လီၤတနီၤန့ၣ်ကိးဝဲလၢ ဖုၤဖိသ့ၣ်ခွါ, ဖုၤမုၢ်
ကမဲန့ၣ်ပုၤတဖၣ်အိၣ်ခဲးမ့ၢ်အိၣ်သံၣ်ဒီးသ့ၣ်
ထီၣ်ဖုၤသဝီဘၣ်. နၢ်ဝဲဒ်လၢတၢ်လီၤအံၤ
သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လီၤလၢဟီၣ်ခိၣ်ဆူၣ်
ကပံာ်ဆူၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်မ့ၢ်သ့ၣ်တၢ်မ့ၢ်ယၢတလီၤ
နီၤထံအယီၤ ပုၤတဘၣ်လဲၤမၤဘူးမၤတၢ် မၤ
တံာ်တၢ်အီၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဒုဒိၣ်, ဒုဒိၣ်မ့ၢ်ဘၢန့ၣ်မ့ၢ် တၢ်မ့ၢ်သ့ၣ်
တၢ်မ့ၢ်ယၢအိၣ်အလီၤ, တၢ်နးဒုခံန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်
ကိာ်တၢ်ဂီၤဒီးတၢ်ကိာ်ခဲ, တၢ်ကိာ်ပုၤန့ၣ်
မ့ၢ်တၢ်အၢတၢ်သီအိၣ်ခိးအိၣ်တၢ်အလီၤ, တၢ်
အရၢန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်မ့ၢ်သ့ၣ်တၢ်မ့ၢ်ယၢလုၢ်လီၤအ
ကျဲ, ဒီးကပျၢခိၣ်န့ၣ်မ့ၢ်တလီၤနီၤထံအိၣ်အ
လီၤန့ၣ်လီၤ. ထံကွၢ်ခံ, ထံကျိန့ၣ်န့ၣ် တၢ်

တဘၣ်ဖဲအိၣ်ကွၢ်အီၤခဲလၢာ်ဘၣ်. ထံက
လီၤသးနီၤကလီၤသးန့ၣ်လီၤ.

ပုၤဖိအိၣ်ခဲးမ့ၢ်ဝဲဒ်လၢနဖဲအိၣ်ခဲးန့ၣ်
နဘၣ်ပလ်တၢ်စၢ်တၢ်နၢ်လၢအကျဲ, နီၤထံ
အလီၤန့ၣ်လီၤ. တဘၣ်ဖဲထီၣ်တဲာ်ကွၢ်
“တၢ်အရၢ” (သ့ၣ်ပုၤအကျိၤတဘၣ်လၢအဆဲး
ကျိးလီၤသးတဆီဘၣ်တဆီဆူၣ်ပုၤထူ
လံၤ) ခဲလၢာ်ဘၣ်, ကဘၣ်ပလ်တၢ်စၢ်တၢ်နၢ်လၢ
အရၢလၢတၢ်မ့ၢ်ယၢကလုၢ်လီၤအကျဲန့ၣ်လီၤ.
တဘၣ်ဖဲကွၢ်တၢ်စၢ်တၢ်ဒုဒိၣ်, ထံကျိန့ၣ်န့ၣ်,
ကပျၢခိၣ်တၢ်စၢ်တၢ်ဘၣ်. တၢ်မ့ၢ်ယၢမ့ၢ်ဂ့ၤ, နီၤ
ထံမ့ၢ်ဂ့ၤန့ၣ် နမ့ၢ်မၤတံာ်တၢ်အီၤန့ၣ် ကအိၣ်
လီၤန့ၣ်လီၤ.

သးပုၤကိၤပုၤတဲာ် တၢ်လီၤတၢ်ကျဲအမ့ၢ်
“ဒုဒိၣ်မ့ၢ်ဘၢ”တၢ်လီၤလီၤဒုဒိၣ်လၢထံကျိခံဘိ
ယွၤတရံးအီၤ, ထံကျိသၢဘိယွၤဆဲးလီၤအ
သး, တၢ်ကိၤလၢထံယွၤဘူးကဝးတရံးအီၤ,
တၢ်ကိၤလၢအမၤသးလီၤကိၤဒ် ဒုဒိၣ်မ့ၢ်ကတၢ်အ
ဘၢအသိးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ကိးအီၤလၢဒုဒိၣ်မ့ၢ်ဘၢ
မ့ၢ်တၢ်လီၤလၢဟီၣ်ခိၣ်ဆူၣ်အလီၤ. ပုၤမၤဝဲ
လၢထီၣ်အံၤ, “ဖုၤက့ၢ်ဖုၤအဒုဒိၣ်မ့ၢ်ဘၢ-တ
ခွါဇၢသုတဖဲလၢ” န့ၣ်လီၤ.

“တၢ်ဒုဒိၣ်” တၢ်ဒုဒိၣ်ပုၤလၢတၢ်လုၢ်ဖး
ဒိၣ်ခံလုၢ်ဆဲးလီၤသးအလီၤ န့ၣ်ပုၤတဖၣ်
ထီၣ်တဲာ်အီၤဘၣ်, ပုၤတသ့ၣ်ထီၣ်ဟံၣ်ဃီဖုၤ
သဝီဘၣ်, ဒီးမ့ၢ်တၢ်မ့ၢ်သ့ၣ်တၢ်မ့ၢ်ယၢအိၣ်ဆိး
ဒီးလုၢ်လီၤလုၢ်ထီၣ်အလီၤန့ၣ်လီၤ.

“ဖုမုက်ကမဲ” မှ်ဖုတလီၢ်လၢပုဒီမၤဝါလၢအဖိတအိၣ်ဒီးဘၣ်ခံၤ ဖဲးဝဲဒီးသံကွံာ်တၢ်ဂၤ (အဝၤမုတမ့ၢ်အမၤ) ဖဲန့ၣ်အဝဲန့ၣ်တချုးအမၤတၢ်ဝံးဒီးဘၣ်အခါအယီၤ ဘၣ်တၢ်ကိးလီၤတၢ်အိၣ်လၢဖုမုက်ကမဲ, ဒီးလၢခံန့ၣ်ပုဖဲးက့ၤဒၣ်ထဲလၢပုအိၣ်ကမဲတဖၣ်လီၤ.

“ဖုဖိၣ်သၣ်ခွါ” မှ်တၢ်လီၢ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ဆူၣ်အယီၤ ပုဖဲးအိၣ်တဘျီကိးဂၤဒီးဘၣ်. ညီၣ်ပုဖိၣ်သၣ်ခွါဖဲးဝဲဒီးတစိၤဘၣ်တစိၤန့ၣ်ဖိၣ်သၣ်ခွါဘၣ်ဖဲးဝဲလီၤ. လၢတၢ်ဂ့ၢ်အံၤအယီၤ တၢ်ကိးလီၤတၢ်အိၣ်လၢဖုဖိၣ်သၣ်ခွါလီၤ.

“တၢ်နးဒုခံ” ကစၢ်ခံလူၢ်လီၤဆဲးလိာ်အသးအမဲာ်ညါန့ၣ် ပုတဖဲးအိၣ်ခုးဒီးသ့ၣ်ထီၣ်ဟံၣ်ယီၤသုဝိဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဖဲးအိၣ်ခုးအတၢ်လဲၤတရံး လၢတနီၣ်အတီၢ်ပူၤ

ပုအိၣ်လၢကစၢ်ကလိသ့ၣ်တဖၣ် အတၢ်လုာ်အိၣ်သးသမုက့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်မှ် တၢ်ဖဲးအိၣ်ခုးန့ၣ်လီၤ. မိၢ်ပၤဖဲလုလၢပုၤမၤတၢ်ဝဲ ဒီးတုၤလီၤခဲအံၤဒၣ်လဲာ် ဘၣ်တၢ်မၤပိာ်ထွဲဒီးအိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဖဲးအိၣ်ခုးမှ်ကျဲတဘီလၢတၢ်ကၤယၢာ်ကတၢ်ကတီၤ တၢ်ချံတၢ်သၣ်အကျဲစ့ၢ်ကိးလီၤ. တၢ်ဖဲးအိၣ်ခုးလၢအဘၣ်လီၢ်ဘၣ်စးဒ်မိၢ်ပၤဖဲလုအတၢ်ဖဲးတရံးခုးအ

ကျိၤအကျဲနီၢ်နီၢ်အသိးန့ၣ် အိၣ်ဒီးကျဲသ့ၣ်အါမးလၢတၢ်ကတၢ်ကတီၤပုၤဒီးဖုလီၢ်သံၣ်လီၢ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ.

တုၤမှ်ထုကူၣ်လၢလီၤလံန့ၣ် ကတၢ်ကတီၤထီၣ်အသး, စးထီၣ်ဟးဆူၣ်ဖုဆူၣ်သံၣ်လၢ ကဖဲးအိၣ်ကဒီးခုးအသိတနီၣ်အဂီၢ်လီၤ. တၢ်ဆၢကတီၢ်အဝဲန့ၣ် ကိးဝဲလၢအ “ဆူၣ်လီၤဖုခံ” န့ၣ်လီၤ. တချုးလၢအဝဲသ့ၣ်ဖဲးဝဲဒီးဘၣ်န့ၣ်ဘၣ်လဲၤကၢ်ကွံာ်ဝဲ, ကၢ်ဝဲမှ်ဂုၤမးဖဲးဝဲ ဒီးကၢ်ဝဲမှ်တဂ့ၢ်ဘၣ်န့ၣ် တဖဲးဝဲလၢဘၣ်. တၢ်ဖဲးတၢ်မၤတကတီၢ်ဘၣ်တကတီၢ်န့ၣ် တစးထီၣ်မၤဝဲလၢလါဘူးကလၢတကပၤဘၣ်. ညီၣ်နီၤ စးထီၣ်မၤဝဲလၢလါထီၣ်သိသိတကပၤန့ၣ်လီၤ.

တုၤမှ်သ့ၣ်ကီၤလါထီၣ်လံန့ၣ်စးထီၣ် “ဝဲာ်လီၤဖုခံ” ဒီးဖဲးဝဲလီၤ. ဖဲးအဝဲသ့ၣ်ဖဲးခုးအဆၢကတီၢ်န့ၣ် ဖဲးဒီးဖဲးကၢ်လိာ်အသးတုၤလၢပုဒီသဝီဖဲးဝဲဝဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤသကိးတၢ်ဆၢကတီၢ်ဒ်အံၤန့ၣ် မှ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ဆၢကတီၢ်လၢ မုာ်ကနီၤဖိၣ်သၣ်ခွါသ့ၣ်တဖၣ် ကထံၣ်လိာ်အသး ကတီၤသကိးတၢ်အဂီၢ်လီၤ. တၢ်ဖဲးခုးအကတီၢ်န့ၣ် မုာ်ကနီၤဖိၣ်လၢအမၤလုာ်မၤဘဲသ့တဖၣ် မၤပုဖိၣ်သၣ်ခွါမၤန့ၢ်အီၤထၣ်အပိးအလီၤအမုာ်ထးဘၣ်, ထၣ်ခိၣ်, ထၣ်ခိၣ်ဘိ, ထးဝဲာ်, ထးတံာ်, နဲဘိ, တၢ်ခိၣ်စူသ့ၣ်တဖၣ်ဖဲးအလီၢ်ဘၣ်သးလီၤဝဲတမံၤမံၤန့ၣ်လီၤ. မုာ်ကနီၤဖိၣ်သ့ၣ်တ

ဖတ်ထိန်းဝံကဒါနီကုအီထာ်အူကံၣ်ဖိ
သုၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲအဝဲသုၣ်ဖဲးဒုးန့ၣ်လံန့ၣ် အိၣ်ဘုးအိၣ်
သါဝဲတချုးဘၣ်. ဖဲပုၤဖဲးဒုးန့ၣ်ဒီးလိကီအ
ခါန့ၣ် လဲၤကျိပၣ်သုၣ်ဝၣ်လၢကတုဲအဂီၢ်ဒီး
ဃုအိၣ်ပၣ်ယၣ်ညၣ်အုၣ်, သဒိၣ်အုၣ်ဒီးတၢ်
အိၣ်လၢကအိၣ်သကိးဝဲလၢ အထီၣ်ဒုးအ
ဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်သ့ကိလါလီၤဒီး
လါချံထီၣ်လံန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢ တၢ်
ကဘၣ်ဆုးဒုးဂီၢ်ဒုးအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲ
တၢ်ဆၢကတီၢ်ဘူးထီၣ်လၢကဆုးဒုးန့ၣ် အဝဲ
သုၣ်လဲၤဝဲၣ်သကိးဝဲမ့ၢ်တီၤ (မ့ၢ်တၢ်ကျိၤ) ဒ်
သိး ဖဲအဆုးထီၣ်ဒုးအဆၢကတီၢ်န့ၣ် မ့ၢ်အူ
သုတဟးလဲးအိၣ် တၢ်လီၤအဂၤတဂ့ၤအဂီၢ်
န့ၣ်လီၤ.

တုၤမ့ၢ်တၢ်ဆုးထီၣ်ဒုးဝံဒီး အဝဲသုၣ်စး
ထီၣ် သုၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်တၢ်, ဂီၢ်ဒုး, တုဲ,
တုၤဂၤဒီးတြိၣ်အိၣ်ပၣ်ယၣ် သုၣ်မုၢ်ယိၣ်ဝၣ်
လၢတၢ်စုၤခါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်ဒုၣ်ညါ
လါထီၣ်လံန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢပုၤထီၣ်
ဒုးဆဲးသံၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢအ
ဖဲးဒုးလၢအုၣ်တၢ်သံၣ်စၢ်အလီၤသုၣ်တဖၣ် တ
ချုးလၢအထီၣ်လီၤဒုးဒီးဘၣ်န့ၣ် ကဘၣ်ပၣ်
လီၤဘျါအချါအစ့ၤကတၢ်သၢန့ၣ် မ့ၢ်ပုၤလၢ
အဖဲးအိၣ်ဒုးလၢတၢ်ပုၤအလီၤန့ၣ် ကဘၣ်ပၣ်
ဝဲ လွံၣ်န့ၣ်တုၤလၢယဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲပုၤထီၣ်ဒုး
အဆၢကတီၢ်န့ၣ် မ့ၢ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ဆၢကတီၢ်လၢ

ပုၤဒီးသဝီညါမၤဒီးမၤကၣ်လိာ်အသး အဆၢ
ကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တုၤမ့ၢ်လါန့ၣ်လီၤဒီးန့ၣ်လီၤဆူလါယိးအ
ပုၤန့ၣ် မ့ၢ်ပုၤကျိၢ်နီၣ်အဆၢကတီၢ် ဒီးမ့ၢ်စ့ၢ်
ကိးတၢ်ဆၢကတီၢ်လၢ ပုၤထုၣ်စံၣ်ဖိသုၣ်တဖၣ်
ထံၢ်တၢ်ကွးတၢ် ဒီးသုၣ်လီၤဘုၤပုၤန့ၣ်လီၤ.
လါအဝဲအံၤမ့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢပုၤလဲၤအိၣ်
ဘၣ်ကွၢ်တၢ်ဒီးတၢ်လၢလၢဒုးပုၤန့ၣ်လီၤ.
တၢ်ဒီးတၢ်လၢလၢဒုးပုၤန့ၣ်တချုးဒုးကစၢ်
လဲၤအိၣ်ဘၣ်ကွၢ်အီၤလၢဒုးပုၤဒီးဘၣ်န့ၣ်ပုၤ
တဖိအိၣ်အီၤဒီးက့ၢ်ဝဲအိၣ်လၢဟံၣ်ဘၣ်.

တုၤလီၤလၢပုၤကျိၢ်နီၣ်ခါအဆၢကတီၢ်
န့ၣ် ပုၤလဲၤမၤဒီးမၤကၣ်လိာ်အသးအိၣ်ဝဲ
ဘၣ်ဆၣ်တမ့ၢ်ပုၤဒီးဟံၣ်လဲၤမၤသကိးဝဲတ
ဘျီယီလၢဘၣ်, လဲၤမၤသကိးဝဲဂၤတီၤဂၤ
တီၤန့ၣ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ်တုၤယီၤဆူ
လါယိးအပုၤန့ၣ်တၢ်စးထီၣ်လုာ်အိၣ်ဒုးသဲး
အိၣ်ဒုးကဒီးလီၤ. န့ၣ်လီၤဆူဆဲးဆၣ်လါ
အပုၤတဘျီန့ၣ် အဝဲသုၣ်စးထီၣ်ကတဲာ်က
တီၤပၣ်အသးလၢ ကကူးဘုပိာ်ဘုအဂီၢ်လီၤ.
ထုၣ်န့ၣ်ပၣ်စၢ်ချိၣ်မုၢ်, ချိၣ်ဝီ, ချိၣ်ဝံဘု, ကျိ
ပၣ်သုၣ်ဝၣ်ဒီး တုၤန့ၣ်ပၣ်စၢ်ဘုဖိလၢ ကလူ
ဖျိၣ်က့ၢ်အဘုအဂီၢ်လီၤ.

တုၤမ့ၢ်လါနီၣ်ထီၣ်လံန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်ဆၢက
တီၢ်လၢ တၢ်ကူးဘုကူးဟုအဆၢကတီၢ်န့ၣ်
လီၤ. ပုၤဒီးသဝီတကးဘၣ်သဝီတဖျါဒီး တ
ဖျါလၢအဖဲးဒုး ဘူးလိာ်တၢ်လိာ်အသးန့ၣ်

အဲဒဲသုဉ်လဲမးဒီးမးကပ်လိာ်အသးလၢ တၢ်ကူးဘုကူးဟုန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ် လၢ မ့ၢ်ကနီၤဖိဉ်သုဉ်သ့ၣ်တဖၣ် ကထံဉ် လိာ်အသး လဲၤသကိးက့ၤသကိးလၢ တၢ် ဖဲတၢ်မးအပူၤန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢ လုာ်သုဉ်, ဒံသုဉ်, လုာ်ဒုသုဉ်ဒီးပထိးသုဉ် ဘဉ်အိဉ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တုၤမ့ၢ်ပုၤကူးဘုဝံဒီးဆီလီၤဒုၤလီၤလၢ ကပိာ်ဘုအဂီၢ်, ဝံဖျိဉ်က့ၤအဘုဖဲသုဉ်တ ဖၣ်ဒီးစးထီဉ်ပိာ်ဘုန့ၣ်လီၤ. ဖဲအပိာ်ဘုခါ အဆၢကတီၢ်န့ၣ် တမးဒီးမးကပ်လိာ်အသး အါကဲဉ်ဆိးလၢဘဉ်. မ့ၢ်မၤဝဲန့ၣ် ဘဉ် မၤဝဲစးထီဉ်လၢအပိာ်လီၤဝဲဒီးတုၤလၢအဝံတ စုလီၤ. တုၤမ့ၢ်အပိာ်ဘုဒီးဝံဖျိဉ်က့ၤဝဲဆူအ ဘုဖိဝံခဲလၢလံန့ၣ် လၢခံကတၢ်ဘဉ်သၢ ထီဉ်က့ၤအထီဉ်ဘံဃာ်န့ၣ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်အ သၢထီဉ်က့ၤအထီဉ်ဘံဃာ်ဝံတဘျီန့ၣ် မ့ၢ် တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢတၢ်ဖဲတၢ်မးအခိဉ်သုဉ်မိာ် ပုၤ လၢဒုးပူၤဝဲလံန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်တၢ်ဆၢက တီၢ်လၢ ဒုးတုၤဖိဘီလံ အယီ အဲဒဲသုဉ်အိဉ် ဘျံးအိဉ်သၢ ဟးကသုဉ်ကသီဝဲဒုဉ်န့ၣ်လီၤ. ဒုးတုၤလံသနက့ တၢ်ဖဲတၢ်မးအိဉ်လီၤတဲာ် ဖဲဒဲအါမးလၢ သံဉ်ပူၤလၢကဘဉ်မၤဝဲန့ၣ် လီၤ. လီၤဆီဒုဉ်တၢ်ပိာ်မုဉ်သုဉ်တဖၣ် အဲ ဒဲသုဉ်လဲၤထၢဖျိဉ်ဝံဖျိဉ် ဂုၤဖျိဉ်က့ၤအတၢ်သုဉ် တၢ်ဖျိ, တၢ်ချံတၢ်သုဉ်လၢ အအိဉ်လီၤတဲာ်ဖဲ လၢသံဉ်ပူၤတဖၣ်, လဲၤဖျဲးက့ၤညါသုး, လဲၤ

ဆိးက့ၤဘဲ, လဲၤဆိးက့ၤမိဉ်ဟဲသုဉ်, လဲၤ မးအိဉ်ဒံဆံဉ် (ဒံသုဉ်အယု) ဒီးက့ၤဝဲက့ၤ စိာ်ကဒါက့ၤ အတၢ်ဖိတၢ်လံဆူအဟံဉ်န့ၣ် လီၤ. ဒီယီဆူလၢပူၤန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ် လၢ တၢ်ဟူထီဉ်မိာ်ထီဉ်က့ၤပုၤသံလၢ အသံ ဖဲတၢ်ဖဲတၢ်မးအဆၢကတီၢ်ဒီး ပုၤဟူထီဉ်အီၤ တချုးဒဲးဘဉ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်စ့ၢ်ကိးတၢ် ဆၢကတီၢ်လၢပုၤမးတၢ်ဝံဒီးအိဉ်သကိးသံး ကိးဝဲလၢ “ပိာ်ခဲဒီး” အဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

မ့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢပုၤမးတၢ်ဝံဒီးအိဉ် ဘျံးအိဉ်သၢ, ပုၤတနီၤဟးယုအိဉ်ယုဖိထီဉ် ဖိတၢ်မံလၢလၢ ပုၤလၢကျါ, ပုၤတနီၤလဲၤ လီၤဟးလီၢ်ခိဉ်လီၢ်ကွဲဆူဝုၤပူၤ, လဲၤဝဲအိဉ် စိာ်အိဉ်, မၤလဲၤမးဆါတၢ်လၢ ကမးန့ၢ်ဘဉ် ကျိဉ်စ့တၢ်ဟဲန့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤတနီၤလဲၤ ထၢဖျိဉ်ဝံဖျိဉ်က့ၤ အတၢ်သုဉ်တၢ်ဖျိအိဉ်တုာ် လၢ ဒုးပူၤသံဉ်ပူၤလၢအသးလီၤဒဲးဝဲ အချံ သုဉ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီယီဆူလၢသလုၤ ထီဉ်န့ၣ် မ့ၢ်လၢလၢတၢ်တုဟံဉ်တုယီအဆၢ ကတီၢ်ဘုးထီဉ်အယီ တၢ်စးထီဉ်ကျိဉ်ဝံလၢ ကတုဟံဉ်တုယီအဂီၢ်လီၤ. နူသဝိဖဲတၢ်ဖိအ ဟီဉ်ကဝိတဖၣ် အဲဒဲသုဉ်တုဟံဉ်လၢဝံအ ယီအိဉ်ဝဲကျၢဒုဉ် ၂-၃ နံဉ်ဒီးတုတလဲဝဲအ သီတဖျါန့ၣ်လီၤ. ပုၤမိာ်လုာ်ပာ်လုာ်ဖိသုဉ်တ ဖၣ်န့ၣ်ဝဲလၢကဘဉ်တုဟံဉ်လၢဝံန့ၣ်လီၤ. ပိာ်မုဉ်တဖၣ်ဘုးလုာ်ယၢထုဉ်, မၤလုာ်မၤ ဘဲ, ထါတၢ်အကလုာ်ကလုာ် ဒီးမုာ်ဆါဒီ

အဆာကတီၢ်န့ၣ်လဲၤယုအိၣ်ဆူးအိၣ် လဲၤက
ဝဲၤအိၣ်, ဒးအိၣ်တပုၤယုအိၣ်ဒုၣ်ဖိညၣ်ဖိန့ၣ်
လီၤ. လါသလုၤန့ၣ် မ့ၢ်စ့ၢ်ကိးလါလာတၢ်တု
တၢ်ဖျိအိၣ်အါ အဆာကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟဆၢရဲၣ်ကျဲၤသ့ၣ်ပုၤဒီးန့ၣ်လီၤသံၣ်လီၤ

ပုၤသးပုၤလၢပုၤသိၣ်ဖိသိၣ်လံၤ, ကတိ
န့ၣ်ခွီၣ်တၢ်ဒီးစံးဝဲ “အိၣ်ဒုၣ်ကတိလု အိၣ်
ညၣ်ကတိကွံ, ကွံမ့ၢ်ညၣ်ရီ လုၣ်လုတ
ဒးဒုၣ်ရဲ” အခိပညီတၢ်လၢပအိၣ်အီၤန့ၣ် ပ
ဘၣ်ကတိကတိအီၤဒီးသိးအစၢသုတလီၤ
တူၢ် သုတလီၤမၢ်ကွံၣ်တဂ့ၤဒီးကအိၣ်ဘၣ်
ယံၣ်ယံၣ်ထၢထၢ အ ကိၢ် န့ၣ် လီၤ. ဒ် န့ၣ် အ
သိး မၤလိၣ်ဖိလံၤလၢထါဒ်အံၤ

“အိၣ်ပုၤကတိပုၤမ့ၢ်ဂ့ၤ
ဖိလံၤလၢခံကအိၣ်က့ၤ,
အိၣ်ပုၤကတိပုၤမ့ၢ်ဂ့ၤ
တခုအိၣ်မိကဝိက့ၤ” န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဖဲးအိၣ်ဒုးဖဲးအိၣ်သံၣ်ကူၢ်လီၤကွံၣ်
သ့ၣ်န့ၣ် တၢ်ဘၣ်ကတိစ့ၢ်ကိးသ့ၣ်ပုၤန့ၣ်
လီၤ. ကွံလၢအခုၣ်အမုၢ် လၢဂ့ၤလုၤအ
လီၤန့ၣ် ဒုၣ်ဖိညၣ်ဖိအိၣ်မုၢ် ဒီးသ့ၣ်ဒိၣ်ဝံၣ်
ပုၤတၢ်ခုၣ်တၢ်ကဒုၤအလီၤန့ၣ် ဆၣ်ဖိကိၢ်ဖိ
တၢ်မံၤလၢအိၣ်ဝဲမုၢ်ထီၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မံၤ

လၢဆၣ်ဖိကိၢ်ဖိဒီးတၢ်ဖိလံၤဖိလၢကအိၣ်ခုၣ်
အိၣ်ကဒုၣ်အကလုၢ်ကလုၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဖဲးအိၣ်ဒုးန့ၣ် ဘၣ်တၢ်မၤတၢ်လံၤအီၤ
လၢမိၢ်ပၢ်ဖဲဖဲအစိလံၤလံၤဒီးတုၤခဲအံၤဘၣ်
ဆၣ်သ့ၣ်ပုၤတလၢကဘၣ်. တၢ်ဖဲးအိၣ်ဒုးန့ၣ်
ကဘၣ်မ့ၢ်ဝဲန့ၣ်သံၣ်စီးအလီၤသ့ၣ်ပုၤအ
ဂ့ၤန့ၣ်လီၤ. လၢအပူၤကွံၣ်တၢ်ဖဲးအိၣ်ဒုး
ဘၣ်လီၤဘၣ်စးအဆာကတီၢ်န့ၣ် ဒုတလီၤ
ဘၣ်တၢ်ပၢ်ပုၤထီၣ်က့ၤအီၤလၢ တၢ်ကဖဲး
အိၣ်ဒုးဆူညါတဝီအဂီၢ် ၇-၁၂ နံၣ် န့ၣ်
လီၤ. ပုၤမၤအိၣ်ဝဲသ့ၣ်တဖၣ် စံးဝဲဒုၣ်လၢဒု
၇ နံၣ်န့ၣ်တုၢ်ဖဲး ဒီးဒု ၁၂ နံၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဒုလၢ
အပုၤဘၣ်လီၤဘၣ်စးလံၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဆၢ
ကတီၢ်လၢဒုးတလီၤဘၣ်တၢ်ပၢ်ပုၤထီၣ်ကဒါ
က့ၤအီၤ အိၣ်ဝဲအနံၣ် ၁၀ န့ၣ် စံးဝဲလၢဒုအ
ဝဲန့ၣ်အိၣ်လံ “တတီၢ်ဒု” န့ၣ်လီၤ.

တၢ်လီၤလၢဒုဖဲးအိၣ်အလီၤအိၣ်အါန့ၣ်
တုၤမ့ၢ် ဒု လၢ အ အိၣ် က လီ အါ န့ၢ် ၁၅-
၂၀ နံၣ်န့ၣ် ပုၤတဖဲးအိၣ်လၢဘၣ်မ့ၢ်လၢတၢ်
လီၤအံၤကဲထီၣ်က့ၤပုၤပူၤလံၤန့ၣ်လီၤ. လၢ
တၢ်န့ၣ်အယီ သ့ၣ်ပုၤတၢ်ဟးဂူၢ်ဟးဂီၤအ
ဒိၣ်မုၢ်တအိၣ်ဝဲဒုဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဖဲးအိၣ်
ဒုးလၢဒုလီၤသံၣ်လီၤလၢတၢ်ဖဲးညီၣ်န့ၣ်အလီၤ,
တၢ်ဖဲးအိၣ်ဒုးလၢပုၤမုၢ်သီထီၣ်အပူၤဒီးတၢ်ဖဲး
အိၣ်ဒုးလၢဒုဘီၣ်သံၣ်ဘီၣ်န့ၣ်တဒ်သိးလိၣ်
အသးဘၣ်လီၤ. ဒုလီၤသံၣ်လီၤလၢတၢ်ဖဲး
အိၣ်ညီၣ်န့ၣ်အလီၤန့ၣ် နကူၢ်ဘၣ်သ့ၣ်ဘီၣ်,

တၢ်ဖးအိၣ်ဃးအတၢ်လဲၤတရံး

၁

၂

၁. တၢ်ဖးဃးလိာ်အတၢ်ကတိၢ်

၂. ပှၤထီၣ်ဃးအဆၢကတိၢ်

တၢ်ဖးအိၣ်ရးအတၢ်လဲၤတရံး

၃

၄

- ၃. ပုၤကူးဘုအဆၢကတီၢ်
- ၄. ဟံၣ်ပုၤထီၣ်က့ၤသံၣ် (ရဲၤလၢတၢ်မၤအိၣ်ဝံၤ)

တၢ်ထီၣ်ဒွဲးတၢ်ဆၢကတီၢ်လၢတၢ်ပၢ်လီၤဘျဲၣ်
အဂီၢ်ဘၣ်လီၤတၢ်, နကျိၢ်ဘၣ်နီၣ်ဘီၣ်, တၢ်
ဃုၤတၢ်ယၢ်လီၤစ့ၤ, ဘုၤဖိးလီၤန့ၣ်လီၤ.
တၢ်ဖဲးဒုးလၢပုၤမ့ၢ်သီထီၣ်အပူၤန့ၣ် သ့ၣ်ဒိၣ်
ဝၣ်ဒိၣ်အယီၤ ဘၣ်ကူၣ်သ့ၣ်န့ၣ်, တၢ်ပၢ်လီၤ
ဘျဲၣ်အဆၢကတီၢ်ဘၣ်တၢ်ထီၣ်ဒွဲးတယၢ်အီၤ
ကီၢ် မ့ၢ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ညၣ်ထွဲၣ်အိၣ်လီၤလံၤလီၤ
ယၢ်ဆံးယံၣ်လံၤန့ၣ် တၢ်တသ့ၣ်ညၢအီၤဘၣ်
န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲအိၣ်စ့ၢ်ကိးလၢတၢ်ဃုၤ
တၢ်ယၢ်, တၢ်မံၤလၢဟဲအိၣ်မၤဟးဂီၤဘုၤ
အါစ့ၢ်ကိးဝဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးအ
ဂၤတမံၤန့ၣ် သ့ၣ်ထူၣ်တဖၣ်အသးပုၤအယီၤ
ဖဲတၢ်ကူၣ်လီၤကွံာ်အီၤဝံၤန့ၣ် အခိၣ်ဆၢၣ်တ
ဒီးပၤထီၣ်လၢဘၣ်.

မ့ၢ်တၢ်ဖဲးဒုးလၢဖူဘီၣ်သံၣ်ဘီၣ်တလၢ
န့ၣ် ဟီၣ်ခိၣ်တဂ့ၤအယီၤ ဘုၤတဂ့ၤတၢ်ဒီးတၢ်
လၢတၢ်သုၤတၢ်သၣ်တဂ့ၤဘၣ်, နီၣ်ခဲဒီးကျိၢ်
ဘၣ်နီၣ်န့ၣ်ဒိၣ်မး, ကျိၢ်နီၣ်မ့ၢ်တနၢ်ဒီးနီၣ်ဒိၣ်
ဘၢသံကွံာ်ဘုၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤ
တၢ်အရူၤဒိၣ်ဝဲလၢ ပုၤဖဲးဒုးဖိတဖၣ် ကဘၣ်
ဖဲးအိၣ်ဒုးလၢဖူပုၤသံၣ်ပုၤဒီးဖူလီၤသံၣ်လီၤ
လၢတၢ်ဖဲးအိၣ်ညီၣ်န့ၣ်အလီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဖဲး
အိၣ်ဒုးန့ၣ် တမ့ၢ်ပုၤကသုၣ်အိၣ်ဘုၤထဲတက
လၢဇိၤဘဘၣ်. မ့ၢ်စ့ၢ်ကိးတၢ်လီၤလၢ ပုၤ
ကသုၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ် တၢ်ဒီးတၢ်လၢ, တၢ်မ့ၢ်
တၢ်ဘီ, တၢ်သၣ်တၢ်ဖျိအဂ့ၤအဂၤလၢကသု
ဟီၣ်ဘီၣ်အဂီၢ်လီၤ. တၢ်ဖဲးအိၣ်ဒုးန့ၣ် မ့ၢ်

ကျဲတဘီလၢတၢ်သုၣ်ကျဲၣ်ကျိၢ်ယုၣ် တၢ်မ့ၢ်တၢ်
ဘီအကျဲန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်စ့ၢ်ကိးကျဲတဘီလၢတၢ်
ကသုသံၣ်ခွဲၣ်ကတီၢ် ပၤယၢ်ဂၢ်ကျၢၤက့ၤတၢ်
ချံၣ်တၢ်သၣ်အကလၢကလၢ နီၣ်သီးကအိၣ်
ကၢအိၣ်ခိး, သုတလီၤမၢ်ကွံာ်ဝဲဒၣ်တဂ့ၤအ
ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

မ့ၢ်ဂၢ်သးပုၤလၢတၢ်ဖိအသဝီတဂ့ၤပုၤဝဲ
“ဖူလီၤသံၣ်လီၤလၢအဂ့ၤန့ၣ် ကဘၣ်မ့ၢ်ဝဲ
ဟီၣ်ခိၣ်ညၣ်လၢအပံၤဒီးအလွဲၤသု, ဟီၣ်
ခိၣ်လၢအညၣ်ယံး ဟီၣ်ခိၣ်လၢသ့ၣ်ဖိဝၣ်ဖိ
ယံးပျိၤ, ဖူယံးထီၣ်ချ့အလီၤသ့ၣ်တဖၣ်လီၤ.
နီၣ်သီးဟီၣ်ခိၣ်ကဂ့ၤထီၣ်အဂီၢ်လီၤဘၣ်ကျိၢ်,
ပၤနၢ်တဖၣ်အိၣ်လၢအပူၤအါအါန့ၣ်လီၤ.
ကျိၢ်ပၤနၢ်အိၣ်အါန့ၣ် ဖူလၢပျိၤဒီး ကျိၢ်အုၣ်ပ
နၢ်အုၣ်န့ၣ် မၤဂ့ၤထီၣ်စ့ၢ်ကိး ဟီၣ်ခိၣ်ညၣ်
ထွဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤတဘၣ်ပျဲအိၣ်ကဆီလၢအ
ပူၤဘၣ်,မ့ၢ်လၢကဆီန့ၣ်ဟးယီၤလီၤလျီၤကွံာ်
ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးအိၣ်မၤဟးဂီၤမၤလီၤပျိၤကွံာ်သ့ၣ်ဖိ
ဝၣ်ဖိန့ၣ်လီၤ. ဂ့ၤတက့ၢ်လၢပုၤသုတလဲၤဒီၣ်
အိၣ်ကျိၢ်အိၣ်ကွံာ်သ့ၣ်ခိၣ်ဆၢၣ်, သ့ၣ်ဖူဒီး
သ့ၣ်ယုထီၣ်တဖၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤတဘၣ်
လဲၤဖဲးလီၤဟိဖဲးလီၤဘီၣ်အီၤဘၣ်လီၤ.”

အဝဲစံးကဒီးဝဲလၢ, ပုၤတနီၤလၢအက
တဲာ်ကတီၢ်အဖူန့ၣ် ဖဲအလဲၤယုအိၣ်ဆုး
အိၣ် လဲၤခိဘၣ်ဝဲလၢအပူၤတဘျီလၢလၢန့ၣ်
ကျိၢ်သံကွံာ်တၢ်ဆူၣ်မဲအထူၣ်ပျံၤမ့ၢ်ဆီၣ်ဘီ
သ့ၣ်တဖၣ် နီၣ်သီးဖဲအဖဲးအိၣ်ဝဲအဆၢကတီၢ်

နှင့် ဖဲးဘဉ်ဝဲကမုာ်တၢ်နီုးတၢ်ဘျး သုတအိၣ်အါတဂုၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤဖဲးအိၣ်ဃးန့ၣ် ကတဲာ်ကတီၤအဖူလီၢ်သံၣ်လီၢ်ဂုၤမးဒီးတပျဲလဲးနီၤစီၤမ့ၣ်အူဖဉ်ဆါဘဉ်.တုၤမ့ၢ်အဖဲးဃးဝဲဒီးတချုးအဆူးထီၣ်ဃးဒီးဘဉ်န့ၣ် ဝဲာ်ဝဲမ့ၣ်တၢ်မုၢ်နီၢ်နီၢ် ပလီၢ်အသးဒ်သိးမ့ၣ်အူသုတအိၣ်လဲးပုၤဒီးလဲးအိၣ်ဟးဂီၤဖူလီၢ်သံၣ်လီၢ်အဂၤတဂုၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.မ့ၣ်အူလဲးအိၣ်တၢ်လၢ တၢ်ခိၣ်တၢ်ယၢၤန့ၣ်တအဲၣ်ဝဲဘဉ်. ဖဲးအဲၣ်သ့ၣ်ဆူးထီၣ်ဃးအခါ မ့ၢ်ကဲထီၣ်အသးလၢကလံၤဆုၣ် မ့ၣ်ဖိဒ်ဒီးမ့ၣ်အူမ့ၢ်လဲးအိၣ်ဘဉ်ဖုးတၢ်န့ၣ် အဲၣ်သ့ၣ်ကွဲလီၢ်ကိးလီၢ်အသး ဒီးလဲးလီၢ်မ့ၣ်တုၤအလီၤပံာ်တစုလီၤ.

သးပုၤကိၣ်ပူၤတဲာ် “ဖူလၢမ့ၢ်အူလဲးအိၣ်တၢ်လၢအပူၤတဝီၣ်န့ၣ် လီၤဘိၣ်ကဒါက့ၤဒ်သိးဒီးပုၤဖဲးအိၣ်ဝဲတဝီၣ်အသိးလီၤ. ဖူလၢအတုာ်ဖဲး (ဂုၤဖဲးသီသီ) န့ၣ်မ့ၣ်အူလဲးအိၣ်အီၤဝံၤအလီၢ်ခံ နဖဲးအိၣ်ဃးဘုတဂုၤလၢဘဉ်. မ့ၢ်မုၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ပုၤအလီၢ်န့ၣ် မ့ၣ်အူလဲးအိၣ်တနံၣ်ဃီဃီ နဖဲးအိၣ်ဃးဘုဂုၤဒီး, ဘဉ်ဆဉ်လီၢ်ခံတနံၣ်န့ၣ်ဘုတဂုၤလၢဘဉ်. တၢ်ကဘဉ်ပာ်ကဒီးအီၤဆူမဲာ်ညါတုၤအဆၢက့ၤအလီၢ်တဝီၣ်မး တၢ်ဖဲးအိၣ်အီၤဘုဂုၤန့ၣ်လီၤ.”

ဒ်သိးဒီးတၢ်ဖဲးအိၣ်ဃးသ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်တၢ်ကဂုၤဘဉ်လီၢ်ဘဉ်စးအဂီၢ်န့ၣ်လီၢ်ဘဉ်ဝဲဖူလီၢ်သံၣ်လီၢ်ဒီးသ့ၣ်ပုၤလၢအဂုၤန့ၣ်လီၤ.

လုၢ်လၢ်ကျိၤကျဲၤလၢတၢ်ဘျးလီၤကွံာ်န့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်တတၢ်တနါ

တၢ်ဖိအသဝီဖိဒီးဖူသဝီလၢအိၣ်ဘျးလီၢ်တၢ်လီၢ်သးသ့ၣ်တဖဉ်မ့ၢ် ပုၤမၤအိၣ်ဝဲ (ဖဲးအိၣ်ဃး) န့ၣ်လီၤ. အဲၣ်သ့ၣ်တဖဉ်သ့ၣ်မိၢ်လုၢ်ပာ်လၢတၢ်သ့ၣ်ညါထူလံၤ, လုၢ်လၢထူသန့တၢ်သ့ၣ်ဘဉ်ဒီးလုၢ်လၢတၢ်စုၢ်တၢ်န့ၣ်လၢကဘျးလီၤကွံာ်န့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်တတၢ်တနါ (တၢ်ကိတၢ်ခဲလၢန့ၣ်ဆၢၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်) လၢအကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘဉ်ဝဲလၢအတၢ်ဖဲးအိၣ်ဃးအပူၤန့ၣ်လီၤ. ဒ်တၢ်သမံထံပုၤမၤအိၣ်ဝဲလၢတၢ်ဖိအဟီၣ်ကဝီၤတဖဉ်အသိးအဲၣ်သ့ၣ်ပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲ,

(က) ပအူး, ကံာ်ဘိမဲမ့ၢ်အိၣ်ဘုန့ၣ်ဘဉ်တၢ်လဲၤကျိၤန့ၣ်ဘိၣ်ဒီးပဲာ်က့ၤသ့ၣ်ဘျးစုၣ်ဆံၣ်ဝဲလၢဝၣ်ပီၤပူၤ, ဖၢနၢ်ယုာ်ဝဲဒ်ဒီးတၢ်ဆံၣ် (သဉ်ကိာ်ကွံာ်, သးဟီၣ်ဆံၣ်), ပာ်ဝဲ၃ သီ တုၤ ၅ သီဝံၤဒီးဟးဖုံလီၤဝဲလၢဃးကျါပူၤ, ဖဲးဘုလီၤသံလီၤဘိအါအလီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤမၤလုၢ်အုၣ်ထါဒီးစံးဝဲ,

တခွါပအူးအိၣ်နဘု
စုၣ်ဘိၣ်ဆံၣ်ဖုံလၢနဃး န့ၣ်လီၤ.

(ခ) တၢ်ဒီသအယုၢ်အိၣ်ဘုအဂီၢ်န့ၣ်ဘဉ်တၢ်ဟးဆဲးလီၤသ့ၣ်တၢ်လၢဘုကျါ ဒ်သိးမုၢ်နၢ်ခီဒိကအိၣ်ဟးယုၢ်အိၣ်အဆဉ် ကစီၢ်

လီအိန်ခိးတၢ်ဒီးမ့ၢ်ထံၣ်ယုၢ်န့ၣ် ကဖီၣ်အိၣ်
ဝဲအဂီၢ်လီၤ. ဘၣ်တၢ်ဟးဆဲထု, ဧံး, အူး
ပီၤလၢဘုကျါဒ်သိးကဖီၣ်န့ၣ်ယုၢ်အဂီၢ်လီၤ.

လၢအဟဲအိၣ်ဘုသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်, ဘၣ်တၢ်
လူၤဒီးအိၣ်စ့ၢ်ကိးအီၤဖဲအဟဲအိၣ်ဘုအဆၢ
ကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

(ဂ) ဒ်သိးတၢ်ကဒီသအထီၣ်လၢ အ
အိၣ်ဘုတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ် တၢ်စၢလီၤဖဲတၢ်ကံး
ညၢ, တၢ်ပီၤယု ဒ်သိးကလံၤမ့ၢ်ဟဲဒီးကဒံ
ဝုၤဝီၤကမၤပျံၤထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်တၢ်
သ့ၣ်ကျဲၣ်ကျီတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိအါကလုာ်လၢဒုး
ကျါပူၤ, ခုးယၢၤဒ်သိးထီၣ်ဖိလံာ်ဖိဆၣ်ဖိကီၢ်
ဖိလၢအအိၣ်ဘုတဖၣ်မ့ၢ်ဟဲဒီးအိၣ်ဝဲန့ၣ်အဝဲ
သ့ၣ်အိၣ်ဘုကစၢလီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

(င) သံမိၢ်ပီၤလီၤအိၣ်ဘုမ့ၢ်အါန့ၣ်
ဘၣ်တၢ်ဖုံအိၣ်လၢ ဖဲဘဲအထံ, ထုအထံ,
ဝဲၣ်တြံးထီၣ်ဖိဆၣ်အဒု, ဒီးဒုၣ်ဝဲသၢသီ, မၤ
ကျဲၣ်ဝဲလၢပုၤသုတသ့ၣ်ညါနီတဂၤန့ၣ်လီၤ.
ကျဲၣ်အဂၤတဘိန့ၣ် ဟံးန့ၣ်ဝဲသံမိၢ်ပီၤဒံဘိ ပာ်
ဝဲတပူၤယီၤဒီးတဲဝဲလၢအဖျိယုၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ဖျိ
ဝဲအခါ ဟးဆုၣ်ဒုးဝးတရံး, ပိာ်လိာ်အခံ
၇-၁၀ ဂၤ, ပိာ်မိၤ, ထံးစိုၢ် (ဈာ်စုး) ဒီးမၤ
န့ၣ်ဝဲအထါဒ်အံၤ, “သံမိၢ်ပီၤသံမိၢ်လီၤလု-
အိၣ်တၢ်သုမၤတၢ်တသ့” ဘၣ်တၢ်ဖုံစ့ၢ်ကိး
ဒုးလၢမဲာ်တဲးလဲးအသွံၣ်ဒ်သိးကမၤနာဆၣ် ဒုး
အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

(ဃ) တၢ်ဒီသအဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိလၢအအိၣ်
ဘုသ့ၣ်တဖၣ်ဒ်အမ့ၢ် တၢ်အုး, ထိးမံးဒီး
ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိအဂၤလၢအအိၣ်ဘုအဂီၢ်
န့ၣ် ဘၣ်တၢ်မၤန့ၣ်သိၣ်ဘိဂဲၤဒီးဘၣ်တၢ်စၢက
ဒိၣ်ထီၣ်အိၣ်ဒ်သိးပုၤကညီအကုၢ်အဂီၢ်အသိး
ဘၣ်တၢ်ဒုးကၤထီၣ်အိၣ် တၢ်ကံးညၢလီၤ
လံၤ, လဲၤပာ်အီၤလၢဘုကျါ ဒ်သိးဆၣ်ဖိကီၢ်
ဖိသ့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဟဲထံၣ်ဝဲဒီးကပျံၤတၢ်အဂီၢ်
န့ၣ်လီၤ.

(စ) “ဒုးကသွံ” ဒုးကသွံန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်
ကိးတဖျါလၢဘၣ်တၢ်တဲဖျါထီၣ်အဂီၢ်ကိးဒိၣ်
မးန့ၣ်လီၤ. ဒုးကသွံဟဲကဲထီၣ်အသးလၢ
တၢ်ကိာ်တၢ်ဒုၣ်, တၢ်ကသွံကဖးအသဝံဒိ
ဘၣ်လိာ်အသးန့ၣ်လီၤ.

ဘၣ်တၢ်တုန့ၣ်စ့ၢ်ကိး ဒၢကလံၤ, ထံ
ပိာ်, ဧံးဘီး, ဧံးဘီးထံဒ်သိးကမၤသိၣ်မၤ
သဲတၢ်ဒီးမၤပျံၤဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိလၢအကဟဲအိၣ်
ဘုသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်တၢ်ဆဲထု
ဖးဒိၣ်, ဆဲဝၣ်ခိ ဒ်သိးကဘၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤ

တၢ်ကသွံအံၤဟဲကဲထီၣ်အသးသုဝဲလၢ
ပုၤဆိးညွံးအလီၢ်ခိဖျိ မ့ၢ်အူကလၢလီၤဂူၣ်ဒိၣ်
ချါကပျါတီၣ်အယီ ဖဲတၢ်စူၤခါဆၢကတီၢ်
န့ၣ် ချါကမ့ၢ်ကျဲၣ်ကျီလိာ်သးဒီးဟီၣ်ခိၣ်
အယီ ဒၢယာ်ထံန့ၣ်ယံာ်ဒီး ဖဲတၢ်ကိာ်လီၤအ

ပှၤစၢလီၤစဲၤဆုကၢၤတုထီၣ်ဒၢကလံၤလၢသ့ၣ်ကျိၤအခံ န်သီးကမၤပျံတၢ်မံၤလၢဒီးထီၣ်လၢအဟဲအီၣ်ဘု

ဆၢကတီၢ်န့ၣ် ဟီၣ်ခိၣ်ကိၢ်လူးကိၢ်လီၤဒီးကဲထီၣ်က့ၤတၢ်သဝံလၢအကိၢ်သွးန့ၣ်လီၤ။

ခုးကသွံန့ၣ်ဟဲကဲထီၣ်အသးသ့ဝဲလၢထံချီကိၢ်သွး, ကွဲစိကနဲစိ, ယိၤဟီၣ်သွံၣ်, ယိၤဟီၣ်အဆၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လီၤဆၣ်လီၤလူလၢခုးကျိၤပူၤန့ၣ်လီၤ။ လၢတၢ်န့ၣ်အယိ ထီဘိန့ၣ် ဘၣ်ပလီၢ်သးဒ်သီးသုတမၤလီၤဆၣ်ဘၣ် ထံချီကိၢ်, ကွဲစိကနဲစိ, ယိၤဟီၣ်သွံၣ်လၢခုးကျိၤပူၤတဂ့ၤန့ၣ်လီၤ။ ကျၢၣ်အထံ, ဃၢမံၤဘိအုၣ်သံန့ၣ်ကဲထီၣ်တၢ်ကသွံ (ခုးကသွံ) သုစ့ၢ်ကိးအယိ ထံဖိကျိၤလၢအအိၣ်လၢ ခုးပူၤန့ၣ်ပှၤတဘၣ်တီၢ်လီၤကျၢၣ်ထံလၢအပူၤဘၣ်, ကျၢၣ်အမုၢ်, ဃၢမံၤဘိလၢအအိၣ်မဲထီၣ်လၢခုးကျိၤပူၤန့ၣ်ဖဲပှၤကျိၢ်နီၣ်အခါ

ပှၤတကျိၤတဲၢ်အီၤဘၣ်, တၢ်ဝံချံးကဒိၣ်ထီၣ်အီၤဒီးပၢယၢ်အီၤန့ၣ်လီၤ။

ခုးကသွံ မၤအသးမ့ၢ်တဒိၣ်ကဲၣ် ဆိးဘၣ်န့ၣ် ဘၣ်တၢ်ဟၢထီၣ်ကွံၣ်အီၤဒီးလီၤမၢ်ကွံၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ။ တၢ်ဟၢထီၣ်ကွံၣ်တၢ်ကသွံအဂီၢ်န့ၣ်ဘၣ်တၢ်ကျိၤန့ၣ်မိၤလၢအခိၣ်ဟံခံဟံသၢပီၤ ဒီးလဲၤပူၤလီၤဝဲလၢ ပှၤဆိၣ်ညးအပူၤမ့ၢ်အူကဲၤအူအီၣ်တၢ်ဆါအလီၢ်, ပူၤလီၤဝဲဒ်ပှၤဆိလီၤလၢဆိခိၣ်အသးလီၤ။ လၢမိအပူၤန့ၣ် ဖၢနုၢ်လီၤဝဲတၢ်သွံၣ်, အံသၢၣ်, ဖျံသိဒီးတၢ်ဆံၣ်ဝံ ဘိၣ်ဘၢယၢ်ဝဲအခိၣ်လၢလၢၣ်ချၢၣ်လၢၣ်, ယုယၢ်ဝဲလၢဆၢယံးယံး ဒီးပၢယၢ်ဝဲတုၤအပှၤထီၣ်သၢသီ ဒီးလဲၤဘၣ်လီၤကွံၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ။ ဖဲအလဲၤဘၣ်လီၤကွံၣ် မိအ

ခိုင်အဆာကတီၢ်မ့ၢ်ထံၣ်ဝဲလၢ မိအပူၤထီၣ်
အးထီၣ်ဘျဲၣ်န့ၣ် သ့ၣ်ညါဝဲလၢတၢ်ကသံ
ဟးထီၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကသံမ့ၢ်တဟး
ထီၣ်ဘၣ်န့ၣ် မိအပူၤတၢ်လီၤဆိတမၤအသး
နီတမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲပုၤလုၢ်အိၣ်လုးသးအိၣ်ခးအခါန့ၣ်
ပုၤပျၢၤစ့ၢ်ကိးမိလၢတၢ်ဟးထီၣ်တၢ်ကသံကဖး
အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ပျၢၤမိအိၣ်ဒီးဝဲအဂၤတက
လုၢ်လၢ ဘၣ်တၢ်မၤအိၣ်ဖဲဘုမိလီၤသံလီၤဘီ
မၤအသးဒ်ခးကသံအတၢ်ပနီၣ်အိၣ်ပျၢၤထီၣ်
အခါန့ၣ်လီၤ. ကျိန့ၣ်ဝဲဝဲၣ်မိလၢအအိၣ်ဒီးအ
ကမဲၣ်တပၤဝဲ ဘၣ်တၢ်ဘၣ်ဖျိအိၣ်ဖဲ အက
မဲၣ်အဖီလၢတပူၤန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်တၢ်ကျိမိ
ဒ်အံၤ ၅ မိ, မ့တမ့ၢ် ၇ မိဒီးလဲၤကျိန့ၣ်ကဒီး
ဂံၢ်ကံးလၢၣ် ၇ ချၢၣ်, သၣ်သ့ၣ်လၢၣ် ၇ ဒု ဒီး
ဘၣ်တၢ်ဟးပျၢၤလီၤ ဆဲးလီၤအိၣ်လၢ ဟီၣ်ခိၣ်
အူလီၤဂ့ၢ်ဒိၣ်, ချါတိၣ်အလီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
ဂံၢ်ကံးလၢၣ်ဒီးသးသ့ၣ်လၢၣ်န့ၣ် မၤဝဲဝဲၣ်သးဒီး
အမိန့ၣ်လီၤ.

(ဆ) ခးကွၢ်, ခးဘျါန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲပုၤထီၣ်
ခးအဆာကတီၢ်ဖဲအဆိအယိချါလီၤဘျါတလၢ
ကွံာ်ဒီးဘုတဂုၤလၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်တၢ်
ဖွဲၣ်အူကဒါကုၤ ဖုလၢဘုကျါ ဖဲဘုလီၤသံ
လီၤဘီ, ဘုဝဲထီၣ်တဂုၤဘၣ်အလီၢ်န့ၣ်လီၤ.
ဖုန့ၣ် ဘၣ်တၢ်ပၢ်လီၤဖွဲၣ်ထီၣ်အိၣ်လၢကျိးခိ
ဘၣ်အပူၤ, တပၤခိအပူၤ ဒီးလၢဖုအကျါန့ၣ်

ဘၣ်တၢ်ဖၢန့ၣ်ယုၣ်ဒီး ဖျံသိဒ်သးသုတလီၤ
ပံၣ်ညီညီတဂုၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘုဖိလၢအ
လီၤသံလီၤဘီအံၤ မ့ၢ်နၢဘၣ်ကုၤမ့ၢ်အူခုၣ်
န့ၣ် ဟဲဂုၤထီၣ်ကဒါကုၤသ့ဝဲန့ၣ်လီၤ.

(၅) ဘုယဲၣ်, ဘုယုန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲပုၤထီၣ်ခး
အဆာကတီၢ်ဆိဒီးဟီၣ်ချါဟီၣ်ကံးဆိအယိ
ဘုဖိအူသံကျၢၣ်သံန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်တၢ်လဲၤကျိ
န့ၣ်တခးဟီၣ်အဘျဲဒီးစုၣ်အုၣ်အိၣ် သၢသီ,
ယဲၣ်သီ, မ့တမ့ၢ် နွံသီ ဝံဒီးဟးဖျံလီၤအထံ
လၢခးပူၤန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ဘၣ်န့ၣ်အခိၣ်အချါန့ၣ်
ဘုဂုၤထီၣ်ကဒါကုၤစ့ၢ်ကိးလီၤ. တၢ်အုၣ်
သးလၢလုၢ်လၢထီၣ်ဝဲ,

တခွါနဘုမ့ၢ်ယုသံ
ဖျံလၢတခးဟီၣ်အထံ
တခွါဧနဘုယုသံ
စုၣ်ဖျံတခးဟီၣ်အထံ န့ၣ်လီၤ.

(ည) ဘုပိသိ န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲဘုဂုၤဖဲအခိၣ်
ထီၣ်သီအဆာကတီၢ်, အလၢၣ်ပျါလါဟ့ဒီး
အလၢၣ်ကပုၢ်အဘိကပုၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘုဒ်အံၤ
န့ၣ်အဖီအသၣ်တဂုၤဘၣ်. ဘၣ်တၢ်ဖျိကွံာ်
အကဘုး, ကူးဖုၣ်လီၤကွံာ်အစီး, ကူးကွံာ်
အလၢၣ်ဒ်သးကလီၤကဒုအဂီၢ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်
အဂဲၤထၢၣ်ကဒါအသီတဘျီန့ၣ်ဘၣ်ဂီၢ်ထီၣ်
ဒီးဂုၤဘၣ်လီၢ်ဘၣ်စးသ့ဝဲန့ၣ်လီၤ.

ပိတ်မုတ်ဒီးဖိဒ်မိသုဉ်သနာဉ်လၢတၢ်သံဉ်ခွဲဉ် ကတိၤက့ၤတၢ်ချဲဒီးန့ဆၢဉ်အိဉ်ယၤ

ပိတ်မုတ်ဒီးဖိဒ်မိသုဉ်တဖၣ်အိဉ်ဒီးအမူအ
ဒါလၢတၢ်သံဉ်ခွဲဉ်ကတိၤဒီးယုအိဉ်ယုအိဉ်န့
ဆၢဉ်တၢ်အိဉ်ယၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢပုၤလၢက့ၤ
န့ဉ်လီၤ. ပိတ်မုတ်သ့ၣ်တဖၣ်မုၢ်ပုၤလၢအကွၢ်
ထွဲဟံဉ်ဃီတၢ်ဘျဉ်အိဉ်ဖိဉ်အိဉ်, မၤတၢ်လၢ
ဟံဉ်ပုၤဃီပုၤ, ကံသုဉ်ကတိၤ ဒီးထၢဖိဉ်ပာ်
ဖိဉ်ဂံၢ်ဖိဉ်တၢ်ချဲတၢ်သုဉ်လၢတၢ်သုဉ်အိဉ်ဖျး
အိဉ်အဂီၢ်စ့ၢ်ကိးလီၤ. ဖိဒ်မိသုဉ်သ့ၣ်တဖၣ်
စ့ၢ်ကိးသ့ၣ်ညါဝဲလၢပုၤလၢက့ၤန့ဉ် အိဉ်ဒီး
တၢ်အိဉ်တၢ်အိ, တၢ်လိာ်ကွဲအပိးအလီသ့ၣ်
တဖၣ်အါမးန့ဉ်လီၤ.

ပိတ်မုတ်သနာဉ်

ပိတ်မုတ်သ့ၣ်တဖၣ်မုၢ်ပုၤလၢအဘဉ်ထွဲ
ဘဉ်ဃးဒီး တၢ်ရဲဉ်သဲကတိၤက့ၤ တၢ်အိဉ်
တၢ်အိအမုၢ်အဘိအချဲအစၢၤ ဒီးန့ဆၢဉ်တၢ်
အိဉ်ယၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢက့ၤအါဘိန့ဉ်လီၤ.
အဝဲသ့ၣ်မုၢ်ပုၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢ အစဲဘူးဒီးမူ
ဒါအါမးလၢတၢ်ကဟုကယၢ် န့ဆၢဉ်တၢ်
အိဉ်ယၤမုၢ်ဂ့ၤ, တၢ်ရဲဉ်သဲကတိၤက့ၤ တၢ်
အိဉ်အမုၢ်အဘိအချဲအစၢၤမုၢ်ဂ့ၤ ဒီးတၢ်သုဉ်
အိဉ်ဖျးအိဉ်မုၢ်ဂ့ၤန့ဉ်လီၤ. ပိတ်မုတ်သ့ၣ်တ

ဖၣ်မုၢ်ပုၤလၢအအိဉ်လၢဟံဉ်လၢဃီ, ကွၢ်ထွဲ
ဟံဉ်ဃီတၢ်ဖဲးတၢ်မးဒီးမုၢ်ပုၤလၢအအိဉ်တုၢ်
တၢ်တုၢ်တမ့ၢ်စ့ၢ်ကိးန့ဉ်လီၤ. ဟံးန့ၢ်မူဒါအါ
မး လၢတၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲဟံဉ်ဃီဖိ ဒီးဟံဉ်
ဃီတၢ်ဘျဉ်အိဉ်ဖိဉ်အိဉ်အတၢ်ဖဲးတၢ်မးန့ဉ်
လီၤ. လၢဟံဉ်ဃီအဂီၢ်တၢ်ဖဲးတၢ်မးဒ်အမုၢ်
တၢ်ယုအိဉ်ဆုးအိဉ်တၢ်ဒီးတၢ်လၢဉ် ကသု
ဟိဉ်ဘိဉ်လၢတနံၤဘဉ်တနံၤအဂီၢ်, တၢ်ယု
ထၢဖိဉ်သ့ၣ်မုၢ်ဃီဉ်ဝၣ်, တၢ်ဖိအိဉ်တုၤ
အိဉ်, တၢ်ဆုအိဉ်ဘု, ယီၢ်အိဉ်ဘု ဒီးဝံအိ
ထံအတၢ်မၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ဉ်မုၢ်တၢ်ဖဲးတၢ်မး
လၢပိတ်မုတ်သ့ၣ်တဖၣ်မၤဝဲထီဘိန့ဉ်လီၤ.
ပိတ်မုတ်သ့ၣ်တဖၣ်မၤစၢၤစ့ၢ်ကိး တၢ်မၤအယၤ
လၢပိတ်ခွါမၤဝဲတဖၣ်ဒ်အမုၢ် တၢ်ဝံအိဉ်စိာ်
အိဉ်, တၢ်ဖဲးဒုးကျိၢ်နီဉ်, ကျိၢ်ဝၣ်ဃိးဝၣ်လၢ
တၢ်တုၢ်ဟံဉ်တုၤအဂီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ဉ်လီၤ.

တၢ်ယုထၢဖိဉ်သ့ၣ်မုၢ်ဃီဉ်ဝၣ်မုၢ်တၢ်မၤ
တခါလၢညီန့ၢ်ပိတ်မုတ်သ့ၣ်တဖၣ်ဟံးန့ၢ်မူဒါဒီး
မၤဝဲန့ဉ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ညီန့ၢ်ယုဒိဉ်အိဉ်ဒုဉ်
ထဲလၢ သ့ၣ်အယုဝၣ်အယု မ့တမ့ၢ် သ့ၣ်ဒု
လၢအယုထီသ့ၣ်တဖၣ်လၢပုၤလၢက့ၤန့ဉ်
လီၤ. တနံဉ်တဘျီ ဖဲတၢ်ယီၤခါအဆၢက
တီၢ်န့ဉ် အဝဲသ့ၣ်လဲၤယုဒိဉ်အိဉ်သ့ၣ်မုၢ်
ဃီဉ်ဝၣ်ဒီး ဟဲက့ၤဝံတြၢ်ဖိဉ်ဃာ်ဝဲလၢ ဃီဉ်
တြၢ်ပုၤ (တၢ်ဟံးဖိဉ်သ့ၣ်မုၢ်ဃီဉ်ဝၣ်အလီၢ်)
န့ဉ်လီၤ. သ့ၣ်မုၢ်ဃီဉ်ဝၣ်န့ဉ်ဘဉ်တၢ်သု
အီၤလၢ တၢ်ဖိအိဉ်တုၤအိဉ်အဂီၢ်, နွဲဉ်ကပီၤ

တၢ်ဖဲမုၢ်န့ၣ်ခိအဆၢကတီၢ်, မၤကလၢသးဖဲ တၢ်ဂီၢ်ခါအဆၢကတီၢ်ဒီးကုၣ်ယုအိၣ်ဘုလၢ တနံၤဘၣ်တနံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ပိာ်မုၢ်သ့ၣ်တဖၣ်မုၢ်ပုၤအကါဒိၣ်ခိဖျါ ပံးစ့ၢ်ကိးမူဒါလၢမိၢ်လုၢ်ပၢ်လၢတၢ်စ့ၢ်တၢ်နၢ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢပိာ်မုၢ်တဖၣ်အတၢ်တဲဖျါ ထီၣ်အပူၤန့ၣ် တၢ်လၢအမၤဖဲအိၣ်အါမံးဒီး အကျါတခါ အဝဲသ့ၣ်ပၢ်လုၢ်ပၢ်ပျၢစ့ၢ်ကိးဝဲ လၢအကလုာ်ကလုာ်လၢတၢ်ဘိၣ်အိၣ်မုၢ်အ ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲဟံၣ်ခိၣ်တဂၤလဲၤဖဲလဲၤမၤ တၢ်အခါမုၢ်ဂၤ ဒီးဟံၣ်ဖိယီဖိအကၤတဖၣ်က လဲၤမၤတၢ်အခါမုၢ်ဂၤန့ၣ် ကလဲၤဝဲအိၣ်မုၢ် ဘိၣ်အဂီၢ် ပိာ်မုၢ်တဖၣ်လိာ်ဝဲလၢတဖၣ် လၢကဘိၣ်မုၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်သ့ဝဲ လၢဒ်အမုၢ်လၢန့ၣ်ဘီ, လၢန့ၣ်သ့, ယၢ်ဘီလၢ, ပဒးလၢတဖၣ်လၢကဘိၣ်မုၢ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဘိၣ်အိၣ်မုၢ်လၢလၢအပူၤန့ၣ် မိၢ်ပၢ် ဖဲဖုလၢပူၤအတၢ်စ့ၢ်တၢ်နၢ်အိၣ်ဝဲလၢ လၢတ နီၤန့ၣ်ပုၤဘိၣ်အိၣ်မုၢ်လၢအပူၤတဂ့ၢ်ဘၣ်န့ၣ် လီၤ. ယၢ်ဝါလၢ, လၢန့ၣ်ဂီၤနၢ်, လၢ ကွၢ်န့ၣ်ပုၤသ့ၣ်ကသးပုၤလၢပူၤပၢ်ဝဲလၢတၢ် တကဆိဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

မုၢ်မဆါတနံၤအံၤ လၢလၢတၢ်ဘိၣ်အိၣ် ညီၣ်န့ၣ်မုၢ်သ့ၣ်တဖၣ် လီၤစ့ၢ်ဒီးလီၤကွၢ်ကွံာ် လၢတၢ်လီၢ်အါတီၤခိဖျါတဖၣ်ဒီးအိၣ်ခးတဘၣ် လီၢ်ဘၣ်ကျဲ, ကျိၢ်ပနၢ်အိၣ်ကွံာ်အခိၣ်, ပုၤ

တနီၤကျိၢ်ပံးန့ၣ်ဝဲဒီးတကတၢ်ကတီၢ်ဝဲအယီ န့ၣ်လီၤ. ဖဲအဝဲသ့ၣ်ယုန့ၣ် မုၤဆွံလၢဒ်အ ညီၣ်န့ၣ်သ့ဝဲသ့ၣ်လၢအကလုာ်တဘၣ်လၢ ဘၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ် ဘၣ်သ့က့ၤဝဲဒ်လၢ လၢမိၢ်ပၢ်ဖဲဖုဒ်ဝဲထုဝဲဒ်အမုၢ် ယၢ်ဝါလၢ, လၢစၢ်ဒီးလၢန့ၣ်ဂီၤနၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

မုၢ်ဂၢ်ဆွၢ်လၢမိၢ်စံးဝဲ “လၢညါန့ၣ်ပမုၢ် လိာ်ဘၣ်မုၤဆွံလၢ ပလဲၤယီၤဖဲဟံၣ်ယၢ်မု တမုၢ် ထံဆၣ်ပူၤန့ၣ်လၢန့ၣ်ဘီအိၣ်အါမး လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ခဲအံၤတဘျီ ပုၤတနီၤကျိ လၢတကတၢ်ကတီၢ်ဝဲယီၤသံကွံာ်, တနီၤ န့ၣ်ပနၢ်အိၣ်အီၤ, တနီၤပုၤဖဲကွံာ်အခိၣ်ဒီး သံကွံာ်အယီမုၢ်လိာ်ဘၣ်မုၤဆွံလၢဘၣ်လဲၤ ယု ယၢ်လၢ ၂ နၢ်ရံၢ် ၃ နၢ်ရံၢ်ကျဲအယီ နးဒိၣ်မးလီၤ.”

ပိာ်မုၢ်သ့ၣ်တဖၣ် ညီၣ်န့ၣ်လဲၤယုအိၣ်ဆွး အိၣ်တၢ်ဒီးတၢ်လၢ လၢပုၤလၢကျိဒီးကဝဲၤ အိၣ်ဆွဲၣ်သဒိၣ်, ညၢ်ဖိလၢထံကျိပူၤန့ၣ် လီၤ. လၢတၢ်အိၣ်သကိးဝဲသကိးတၢ်အခါ နီၢ်ဆွးဒီးနီၢ်ဝဲဟ့ၣ်ထီၣ်အတၢ်ထံၣ်ဒီးစံးဝဲလၢ တၢ်ကဝဲၤအိၣ်ညၢ်လၢသ့န့ၣ် တမၤဘၣ်ဒိမၤ ဟးဂီၤညၢ်အလီၢ်အကျဲဘၣ်. ညၢ်ဖိပြီၣ် အမုၢ်ညၢ်ဖၢဘီ, ညၢ်လံာ်ဖိ, ဆွဲၣ်သဒိၣ် သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် ဂံာ်အသးလၢလၢအဖိလၢ ဒီး အိၣ်လၢလၢတကီၤလၢလီၤ. ပုၤမုၢ်လဲၤ ကဝဲၤအိၣ်တၢ်ဒီးဘီးကျဲၣ်ကျိၣ်ထီၣ်လၢန့ၣ် အဖိလၢကဟီထီၣ်ဒီးညၢ်ဖိ, ဆွဲၣ်ဖိ, သ

ဒီဗီဒီသုတဖန် ကလဲအိဉ်ခူသုဉ်လာအဖီ
လင်လီ၊ ထံဖိကျိလုပုမုာ်တကဝဲအိဉ်တံ
နီတဘျီဘဉ်န့ဉ်လုာ်လီၤစဲကအါဒီးညဉ်ဖိ
အိဉ်တမုာ်စ့ကိးဘဉ်၊ ဘဉ်ဆဉ်သနဉ်ကု
ပုမုာ်ကဝဲအိဉ်တံကိးန့ဉ်ဒီး ဘိးတချဲလုာ်ခဲ
လင်လုာ်ထံကျိပုဒီးကွံာ်ထီဉ်လုာ်ဆူခိသု
ခိဉ်၊ ဃီပျီထံကျိပုထီဘိန့ဉ် ဒုဉ်ဖိညဉ်ဖိ
သုတဖန်အိဉ်တမုာ်လုာ်ဘဉ်ဒီးကသုးအ
လီၤန့ဉ်လီၤ။” တကးဘဉ် အဝဲစံးကဒီးဝဲ
တံတီၢ်လီၤကျါထံလုာ်ထံဖိကျိအပုခဲအံၤခဲ
အံၤန့ဉ် ဒုဉ်ဖိညဉ်ဖိဆံးဆံးဖိကသံခဲလင်ဒီး
အါထီဉ်ဝဲတချုးလုာ်ဘဉ်န့ဉ်လီၤ။

ပိာ်မုဉ်သုတဖန်အတံၢ်မအါမးလုာ်
တံၢ်မကိးကပၤဒီး ဒီးအဝဲသုဉ်မတံၢ်ဆူဉ်
ဒိဉ်မးန့ဉ်လီၤ။ လုာ်တသီ (၂၄ နဉ်ရံၢ်) အ
တံၢ်ပုၤ တံၢ်ဖိအသဝီဖိပိာ်မုဉ်တကမတံၢ်အ
ဆာကတံၢ်ဃုာ်ဒီးတံၢ်လဲၤတံၢ်က့ၤအဆာက
တံၢ်န့ဉ် တံၢ်ထီဉ်ဃုာ်အိဉ်ဝဲ ၁၄ နဉ်ရံၢ်၊ တံၢ်
မံအဆာကတံၢ်အိဉ် ၈ နဉ်ရံၢ် ဒီးတံၢ်အိဉ်
ဘျံးအဆာကတံၢ်အိဉ်ဝဲ ၂ နဉ်ရံၢ် န့ဉ်လီၤ။
တနံၤဘဉ်တနံၤတံၢ်လုာ်ပိာ်မုဉ်ညီနီၤမဝဲသုဉ်
တဖန်အဝဲသုဉ်ဝဲဆာထီဉ်လုာ်ခိဆီအိဉ်အိ
ထီဉ် ၃-၄ နဉ်ရံၢ်အဆာကတံၢ် စးထီဉ် ဖိ
အိဉ်မုၤ၊ ဖိကသုၤ၊ ယီၢ်အိဉ်ဘုၤ၊ ယုၤအိဉ်
ဘုၤ၊ ဖိထီးဆဉ် ဒီးဘိဉ်ပာ်မုာ်ဘိဉ်လုာ်ပုၤလဲၤ
တံၢ်က့ၤတံၢ်အဂီၢ်န့ဉ်လီၤ။ ဖဲမုာ်ဝါထီဉ်အဆာ
ကတံၢ်န့ဉ် ယုၤစီအိဉ်ဘုၤ၊ ဘုဉ်လီၤထီး

“တံၢ်ကဝဲအိဉ်ညဉ်လာသ့န့ဉ် တ
မၤဘဉ်ဒိမၤဟးဂီၤညဉ်အလီၢ်အကျဲ
ဘဉ်။ ညဉ်ဖိပြီဒ်အမုာ်ညဉ်ဖိအဘီ၊
ညဉ်လံာ်ဖိ၊ ဆဉ်သဒိဉ်သုဉ်တဖန်
န့ဉ်ကံၢ်အသးလုာ်လုာ်အဖီလင်ဒီး
အိဉ်လုာ်လုာ်တကီၤလင်လီၤ။ ပုၤမုာ်
လဲၤကဝဲအိဉ်တံၢ်ဒီးဘိးကျဲကျိာ်
ထီဉ်လုာ်န့ဉ် အဖီလင်ကဟီထီဉ်
ဒီးညဉ်ဖိ ဆဉ်မိ သဒိဉ်မိသုဉ်တဖန်
ကလဲအိဉ်ခူသုဉ်လာအဖီလင်...
ဘဉ်ဆဉ်သနဉ်ကု ပုၤမုာ်ကဝဲအိဉ်
တံၢ်ကိးန့ဉ်ဒီး ဘိးတချဲလုာ်ခဲလင်
လုာ်ထံကျိပုဒီးကွံာ်ထီဉ်လုာ်ဆူခိသု
ခိဉ်၊ ဃီပျီထံကျိပုထီဘိန့ဉ် ဒုဉ်ဖိ
ညဉ်ဖိသုတဖန်အိဉ်တမုာ်လုာ်
ဘဉ်ဒီးကသုးအလီၤန့ဉ်လီၤ။

မုာ်ဂံၢ်နီၢ်ဆု

ဆဉ်၊ ပုၤလီၤဆီဒုးအိဉ်ဝဲအဆဉ် ဒီးလဲၤဝံ
အိထံန့ဉ်လီၤ။

တံၢ်စုၤခါဆာကတံၢ် ဖဲတံၢ်မအိဉ်လုာ်
ပုၤအခါ လီၤဆီဒုးတံၢ် မိာ်သုဉ်တဖန်ကွံာ်ထွဲ
ဟံဉ်ဃီဒီးကတဲာ်ကတီၢ်တံၢ် မၤတံၢ်လုာ်ဟံဉ်
ပုၤဝံအလီၢ်ခံလဲၤဆူဒုးလုာ်ကကျိာ်နီဉ် မၤတံၢ်
လုာ်ပုၤအဂီၢ်န့ဉ်လီၤ။ တံၢ်ကိာ်ခါအဆာက

တိတ်တိတ်ဖိတ်တိတ်မလေးပျံ့သံပြုတအိတ်
လားဘက်အခါနဲ့ ဂဲဆာထက်လားဂီမိမတ်
လားဟံပြုမိပျံ့အလီခံ လဲယုအိတ်အိတ်
သုတ်မုတ်ယိတ်ဝတ်, လဲယုအိတ်အိတ်သုတ်
တနုပိတ်ပျံ တိတ်ဖိတ်လတ်, လဲယုအိတ်က
ဝဲအိတ် ဒေးအိတ်ဒေးအိတ်တပြုနုလီ. ပျံ
တနုအိတ်လားဟံ လုဘဲ, ပုဘဲ, လု
ဘဲ, ဘူးလုယုထုနုလီ. ပိတ်မုတ်လား
အသးပျံတဖတ်မလှော်ကိတ်မလှော်အမုတ်
တိတ်ပျံလုတ်ဆးသုနုလီ.

မုတ်လုလီဖိတ် ၃-၄ နတ်ရံအဆာက
တိတ်နု ဖိတ်ဖိတ်အိတ်တုအိတ်ကိတ်နု
လီ. ဖိတ်မုတ်ကသုဝဲအလီခံ ဘုတ်လီ
ထိတ်ဆတ်, ဖိတ်ကုဆိတ်, လဲယုအိတ်ဖိတ်
မုတ်ဟံဖိတ်ဖိတ်မုတ်ဟံလတ်လံနုအိတ်
မုတ်အိတ်ထိတ်အိတ်အိတ်သုနုလီ. လီဆိတ်
ဒုတ်တုအိတ်လား မိတ်လုပတ်လတ်တိတ်နု
အပျံတဖတ် ပတ်ကဲဝဲမိတ်တဖတ်အမုတ် ပျံ
ဟံ, ပျံလား အဘက်ထဲ ဖိတ်တိတ်လတ်လား
ဟံတဖတ်အပျံနုလီ.

တိတ်လားအဘက်ဖိတ်ဟံတဖတ်အပျံ
အမုတ် ထိတ်, ဆိတ်, ယုတ်သးပျံ, ဖိတ်သးပျံ
ကုသးပျံတဖတ်နု ဖိတ်တကုကွတ်အသး
အဆာကတိတ် ဘုတ်တိတ်သံနုအိတ်ထိတ်မိတ်,
ဆိတ်မိတ်ဖိတ်ဟုတ်လီကွတ်အိတ်, ဖိတ်ထိတ်ဆိတ်
ဂဲသုတ်တဖတ်စုတ်ကိတ် ဘုတ်တိတ်မလဲအိတ်ကွတ်
အိတ်လတ်လီ. တိတ်ဖိတ်တိတ်ဖိတ်လဲ

လားအဘက်ဖိတ်တိတ်အိတ်ယုအိတ်ဘူးတဖတ်
ဘုတ်တိတ်မလဲအိတ်လတ်လီ. တုမုတ်တိတ်ဆာ
ကတိတ်လဲပျံကွတ် ၂-၃ လားအလီခံ, ပျံမုတ်
အိတ်မုတ်ဖိတ်ပတ်ထိတ်ဘုတ်လီဖိတ်လီကိတ်
ထိတ်ဆိတ်လားအသိတ်လဲအိတ်ဂီနုလီ.

ဟံဖိတ်ဖိတ်တဖတ်လား အမုတ်မုတ်ဂု အ
ဖိတ်မုတ်ဂုထိတ်ပျံတကုလံနု အထိတ်ဘံ
ယုဖိတ်အဘူးလီဖိတ်အမိတ်အပတ်နုလီ.
ပျံလားကဲထိတ်ဟံဖိတ်ဖိတ်အသိတ်တဖတ်နုအ
နိတ်ကစက်ဘုတ်ဘုတ်လီထိတ်ဆိတ်လားအိတ်
ဝဲမုတ်လားအဘူးလီဆိတ်လံနုလီ. ဆတ်သု
ဝဲဖိတ်အမိတ်အပတ်တပျံထုသုဘုတ် ကဘုတ်
အိတ်ဖိတ်အနိတ်ကစက်အဆတ်ဖိတ်ဖိတ်ဝဲလီ
လီဆိတ်ဆိတ်နုလီ. အဝဲအံနုမုတ်တိတ်အရ
အိတ်ဝဲလား ပျံမိတ်လုပတ်လတ်ဖိတ်သုတ်တဖတ် က
ဘုတ်အိတ်ဖိတ်အဆတ်ဖိတ်ဖိတ်ဝဲလီ.

ဖိတ်အသနု

ဖိတ်လားအသးအိတ်ဝဲ ၈-၁၅ နုတ်အ
ဘုတ်စုနု မုတ်ပျံလားအဟူးဆုတ်ဂဲကဲ, ဖိတ်
တိတ်မုတ်ဘုတ်အဝဲသုတ်လား ဟးခးအိတ်ထိတ်ဖိတ်,
ဆဲအိတ်အူးပိတ်, ဝဲအိတ်ပျံ, ဆဲအိတ်ထု, ဆဲ
အိတ်ဖိတ်, ဟးယုဘုတ်အိတ်သုတ်သုတ်ဝတ်သုတ်အ
ကလုတ်ကလုတ် လားပျံလတ်ကျိနုလီ. ကဲ
ဘျူးလားမိတ်ပတ်အိတ်မုတ်တသုအိတ်အိတ်မုတ်နု

သကဲ့ မာစာမိပ်ပါသုလာတင်အိထံ၊ တင်အိ
အိပ်သုန်မုန်နုလီ။

သုဂ်သုဝဂ်သုဂ်လမိဒိဗ္ဗိယုအိဉ်ဝဲလပျာ်
လင်ကျါတဖဉ်မုာ်ဝဲ သုဂ်သုသုဂ်, တနင်္ဂ
သုဂ်, တနွံသုဂ်, တကုဂ်သုဂ်, တဝံ
သုဂ်, မုခိဉ်ပျာ်, ထွံဂ်ဝဲယာ်ဒီးအဂုအဂု
အိဉ်ဒီးဝဲအါမးလီု. တါလိာ်ကွဲလအဝဲ
သုဂ် လိာ်ကွဲဝဲတဖဉ်မုာ်ဒုဂ် တါကွံဂ်ပြုလုာ်
ချံ, တါဒီးမိကဲသုဂ်, တါတခွတါထီဉ်ထီ,
တါတခွတါလဲယံ, တါဒီးသံးနါတိ (သံး
နင်ပီမိ) ဒီးဟးဒီးလိာ်ကွဲကွဲကွဲခိဉ်နုာ်
လီု. တဘျီဘျီအဝဲသုဂ် ဟးယုလိာ်ကွဲ
သုဂ်ကုဂ်တြိလအသုဂ်မိဝဂ်မိအကျါဒီးတု
ထီဉ်နုာ်ထီစုာ်လကဒီးဝဲအဂီုလီု. တါပီး

တၢ်လီၤလၢအလိၣ်ဘၣ်ဝဲလၢ တၢ်လီၤခိၣ်လီၤ
ကွဲအဂီၢ်ခဲလၢန့ၣ် မၤန့ၣ်ဝဲဒၣ်လၢသ့ၣ်ပျံၤပူၤ
န့ၣ်လီၤ.

ဖိသန်သုတ်တဖန် ဒိင်ထိန်လပျာပုဒီး
သုဉ်ညါပျာပု တါအိဉ်ယါအါမးစုဂ်းလီ၊
ဖဲကွီဖိတ်လီဂွလုဖိသန်သုတ်တဖန်ကဟး
ထာနုာ်သုဉ်လဉ်လပျာအိဉ်အဒီးအလဉ်အ
သဉ် မ့တမ့ါ ပျာမကသံဉ်ဖိဉ်န့ဉ် ပျာလအ
မးနုာ်အါကတါတဂု ထာပဉ်ဖိဉ်တါမုါတါ
ဘိ အကလုဉ်န့ဉ်ဝဲ ၁၇၀ ကလုဉ်၊ ဒီးတါ
ထိဉ်ယုလုဖိသန်ခဲလဉ်အတါထာဖိဉ်တါမုါ
တါဘိအကလုဉ်လအသုဉ်ညါဝဲဒီးကဲဘျး
လအဂီၢ်တဖန်အိဉ်ဝဲအကလုဉ် ၈၀ က
လုဉ်န့ဉ်လီ၊

ဂေလိယိုကွထိဉ်ရုံးမိကလကီလ်လ်ပူ

လဲၤဒီးအူးပီလာဟ်ပူၤ

တပ်လီၤရှၢလၢတၢ်ဖဲးစုးလုၢ်လၢ်ဒီးတၢ်မူအါကလုာ်

ပိမုၢ်အမူအဒါလၢအဘၣ်ထွဲဒီးန့ၣ်ခိၣ်ဃၢ

၁

၂

၃

၄

၁. ပိမုၢ်တဖၣ်မၤစၢၤတၢ်လၢစုးပူၤ
၂. ဃုအိၣ်တၢ်ဒီးတၢ်လၢပှၢ်ပူၤ
၃. မၤစၢၤတၢ်လၢတၢ်တုဟံၣ်တုဃီ (ဆုၣ်ဖုၤ)
၄. လၢဝံအိၣ်သ့ၣ်မုၢ်ဃီၣ်ဝံၣ် ဒီးဘၣ်မၤဝဲတၢ်မၤအဂူၤအဂၢၤအိၣ်ဒီးဝဲအါမး

မိသားစုတစ်ခု၏အဘယ့်အဘယ့်လုပ်ငန်းများ

၁. မိသားစုတစ်ခု၏အဘယ့်အဘယ့်လုပ်ငန်းများ

၂. လူမှုအဖွဲ့အစည်းအဖွဲ့များ

၃. တစ်ချို့အဖွဲ့အစည်းများ၏အဘယ့်အဘယ့်လုပ်ငန်းများ

တၢ်ဃုၢ်ပယီၤသုးအဃိ ကီၤလၢပုၤမၤဝဲၤဖိကဘၣ်ထၢဖှိၣ်က့ၤတၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်တၢ်သၣ်တဖၣ်

တၢ်လိၤ - KORD

တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်လၢအမၤလီၤစ့ၤမၤလီၤမၢ်ကွံာ်ဝဲ တၢ်အိၣ်မ့ၢ်ဘိအချံအစၢ

တၢ် ဂ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်လၢအမၤလီၤစ့ၤမၤလီၤမၢ်ကွံာ်ဝဲ
လီၤမၢ်ကွံာ်တၢ်အိၣ်မ့ၢ်ဘိအချံအစၢအါကလုာ်လၢကညီ
ကိၢ်စဲၣ်အပူၤန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ ထံလီၢ်ကိၢ်ပူၤတၢ်ဒုး
တၢ်ယၤ, တၢ်ပၤဆၢရဲၣ်ကျဲၤသ့ၣ်ပုၤလီၢ်သံၣ်
လီၢ်အခွဲးယၢ်တအိၣ်ဘၣ်ခိၣ်ဖျိတၢ်ဘၣ်သုး
လီၢ်သုးကျဲၤ ဒီးန့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်တတၢ်တနါ (တၢ်
ကိၢ်တၢ်ခဲလၢန့ၣ်ဆၢၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဒီးတမ့ၢ်ပုၤက
ညီဒုးအိၣ်ထီၣ်) သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်
ဂ့ၢ်ကိတဖၣ်အံၤ ဒုးကဲထီၣ်တၢ်ကိတၢ်ခဲလၢ
တၢ်ပၤဆၢရဲၣ်ကျဲၤတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူအကျဲ
ဒီးမၤဟးဂီၤဝဲလုၢ်လၢ်ထူလံာ်တၢ်မၤအိၣ်မ့ၢ်မၤ
အိၣ်ဝဲအကျိၤအကျဲန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အ
ယီၤ တၢ်အိၣ်မ့ၢ်ဘိအချံအသုၣ်အစၢအ
သ့ၣ်အါကလုာ်လီၤစ့ၤမၤလီၤမၢ်ကွံာ်ဝဲ
လၢပုၤလီၢ်ကဝီၤဖိတဖၣ်အတၢ်လုၢ်အိၣ်သး
သမူအပူၤန့ၣ်လီၤ.

ခိၣ်ဖျိလၢထံလီၢ်ကိၢ်ပူၤတၢ်ဒုးတၢ်ယၤအ
ယီၤန့ၣ် န့ၣ်သဝီအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးတၢ်ဂၢ်တ
ကျၢဘၣ်, တၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်အလီၢ်အကျဲဒ်
အမ့ၢ် စံာ်လီၢ်ပျဲလီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ဟးဂူၢ်ဟးဂီၤ

ဒီးလီၤမူလီၤမၢ်ကွံာ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်န့ၣ်သ
ဝီအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသး ဂၢ်ကျၢတသ့လၢ
ဘၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ် ကဲထီၣ်တၢ်ကိတၢ်ခဲလၢ
ဒိၣ်လၢ န့ၣ်သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ကသ့ၣ်ထီၣ်
အတၢ်အိၣ်မူဒီး အတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူအ
ကျိၤအကျဲန့ၣ်လီၤ. ပုၤန့ၣ်သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်
ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဒီးတၢ်ယုၢ်မ့ၢ်ဖျိးအယီၤ ဖဲ
အဝဲသ့ၣ်ယုၢ်အိၣ်တအၢအလီၢ်န့ၣ် ဘၣ်ဖဲ
အိၣ်ခူးန့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ကဝီၤလၢတၢ်ဖဲအိၣ်ခူး
တဘၣ်လီၢ်ဘၣ်စးလၢဘၣ်အိၣ်အါထီၣ်န့ၣ်
သ့ၣ်ပုၤအတၢ်ဆံးလီၤစ့ၤလီၤစ့ၤကိးအါထီၣ်
တကးဘၣ် လၢတၢ်ဖဲအိၣ်ခူးဒီးသ့ၣ်အိၣ်ဖျိး
အိၣ်တၢ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ်န့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်တတၢ်
တနါ(တၢ်ဖိလံာ်ယၢ်ဒီးတၢ်မံၤလၢသ့ၣ်တ
ဖၣ်အိၣ်မၤဟးဂီၤတၢ်) အါထီၣ်, ဟီၣ်ခိၣ်အ
ထူးစ့ၤ, တၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျိးအိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်တ
ဂ့ၢ်လၢဘၣ်ဒီးတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိအချံအသုၣ်လီၤ
စ့ၤကွံာ်ဝဲစ့ၤကိးလီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်ယီၤကဲထီၣ်
တၢ်ကိတၢ်ခဲလၢဒိၣ်လၢတၢ်ပၤယၢ်က့ၢ်တၢ်အိၣ်
အမ့ၢ်ဘိအချံအစၢသ့ၣ်တဖၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်
ထီၣ်တၢ်အိၣ်မူအဂၢ်အကျၢန့ၣ်လီၤ.

တၢ်လီၤစ့ၤလၢတၢ်ဖဲခူးလုၢ်လၢ်ဒီးတၢ်မူအါကလုာ်

၁၄၇

တၢ်အိၣ်မၤဘိအချံအစၢလီၤဖျါဒီးလီၤမၤ ချီဖိထံလီၤကီၢ်ပူၤတၢ်ဒုးတၢ်ယၤ

ခိဖျါလၢတၢ်ဒုးတၢ်ယၤအယီၤ တၢ်အိၣ်အ
မၤအဘိအချံအသၣ်အကလုာ်ကလုာ်လၢ
တၢ်ဖိအသဝီဖိတဖၣ်သ့ၣ်အိၣ်ဝဲန့ၣ် တနီၤ
လီၤဖျါကွံာ်ဝဲဒီးတနီၤလီၤမၤကွံာ်ဝဲဒၣ်လဲာ်န့ၣ်
လီၤ. တၢ်အိၣ်အမၤအဘိအချံအသၣ်ဒ်အ
မၤဝဲဘုၤပျံၤ, ဘုၤဝါဖိ, ဘုၤဖျၢၣ်, ပအံၤခိရဲၣ်
တဖၣ်လီၤမၤကွံာ်ဝဲလၢတၢ်ဖိအသဝီအကီၢ်
ပူၤဖဲ ၁၉၅၅-၁၉၉၇ နံၣ်အပူၤ မ့ၢ်လၢတၢ်
ဒုးတၢ်ယၤဒီးသဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်စံာ်ဘၣ်ပယီၤ
သုးအယီၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်စံာ်ပယီၤ,
ဘၣ်ပာ်တၢ်ကွံာ်အစံာ်, အခူးဒီးအကျိးသ့ၣ်
တဖၣ်ဒီးထၢဖျိဝဲတဖျိကွံာ်တၢ်ချံတၢ်သၣ်တ
ချုးလၢဘၣ်အယီၤ အတၢ်ချံလီၤတူၢ်ကွံာ်,
အဝဲသ့ၣ်ဖဲအိၣ်ခူးထူအိၣ်စံာ်တသ့လၢဘၣ်
ဒီးတသ့ၣ်အိၣ်လၢဝဲဘၣ်အယီၤအတၢ်ချံလီၤ
တူၢ်ကွံာ်, ပယီၤသုးဟးဒွဲၣ်အူကွံာ်ဟံၣ်ယီၤ
ဘုၤဖိလၢအပၣ်ယုာ်ဒီးတၢ်ချံတၢ်သၣ်လၢဘၣ်
တၢ်ပာ်ယာ်အီၤတဖၣ်အယီၤအတၢ်ချံတနီၤ
လီၤတူၢ်ကွံာ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဖိအသဝီဖိတဖၣ် ဘၣ်ကွံာ်ဆၢၣ်မဲာ်
ဒီးထံၣ်ကီၢ်သးတၢ်ဒုးတၢ်ယၤစးထီၣ်ပယီၤ
စီၤပၤတၢ်အစီၤမ့ၢ်ဂၤ, ခီလနံၣ်ဟဲတၢ်ကီၢ်ပ
ယီၤအစီၤမ့ၢ်ဂၤ ဒီးတဆိဘၣ်တဆိတူၤလီၤ
လၢသုးမိၤစီၤရီၤပဒိၣ်တၢ်အစီၤလၢမ့ၢ်မဆါ

တနံၤအံၤလီၤ. ဒီးသန့ထီၣ်သးလၢသ့သဝီ
ပူၤသ့ၣ်က့သးပျံၤတဖၣ်အတၢ်တဲယုၤက့ၤဖိ
လံၤန့ၣ် ဖဲအကလံးဒီးဖျိခိၣ်ဒုးလိာ်သးလၢ
ကီၢ်ပယီၤပူၤအစီၤအခါ တၢ်အိၣ်သးမ့ၢ်နး
ဘၣ်ဆၢၣ် တၢ်လီၤတနီၤန့ၣ်ကွံာ်ကီၢ်ဒီးဟံၣ်
ယီၤသ့သဝီအိၣ်သုးဒဲဒၣ်လီၤ.သးပျံၤသၢၣ်
လဲၤခိဖျါဘၣ်တၢ်မၤအသးတဖၣ်ဒီးတဲစီၤဝဲ
“တၢ်ကၢ်လၢဖျိခိၣ်အစီၤန့ၣ် သ့သဝီတနီၤ
ဟးဂီၤဒီးသ့သဝီဖိဘၣ်ကဲထီၣ်စ့ၢ်ကီးပူၤယုာ်
မ့ၢ်ဟးဖျိး ဘၣ်ဆၢၣ်တၢ်လီၤလၢအဘူးဒီးတၢ်ဖိ
အသဝီတနီၤန့ၣ် ကွံာ်ဒီးဟံၣ်သ့ၣ်ဘၣ်အခိၣ်
လၢထးဝါအိၣ်ဝဲ, အဒိ-ဖျိဂီၤပူၤကွံာ်အိၣ်တူၤ
လၢတီၤခၢၣ်သးဒီးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်ဘၣ်
တၢ်မၤအီၤလၢသ့ၣ်ဘၣ်အခိၣ်ဒုးလၢထးဝါန့ၣ်
လီၤ. မ့ၢ်တဘျီအံၤ အိၣ်ဘၣ်လၢဟံၣ်ကး
ပြဲးဒ်အံၤအပူၤမးဘၣ်ပျံၤတၢ်ဒီးလီၤ.”

ဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢတၢ်လဲၤယုၤသ့ၣ်
ညါအပူၤ တၢ်ဖိအသဝီဖိတဖၣ်ပာ်ဖျါဝဲလၢ
ဘၣ်ကွံာ်ဆၢၣ်မဲာ် ထံၣ်ကီၢ်သးတၢ်ဘၣ်ဂံာ်
ဂူၢ်ဒီးထံၣ်ကီၢ်ပူၤတၢ်ဒုးတၢ်ယၤအနးက
တၢ်စးထီၣ်ဖဲ ၁၉၅၆ နံၣ်ဒီးဆူအမဲာ်ညါတ
ကပၤဒီးအနးကတၢ်မ့ၢ်ဝဲဖဲ ၁၉၉၇ နံၣ်အပူၤ
န့ၣ်လီၤ. တူၤမ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤ သဝီဖိဘၣ်
သုးလီၤသုးကျဲးဒီးဘၣ်ပဒုၣ်ဟးဆွဲးကွံာ်အ
သးလၢပယီၤသုးထီၣ်ဘျီန့ၣ်လီၤ.

သးပျံၤဘၣ်မူတဲဝဲ “ဖဲ ၁၉၅၆ နံၣ်လါ
ဒိၣ်စဲဘၣ် ၂၅ သီန့ၣ် ပယီၤသုး ဖဆပလ

ဟဲနုလီ၊ ဖူးဂီပူဒီးဟံးနုအလီဝဲ ဖူးဂီ၊ စုဒုဒီးဟံးဝုဝီဝဲ တံလီတဖၣ်အံဆုလၢ ဆုထးယံ ဖူသဝီလၢအိၣ်ဝးတရးဖူးဂီသ့ၣ် တဖၣ်န့ၣ် ဘၣ်ဟးဂီကွံၣ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ။ သဝီဖိတနီၤန့ၣ်က့ၤန့ၣ်လီၤဆု ဖဆပလ တၢ်ပၤအဖိလၢကိးဝဲလၢည့ၣ်ယုသဝီ ဖဲဖူး ဂီဟီၣ်ကဝီပူန့ၣ်လီၤ။ ပယီၤသုးအံၤဟဲ အိၣ်ဖဲတၢ်လီၤအံၤယံၣ်ဝဲ ၃ နံၣ်ဒီးက့ၤလီၤက ဖါက့ၤဆုၣ်ပူန့ၣ်လီၤ။ ဖဲ ၁၉၆၃ နံၣ်န့ၣ် ကညီတၢ်ပၤဆၢပူဖိၣ်စုကဝဲတဖၣ်လီၤဖး လိာ်အသးခံပုလၢအမ့ၢ် ကညီတၢ်ပၤဆၢက ရၢ (Karen Revolution Council - KRC) ဒီးကညီဒီကလုာ်စၢဖိၣ်ကရၢ (Karen National Union - KNU) န့ၣ်လီၤ။ ကညီ ပူဖိၣ်စုကဝဲတဖၣ်လီၤဖးဝံၤ ကညီတၢ်ပၤ ဆၢကရၢအသးနီၣ်ဂံၢ် (၅) လၢအဘၣ်တၢ် တီခိၣ်ရိၣ်မဲအီၤလၢ သုးခိၣ်လုထုၣ်ဟဲက့ၤ ထီၣ်ဟူးဂဲၤဒုးကဒီးတၢ်လၢဟီၣ်ကဝီအံၤအ ပူန့ၣ်လီၤ။ ဖဲနီၣ်ဂံၢ် (၅) သုးဟူးဂဲၤအခါ ဟးယုပုလၢအမၤတၢ်လၢ KNU တၢ်ကရၢက ရီအပူသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ။ ဖိာ်ခွါတဖၣ် ဘၣ်ပျံတၢ် ဘၣ်ဆၣ်ဖဲန့ၣ်အဆၢကတီၢ် ပု က့ၤအိၣ်ကဖါက့ၤဆုသဝီလီၤလံၤဒီးဖဲအိၣ် မၤအိၣ်တၢ်သုးဝဲန့ၣ်လီၤ။

စးထီၣ်ကဒီးဖဲ ၁၉၇၄-၇၅ နံၣ် အပူ န့ၣ် မဆလ သုးပဒိၣ်ထီၣ်ဒုးဝဲ ကညီဒီက လုာ်တၢ်ပၤဆၢလၢမ့ၢ်ထီၣ်တကယု ဒီးသုဝဲ

“တၢ်လွံၢ်တၢ်” တၢ်ဒုးအကျဲသန့န့ၣ်လီၤ။ တၢ်ဖိအသဝီဖိပၢ်ဖျါဝဲလၢ ဖဲ ၁၉၇၅ နံၣ်အ ပူ မဆလ ပယီၤသုးဟဲထီၣ်ဆီလီၤအလီၢ် ၂ ဘျီတဘျီလၢ စုဒု, ဖူးဂီ ဟီၣ်ကဝီပူ ဒီးဟူးဂဲၤဒုးတၢ်ဆုၣ်န့ၢ်အလီၢ် အယံ အဝဲ သ့ၣ်အိၣ်လၢဖူသဝီတသုလၢဘၣ်အမဲၣ်ညါ ဘၣ်ပၢ်တၢ်ကွံၣ်စ့ၢ်ကိးအတၢ်ဖဲအိၣ်မၤအိၣ် အလီၢ်, အစုးတဖၣ်လၢအပျဲဒီးဘုသၣ်လၢ အပူန့ၣ်လီၤ။

ခီဖျိလၢတၢ်ဒုးတၢ်ယၢအယံ မုၢ်ဂၢ်ထူဘု ကအုကစွါဝဲဒီးစံးဝဲ “စးထီၣ်လၢယမုၢ်က နီၤဒီးတုၤခဲအံၤ ဘၣ်စံၣ်ပယီၤသုးတနဲးနဲး, စံၣ်ပယီၤဒီးယံၣ်ထီၣ်ဒီးထံၣ်ဘၣ်တၢ်ဖိၣ်တၢ် ယၢ်ဒ်အါထီၣ်လီၤ။ စးထီၣ်လၢပယီၤဟဲ ထီၣ်အိၣ်ဖူးဂီပူ တုၤမုၢ်မဆါတနံၤအံၤ တ အိၣ်ဘၣ်အမုၢ်နီတဘျီဘၣ်။ ဖဲပအိၣ်ဟံၣ် မးအိ ကွီခိၣ် အခါ ပယုပယီၤဘၣ်လၢဘု သၣ်ဂီၤကပြုၢ်တၢ်အခါအယံ ပဘၣ်တၢ် ကွံၣ်ကလိပဒုးဒီလီၢ်ညါလီၤ။ နံၣ်အဝဲန့ၣ် ယဘုဒီးတၢ်မုၢ်တၢ်ဘိလၢစုးပူတဖၣ် အချံ လီၤတုၤကွံၣ်လၢကစီဖုကလုလီၤ။”

ဖူဖိသဝီဖိလၢတၢ်လီၢ်အါတီၤဘၣ်စံၣ်ပ ယီၤဖဲပုကူးဘုအခါဒီးထၢဖိၣ်က့ၤတၢ်ချံတၢ် သၣ်တချုးလၢဘၣ်အယံ အတၢ်ချံတၢ်သၣ် အါမံၤလီၤတုၤကွံၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ။ ဘၣ်ဆၣ်မုၢ် လၢဖူသဝီအိၣ်ဒီးဝဲစ့ၤဖျါလၢပယီၤသုးလဲၤတ တုၤဘၣ်ဒီး တဘၣ် သုး လီၢ် သုး ကျဲဘၣ်အ

ယီ အတၢ်ချံတၢ်သၢ်အိၣ်ဝဲဒီးပှၤလဲၤယုၤန့ၣ်ဝဲ တၢ်ချံတၢ်သၢ်လၢအအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

မၢ်ဂၢ်နီၢ်မုၢ်ဝါစံးဝဲလၢ ဖဲ “၁၉၇၅ နံၣ် မဆလ သုးဟဲထီၣ်အိၣ်လၢ စုဒ္ဒ, ဖုးဂီၤအ ခါတၢ်ဘၣ်ပှၤဖးနးညါလီၤ. နံၣ်အဝဲအံၤ ပဘၣ်တၢ်ကွၢ်ခးဒီးလုၢ်ဒီးကျဲး, ပကၤမၤအိၣ် ကၤတဘျီလၢဘၣ်. ဘုဟုဒီးတၢ်မၢ်တၢ် ဘိလၢပသုၣ်အိၣ်အီၤလၢခးပူၤတဖၣ် ပတ အိၣ်ဘၣ်လၢဒီးပမၤအချံအသၢ်တန့ၢ်နီတ မံလၢဘၣ်. ထဲဒုၣ်ပှၤကျဲၤလၢအဖဲခးလီၤ သနၢ်ယံၤဒီးပယီၤသုးဟဲဆိလီၤအလီၢ်တ ဖၣ်န့ၣ် ပှၤကညီသုးဖိကၤခိးန့ၢ်ပကျဲးဒီးမၤပ လဲၤဂုၢ်မၤအိၣ်သ ကိးကၤဝဲန့ၣ်လီၤ. နံၣ်အ ဝဲန့ၣ် ပှၤဘၣ်ယုၤအိၣ်ဘုအိၣ်တဘျီၤဖျၢ်ညါ ခိဖျိပဘၣ်ပၢ်တၢ်ကွၢ်ပခးအယီလီၤ. ပစံၣ် ပယီၤဒီးဟးအိၣ်လၢပှၢ်ပူၤ လၢခံပယီၤဖိၣ်န့ၢ် ပှၤဒီးဖျၢ်လၢပှၢ်ပူၤဒီးကၤကွဲလီၤပှၤဆူလၢ်ဒိၣ် ဝှၢ်ဝံပအိၣ်ဖဲန့ၣ်တနံၣ်ဘျီၣ်မးပှၢ်ကွၢ်ပှၤပယု ကျဲးပဟဲကၤထီၣ်လၢကစၢ်ကျိ” လီၤ.

ဖဲ ၁၉၇၅ နံၣ်န့ၣ် တၢ်ဖိဒၢသဝီဖိတဖၣ် ဘၣ်စံၣ်ပယီၤဒီးအစံၣ်အပျဲတအိၣ်လၢအ ယီ သုၣ်အိၣ်ဘုဝါဖိတသုလၢဒီးအဘုဝါဖိ အစၢလီၤတုၣ်န့ၢ်အီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဖိဒၢသဝီဖိ စံၣ် ၈ လီၢ်အိၣ်လီၤယီစးထီၣ်ဖဲ ၁၉၇၅ နံၣ် တုၤကနံၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ. “ဘုဝါဖိ” န့ၣ်တၢ် သုၣ်အီၤလၢစံၣ်ပှၤ မ့ၢ်လၢအဲၣ်ထံ အါအယီ န့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသိး “ဘုမိၢ်ပှၢ်” လၢပှၤ

မိၢ်လုၢ်ပၢ်လၢ်တဖၣ် ပၢ်လုၢ်ပၢ်ပှၤဝဲလၢအမ့ၢ် ဝဲဘုခဲလၢ်အစီၤပၤ ဒီး “ဘုဖျၢ်” န့ၣ် လီၤ မၢ်ကွၢ်ဝဲဖဲ ၁၉၇၅-၈၅ နံၣ် အဘၣ်စၢခိဖျိ သဝီဖိဘၣ်စံၣ်ဘၣ်ယုၢ်ဒီးမၤဝဲအချံတန့ၢ်လၢ ဘၣ်အယီလီၤ. မၤကဒီးဖဲ ၁၉၉၆-၉၇ နံၣ် န့ၣ် ကီၢ်ပယီၤသုးပဒိၣ် (နဝတ-နအဖ) စး ထီၣ်ကဒီးတဲၣ်လွံၢ်တဲၣ်အကျဲသန့လၢကညီ ကီၢ်စံၣ်ဟီၣ်ကဝီၤသကုဆးဒးန့ၣ်လီၤ.

မၢ်ဂၢ်နီၢ်မုၢ်ဝါတဲစိကၤအတၢ်လဲၤခိဖျိ ဒီးစံးဝဲလၢ ပဘၣ်စံၣ်ပယီၤအနးကတၢ်မ့ၢ်ဝဲ ဖဲ ၁၉၉၆ နံၣ် ပှၤမၤဘုဘုးကဝဲအခါလီၤ. ဘၣ်တနံၣ်ဖဲမုၢ်တချုးဟါန့ၣ်ပှၤဂၤသးဖိဟဲ ဟ့ၣ်ပှၤတၢ်တကစီၣ်လၢပယီၤသုးဟဲအိၣ်တ ဘုးတယံၤဒီးပသဝီ, အယီပဝဲသဝီဖိကိးဂၤ ပစးထီၣ်ယုၢ်သကိးလီၤ. ပယုၢ်လီၤတပူၤဒီး ဟံၣ်ခဲလၢ်အခါ ကျိဝီထီၣ်သီၣ်ဖဲဟံၣ်ယၢ သတုၢ်ကလၢ် ပစံၣ်ဖးထီၣ်ဒီးစိတၢ်တန့ၢ်နီ တမံလၢဘၣ်. ပယုၢ်မံလၢပှၢ်ပူၤဒီးနၤ ပတ အိၣ်ဘၣ်မၤအိၣ်ဘၣ်ထံလဘၣ်ဒီးမုၢ်ဆုၣ်ထီၣ် ပှၤဂၤသးဖိတဲပှၤလၢပယီၤသုး (တဝ်မ-၇၇) န့ၣ်အူကွၢ်ပဟံၣ်ပယီလၢ်လံ. ခးအိၣ်စ့ၢ် ကိးထိး, ဆိလၢသဝီပူၤလီၤ. ပယီၤတဖၣ် န့ၣ်အူကွၢ်ဟံၣ်ယီဒီးဘုဖိလၢသဝီပူၤခဲလၢ် အယီ တၢ်ချံတၢ်သၢ်လၢသဝီဖိထၢဖိၣ်ဒီးဟဲ ကၤပၢ်ဝဲလၢဟံၣ်ပှၤဒီးဘုဖိပူၤတဖၣ်အူသံ လၢ်စိဖုကလုလီၤ. ဘုမုၢ်ဘုဖိလၢအထံၣ်ဝဲ လၢပှၢ်လၢ်ကျိတဖၣ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်အူကွၢ်ဝဲအ

ယီ ဘုလၢပုပာ်အချံလၢခဲမဟံတနံအဂီၢ် တဖၣ်လီၤတူၣ်ကွံာ်ခဲလၢာ်လီၤ. ပအံၤခိၣ်ရဲၣ် န့ၣ်လီၤမၢ်ကွံာ်ဝဲဒၣ်ဖဲ ၁၉၉၆-၉၇ နံၣ် အ ပူၤန့ၣ်လီၤ.

ဒ်န့ၣ်အသိး မၢ်ဂၢ်ထုစံးဝဲ “ပဘၣ်ကွၢ် ဆၢၣ်မဲာ်ဒီးတၢ်ကိတၢ်ခဲတၢ်နးတၢ်ဖျိၣ် လၢပ ဘၣ်စံၣ်ပယီၤအယီၤန့ၣ် အဘျီတစ့ၤဘၣ်, အဘူးကတၢ်ဖဲ ၂၀၀၂ နံၣ် လၢမးၣ်း ၁၉ သီန့ၣ် ပယီၤသုးဟဲဒွဲၣ်အူကဒီးပဟံၣ်အသိ တဘျီလီၤ. ပုၤကညီသုးတဲပုၤလၢပယီၤသုး တဖုအံၤမ့ၢ်ဝဲ ၁၈၇ ၃၆၉ ဒီးပုၤနီၣ်ဂံၢ်က အိၣ်ဒၣ် ၃၀ ဂၤကပိာ်ကပၤန့ၣ်လီၤ. ပယီၤ သုးအံၤဟဲလီၤချၢသဒီးလၢတၢ်တပာ်သ့ၣ်ဟံ သးအပူၤဒီးတုၤအဟဲတုၤတဘူးတယံးဒီးပ သဝီန့ၣ် ခးသံဝဲပုၤကညီသုးဖိတကအယီ ပနၢ်ဟူၣ်သီၣ်ဒီးပယုာ်လီၤ. ပဝံတၢ်စိာ်တၢ် တန့ၢ်နီတမံၤဘၣ်. ယနီၢ်ကစၢ်တခီဘၣ်လၢ ယလဲၤအၣ်ထံအခါ ယနၢ်ဟူၣ်သီၣ်ဒီးယ ယုာ်ဖးထီက့ၤလၢဟံၣ်တဘျီလၢဘၣ်. ဖဲ ကျိသီၣ်တစိာ်ဖိဝံးဒီးပထံၣ်လၢဟံၣ်ကဲၤထီၣ် လံအယီ ပက့ၤတဘျီလၢဘၣ်. ပတၢ်ဖိ တၢ်လံအိၣ်တုၢ်လၢအးခဲလၢာ်လီၤ. ပုၤစံၣ် ဒၣ်ဂၤပုၤဂၤပုၤကွၢ်လိာ်သးတချူးဘၣ်. လၢ မၢ်ဆ့ၣ်တနံၤမးပထံၣ်လိာ်က့ၤပသးန့ၣ်လီၤ. ဒီတနၤန့ၣ်ပတအိၣ်ဘၣ်မ့ၢ်ဘၣ်. တုၤပယီၤ သုးတဖၣ်က့ၤကဒါန့ၣ် ပက့ၤကွၢ်က့ၤဟံၣ် အလီၤသနၢ်က့ တၢ်ဟါမၢ်ကွံာ်လၢာ်လီၤ.”

ပယီၤသုးဟဲဒွဲၣ်အူတၢ်ဖိအသဝီတဘျီ အံၤ ဘၣ်ဖဲတၢ်ကိာ်ခါပုၤမၤဘုဝံၤကတီၢ်အ ယီ ဘုချံးဒီးတၢ်ချံတၢ်သ့ၣ်အဂၤခဲလၢာ်လၢအ ဝဲသ့ၣ်ထၢဖျိၣ်ဝံၣ်ဖျိၣ်ဝဲလၢဟံၣ်ပုၤဒီးဖိပုၤ လၢ ကသ့ၣ်အိၣ်ဝဲအူညါတနံၣ်အဂီၢ်တဖၣ်အူ အိၣ်ဟါမၢ်ကွံာ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ပယီၤသုးအတၢ် ဟဲထီၣ်ဒွဲၣ်အူသဝီဘုမၢ်ဘုဖိတဘျီဘၣ်တ ဘျီန့ၣ် ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ကိတၢ်ခဲလၢသဝီဖိအ တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးအဂီၢ် မ့ၢ်လၢတၢ်ချံတဖၣ်လီၤ မၢ်ကွံာ်ဝဲအယီ န့ၣ်လီၤ. ဒီးသန့ၤထီၣ်အ သးလၢ တၢ်ဖိအသဝီဖိအဂၤအတၢ်ပာ်ဖျါန့ၣ် တၢ်ဒုးတၢ်ယၤမ့ၢ်ကျဲတဘိလၢအဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်ဘၣ်ယီၣ်လၢတၢ်ချံကလီၤမၢ်ဒီးလီၤတူၣ် ကွံာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဒ်န့ၣ်အသိး လၢအပူၤကွံာ်န့ၣ် သဝီဖိ သ့ၣ်တဖၣ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲတၢ်ထုၣ် တၢ်ဘိအမ့ၢ် တယုာ်, မးအိ, ပန့ၢ်, တခိး ဒီးသ့ၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲလၢကသ့ၣ်အဂီၢ်ဒီးတၢ်မ့ၢ် တၢ်ဘိအဂ့ၤအဂၤတဖၣ်အါမး လီၤ. ဘၣ် ဆၣ်ဆၢကတီၢ်ခဲအံၤအဝဲသ့ၣ်တအဲၣ်ဒီး သ့ၣ်ဝဲလၢဘၣ်မ့ၢ်လၢဘၣ်သုးအလီၢ်အကျဲ ထီဘိဒီးကွၢ်ထွဲဝဲတချူးဘၣ်အယီန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်လၢထံလီၢ်ကီၢ်ပုၤတၢ်ဒုးတၢ်ယၤအယီသဝီ ဖိသ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိး, တၢ်ဖံးအိၣ် မၤအိၣ်အလီၢ်အကျဲတဖၣ် ဘၣ်ဟးဂီၤကွံာ် ဒီးအတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်အမ့ၢ်အဘိအချံအ သၣ်တဖၣ်စ့ၤလီၤကွံာ်ဝဲဒၣ်ရၢ်ရၢ်န့ၣ်လီၤ.

နူဖီသဝီဖိဘဉ်စံဉ်ပယီၤသုး (နအဖ) လာပှ်ကျါ

၁.၂ ကညီနူဖီသဝီဖိလာမုာ်တြီၤကီၢ်ရုဉ်အပူၤ လီၤဆီဒဉ်တၢ် ပှၤလာအဆိဉ်လာ KNU အဟီဉ်ကဝီၤပှၤ တဖဉ် နအဖ သုးမုာ်ထံဉ်အီၤန့ဉ် မၤပယွဲ, မၤတရီတပါဒီးမၤသံမုတမုာ်ခးသံအီၤလာကျါအဃိ အဝဲ သုဉ်စီဉ်ထံဉ်အသးဒီး နအဖ သုးတဘျဉ်ဘဉ်, ဘဉ်ဃုာ်အိဉ်ဝဲလာပှ်လၢကျါဒီးဘဉ်သုးအလီၢ်အကျဲဝဲ အံၤခဲအံၤလီၤ. တၢ်ဂီၤ - KORD

နူဇီသဝီဖိဘၣ်စံၣ်ပယီၤသုး (နအဖ) လၢပှၢ်ကျါ

၃

၄

၃. တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်စးစးလၢသဝီဖိအဂီၢ် ဖဲစံၣ်ပယီၤသုး (နဝတ,နအဖ) အခါ
 ၄. ပယီၤသဝီဖိလၢ နဝတ,နအဖ သုးမၤအဝံတၢ်ဒီးအခီၣ်ညိး, ဟးတကလၢဘၣ်အယီ ဘၣ်တၢ်ဟ်
 တၢ်ကွၢ်အိၣ်လၢပှၢ်ပူၤ, ကညီသဝီဖိလဲၤထံၣ်အိၣ်မၤကၢၤန့ၢ်အမုၢ်အူ, လဲၤဆှၢ်ဒုးအိၣ်ဝဲအမၤအထံ
 တၢ်ဂီၤ - KORD

တၢ်အိၣ်မၤဘိအၣ်အသၢ်စၢ်လီၤ ဒိဖျိတၢ်ဖဲးအိၣ်ခးတဘၣ်လီၤဘၣ်ကျဲၤ

တၢ်ဖိအသဝီအဟီၣ်ကဝီၤပူၤန့ၣ် တၢ်မၤ
ဟးဂီၤန့ၣ်ခိၣ်ယၢၤဒီးသ့ၣ်ပျီၣ်အကျိၤအကျဲၤ
ဒ်အမ့ၢ် တၢ်မၤကၤသ့ၣ်, တၢ်က့ၢ်သ့ၣ်လး,
တၢ်ကျိၤဆါဂံၢ်, ဒီးတၢ်ချၢၣ်လၢၢ်လုၤသ့ၣ်တ
ဖၣ်န့ၣ် တအိၣ်ဝဲဒၣ်ဘၣ်. လၢမိၢ်ပၢ်ဖဲဖုအ
စိလံၤလံၤန့ၣ် တၢ်ဖိအသဝီတဖၣ်အါဒၣ်
တၢ်တက့ၢ် အိၣ်မူဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢ
သ့ၣ်ဒိၣ်ဝၣ်ပျီၣ် ဒိဖျိတၢ်ဖဲးတရံးခးတဝီဘၣ်
တဝီ, ဒီးထူအိၣ်စံးအိၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲစ့ၤန့ၣ်
လီၤ. မ့တမ့ၢ်ဘၣ်လၢပူၤသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်
ဘၣ်ယုၢ်မ့ၢ်ဟးဖျိး, ဘၣ်ပၢ်တၢ်ကွၢ်အဖူသဝီ
ဒီးဖူလီၤသံၣ်လီၤတဖၣ်ဘၣ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်
အတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်ကတဲာ်
ကတိၤက့ၤတၢ်ချံလၢကသ့ၣ်ဝဲတနံၣ်ဘၣ်တ
နံၣ်အဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤန့ၣ် တၢ်ကိတခဲတအိၣ်ဝဲဒၣ်
ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖူသဝီဖိတဖၣ်လၢတၢ်လီၤအါတိၤဘၣ်
ယုၢ်မ့ၢ်ဟးဖျိးဒီးဘၣ်ပၢ်တၢ်ကွၢ်တၢ်လုၢ်အိၣ်
သးသမူအလီၤအကျဲ, ဘၣ်သးလီၤသးကျဲ
ခဲအဲၤခဲအဲၤဆူတၢ်လီၤအဂၤဒီးယုတၢ်လီၤလၢ
အဘၣ်အဘၢအယိ ဖဲတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်အိၣ်တံၤ
အလီၤန့ၣ် ကဲထီၣ်တၢ်ကိတခဲလၢဖူလီၤသံၣ်
လီၤတအိၣ်လၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်က
ဖဲးအိၣ်ခးဒီးဖဲးတရံးဝဲဒ်မိၢ်ပၢ်ဖဲဖုမၤတၢ်ဝဲလၢ

ညါအသးတသ့လၢဘၣ်. လၢလူၤသီကီၢ်
ဆၣ်အပူၤန့ၣ် သဝီဖိလၢပယီၤသးဟဲဆီလီၤ
သးလၢအဖူသဝီပူၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, အသဝီအိၣ်ဘၣ်
လၢပယီၤသး အသိလုၣ်ကျဲ (မ့ၢ်သဲၣ်-ဖုး
ဂီၤ-စိထီၣ်သိလုၣ်ကျဲ) အကပိၢ်ကပၤတ
ဖၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤန့ၣ် ဘၣ်ယုၢ်ကွၢ်ဒီးလဲၤစံၣ်အိၣ်ဝဲ
ဆူဖူသဝီအဂၤလၢအယံၤဒီးပယီၤသးအိၣ်
တၢ်အလီၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ပၢ်တၢ်
ကွၢ် အဖူသဝီ, အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်, အသ့ၣ်
ပျီၣ်ဒီးအဖူလီၤသံၣ်လီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တချုးဒီးလၢ ပယီၤသးဟဲဒွဲၣ်အုကွၢ်အ
သဝီဒီးဟဲဆီလီၤအသးတၢ်လီၤဒီးဘၣ်အခါ
န့ၣ် ဖူသဝီဖိတဖၣ်အဖူလီၤသံၣ်လီၤလၢက
ဖဲးအိၣ်ဝဲတနံၣ်ဘၣ်တနံၣ်အဂီၢ်လၢလီၤဝဲလၢ
ဖူသဝီတဖျါၣ်စ့ၢ်စ့ၢ်အဂီၢ်လီၤ. ဒ်မိၢ်ပၢ်ဖဲဖု
မၤတၢ်ဝဲအသး တၢ်ဖဲးတရံးဝဲဒၣ်ခးတဝီဘၣ်
တဝီဒီးဖူတလီၤန့ၣ် တၢ်ပၢ်ပျီၣ်ဝဲအစ့ၤကတၢ်
၇ နံၣ်ဆူအဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အ
ယိ တၢ်ဖဲးခးအလီၤတဖၣ်န့ၣ် ဖျါလုၤသုလုၤ
ဂီၤဒၣ်ထဲတနံၣ်ခဲနံၣ်အတီၤပူၤ, ဒီးတုၤမ့ၢ်
သ့ၣ်ခိၣ်ဆၢၣ်အပၤတဖၣ်ဒိၣ်ထီၣ်က့ၤဒီးဖူ
ပျီၣ်ထီၣ်တစးလံၤန့ၣ် ဖူတဖၣ်ဖျါလီၤကိၣ်ဒ်သ့ၣ်
ပျီၣ်အသးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်လီၤလၢအဝဲသ့ၣ်ဖဲးအိၣ်ဝဲတဖၣ် မ့ၢ်
ဝဲဖူလီၤသံၣ်လီၤလၢတၢ်ဖဲးအိၣ်ညီၣ်နီၤအိၣ်အ
လီၤန့ၣ်လီၤ. သ့ၣ်ဒိၣ်ဝၣ်ပျီၣ်ထူလံၤအိၣ်တၢ်
အလီၤတဖၣ်ဒ်အမ့ၢ် ထံခဲကွၢ်စိး, ကစၢ်ဖး

ထိအခါ ဦးတင်လီလါမိပ်ဖ်ဖုဒုင်ဝဲဒီးတဖဲး
ဝဲဘဉ်န့ၣ် အိၣ်သဘျဲး (အိၣ်ဘျဲးစဲ) ယုၣ်
လိာ်သးဒီးဒုလီၣ်သံၣ်လီၣ်လါတၢ်ဖဲးအိၣ်ညီ
န့ၣ်ဒုးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

လာညါ (တချုး၁၉၇၅ နံၣ်) တၢ်ဖိအ
သဝီန့ၣ် ပှၤဖဲးအိၣ်ဒုးဒ်လုာ်လံာ်ထုလံာ်တၢ်ဖဲး
တရံးအကျဲး ဒီးဒုလီၣ်သံၣ်လီၣ်စ့ၢ်ကိးအိၣ်လါ
ပုၤဝဲလါပုၤကိးဒုၣ်ဒဲးကဖဲးအိၣ်ဒုးအဂီၢ်န့ၣ်
လီၤ. ပုၤတဟးဖဲးနါစါဒုးလါ ခုဒိၣ်ပှၤယိာ်
အပူၤဘၣ်. ဒ်န့ၣ်အသိး ဟံၣ်ဖိယိာ်ဖိအါဒုၣ်
အိၣ်ဒီးအစံာ်လီၣ်ပုၤလီၣ်ဒီးကျိၢ်ပနာ်လါကထု
အိၣ်စံာ်အဂီၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လါတၢ်န့ၣ်အ
ယိာ် သဝီဖိတဖၣ်မ့ၢ်ဖဲးအိၣ်တုၢ်ဝဲဒုးလါမိပ်ဖ်ဖု
အစါလံာ်လံာ်ဘၣ်ဆၣ်အဒုၣ်သဝီခိၣ်ယါ
သုၣ်ပှၤတဖၣ် အိၣ်ဖျါလါဟ့ၣ်ဒဲးဝဲဒုၣ်တၢ်တုၤ
လါမုၢ်မဆါတနံၤန့ၣ်လီၤ. လုၤသိကိာ်ဆၣ်
အပူၤ ဒုသဝီ အဂုၢ်အဂါအိၣ်ဝဲအါမးလါ
အတၢ်လုာ်အိၣ်သးသမူအကျဲးလီၤကလိာ်
သးဒီးတၢ်ဖိအန့ၣ်လီၤ.

ဆါကတီၢ်ခဲအံၤ ဒီဖျါလါပုၤလီၣ်အိၣ်ကမ့ၢ်
ဖိလါတၢ်လီၣ်အါတီၤဘၣ်စံာ်အိၣ်ဖျိၣ်အိၣ်တံၤ
လါတၢ်လီၣ်တပူၤယိာ်အယိာ် ပှၤဖဲးအိၣ်ဒုးအ
နီၣ်ကံၢ်အါထီၣ်ဒီးဒုလီၣ်သံၣ်လီၣ်လါအဝဲသုၣ်
ကဖဲးအိၣ်ဝဲအဂီၢ်တလါတလီၣ်လါဘၣ်.
ပုၤတနီၤဘၣ်ဖဲးအိၣ်က့ၤဒုဘိၣ်သံၣ်ဘိၣ်အ
လီၣ်လါအသးအိၣ် ၂-၃ နံၣ်တဖၣ် မ့ၢ်တ
နီၤဘၣ်ဟးဖဲးအိၣ်က့ၤပှၤဒိၣ်ပှၤယိာ်လါ ပှၤ

တဖဲးနီၣ်တဘျီဘၣ်အလီၣ်သုၣ်တဖၣ်အယိာ် ဒု
လီၣ်ဘိၣ်သံၣ်လီၣ်ဘိၣ်ဒီးဘၣ်ဒီး ခုဒိၣ်ပှၤဒီး
တၢ်လီၣ်ဖျါလီၣ်ပှၤအါထီၣ်စ့ၢ်ကိးလီၤ.

တၢ်ဖိအသဝီဖိ, ဖါတြးစံးဝဲ “လါယနီၢ်
ဆံးအခါကစၢ်ဖးဒိၣ်လါ ပုၤပာ်ယာ်ဝဲဒ်အမ့ၢ်
ပှၤမုၢ်သီထီၣ် ဆၣ်ဖိကိာ်ဖိတၢ်မံၤလၢအိၣ်အါ
အလီၣ် (က့ၢ်မုၢ်ဖိကစၢ်, ယီၤလုၢ်ယီၤဒီး ဒီးယဲာ်
မုၢ်ခဲအပှၤပူၤ) န့ၣ် ခဲအံၤပှၤဖဲးကွံာ်ဝဲဘျဲးက
လၢပာ်ယာ်လံာ်လီၤ. လါညါန့ၣ်ယနာ်ဟူ
ဘၣ် ထီၣ်ကိး, ကယုၤပှၤ, တၢ်ဟီၣ်တဖၣ်
ကိးသီၣ်ကိးမုၢ်ဂီၤဒဲး, ဘၣ်ဆၣ်ခဲအံၤဘျီ တ
နာ်ဟူဘၣ်အါအါလါဘၣ်, သီၣ်က့ၤဒုၣ်လါ
အံၤတပူၤလါန့ၣ်တပူၤမုၢ်လါပှၤတအိၣ်အါ
ကဲၣ်ဆိး လါဘၣ်အယိာ်လီၤ. တၢ်လီၣ်လါ
သုးဘီသုးဝဲအိၣ်အါအလီၣ်န့ၣ် ခဲအံၤသုးတ
အိၣ်အါလါစ့ၢ်ကိးဘၣ်.”

အဝဲရဲၤဒုးဝဲလါ တၢ်အဝဲအံၤဟဲကဲထီၣ်
အသးလါ တၢ်ဒုးတၢ်ယါအယိာ်ဒီးသဝီဖိအါ
ဂၤလါသဝီအါဖျါဘၣ်ယုၢ်မ့ၢ်ဟးဖျိးဒီး ပာ်
တုၢ်ကွံာ်ဒုသဝီ, တၢ်လုာ်အိၣ်သးသမူလီၣ်ကျဲး
ဒီးဘၣ်ဟးယုၢ်အိၣ်ခုသုၣ်လါထံနာ်ကွံာ်စိး
ဒီးပှၤအါဂၤဘၣ်ဖဲးအိၣ်မၤအိၣ်, ဖဲးအိၣ်သ
ကိးက့ၤဒုးလါပှၤဒိၣ်ပှၤယိာ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.
လာညါန့ၣ်ပှၤတဖဲးအိၣ်ထံနာ်ကွံာ်စိး, ထံခိၣ်
သုၣ်အလီၣ်တဖၣ်ဘၣ်, မ့ၢ်တဘျီအံၤဒုခိး
တချုးလါဘၣ်. မ့ၢ်တမၤဘၣ်န့ၣ် တအိၣ်
ဘၣ်ယိာ် ကွံာ်ဖဲကတိဘၣ်မၤလီၤ. ပှၤကိးဂၤ

ဒဲးဘဉ်ဃုကျဲလၢ တၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူအဂီၢ်လီၤ. ဒိဖျိလၢတၢ်ဘဉ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်က့ၤလၢ ကျဲဒ်အံၤအယီၤ သ့ၣ်ပုၤတဖၣ်ဘဉ်လီၤဟံလီၤ ပျီကွံာ်ဒီးထံကျိတဖၣ်လီၤသံးအါထီၣ်ဝဲကွၢ်ကွၢ်န့ၣ်လီၤ. ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိတၢ်မံၤလၢသ့ၣ်တဖၣ်စ့ၢ်ကိး သးကွံာ်အလီၢ်အကျဲဆူတၢ်လီၢ်အဂၤ လၢသ့ၣ်ပုၤဂ့ၤအလီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲတၢ်ဃုၢ်မ့ၢ်ပးဖျိးအဆၢကတီၢ်န့ၣ် ကျဲအညီကတၢ်လၢတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူအဂီၢ်မ့ၢ်ဝဲဒၣ် တၢ်ဖဲအိၣ်ဒုးန့ၣ်လီၤ. ဒိဖျိလၢပုၤဘဉ်အိၣ်ဖျိၣ်အိၣ်တံၤ, ပာ်ဖျိၣ်ထီၣ်က့ၤသးအဖူၣ်အဖုအါထီၣ်ဒီးလိၣ်ဘဉ်တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲလၢ ကဖဲအိၣ်ဒုးအဂီၢ်အါထီၣ်လီၤ. ဖူဖိသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်သ့ၣ်ညါဝဲလၢ တၢ်ဖဲအိၣ်ဒုးလၢတဘဉ်မိၢ်လီၢ်ပာ်ကျဲဘဉ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လၢအမၤဟးဂုၢ်ဟးဂီၢ် “ပုၤ” ဘဉ်ဆၣ်ဒီးဖဲတၢ်ဃုၢ်မ့ၢ်ပးဖျိးအဆၢကတီၢ် အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်တမၤဝဲဘဉ်ဒီး ကလုၢ်အိၣ်အသးသမူကျဲအဂၤတအိၣ်ဘဉ်အယီၤဘဉ်မၤဝဲန့ၣ်လီၤ. ဒိဖျိလၢဖူဖိသဝီဖိတဖၣ် ဖဲအိၣ်ဒုးတဘဉ်လီၢ်ဘဉ်ကျဲ ဖဲအိၣ်ဒုးလၢအုၣ်ဒိၣ်ပုၤယိာ်အပူၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, ဖဲအိၣ်ဒုးလၢတၢ်ဘီၣ်အယီၤမ့ၢ်ဂ့ၤန့ၣ် မၤလီၤစ့ၤ, မၤဟါမၤကွံာ်ဝဲတၢ်အိၣ်မ့ၢ်ဘိအချဲအသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဖိအသဝီဖိဒီးမိလီသဝီဖိလၢအဖဲအိၣ်ဒုးလၢပုၤဒိၣ်ပုၤယိာ်အပူၤတဖၣ်ပာ်ဖျါဝဲလၢ တၢ်အိၣ်မ့ၢ်ဘိအချဲအသ့ၣ်တနီၤလီၤစ့ၤဒီးလီၤမၤကွံာ်ဝဲဒိဖျိတၢ်ဃုၢ်တၢ်

ဃၢ်ဒီးဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိအိၣ်မၤဟးဂီၢ်ဒီးအိၣ်လၢကွံာ်ဝဲအယီၤန့ၣ်လီၤ.

မုၢ်ကိမုၢ်ဝါစံးဝဲ “ဖဲ ၁၉၉၇ နံၣ်န့ၣ် ပယီၤသးဟဲထီၣ်ဒီးဟးကမုၢ်ခွဲးတၢ်အယီၤပဘဉ်သးပလီၢ်တဆိတဆိဒီးပလဲၤဃုၢ်တုၤဆူယိာ်ဖါတုၤကစၢ်တုၤဖးဒိၣ်အချဲတကပၤန့ၣ်လီၤ. ပစံၣ်သၢလါဝံၤပယီၤသးဟူးဂၤစၢ်လီၤတဖဲဘဉ်ဆၣ်ပက့ၤအိၣ်လၢပဒုသဝီတသ့လၢဘဉ်. ပဟံၣ်ပယီၤပတၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲဒီးဖူလီၢ်သံၣ်လီၢ်တအိၣ်လၢဘဉ်. တၢ်တနံၣ်န့ၣ် ပတဖဲအိၣ်ဘဉ်ဒုးဂ့ၤဂ့ၤဝါဝါလၢဘဉ်မ့ၢ်လၢပယုၤဖဲအိၣ်ဒုးတၢ်ဆၢကတီၢ်စ့ၤဒီးဖူလီၢ်သံၣ်လီၢ်လၢပကဖဲအိၣ်ဒုးတအိၣ်အယီၤလီၤ. ပဘဉ်ဟးဖဲအိၣ်နီၤစိၤပူၤပုၤအယီၤ ဘုတဂ့ၤတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိတဂ့ၤဒီးလံၣ်အိၣ်ဃဲအိၣ်ရးမးလီၤ.”

သးပုၤဘိကျိၣ်လၢအအိၣ်မိလီသဝီတဂၤစံးဝဲ “တၢ်ဖဲအိၣ်ဒုးလၢပုၤဒိၣ်လၢန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢအမၤဟးဂီၢ်ပုၤပသ့ၣ်ညါန့ၣ်က့ၤလၢတၢ်စံၣ်တလၢပယီၤအယီၤ ပပဒုၣ်စးဆဲးတပူၤဒီးပမ့ၢ်တဖဲဒီးပသါကမၤဒ်လဲၣ် ပကအိၣ်တၢ်မနုၤလဲၣ် ဖူလီၢ်သံၣ်လီၢ်လၢအဂ့ၤတအိၣ်လၢအယီၤပမ့ၢ်တဖဲဒီးမ့ၢ်တၢ်လုၢ်အိၣ်သးမူအဂီၢ်တၢ်နးဒိၣ်ကတၢ်လၢတၢ်စံၣ်ပယီၤအယီၤလီၤ. ပအိၣ်လၢမိလီသဝီပဟဲဃုၢ်တုၤလၢမိခံၤအအကီၢ်ပဘဉ်ပာ်တုၤဖူလီၢ် သံၣ်လီၢ်, ဘုဖိတၢ်ချဲတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤခဲလၢက

အယိတ်ချ်တံသုတ်လီမုလီမာ်လတ်လု် အိတ်သးသမူအဂီၢ်ဒီးကဲထိတ်တံသံးတံစု လာပဂီၢ်န့ၣ်” လီၤ.

တံဖိအသဝီဖိပတ်ဖျါထိတ်တံအတံလဲၤခိ ဖျါလတ်ဖဲဒုးတဘၣ်လီၢ်ဘၣ်ကွဲဒီးတံဖဲဒုး လာပုၢ်ဒိတ်ပုၢ်ယိတ်ပုၤအယိတ် သုၣ်, ဘါအိတ် လက်ကွံၣ်တံ တံတံတံဘိတဖၣ်, လံၣ်လုၢ်, နီၤယဲ, လံၣ်ဘီ, ထိတ်ကံၣ်တြဲ, ထိတ်ကံၣ် ဘီ, ထိတ်ကုၢ်ဂီၤ, ထိတ်ကီၤလုကၢ် ဒီးထိတ် ဖဲဒုးသုၣ်တဖၣ်အိတ်လက်ကွံၣ်တံ အဘူဒီး တံချ်တံသုတ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ပုၤတ နီၤန့ၣ် သုၣ် (ယုၢ်ထီဆုၣ်/ပိၤဒီး) အိတ်လက် ကွံၣ်အယတ်တံ, ဒီးပုၤတနီၤန့ၣ် လံၣ် အိတ် လက်ကွံၣ်အပုၢ်ဝါ, တမၣ်သုၣ် န့ၣ်လီၤ. လာ ကျဲၣ်အံၤအယိတ် အဝဲသုၣ်အတံမုၢ်တံဘိတ ဖၣ်အံၤ အချ်လီၤတုၣ်ကွံၣ်တံဒုၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဒ်န့ၣ်အသိး ဖူဖိသဝီဖိလၢအလဲၤစံၣ် အိတ်လၢဖူသဝီအလၢအတံလီၢ်တံကျဲတ ဖၣ် တုၤမုၢ်ဖဲဒုးအိတ်သကိးဒုးတံလီၢ်တံကျဲတ အိတ်လၢဘၣ်န့ၣ် ဘၣ်ဖဲဒုးအိတ်ကွဲလီၢ်လၢ အဘိတ်အယိတ် ဘုဟူဒီးတံမုၢ်တံဘိတဂုၤစုၢ် ကိးဘၣ်. တံဖိအသဝီဖိလၢလဲၤယုၢ်ဆုၣ်ကီၢ် မိၢ်ပုၢ်အကီၢ်ပုၤတနီၤမုၢ်ဂုၤ မိၢ်အကီၢ်ပုၤတ နီၤမုၢ်ဂုၤန့ၣ် သဝီဖိလၢအဖူလီၢ်သံၣ်လီၢ်အိတ် အါတဖၣ် ဟ့ၣ်ဒုးဖဲဒုးအိတ်အီၤန့ၣ်လီၤ. ဘၣ် ဆၣ်မုၢ်လၢပုၤအိတ်ဖျိတ်အိတ်တံဒီးပုၤနီၣ်ဂံၢ်အါ ထိတ်အယိတ် ဖူလီၢ်သံၣ်လီၢ်တအိတ်လၢဘၣ်,

ကကွဲဖဲဒုးအိတ်လၢအဖူသဝီဒီးကွဲဖဲဒုးတဘၣ် မုၢ်လၢအိတ်ဒီးမုၢ်ပိၢ်, ဘူးဒီးပယိၤသုးတံလီၢ် အယိတ် အဝဲသုၣ်ဘၣ်ဖဲဒုးအိတ်ဝဲဖူဘိတ်သံၣ် ဘိတ်ဖဲဒုးအိတ်ဘူးအလီၢ်န့ၣ်လီၤ.

အါတက့ၢ် သဝီဖိလၢအဖဲဒုးအိတ်ဖူဘိတ် သံၣ်ဘိတ်တဖၣ်ပတ်ဖျါထိတ်တံဂုၢ်ကီၤလၢအ မုၢ် (၁) ဖူဘိတ်န့ၣ် ဟိတ်ခိတ်ညၣ်အထူးအစီ တအိတ်အယိတ် ဘုဟူဒီးတံမုၢ်တံဘိတဂုၤ, (၂) နီၣ်ခဲအယိတ် ဖဲဒုးတဝီန့ၣ်ဘၣ်ကျိနီၣ်ဝး ဒီးလီၢ်အစုၤကတၢၢ်လွံၢ်ဝီန့ၣ်လီၤ. ခိဖျါလၢအ ဝဲသုၣ်သုၣ်အိတ်ဘုဒီးတံမုၢ်တံဘိတဂုၤအ ယိတ် ထၢဖျိတ်ကွဲလၢတံချ်တံသုတ်တဖၣ်တန့ၢ် လၢစုၢ်ကိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လီၤဆီၣ်တံဘု လၢအမုၢ်တံအိတ်မိၢ်ပုၢ်တဖၣ် ဖူဖိသဝီဖိတမၤ န့ၣ်အိတ်ဝဲလၢလၢလီၢ်လီၢ်အယိတ် အဝဲသုၣ်ဘၣ် ယုၤဖျါအိတ်ဝဲဘုန့ၣ်လီၤ.

တံဖိအသဝီဖိတဖူပတ်ဖျါထိတ်ဝဲလၢ မုၢ် မဆါတနံၤအံၤ တံပုၤဒိတ်ကလံၤဒိတ်ခဲလက်, ဘုတနံၣ်န့ၣ် ပုၤဆါဝဲလၢစုပယိၤ ၁၂၀၀- ၁၅၀၀ ကွး ဒီးအဝဲအံၤ မုၢ်အပူၤအဆံးက တံလီၤ. လၢ ၂၀၀၁ နံၣ်အပူၤ ဘုသးတ ခွဲ (၁၆ ကံလီ) ဘၣ်တံဆါအီၤလၢစုယိၤ ၂၅၀-၃၅၀ ဘး (စုပယိၤ ၂၅၀၀-၂၈၀၀ ကွး) လီၤ. မုၢ်လၢဝဲဒုးသဝီ, ဒိတ်ဖဲအသ ဝီန့ၣ် ဟုသးတအဖူထီၣ်တုၤလၢ ၄၅၀ -၅၀၀ ဘးဒုၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပုၤလီၢ်ကဝီဖိသုၣ်တဖၣ်အံၤ မုၢ်တဘၣ်

တၢ်မၤတၢ်တၢ်အိၣ်လၢ ပှၤနီၣ်တဖၣ်နီၣ်တၢ်ကၤဘၣ်
 န့ၣ် အိၣ်ဒၣ်အတၢ်သ့ဝဲ, တမ့ၢ်လၢကကွၢ်
 ဆၢၣ်မဲၣ်ဘၣ်တၢ်ကိၣ်တၢ်ခဲလၢအတၢ်လၢအိၣ်
 သးသမုၤအဂီၢ်ဘၣ် ဒီးသ့ၣ်ပှၤစ့ၢ်ကိးတဟး
 ဂူၣ်ဟးဂီၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့တမ့ၢ်ဘၣ်လၢထံ
 လီၢ်ကီၢ်ပူၤတၢ်ဒုးတၢ်ယၤဒီးတၢ်ယုၢ်မ့ၢ်ဟးဖျိး
 အယီၤဘၣ်န့ၣ် ပထံၣ်ဘၣ်လၢပူၤလီၢ်ကဝီၤဖိ
 သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ အိၣ်ဝဲဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်,
 တၢ်သ့ၣ်ညါထူလံၤအါမး လၢအဟဲလီၤစၢၤ
 လၢမိၢ်ပၢ်ဖဲဖုအစၢၤတဆိဘၣ်တဆိဘၣ်ယး
 လၢတၢ်လၢအိၣ်သးသမုၤအဂီၢ်ဒီးတၢ်ကဟုက
 ယၢ်က့ၤအသုၣ်သဝီန့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ယၤအဂီၢ်လီၤ.

“ဖဲ ၁၉၉၇ နံၣ်န့ၣ် ပယီၤသုးဟဲ
 ထီၣ်အယီၤ ပဘၣ်သုးပလီၢ်တဆိ
 တဆိဒီးပလဲၤဃုၢ်တုၤဆူဃီၣ်ဖါ
 တူၢ်က စၢ်တူၢ် ဖးဒိၣ် အချၢ တ
 ကဟး...ပ ဟံၣ် ပဃီ ပ တၢ် လီၢ်
 တၢ်ကျဲၤဒီးဒူလီၢ်သံၣ်လီၢ်တ အိၣ်
 လၢဘၣ်...တၢ်တနံၣ်န့ၣ် ပဘၣ်
 ဟးဖဲဒီးအိၣ်နီၣ်စၢၤပူၤပှၤပူၤအယီၤ
 ဘုတ ဂုၤ တၢ်မၤ တၢ်ဘိတ ဂုၤ ဒီး
 လံၣ်အိၣ်ဃဲအိၣ်ရးမးလီၤ.”
 မုၢ်ဂံၢ်မုၢ်ဝါ

န့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်တတၢ်တနီၤမၤလီၤစၢၤ ဒီးမၤလီၤမၤတၢ်အိၣ်မုၢ်ဘိအချၢအသၣ်

န့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်တတၢ်တနီၤ မ့ၢ်ဝဲ တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်
 လၢအဟဲအိၣ်ထီၣ်ဒၣ်ဝဲလၢန့ၣ်ဆၢၣ်အတၢ်လဲၤ
 တရံးဒီးကဲထီၣ်တၢ်ကိၣ်တၢ်ခဲလၢပူၤမၤအိၣ်ဝဲ
 ဖိသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်ပူၤမၤထီၤဒီး
 စံးဝဲအသီး-

ဖိပၢ်ဖဲဒုကဝီၢ်ခဲ
 တၢ်ပျီၤကီၢ်ကျၢန့ၣ်ယုၢ်ဟဲ

ခီဖျိမုၢ်ခိၣ်မုၢ်လၢတဘၣ်လီၢ်ဘၣ်စးန့ၣ်ကဲ
 ထီၣ်တၢ်ကိၣ်တၢ်ခဲဒိၣ်န့ၣ်ဒီးယုၢ်ဟဲအိၣ်ဘုတ
 က့ၢ်သ့ဝဲန့ၣ်လီၤ. မိလီၤသဝီဖိလၢအစံၣ်ပ
 ယီၤဒီးဟဲအိၣ်ကဒု ဖဲးအိၣ်ခးလၢမိၢ်သ့ၣ်အ
 ကီၢ်တၢ်ပၢ်ဖျါဝဲလၢ န့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်တတၢ်တ
 နီၤလၢအဟဲကဲထီၣ်သး လၢအဝဲသ့ၣ်လဲၤခီဖျိ
 ဘၣ်ဝဲလၢတၢ်မၤအိၣ်ဝဲအပူၤတဖၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ
 ဘုယဲၣ်, ဘုယု, ခးကူၤ, ခးကသ့ၣ်, ယုၢ်
 ဟဲ, သံမိၢ်ဝီၤလီၤ, ကံၣ်လီၤ, တၢ်ဂီၢ်ဝဲ, ပ
 အူးအိၣ်, ဒီးမုၢ်ခိၣ်မုၢ်လၢတၢ်စူၤတၢ်ယီၤတဘၣ်
 လီၢ်ဘၣ်စး သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

မုၢ်ဂံၢ်နီၢ်မုၢ်ဝါတဲဖျါထီၣ်အတၢ်လဲၤခီဖျိ
 လၢအဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဒီးန့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်တတၢ်
 တနီၤလၢအတၢ်မၤအိၣ်ဝဲအပူၤ အိၣ်ဝဲတ
 ဘျးဘျီညါ န့ၣ်လီၤ. အတၢ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်
 သ့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ,

(၁) ဖဲ ၁၉၆၅ နံၣ်သံမိၣ်ဝီၤလီၤဒီဖုဒီဂီၢ်
ဒီးအိၣ်လၢကွၢ်အဘုလၢဒုးပူၤဒီတလီၢ်ညါ
အယီၤ အဒုးလၢဖဲးဝဲလီၤဘုၣ် ၇ နၣ်အလီၢ်
န့ၣ် မၤန့ၢ်က့ၤဒၣ်ဘုသုၣ်ထဲ ၃ နၣ်လီၤ နံၣ်
အဝဲအံၤန့ၣ် အဝဲဘၣ်ဟးယုအိၣ်ဘုဒီတနံၣ်
ညါန့ၣ်လီၤ.

(၂) မၤကဒီးဖဲ ၁၉၆၉ နံၣ်န့ၣ် ယုၢ်ဟဲ
လီၤဒီးအိၣ်လၢကွၢ်ဘုလၢပုၤဒုးပူၤတဘျး
လီၢ်န့ၣ်လီၤ. ယုၢ်တဖၣ်အမိၢ်ပျံၣ်ကံဖိက
ထဲသိးဒၣ်ခိၣ်မုၢ်, အညၣ်တဝံၣ်တဘဲဘၣ်.
အဝဲသ့ၣ်အုၣ်တၢ်ကွၢ်ဘုအခိၣ်ထံးဒီးထုး
လီၤအိၣ်ကွၢ်ဝဲဘုအဆူတၢ်ခိၣ်ထံးလီၤ.
အါတုၤဒၣ်လဲၣ်ပုၤဆဲးအီၤလၢထု, ပုၤဝဲၣ်အီၤ
လၢဒီးဘၣ်ဆၣ်သနၢ်က့ၤ ပုၤမၤအီၤတနၤ
လၢဘၣ်. အိၣ်တၢ်တနၤတနၤလီၤပျီဖး
လဲၢ်, မုၢ်ဆါခိၣ်ဒၣ်လဲၣ်ဟးအိၣ်ဒၣ်အဆၣ်
လၢဘုကျါလီၤ. တနၤန့ၣ်ပုၤဖိၣ်ဝဲန့ၢ်အဖု
၇၀, ၈၀ တုၤ ၁၀၀ဒၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

(၃) မၤကဒီအသိတဘျီဖဲ ၁၉၈၃ နံၣ်
န့ၣ် ဒုးကသ့ၣ်အယီၤ ဘုသံလၢန့ၣ်လီၤ. ဒုး
ကသ့ၣ်န့ၣ် ဟဲအသးလၢပုၤလဲၤမၤအိၣ်ကနဲ
လၢဒုးကပတယံတဘျး, ဒီးဖဲအဝဲသ့ၣ်ဟဲ
က့ၤခိၣ်ဘၣ်ဒုးပူၤအခါ မၤလီၤဆၣ်ဘၣ်ဝဲ က
နဲစိအယီၤ ဒုးကသ့ၣ်ဒီးဘုသံကွၢ်ဒီတလီၢ်ညါ
န့ၣ်လီၤ. အဆိကတၢ်န့ၣ်ဘုအဘိဒီးအ
လၢထီၣ်ဘိယုထီၣ်ကွၢ်လီၤကၢ်ဒ်မုၢ်အူလဲး
အိၣ်သ့ၣ်ဖိဝံၣ်ဖိယုထီၣ်ကွၢ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

ဒုးကသ့ၣ်အပနီၣ်မၤထီၣ်အသးသိသီန့ၣ် ယု
ထီၣ်ဒၣ်ပုၤဘိပုၤဘိ ဒီးတသိခံသီကူလိၢ်အ
သးအါထီၣ်အါထီၣ် လၢခံကတၢ်ဒုးဒီတလီၢ်
ညါ ဘုလီၤဘိ ယုထီၣ်သံကွၢ်လၢဝဲယၣ်
ယၣ်န့ၣ်လီၤ.

(၄) တၢ်မၤကဒီးအသးဖဲ ၁၉၉၈ နံၣ်
န့ၣ်ပုၤအါလၢ ဘၣ်ကွၢ်ဆၣ်မဲၣ်ကဒီး တၢ်ဖိ
ယၢ်လီၤအိၣ်ဘုဒီးတုၤခဲအံၤ (၂၀၀၁ နံၣ်)
န့ၣ်တၢ်ဖိယၢ်တကလုာ်အံၤတလီၤမၢ်ကွၢ်ဒီး
ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တကးဒီးဘၣ် လၢပုၤဖဲးအိၣ်ဒုးမၤအိၣ်
ဝဲၤအဂီၢ် တၢ်ဆၢကတီၢ်မုၢ်ခိၣ်မူလါတၢ်စူတၢ်
ယီၤမုၢ်တဘၣ်လိာ်ဘၣ်စးန့ၣ် ကဲထီၣ်တၢ်
ကိတၢ်ခဲသ့ဝဲၣ်စ့ၢ်ကီးန့ၣ်လီၤ. သးပျံၣ်စ့ထူ
ရဲၤပုးဝဲလၢ တၢ်ဖဲးအိၣ်ဒုးမၤအိၣ်ဝဲၤန့ၣ် တ
လိာ်ဘၣ်ထဲဟီၣ်ခိၣ်ညၣ်ဂ့ၤတခါဒီးဘၣ်.
လိာ်ဘၣ်စ့ၢ်ကီးတၢ်ဆၢကတီၢ်ဘၣ်လိာ်ဘၣ်
စးန့ၣ်လီၤ. ဖဲဘုဖိဒီးတၢ်မုၢ်တၢ်ဘိလၢဒုးပူၤ
သ့ၣ်တဖၣ်မဲထီၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ် လိာ်ဘၣ်
ဝဲတၢ်စူထံးဒ်သိးကန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဘါဒီး
ကဒိၣ်ထီၣ်ဝဲအဂီၢ်လီၤ. တၢ်မုၢ်ကိာ်ယုထီ
န့ၣ် ဘုဖိဒိၣ်ထီၣ်တနၤဘၣ်အမဲၣ်ညါသံ
ကွၢ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ဘုသုၣ်ဂီၤ ပုၤကူးဘုပိာ်ဘု
အဆၢကတီၢ်န့ၣ် လိာ်ဘၣ်ဝဲ မုၢ်တၢ်ကိာ်ဒ်
သိးဘုသုၣ်ကယုထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲပုၤကူး
ဘုပိာ်ဘုအဆၢကတီၢ်တၢ်မုၢ်စူန့ၣ် ဘုသုၣ်
ကဘၣ်စီၣ် ကမဲထီၣ်ကဒါက့ၤလၢလီၢ်ခိၣ်

ဆာဉ်ခံန့ဉ်လီၤ. ဖဲန့ဉ်တုအခါ ဘုသုဉ်မ့ၢ် ဘဉ်စီဉ်န့ဉ် ဘုလၢနမၤန့ၢ်အီၤတဖၣ်အသး တဖျဲလၢဘဉ်, ကနၢ်အုးနၢ်လးကွၢ်ဒီးန့ဉ်အီၤတဖၣ်လၢဘဉ်န့ဉ်လီၤ. အချံအသုဉ် လၢနကသုဉ်အီၤဆူညါတနံဉ်အဂီၢ်န့ဉ် တဂ့ၢ်စးလၢဘဉ်န့ဉ်လီၤ.

န့ဆာဉ်တၢ်တတၢ်တနါသုဉ်တဖၣ်အံၤ တုမ့ၢ်အမၤအသးဒီးဒိဉ်မ့ၢ်မ့ၢ်အဆၢကတီၢ် န့ဉ် ကိဒိဉ်မးလၢတၢ်ကတြီဆၢဒီးကကူစါ ယါဘျါက့အီၤအဂီၢ်န့ဉ်လီၤ. တဘျီဘျီန့ဉ် ပုၤမၤဝဲဖိတဖၣ်တြီဆၢယါဘျါက့ဝဲတန့ၢ် ဘဉ်အိဉ်ဝဲန့ဉ်လီၤ. ကဲထီဉ်အသးမ့ၢ်တ ဒိဉ်တမ့ၢ်ဘဉ်န့ဉ် အဝဲသုဉ်ကူစါဝဲဒုဉ်န့ ဆာဉ်အကျဲအသးသ့ဝဲန့ဉ်လီၤ. ပုၤလီၢ်က ဝီဖိသုဉ်တဖၣ် တသုဉ်ကသံဉ်ကသီနီတ မံလၢ ကကူစါယါဘျါက့အုးတၢ်ဆူးတၢ် ဆါ လၢအဖဲမၤဘဉ်ဒိမၤဟးဂီၤအဘုအဘု ဒီးတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိလၢအသုဉ်အိဉ်ဖျးအိဉ်ဝဲသုဉ် တဖၣ်ဘဉ်. ဒ်အမၤဝဲသ့ဒီးန့ၢ်ဟံဝဲအသး ဖုးကဲထီဉ်န့ဉ်ဝဲ န့ဆာဉ်ကသံဉ်ကသီလၢ သုဉ်ဘုဉ်, ဘီဉ်, တၢ်ဆံဉ်ဒီးဖျဲလီၤဝဲလၢအ ခုးပုၤန့ဉ်လီၤ. လီၤဆီဒုဉ်တၢ်ပုၤမိလုာ်ပာ်လၢ ဖိသုဉ်တဖၣ်န့ဉ် မၤစုာ်ကိးဝဲလၢလုာ်လၢတၢ် စုာ်တၢ်နၢ်အကျဲထီဉ်ဘိန့ဉ်လီၤ.

သဝီဖိလၢဖျးခိဉ်ကရၢ်တဂၤစံးဝဲ “သံ မိာ်ဝီလီၤအိဉ်ယဘုဒိတလီၢ်ဒီးအိဉ်ဝဲဘုအ လုဉ်လၢခုးပုၤ, ဘုတဖၣ်အလုဉ်တအိဉ်လၢ

ဘဉ်ဒီးအိဉ်တီၢ်က့ၤထဲအဘိတဘိအခါပ တၢ်မုာ်လၢလၢကွၢ်ဝဲဒီးပတဆိမိဉ်လၢပက မၤန့ၢ်အိဉ်က့ၤဘုလၢဘဉ်. လၢတၢ်တဖၣ် သးအပူၤထီဉ်သုသုတကလုာ်ဟဲလီၤအိဉ်ဝဲ သံမိာ်ဝီတဖၣ် ဒီးသံမိာ်ဝီတဖၣ်လီၤစုၤက ယီကယီဒီးလီၤမၤလၢကွၢ်ဝဲလၢစုၤန့ၢ်အတီၢ် ပုၤလီၤ. တုၤသံမိာ်ဝီလီၤမၤလၢကွၢ်ဒီးဘုသုဉ် တဖၣ်ဟဲက့ၤဂ့ၤထီဉ်ကယီကယီဒီးယဘု ပျီဉ်ထီဉ်အသုဉ်ကွၢ်လီၤယၢကစီဒီး ဒီးန့ဉ်ဝဲ န့ဉ်ယအိဉ်ဘုလၢကစီဒီးလီၤ. ယစံးဘျး ဘဉ်ထီဉ်သုသုတကလုာ်အံၤလၢအမၤစၢ ယၢအယီလီၤ.”

ဒီးသန့ထီဉ်သးလၢဖျးခိဉ်ကရၢ်သဝီ ဖိတဂၤအံၤအတၢ်အုဉ်အသးန့ဉ် ပသုဉ်ညါ ဘဉ်လၢန့ဆာဉ်ကဒဲကဖဲစုာ်ကိးဒီးသန့ထီဉ် လိာ်အသးခိဉ်ဖျဲတၢ်အိဉ်ဘျးစဲအယီန့ဉ်လီၤ. ပမ့ၢ်တမၤဟးဂီၤအဝဲသုဉ်အတၢ်အိဉ်ဘျးစဲ အကျဲန့ဉ် ကမၤစၢစုာ်ကိးပုၤလၢပတၢ်သုဉ် အိဉ်ဖျးအိဉ်အပူၤန့ဉ်လီၤ.

န့ဆာဉ်တၢ်တတၢ်တနါဒ်ဘဉ်တၢ်ပာ်ဖျါ ထီဉ်လၢထးအသး ကဲထီဉ်တၢ်ကိတၢ်ခဲဖး ဒိဉ်သုလၢ ပုၤမၤအိဉ်ဝဲဖိတဖၣ်အဂီၢ် လၢက ဘဉ်ပၤဆျဲရဲဉ်ကျဲဒီးကတဲဉ်ကတီၤက့ၤတၢ် အိဉ်မုာ်ဘိအချံအသုဉ်လၢတၢ်ကသုဉ်အိဉ် ဖျးအိဉ်ဆူညါတနံဉ်ဘဉ်တနံဉ်အဂီၢ်လီၤ. ဒ်လဲဉ်ဂ့ၤဂ့ၤ မိာ်ပာ်ဖဲသုဉ်လိမၤယုပုၤလၢပ ကဘဉ်အိဉ်မုာ်ဖဲဒီးန့ဆာဉ်န့ဉ်လီၤ.

တၢ်ကတိၤကျၢ်တၢ်ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်မၤဂ့ၤထီၣ်

ပုၤ သးပုၤလၢပုၤန့ၣ် သိၣ်လိၣ်ဒၣ်အဖီအလံၤလၢ ကဘၣ်မၤအိၣ်ဝဲၤတဖၣ်, ဒီးမၤလိၣ်ဝဲ “ဖံးလီၤခိၣ်ဆၢၣ်ဖံးကျၢ်ကျၢ်တက့ၢ်” န့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢဝဲၤန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်ထူၤအိၣ်စံၣ်တၢ်ဖဲးအိၣ်ခးန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်မၤဝဲၤန့ၣ် မၤမ့ၢ်နီၢ် (မၤအီၤတုၤလီၤထီၣ်ဘး) တဘၣ်ကၢၣ်ဘၣ်ကျၢ်တဂ့ၤ, သုမ့ၢ်ဘၣ်ဟးဒီးထီၣ်သုၤခိၣ်လၢပုၤဖီဖီခိၣ်ထံးန့ၣ် သုမဲၣ်သၣ်တအိၣ်ဘၣ်. ပုၤလၢအကၢၣ်န့ၣ် အိၣ်ဘၣ်မ့ၢ်တဘျဲဘၣ်. ပုၤသးပုၤစံးဝဲ ပုၤန့ၣ်ပုၤအိၣ်ဘၣ်ဘျဲးအိၣ်ဘျဲးအီၤ, မ့မ့ၢ်ပုၤလၢအကျဲကျဲ (ကၢၣ်သံကျဲသံ) န့ၣ်ကဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ဂီၤလၢကအိၣ်ဘၣ်ဝဲတမိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤသးပုၤမၤဝဲလၢထီၣ်ဒီးစံးဝဲ-

- (၁) စီကျဲကျဲယီးတခွဲဘိ
ဘုသၣ်ဂီၤလၢတီၣ်မုၢ်လီၤ
- (၂) ခုအိၣ်ဘၣ်ဖဲးအိၣ်ဘၣ်စီး
ကၢၣ်အိၣ်ဘၣ်သံးကီၢ်လဲၣ်ကီၢ်

တၢ်ဖဲးအိၣ်ခးဖဲးအိၣ်သံၣ်ဘၣ်တၢ်မၤတၢ်လံၤအီၤလၢ အပူၤကွံၣ်အစၢ်တဖၣ်အစၢ်န့ၣ်သ

က့ သုၣ်ပုၤတဟးဂ့ၢ်ဟးဂီၤဒီးအိၣ်ဒီးဒၣ်တၢ်မ့ၢ်လၢကညီဖီသုၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီး အတၢ်ကူၣ်သုၣ်လၢတၢ်အိၣ်ကတိၤဒီးယုးယီၣ်ပၢၣ်ကဲဝဲ ထံကျိထံကွၢ်, သုၣ်ပုၤဒီးခိၣ်ယၢန့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်ဘၣ်တုၤအဂၤတဖၣ်အယီၤန့ၣ်လီၤ. ထံလီၢ်ကီၢ်ပူၤတၢ်ဒုးတၢ်ယၢမ့ၢ်တအိၣ်ဘၣ်န့ၣ် အဝဲသုၣ်ကသုၣ်ထီၣ်ဘၣ် အနုၤသဝီကၢ်ဂၢ်ကျၢ်ကျၢ်ဒီးဖံးအိၣ်မၤအိၣ်တၢ်ဒ်အမိၢ်ပၢ်ဖဲဖဲမၤယုၤအီၤအကျဲအသိးသုဝဲန့ၣ်လီၤ. အဝဲသုၣ်ကသုၣ်ခးသးခးဘၣ်ဝဲလၢအနီၢ်ကစၢ်တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲ အိၣ်ဒီးတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူလၢအယုၤကန့ၣ်လီၤ. အဝဲသုၣ်တလိၣ်လၢကဘၣ်ဖဲးအိၣ်ခးဖဲကတိၤ လၢခူဒိၣ်ပုၤယီၣ်အပူၤဒီးမၤဟးဂီၤသုၣ်ဒိၣ်ဝၣ်ပုၤတဖၣ်ဘၣ်. တၢ်ဖီအသဝီဖီတဂံးဝဲ, “ဖဲန့ၣ်ဖဲးအိၣ်ခးလၢ တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲအသိး ဒ်အမ့ၢ် ပုၤဒိၣ်ပုၤယီၣ်အပူၤန့ၣ် ကီဝဲလၢနကဖး တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢတၢ်ကသုၣ်လီၤဘုအဂီၢ်လီၤ.” ဒ်န့ၣ်အသိး နုဘိၣ်သံၣ်ဘိၣ်လၢအတအိၣ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ညၣ်အထူးအစီတဖၣ် တဖဲးအိၣ်ဘၣ်ဝဲဒၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပၤပြးလီၢ်ကဝီၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတကမၤပၤဖျါထီၣ်ဝဲလၢ “ဆူညါသုၣ်ပုၤကဂ့ၤထီၣ်အဂီၢ်

ထဲပျော့ကမ္ဘာသက်တမ်းတိုနှင့် ကဲထိုင်တသွ
ဘဉ် ကဘဉ်မုၢ်ဝဲပျော့ကမ္ဘာသက်တမ်းတိုနှင့်
လီၤ. နူဖိသဝီဖိသုၣ်တဖၣ် ကဘဉ်မသ
ကိးတၢ်ကဒဲကဒဲ, ကဘဉ်မသကိးတၢ်ဒီး
ပၤပြးပုၤဘဉ်မုၢ်ဘဉ်ဒါန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကိတၢ်ခဲ
အဒိၣ်ကတၢ်တမံန့ၣ် မုၢ်ဝဲတၢ်ဒုးတၢ်ယၤအ
ယီၤ ပသုၣ်ထီၣ်နူၣ်သဝီကိၢ်ကျၢၢ်တသုတဘျီ
ဘဉ်ဒီး ပဒိသဒါလီၤပသးယုၤကျဲလၢတၢ်လုာ်
အိၣ်သးသမူအဂၤတအိၣ်ဘဉ်အယီၤ ကျဲ
အိၣ်ဒၣ်ထဲလၢပကဘဉ်ဖဲအိၣ်ဒုးန့ၣ်လီၤ.
တၢ်ဖဲအိၣ်ဒုးဒၣ်လဲၣ် ဘဉ်တၢ်မအီၤဒ် မိာ်
ပၢ်ဖဲဖုမၤဝဲအသိးလၢပျၢၤတသုလၢဘဉ်အယီၤ
မုၢ်တၢ်ကိတၢ်ခဲဖဲဒိၣ်လၢ တၢ်ကသုကတဲာ်
ကတီၤက့ၤသုၣ်ပုၤလၢ အအိၣ်တုၢ်သုၣ်တဖၣ်
န့ၣ်လီၤ.”

တၢ်ဒုးတၢ်ယၤမုၢ်တအိၣ်ဘဉ်ဒီး တၢ်ဖဲ
အိၣ်ဒုးမုၢ်လဲၤအသး ဘဉ်လီၤဘဉ်စးဒ်မိာ်ပၢ်
ဖဲဖုအတၢ်ဟံးစုၣ်ကျဲအသိးန့ၣ် တၢ်ခွဲးတၢ်
ယၢ်ဒီးတၢ်အုၣ်ကီၤသး ကအိၣ်ထီၣ်ဒိၣ်ထီၣ်
ဝဲလၢ တၢ်ကတဲာ်ကတီၤခိၣ်ယၤန့ၣ်ဆၢၣ်ဒီး
သုၣ်ပုၤတဖၣ်အဂီၢ်လီၤ. တၢ်ဖဲဒုးဖဲကတီ
မုၢ်စ့ၤလီၤန့ၣ် နူလၢပုၤတဖဲလၢဘဉ်တဖၣ်
ကကဲထီၣ်ကဒါက့ၤပုၤပုၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အ
ရူၣ်န့ၣ် တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ကဘဉ်အိၣ်လၢ
တၢ်သုၣ်ထီၣ်ဆီလီၤနူၣ်သဝီကိၢ်ကျၢၢ်ကျၢၢ်ဒီး
တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်လုာ်အိၣ်သးသမူကျဲအ
ဂၤလၢ ကမၤစ့ၤလီၤတၢ်ဖဲအိၣ်ဒုးဖဲကတီက

သုအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လီၤကဝီၤခိၣ်နီၣ်တဂၤစံး
ဝဲလၢ “လၢညါပုၤသုၣ်က့ၤသးပုၤ ဖဲအိၣ်ဒုး
မၤအိၣ်ဝဲၤအိၣ်ဒီး တၢ်ရဲၣ်သဲကတီၤသုၣ်ပုၤ,
နူလီၤသံၣ်လီၤဘဉ်ဆၢၣ် စးထီၣ်လၢတၢ်ယုာ်
မ့ၢ်ဟးဖျိးအါထီၣ်တဘျီန့ၣ် ပုၤဖဲအိၣ်ဒုးဖဲက
တီၤအါထီၣ်ဒီးပုၤနူၣ်သဝီဖိသုၣ်တဖၣ် တဒိ
ကန့ၣ်လိာ်အကလုာ်အါထီၣ်ဝဲလီၤ. ယနၣ်
ဒီးထံၣ်လၢတၢ်ဂၢ်တၢ်ကျၢၢ်မုၢ်အိၣ်ထီၣ်န့ၣ် နူ
ဖိသဝီဖိသုၣ်တဖၣ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲလၢ
တၢ်ကတဲာ်ကတီၤက့ၤအနူၣ်သံၣ်လီၤဒီးန့ၣ်
ဆၢၣ်ခိၣ်ယၤန့ၣ်ကအါထီၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ.”

အါန့ၣ်အန့ၣ် စံးဝဲလၢ ခီဖျိပုၤအါဂၤဖး
ဘဉ်နီၣ်ဟူဘဉ်စ့ၢ်ကိးခိၣ်ယၤန့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်က
စီၣ်အါထီၣ်အယီၤ အဝဲသုၣ်ဆိကမိၣ်အါ
ထီၣ်ကဒါက့ၤဘဉ်ယးဒီးတၢ်ကတဲာ်ကတီၤ
ထီၣ်က့ၤထံၣ်ကျိထံၣ်ကွၢ်, ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကဒါ
က့ၤ တၢ်တၢ်ကွံတၢ်စ့ၤ အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲ
လၢညါဖိကအါထီၣ်ကဒါက့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
အဝဲသုၣ်ပၢ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိအံၤ ဖဲနူ
သဝီတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. ပုၤအိၣ်ယဲာ်
ဂၤယုၤဂၤလၢကမၤသက်တမ်းတိုဒီးကဟံးမူဒါလၢ
ကတဲာ်နူၣ်သဝီဖိသုၣ်သိး ကဒိကန့ၣ်မၤထွဲဝဲအ
ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသုၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ပၢ်ပနီၣ်ကွံ
ဇိၤဖျါဇိၤ ညဉ်အလီၤဒ်သိး ပုၤသုတလဲၤမၤ
အိၣ်လၢညါဒီး မၤဟးဂီၤညဉ်အလီၤတဂ့ၤ
န့ၣ်လီၤ. တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲအဝဲအံၤန့ၣ်လၢအ
ပုၤကွံဘဉ်တၢ်မၤတုၢ်လံၤအီၤတဘျီလၢကရူာ်

အတတ်ရဲပြတ်ကျွမ်းကျင်ပြီးတတ်ကလုပ်နိုင်လိမ့်။
ဘဉ်ဆင်ခီဖျိလုပုတနီတဒိကနဉ်ဒီးမဟး
ဂီတတ်သိဉ်တတ်သိတတ်ဘျူအံလုတတ်လဲမဟ
အိဉ်ညဉ်လုမုဉ်ပီအယိ ပထဉ်ဘဉ် မှတ်
လုအမဟဘဉ်ဒိဘဉ်ထံးညဉ်အလီအဒိဉ်အ
အါနဉ်လိမ့်။ လုတတ်နဉ်အယိ နုဖိသဝီဖိ
သုဉ်တဖဉ်မသိထီဉ်ကုကဒီးဝဲလုနုသဝီ
အတတ်ရဲပြတ်ကျွမ်းကျင်လိမ့်။ ပုပြးပုဘဉ်မု
ဘဉ်ဒါဟံးနုမုဒါလုတတ်ဒိသုအကသုဝဲ
တတ်ဒုးတတ်ယုတအိဉ်ဘဉ် အဆုကတီဉ်စု
ကီးနဉ်လိမ့်။

နုဖိသဝီဖိသုဉ်တဖဉ်ပဉ်ဖျိထီဉ်စုကီး
အတတ်လိဉ်ဘဉ်အါထီဉ် တတ်သုတတ်ဘဉ်တတ်
သုဉ်ညါနုပဉ်ဘဉ်ဃးဒီး တတ်ကတဲဉ်ကတီ
ကုသုဉ်ပုဒီး ထံကျိထံကွဉ်အဂုအကျိ
နဉ်လိမ့်။ လိဉ်ဘဉ်စုကီးပုဘဉ်မုဘဉ်ဒါ
လု ပုပြးကအိဉ်ဒီးတတ်ထုးထီဉ်တတ်ဘျူ
ဘဉ်ဃးဒီးတတ်ကတဲဉ်ကတီကုခိဉ်ယုနု
ဆဉ် ဒီးထံကျိထံကွဉ်လု ထံဖိကီဖိအါဂု
ဘဉ်သုဉ်ဘဉ်သးဝဲဒီး တတ်ဆုတဲဉ်တဘဉ်
မုပုစုဂုအတတ်ဆုတဲဉ်ဘဉ်နဉ်လိမ့်။

လုတတ်အိဉ်ဖိဉ်တဉ်ပီဉ်သကိးအဆု
ကတီနဉ် သုဉ်ကုသးပုတနီပဉ်ဖျိထီဉ်အ
တတ်လဲခီဖျိဒီးစံးဝဲ “ပုလုကဲထီဉ်တတ်ကွဉ်
လိမုအိဉ်နဉ် ကဲဘျူးဒိဉ်နုဒီးတတ်နဉ်လိ
တကုလိမ့်။” ပုတနီနဉ်ကွဉ်လိနဉ်ဝဲ ပုဂု
အတတ်မဒီးမုထံဉ်ဝဲလုအတတ်ကဲဘျူးကဲဖိဉ်

အိဉ်လုအဂီမး အဝဲသုဉ်စးထီဉ်မဟဲနဉ်
လိမ့်။ တတ်သုဉ်လိသုဉ်ဝဉ်အသိနဉ် ပုအါ
ဂုမဟဲလံဝဲလုပုလံတုခဲအံနဉ်လိမ့်။
ပုတနီနဉ်မဟဲလံဝဲဒီးဘဉ်စုးကွဉ်တု
ကွဉ်ဝဲခီဖျိဘဉ်စံဉ်ပယိအယိနဉ် ကဲထီဉ်
တတ်လိဘျူးလိတိလုအဂီဒီး မဟဲသုဉ်ဝဲတ
မုလုဘဉ်အိဉ်စုကီးဝဲလိမ့်။ ဒဲလဲဉ်ဂုဂု
ပုလုအမဟဲသုဉ်တဖဉ် အတတ်ပဉ်သးအိဉ်
ဝဲလုမုတနီတတ်ဒုးတတ်ယုမုတအိဉ်လု
ဘဉ်အဆုကတီနဉ် ကအိဉ်ဘဉ်ဝဲမုမု
ခုဉ်ခုဉ်ဒီးကမုတတ်လုတတ်ပုလုအမဟဲသုဉ်အ
ဂီနဉ်လိမ့်။

ပထဉ်ဘဉ်နုဖိသဝီဖိဖိတိဉ်ကဝီအဝဲ
အံအပုသုဉ်တဖဉ် မုအိဉ်ဘဉ်လုထံလိ
ကီ ပုတတ် ဒုး တတ်ယုယံဉ်ထံဒီး ဘဉ် ကွဉ်
ဆဉ်မဲဉ်တတ်နးတတ်ဖျိဉ်, တတ်ဆိဉ်တံမဟဲ,
တတ်မပုမဟဲဖုးအဝဲသုဉ်ထဲလဲဉ်ဘဉ်ဆဉ်
အိဉ်မုဟံးယဉ်ကံကျွမ်းစိဉ်ခီဒီးဝဲမိပဉ်ဖု
အလုလုထုသနု တတ်ဆဲးတတ်လုလုအယံ
အလုသုဉ်တဖဉ်လုလုပုလုနဉ်လိမ့်။ အဝဲ
သုဉ်တဖဉ်တိဉ်နီဉ်မဟဲထွဲဒီးဝဲ မိပဉ်ဖုအတတ်
သုတတ်ဘဉ် တဖဉ်လုအဘဉ်ဃးဒီးတတ်ဖဲး
အိဉ်ခုးဝဲးအိဉ်သဉ်, တတ်သုဉ်အိဉ်ဖျူးအိဉ်
တတ်လုဆဉ်အကျိ, တတ်ကသုဉ်ကတီကု
တတ်ချဲတတ်သုဉ်အကျိအကျိဒီးတတ်ကတဲဉ်က
တီနုဆဉ်ခိဉ်ယုထံကျိထံကွဉ်အကျိအ
ကျဲသုဉ်တဖဉ်နဉ်လိမ့်။

လက်တွေ့သန့်

Asian Development Bank Manila, Philippines and United Nations Environment Programme Regional Resource Centre for Asia and the Pacific, 2004

Greater Mekong Sub region Atlas of the Environment.

BBC. September 2002. *Internally Displaced People and Relocation Sites in Eastern Burma.* Thailand.

CIA. July 2003. The World Fact book. [viewed March 2004]:

www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/bm.html

Clarke, J.E. 1999. *Biodiversity and Protected Areas-Myanmar. Regional*

Environmental Technical Assistance 5771-Poverty Reduction and Environmental Management in Remote Greater Mekong Region (GMS) Watersheds Project (Phase I).

Committee for Internally Displaced Karen People (CIDKP). 2000. *Karen IDPs Report.* Friedrich Naumann Foundation, Nopburee Press, Chiang Mai Thailand.

Eberhardt, K. August 2002. Myanmar Country Review. MMSEA Conference, Centre for Biodiversity and Indigenous Knowledge, China.

Forest Department Myanmar. 1991. *Forest Resources of Myanmar, Conservation and Management.* Forest Department Myanmar, Yangon, Myanmar.

Global IDP Project. January 2004. *Global IDP Project training package on the UN Guiding Principles on Internally displaced Persons.* [viewed June 2004]: http://www.idpproject.org/idp_guided_tour.htm

Global IDP Database. 2002. [viewed March 2004]:

www.db.idpproject.org/Sites/idpSurvey.nsf/%28wViewCountries%29/EC122D06BCE6C338C12567B00047FB21

Ministry of Information. 2002. *Myanmar Facts and Figures.* Union of Myanmar, Printing and Publishing Enterprise, Myanmar.

Burmese Government Site (SPDC). 2000. *Environmental Situation in Myanmar.* [viewed March 2004]: www.myanmar.com/environment/A.htm

Nationmaster.com. 2004. *Burma Profile: Environment.* [viewed June 2004]: <http://www.nationmaster.com/country/bm/Environment>

Singaporean Karen Seminar. 2003. *Rebuilding Our Nation.*

The World Bank Group. 2002. Myanmar. [viewed June 2004]: <http://devdata.worldbank.org/external/CPPProfile.asp?CCODE=MMR&PTYPE=CP>

UNHCR. January 2004. Map of Myanmar-Thailand Border. UNHCR CCSDP, Thailand [viewed September 2004]: <http://www.unhcr.ch/cgi-bin/texis/vtx/home/+juwBmf470CwwwqwwwwwwFqhT0yfiFqnp1xcAFqhT0yfiFcFqrMOwDMwGDzmxwwwwww/pendoc.pdf>

တံဆိပ်လီမိ

လံာ်ဘျးစဲ (၁) တာ်သုာ်အိၣ်ဃျးအိၣ်လာဃုးဟူ

မံၤ	အကလံးကိၣ်	အကလုာ်	အန့ၣ်အထာ်	စဲအုၣ်အမံၤ
ခုၣ်	Taro	15	Araceae	Colocasia esculenta (L.)
ညါသုးဖိ	Marijuana	2	Cannabidaceae	Cannabis spp.
ဟီၣ်တၢ်	Para cress	2	Compositae	Spilanthes paniculata Wall. ex DC.
န့ၣ်ဖိဟီၣ်	Sweet potato	3	Convolvulaceae	Ipomoea batatas Lamk
လုာ်သုာ်	Wax gourd	4	Curcubitaceae	Benincasa hispida
လုာ်ခ့	Pumpkin	7	Curcubitaceae	Cucurbita maxima Duch.
ဒံမုၢ်သုာ်	Musk Melon	6	Curcubitaceae	Cucumis melo
ဒံသုာ်	Cucumber	4	Cucurbitaceae	Cucumis sativus L.
ဒးသုာ် (ထံလုာ်သုာ်)	Bottle gourd	6	Cucurbitaceae	Legenaria siceraria (Mol.) Stande
တုၤလုၤတက့ၤ	Gourd	4	Curcubitaceae	Luffa spp.
တကီၤသုာ်	Luffa/Sponge gourd	4	Curcubitaceae	Luffa cylindrica
သီခါသုာ်	Bitter gourd	2	Curcubitaceae	Morordica charantia L.
သဘၣ်ဒီး	Mustard	8	Cruciferae	Brassica nigra G. Don
န့ၣ်	Common yam	4	Dioscoreaceae	Dioscorea spp.
န့ၣ်သုာ်	Tapioca/cassava	4	Euphorbiaceae	Manihot esculenta Crantz
ဟီၣ်ဝီၤတပိာ်	Lemon grass	1	Graminaceae	Cymbopogon citratus (DC.) Stapf
ဘၢၣ်	Job's Tears	1	Graminaceae	Coix lachryma-jobi
ပုၤ	Millet	2	Graminaceae	Echinochloa spp.

လံာ်ဘျးစဲ (၁) တၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်လၢစးပူၤ

မံၤ	အဲကလံးကိုၣ်	အကလုာ်	အန့ၣ်အထၢ	စဲအုၣ်အမံၤ
သ့ၣ်	Millet	3	Graminaceae	Panicum miuaceum
ဘုခု	Corn, Maize	11	Graminaceae	Zea Mays L.
ဟီၣ်ဖုံ	Herb	2	Labiatae	Elsholtzia incisa Bth.
ဟီၣ်ဝီသ့	Basil	1	Labiatae	Ocimum canum Sims.
ကျၢၣ်ဘုၣ်	Pidgeon pea	1	Leguminosaceae	Cajanus cajan
ထီၣ်နီၤ	Soya bean	1	Leguminosaceae	Clycine max (L.) Merr.
ပထီၣ်	Yard long bean	9	Leguminosaceae	Vigna sinesis
ဃဲာ်ဖါဆုး	Sword Jack bean/Sword bean	2	Leguminosae-Papilionadeae	Canavalia gladiata Dc.
ဘီဘၣ်	Broad bean	10	Leguminosae-Papilionadeae	Lablab purpureus (L.) Sweet ssp. purpureus
ဘီဘၣ်ခိၣ်တီ	Yam bean	1	Leguminosae/Papilionoideae	Pachyrhizus erosus URBAR
ဘီဘၣ်မကံး	Winged bean	2	Leguminosae-Papilionadeae	Psophocarpus tetragonolobus D.C.
တကျၢ	Chinese Chives	2	Liliaeceae	Allium chinense
ကျိၣ်နုၤ	Ladyfingers /Okra	2	Malvaceae	Abelmoscus esculentus (L.) Moench
ဘဲ	Cotton	3	Malvaceae	Gossypiom spp.
ဘဲဆံၣ်	Roselle	3	Malvaceae	Hibiscus sabdariffa
နံၣ်သီ	Sesame	2	Pedaliaceae	Sesamum indicum Linn.

လံာ်ဘျးစဲ (၁) တာ်သုဉ်အိဉ်ဖျးအိဉ်လာဇးဖျး

မံၤ	အဲကလံးကိဉ်	အကလုာ်	အဂ္ဂုဉ်အထၢ	စဲအုဉ်အမံၤ
တကီၤသဉ်	Eggplant	9	Solanaceae	Solanum spp.
မိာ်ကံာ်သဉ်	Chili	8	Solanaceae	Capsicum frutescens L.
တကီၤဆံဉ်	Tomato	4	Solanaceae	Lycopersicon esculentum mill.
ညါသုး	Tobacco	2	Solanaceae	Nicotiana tabacum L.
ဟုဉ်	Coriander	1	Umbelliferae	Coriandrum sativum L.
တယီ	Turmeric	5	Zingiberaceae	Curcuma domestics Valetton
တအု	Ginger	2	Zingiberaceae	Zingiber officinale Rosc.
ဖီယဲ	-	3	-	-

တာ်လီၤစ့ၤလာ်တံးဖဲလုာ်လၢဒီးတာ်မူအါကလုာ်

၁၆၇

လံာ်ဘျးစဲ (၂) တၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်လာ်ကျိးပူၤ, ကရၢ်ပူၤ

မံၤ	အဲကလံးကျိၣ်	အကလုာ်	အဖျၢၣ်အထၢ	စဲအုၣ်အမံၤ
တယီၤဆိၣ်	Marian plum	1	Anacardiaceae	Bovea macrophylla
တဒီး	Mango	3	Anacardiaceae	Mangifera indica L.
နဲး	Pineapple	2	Bromeliaceae	Ananas comosus (L.) Merr.
တကွံသ့ၣ်	Papaya	2	Caricaceae	Carica papaya L.
ကထံ	Sugar cane	7	Gramineae	Saccharum officinarum L.
ပန္တဲၣ်သ့ၣ်	Jackfruit	2	Moraceae	Artocarpus altilis
တကွံ	Banana	11	Musaceae	Musa spp.
သ့ၣ်ဝါလီ	Guava	1	Myrtaceae	Psidium guajava L.
ပနီကျဲးဘိၣ်ခိၣ်	Lemon	1	Rutaceae	Citrus spp.
တယုၣ်သ့ၣ်	Orange	1	Rutaceae	Citrus spp.
ပနီကျဲး	Lime	2	Rutaceae	Citrus aurantiifolia (Christm.) Swingle
သးဟီ	Grapefruit (sour)	1	Rutaceae	Citrus grandis
သးသွံ		2	Rutaceae	
မးအိ	Pomello	1	Rutaceae	Citrus maxima (Burm.) Merr.

တၢ်အါမံၤလီၤဆိ

လံာ်ဘျးစဲ (၃) ဘုအကလုာ်လာ်တဖ်ဒါသဝီဖိသုာ်အိာ်ဝဲ

နီၣ် ဂံၢ်	ဘုအက လုာ်	ဘုအရုၢ်အသးဒီးအဝံာ် အဘဲအဂ့ၢ်အကျိၤ	အိာ်တုာ် အါ, စ့ၤ, လီၤမာ်	တၢ်မၤနီၣ်မၤသါ
၁	ဘုမိာ်ပုၢ်	အမၤခၢ်တဲးစဲး (အ ထုၣ်ဖုၣ်, အလၢ်ဆိၣ်, အသၢ်ဖုၣ်, အသၢ်တ ကွံာ်လီၤဘၣ်)	လီၤမာ်ကွံာ် ယၢ်ယၢ်	လီၤမာ်ကွံာ်လာ်တဖ်စံာ်မ့ၢ် ဟးဖျိးဒီးစိာ်ခီက့ၤအီၤတ ချုးဘၣ်အယံ
၂	ဘုမိာ်ကံာ် (ဘုဃး)	အသးကပုၢ် (အဘုာ် ကူၤဂီၤ, အသးဝါ)	အါ	ပုၤသုာ်အါ
၃	ဘုသိာ်ဖိ	အသးမး (အဘုာ်ဘီ, အသးဝါ)	အါ	ဘၣ်တၢ်သုာ်အီၤန့ၢ်လာ် တၢ်လီၤထီၣ်ထီၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်လီၤဖုၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤန့ၢ်လီၤ.
၄	ဘုသံ လၢ်	အသးမး (အဘုာ်ဘီ, အသးဝါ)	အါ	ဘၣ်တၢ်သုာ်အီၤန့ၢ်လာ် တၢ်လီၤထီၣ်ထီၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်လီၤဖုၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤန့ၢ်လီၤ.
၅	ဘုသိာ် ဂီၤသး	အသးမး (အဘုာ်ဘီ, အသးဂီၤ)	လီၤမာ်	အသးဂီၤ, အမ့ၢ်ဖဲအယံ ပုၤအိာ်တဘဲပုၤသုာ်တ မ့ၢ်ဘၣ်
၆	ဘုဆိ	အသးကပုၢ် (အဘုာ် ဘီ, အသးဝါ, အသၢ် မံဆိန့ၢ်ဘုအဂၤလၢာ်)	စ့ၤ	ညီၣ်နီၣ်ဘၣ်တၢ်သုာ်အီၤ ဒ်သိးကမၤန့ၢ်ဘုအသီ ဆိဆိအဂီၢ်.
၇	ဘုဘီ	အသးကပုၢ် (အဘုာ် ဂီၤ, အသးဝါ)	စ့ၤ	-
၈	ဘုဖိပြီ	အသးမး (အသၢ်ပြီ, အသၢ်ထီ, အဘုာ်ဘီ, အသးဝါ)	စ့ၤ	-
၉	ဘုကဆိ မဲ	အသးကပုၢ် (အသၢ် ထီ, အသၢ်ပြီ, အသး ဝါ, အဘုာ်ဘီ)	လီၤမာ်	တကူတၢ်လီၤထီၣ်ထီၣ်, ဟီၣ်ခိာ်ကိၤအလီၤဘၣ်.

လံာ်ဘျးစဲ (၃) ဘုအကလုာ်လာ်တဖ်ဖိအသဝီဖိသုာ်အိာ်ဝဲ

နီာ် ဂံာ်	ဘုအက လုာ်	ဘုအရူာ်အသးဒီးအဝံာ် အဘဲအဂုာ်အကျါ	အိာ်တုာ် အါ, စုာ်, လီာ်မာ်	တံာ်မးနီာ်မးပါ
၁၀	ဘုကဲါမဲ	အသးမး (အသုာ်ပျီ, အဘုာ်ဘီ, အသးဝါ)	လီာ်မာ်	-
၁၁	ဘုဖုာ်	အသးကပုာ် (အထူာ် ဖုာ်, အသုာ်ဘုာ်ဂီ, အသးဝါ)	လီာ်မာ်	တံာ်ဘုာ်စံာ်ဘုာ်ယုာ်ဒီး လဲာ်ကုာ်အီာ်တချုးလာ် ဘုာ်အယီ
၁၂	ဘုဖုာ် ဆီး လုာ်	အသးကပုာ် (အသုာ် ဂီယး, အသးဝါ)	လီာ်မာ်	တံာ်ဟးခိာ်တအိာ်ဒီးတံာ် သုာ်အီာ်လာ်တံာ်လီာ်ထီာ် ထီတဂုာ်ဘုာ်မုာ်လာ်ခိာ်တံာ် ကီာ်တန့ာ်ဘုာ်အယီလီာ်.
၁၃	ဘုဝါဖိ	အသးကပုာ် (အဘုာ်, အသးဝါ)	လီာ်မာ်	တံာ်တသုာ်အီာ်လာ်ဘုာ်ခီ ဖျီစံာ်ပျီဘုာ်တံာ်ယုာ်သဒုာ် အီာ်အယီ
၁၄	ဘုထီလုာ်	အသးမး (အထူာ်ဖုာ်, အဘုာ်ဘီ, အသးဝါ)	စုာ်	-
၁၅	ဘုထီမဲာ်	အသးမး (အဘုာ်ဘီ, အသးဝါ, အထီဒီးအ မဲာ်ကီထီာ်ဖးထီ)	စုာ်	-
၁၆	ဘုထီမုာ်	အသးမး (အဘုာ်ယး, အသးဝါ)	အါ	-
၁၇	ဘုထီဖျး	အသးမး (အဘုာ်ဘီ, အသးဝါ)	စုာ်	ပုာ်အိာ်တဘဲဘုာ်ယီပုာ် သုာ်စုာ်
၁၈	ဘုထီဖိ	အသးမး (အဘုာ်ဘီ, အသးဝါ)	စုာ်	အသးမး အမုာ်ဖဲအယီပုာ် အိာ်တဘဲပုာ်သုာ်စုာ်

လံာ်ဘျးစဲ (၄) ပအံအကလုာ်လာ်တုာ်ဖီအသဝီဖီသုာ်အိာ်ဝဲ

နီာ်ဂံာ်	ပအံအကလုာ်	အဂုာ်အကျိာ်	အိာ်တုာ်အါ, စုာ်, လီာ်မာ်	တုာ်မာ်နီာ်မာ်သါ
၁	ပအံသုာ်ဘုာ်	ကပုာ် (အဘုာ်သုာ်, အသးဝါ)	စုာ်	-
၂	ပအံသုာ်သး	ကပုာ် (အဘုာ်သုာ်, အသးသုာ်)	စုာ်	-
၃	ပအံဆီာ်ဖီ	ကပုာ် (အဘုာ်ဂီ, အသးဝါ)	အါ	တုာ်သုာ်အီသုာ်လးပုာ်မုာ်ဂုာ်စံာ်ပုာ်မုာ်ဂုာ်န့ာ်လီာ်.
၄	ပအံလီာ်အုး	ကပုာ် (အဘုာ်ယ, အသးဝါ)	အါ	-
၅	ပအံယုာ်မဲ	ကပုာ် (အသုာ်ပြီ, အသုာ်ထီ, အသးဝါ)	စုာ်	-
၆	ပအံခီရဲာ်	ကပုာ် (အဘုာ်ဂီ, အသးဝါ, အသုာ်မဲာ်ကိထီာ်)	လီာ်မာ်	လီာ်မာ်ကွံာ်လာ်တုာ်ယုာ်ပယီ, တုာ်သုးလီာ်သုးကျဲ ဝံကုာ်စီာ်ကုာ်အီတချုးလာ်ဘာ်အယီ (၁၉၉၇ နံာ်)
၇	ပအံဘီ	ကပုာ် (အဘုာ်ဂီ, အသးဝါ)	စုာ်	-
၈	ပအံသုာ်	မး (အဘုာ်ယယး, အသးဝါ)	စုာ်	-
၉	ပအံညုာ်ဗဲာ်	ကပုာ် (အဘုာ်ယး, အသုာ်မဲာ်ကိထီာ်)	လီာ်မာ်	လီာ်မာ်ကွံာ်လာ်တုာ်ယုာ်ပယီ, တုာ်သုးလီာ်သုးကျဲ ဝံကုာ်စီာ်ကုာ်အီတချုးလာ်ဘာ်အယီ
၁၀	ပအံကံာ်လုာ်	ကပုာ် (အဘုာ်ကံာ်လုာ်, အသးဝါ)	အါ	-
၁၁	ပအံဂီဖီ	မး (အဘုာ်ဂီ, အသးဂီ)	စုာ်	-

လံာ်ဘျးစဲ (၅) ကသံာ်သုာ်ဂံာ်ဝဲာ်စဲအမုာ်အဘိတနီလၢပုလီာ်ကဝီဖိသုဝဲ

မံၤ	အဲကလံးကျိာ်	အန့ၣ်အထၢ	စဲအုၣ်အမံၤ
ကျီလီဒံာ်အ	Blue trumpet vine	Acanthaceae	Thunbergia laurifolia Lindl.
နီ	Milky pine/ Devil's tree	Apocynaceae	Alstonia rostrata Fischer / Alstonia scholaris (L.) R. Br. var. scholaris
ဒီးကုာ်	Wooden butterfly seed	Bigoniaceae	Oroxylum indicum (L.) Kurz
သုာ်ကံာ်စု	Javanese elder	Caprifoliaceae	Sambucus javanica Reinw. ex. BI. ssp. javanica
နီၣ်နာသံ	Billy goat weed	Compositae	Ageratum conyzoides L.
ဖိပုာ်	Wild heliotrope	Compositae	Blumea balsamifera (L.) DC.
ဆံးဖိကူသု	Crofton weed	Compositae	Eupatorium adenophorum Spreng.
ဆံးဖိကူ	Siam weed	Compositae	Eupatorium odoratum L.
ဟီၣ်တၢာ်	Paracress	Compositae	Spilanthes paniculata Wall. ex DC.
သုာ်ဒီးန့ၣ်	Bignay	Euphorbiaceae	Antidesma bunius (L.) Spreng. var. bunius
ကသံာ်ဂီဖိ	-	Euphorbiaceae	Breynia retusa (Denn.) Alst
မုာ်ခိာ်ပျာ်	White berry bush	Euphorbiaceae	Fluggea virosa (Roxb. ex. Willd.) Voigt
သုာ်ကီၢ်ကွံ	Garcinia	Guttiferae	Garcinia sp.
စျီၤဘူ	Horse chestnut	Hippocastanaceae	Aesculus assamica Griff.

လံာ်ဘျးစဲ (၅) ကသံာ်သ့ာ်ဂံာ်ဝဲာ်စဲအမုာ်အဘိတနီလၢပုလီာ်ကဝီဖိသ့ဝဲ

မံၤ	အဲကလံးကျိာ်	အန့ၣ်အထၢ	စဲအုၣ်အမံၤ
ဟီၣ်ဖုံ	-	Labiatae	Elsholtzia incisa Bth.
မိာ်မိၤ	-	Lauraceae	Alseodaphne henryii (King ex Hk. f.) Kosterm.
ကီးလုာ်	Cinnamon	Lauraceae	Cinnamomum iners Reinw. ex B1
နီၣ်မံၣ်	Sleeping grass	Leguminosae, Mimosoideae	Mimosa pudica L. var. unijuga (Duch. & Walp.) Griseb.
ဂီၤဂီၤ (နီၣ် ကီးဘံာ်)	-	Leguminosae, Papilionoideae	Desmodium triquetrum (L.) DC. ssp. triquetrum
ဘီဘာ်	Hyacinth bean	Leguminosae, Papilionoideae	Lablab purpureus (L.) Sweet ssp. purpureus
ဆွဲာ်ကနံာ်	-	Myrsinaceae	Maesa permollis Kurz
သ့ာ်ထီလၢ	-	Myristicaceae	Knema lenta Warb.
ကသံာ်ချး	-	Rubiaceae	Psychotria winitii Craib
ဂံာ်ထံ	Indian willow	Salicaceae	Salix tetrasperma Roxb.
သ့ာ်ဝါခိာ်	-	Sapindaceae	Lepisanthes tetraphylla (Vahl) Radlk.
ကံကျိာ်ခိ	Climbing fern	Schizaeaceae	Lygodium flexuosum (L.) Sw.
နီၣ်ခူ	Liquorice weed	Scrophulariaceae	Scoparia dulcis L.
ညးပီၤကီၤ	-	Simaroubaceae	Picrasma javanica Bl.

လံာ်ဘျးစဲ (၆)-(က) သရဉ်ဘိဇိအတၢ်ကတိၤဆီဉ်ထွဲ

ဒီထံဒီးညဉ်အိပ်လိဖးတသ့ဘဉ်အသီးန့ၣ်ကညီဖိဒီးတၢ်သျှဉ်အိၣ်ဖျးအိၣ်န့ၣ်လဲၤသတြၢ်
ဒီးဒီးသန့လၢ်အသးယၢ်ခီယၢ်ခီန့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်လၢ်လၢအဒုးမူပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိန့ၣ်အ
ထံးအခံၣ်ပဲၤဒၣ်လၢတၢ်ထုၣ်တၢ်ဘိ, တၢ်မဲတၢ်မၤဒီးသ့ၣ်ပှၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်ပယၤထီၣ်
သ့ၣ်ပှၤလံးဒီးတၢ်လၢကပိၣ်ထွဲထီၣ်အခံၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ ကစၢ်ကလိ, တၢ်လုၢ်တၢ်တြၢ်, ထံကျိထံ
ကွၢ်, ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ဒီးယဲထံကလံၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပမ့ၢ်ကွၢ်ကဒါကုၤလၢမိၢ်စိပၢ်ယၣ်
ခါပူၤကွၢ်ဒီးတုၤလီၤဆူမ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤဒၣ်လၢ်, ကညီဖိအတၢ်အိၣ်မူန့ၣ်ဒီးသန့ထီၣ်အသး
လၢသ့ၣ်ပှၤ, တၢ်မဲတၢ်မၤဒ်ပစံးတၢ်အသီးတၢ်သျှဉ်အိၣ်ဖျးအိၣ်န့ၣ်လီၤ. တုၤလီၤဆူတၢ်ထုၣ်သိၣ်
ဟီၣ်ခိၣ် (globalization)အစၢ်မ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤဒၣ်လၢ်, လၢကညီဖိသးသမုတၢ်အုၣ်ကီၤအဂီၢ်
တၢ်ဂ့ၢ်မိၢ်ပှၤဒီးတၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်မ့ၢ်ဒီးဒၣ်တၢ်မၤအိၣ်မ့ၢ်မၤအိၣ်ဝဲဒီးသ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်တၢ်န့ၣ်လီၤ. ခီ
ဖျိလၢတၢ်ထုၣ်သိၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကျဲသန့, န့ဆၢၣ်ခိၣ်ယၤတဘၣ်လီၢ်ဘၣ်စးဒီးန့ဆၢၣ်တၢ်တတၢ်တနၢ်
အယီၤ မၤဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးက့ၤကညီဖိသးသမုတၢ်အုၣ်ကီၤလၢမ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လၢအ
လီၤဘၣ်ယီၣ်သးအုးဒီးလီၤပျံၤလီၤဖုးဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢအဆိၣ်ထွဲဒီးဃီၣ်ယၤထီၣ်တၢ်အၤ
အက့ၢ်အဂီၢ်တဖၣ်အခံၣ်န့ၣ် မ့ၢ်ဝဲထံၣ်ကီၢ်သးအမူးပယၢ်ဒီးထံလီၢ်ကီၢ်ပူၤတၢ်ဒုးတၢ်ယၤသ့ၣ်တ
ဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကညီဖီသုဂ်တဖၣ်အတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူအကျိၤအကျဲ, သးသမူတၢ်အုၣ်ကီၤလၢအမ့ၢ်တၢ်သုၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ် န့ၣ်စးထီၣ်လၢမိၢ်စိၤပၢ်ဃၣ်, လီၤတစိၤဘၣ်တစိၤတုၤလီၤဆူစိၤခဲၤခဲၤအံၤဒၣ်လဲၣ်အိၣ်ဝဲဒီးအတၢ်သိၣ်တၢ်သီဃံးဃီၣ်ဒိၣ်လၢကဘၣ်ပၢ်သုၣ်ပၢ်သးဝဲဒီးပိၣ်ထွဲမၤထွဲဝဲလီၤတံၢ်လီၤဆဲးန့ၣ်လီၤ. ခီဖျိလၢနဖးဘၣ်လံာ်ပၢ်ဖျါတဘျီအံၤအယီၤမၤန့ၣ်ဒီးဆၢမုၢ်လၢလၢနကပလၢ်ဘၣ်ဒီးထံၣ်မ့ၢ်အါထီၣ်နပုၤကလုာ်ကညီဖီအတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူလၢအတပူၤဒီးထံၣ်ကီၤပဒိၣ်အတၢ်ပၢ်ဒၣ်ပၢ်ကမၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤဃုထံၣ်န့ၢ်ကျဲအဂၤလၢအမ့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်နီၤအဝဲသ့ၣ်လၢတၢ်ထံၣ်, တၢ်သ့ၣ်ညါလၢအဂ့ၤဒီးအကြးကတၢ်လၢခါဆူညါသးသမူတၢ်အုၣ်ကီၤအဂီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်.

စီမံကိန်းဌာန

ဒဲကဝီခိဉ် (ကညီဘဉ်ကီဘဉ်ဒဲကဝီ, မဲရဲမိ)

လံာ်ဘျးစဲ (၆)-(၈) စီဒီးလုမုာ်အတက်ကတီးဆီၣ်ထွဲ

ဖဲပဖးဘၣ်လံာ်တၢ်ကွဲးတဘျီအံၤဒီးပမၤန့ၢ်အါထီၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပာ်အါမးဘၣ်လးဒီး ကီၢ်ပယီၤပုၤတၢ်တဖုအံၤအတၢ်ရဲၣ်တကျဲၤ, န့ဆၢၣ်တအိၣ်ယၢၤအဂ့ၢ်, ကညီဖိဒီးန့ဆၢၣ်အိၣ်ယၢၤအတၢ်ဘၣ်ထွဲဘၣ်လးလိာ်သး, မုၢ်ဝဲတၢ်မၤလၢတၢ်ဖိအသဝီပုၤဖူဖိသဝီဖိသ့ၣ်တဖုမၤဝဲ, မိၢ်လုၢ်ပာ်လၢအဂ့ၢ်အကျိၤ, လုၢ်လၢထူသန့တၢ်စ့ၢ်တၢ်န့ၢ် တၢ်မၤအကျိၤအကျဲတဖုန့ၣ်လီၤ. လၢလံာ်တဘျီအံၤအပူၤထံၣ်ဘၣ်လၢပပုၤကလုာ်ကစၢ်ခိၣ်ဖိတဖုအိၣ်ဒီးမိၢ်ပာ်ဖဲဖုအလုၢ်အ လၢတၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်အကျိၤအကျဲ, တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျးဒီးတၢ်စ့ၢ်တၢ်န့ၢ်အါမၤလၢတၢ်မၤမုၢ် မၤဝဲအပူၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၢ်အယီၤ နီသီးပဖိပလံၤလၢခံသ့ၣ်တဖုကမၤလိၣ်ပာ်က့ၤဝဲအဂီၢ် မုၢ်ဂ့ၤ, ကသ့ထီၣ်သတြီၤက့ၤဝဲဒီးခါဆၢကတီၢ်တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်အ ကျဲမုၢ်ဂ့ၤ, န့ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤဒီးတၢ်လၢကြးဟံးယၣ်ဝဲတဖု ကဟံးယၣ်ဟယၣ်ဝဲဒီးကသ့ ပာ်ဖျိဝဲဒီးခါတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်အကျဲနီသီးကကဲဘျးလၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ပသ့ၣ်ညါဘၣ်လၢ တၢ်ထွဲသိၣ်ဟီၣ်ခိၣ် (globalization) ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်အတၢ် ရဲၣ်တကျဲၤန့ၢ် မုၢ်တၢ်လီၤပျံးဒီးတၢ်လီၤဘၣ်ယီၣ်ဘၣ်ဘျီလၢပဝဲကလုာ်ဖျိဆံးဖိသ့ၣ်တဖုအ ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မုၢ်တယုသ့ၣ်ညါဒီးရဲၣ်သဲကတီးက့ၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအံၤသ့ၣ်တဖုဒီးဒုးမုၢ်ဒုးဝဲ ထီၣ်က့ၤအီၤလၢ ပကညီဖိအတၢ်ပူၤဘၣ်န့ၣ်လၢတၢ်တပာ်သးဘၣ်အပူၤ မိၢ်ပာ်ဖဲဖု အလုၢ်လၢ ထူသန့လၢအဂ့ၢ်သ့ၣ်တဖုအံၤကလီၤမၤသဖုပုၤန့ၣ်လီၤ. လၢခံကတၢ်နီသီးပဟံးဂၢ်ကျဲၤ က့ၤပပုၤကလုာ်အလုၢ်လၢထူသန့လၢအဂ့ၢ်သ့ၣ်တဖုအံၤကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤလီၤဘၣ်ဝဲ ထံၣ်ဂီၢ် သးတၢ်ဘၣ်ဘျးဘၣ်ဒါဒီးတၢ်ဂၢ်တၢ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖုန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၢ်အယီၤအလီၢ်အိၣ်သပုၢ် ကတၢ်လၢ ပဝဲကညီဖိတၢ်ပူၤ, ကညီဖိအတၢ်ကရၢကရိခဲလၢ် ပကဘၣ်မၤသကိးတၢ်လၢ တၢ်ယုတၢ်ဖိအပူၤတၢ်ဂၤလၢပသန့ၣ်ဒၣ်ပဝဲ နီသီးပထံၣ်ဂီၢ်သးအတၢ်ပညိၣ်လၢအမုၢ်ပုၤကိး ကလုာ်ဒဲးကဘၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်ထဲသီးတုၤသီး, ကညီဖိကဘၣ်စံၣ်ညီၣ်တဲာ်အဘျီအ တီၢ်ဒၣ်ဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

စီဒီးလုမုာ်

နဲၢ်ရွဲၢ် (ကီၢ်သူလုၤပုၤမၤတၢ်ဖိကရၢစၢ်ဖျိၣ်, လီၣ်ခါၣ်သး)

လံာ်ဘျးစဲ (၆)-(၈) စီသူးသုဉ်ခိးအတၢ်ကတိၤဆိဉ်ထွဲ

ဒ်လံာ်တၢ်စံဉ်စီတဲစီပာ်ဖျါဝဲအသိးကညီဖိသုဉ်တဖဉ်မ့ၢ်ပုၤတဖုလၢအဟဲန့ၢ်လီၤဆူကီၢ်လၢပအိဉ်ဆိးအပူၤခဲအံၤ ဒီးတၢ်ဟဲန့ၢ်လီၤလၢလီၤခံကတၢ်တဘျီမ့ၢ်ဝဲစဲ ချဲန ၇၃၉ န့ၢ်လီၤ. တၢ်သးဝံဉ်ပာ်ဖျါထီဉ်စ့ၢ်ကိးဝဲလၢအမ့ၢ် “ယကီၢ်ကညီကီၢ်ဘဉ်ဆိဉ်ဂ့ၤ” န့ၢ်လီၤ. ဘဉ်ဆဉ်ကညီဖိတဖဉ်ဘဉ်တၢ်ဆိဉ်တၢ်မၤနၤလၢကလုာ်ဒိဉ်စိသန့လၢအစိတဖဉ်အစိန့ၢ်လီၤ. စးထီဉ်လၢကီၢ်ပယီၤန့ၢ်က့ၤတၢ်သဘျီလၢအဲကလံးအအိဉ်ဖဲ ၁၉၄၈ နံဉ်ဝံၤအလီၢ်ခံန့ၢ်ပယီၤပဒိဉ်လၢအပၤတၢ်အစိစိတဖဉ်ဟံးယာ်ပယီၤကလုာ်ဒိဉ်စိသန့ဒီးသုးမိၤစိရိၤသန့ဒီးပၤပြးတၢ်အယိကညီဖိတဖဉ်တုၢ်ဘဉ်တၢ်ဆိဉ်တၢ်မၤနၤ, တၢ်မၤထီဒါဟီဉ်ခိဉ်ဖိခွဲးယာ်အကလုာ်ကလုာ်ဒီးအတၢ်သဘျီတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တအိဉ်နီတမံၤလၢဘဉ်န့ၢ်လီၤ.

တချုးဒီးလၢ တဲာ်လွံၤတဲာ်တၢ်ဒုးစးထီဉ်ဒီးဘဉ် ဖဲ ၁၉၇၄-၇၅ နံဉ်အကတီၢ်န့ၢ် တၢ်လီၢ်လၢကညီဖိအိဉ်ဆိးအလီၢ်ဒ်အမ့ၢ် မုာ်တြီၤကီၢ်ရၢၢ် အကလံးစိးလူၤသီကီဉ်ဆဉ်ဟီဉ်ကဝိၤ, တီအူကီၢ်ရၢၢ်အမ့ၢ်ထီဉ်ကစၢ်ကျါ, ချါလွံၤထုဉ်ကီၢ်ရၢၢ်အမ့ၢ်ထီဉ်ကစၢ်ကျါ, ဖဉ်အဉ်ကီၢ်ရၢၢ်တီနီၤကစၢ်တုၢ်ဒီးသုးမ့ၢ်ကျိအဘဉ်စၢဟီဉ်ကဝိၤတဖဉ်မ့ၢ် ဟီဉ်ကဝိၤလၢကညီဖိအိဉ်စဲာ်နီၤအလီၢ်လၢအတကျါကျိလီာ်သးဒီးကလုာ်ဂၤနီတဖုဘဉ်ပစံးသ့န့ၢ်လီၤ. တုၤယီၤလၢ ၁၉၈၄ နံဉ်မဆလ သုးပဒိဉ်ဟဲထီဉ်ဒုးန့ၢ်ကွံာ်ကညီဖိအလီၢ်အိဉ်လီၢ်ဆိးလၢမုာ်ထီဉ်တၢ်လီၢ်အါတီၤဒီးဖဲ ၁၉၉၅ နံဉ်တုၤလၢ ၁၉၉၇ နံဉ်နဝတ-နအဖ လၢအမ့ၢ်သုးမိၤစိရိၤကရၢၢ်အံၤပၤဆူဉ်ပစိးတၢ်တဖဉ်ထီဉ်ဒုးဟံးန့ၢ်ကွံာ်ကညီဖိအိဉ်ဆိးတၢ်အလီၢ်အကျဲသကုၤဆးဒးအယိကညီဖိသုဉ်တဖဉ်ဘဉ်ကဲထီဉ်ပုၤလီၢ်အိဉ်ကမ့ၢ်ဖိဒီးပုၤဘဉ်ကီဘဉ်ခဲမိသုဉ်တဖဉ်အါထီဉ်ဝဲလၢအကလးန့ၢ်လီၤ.

ဒ်သိးပပုၤကလုာ်သုတလီၤမၤကွံာ်, ဒီးအိဉ်မူဘဉ်ဒီး ဒ်ပုၤတကလုာ်အသိးလၢဟီဉ်ခိဉ်ချါအိဉ်ဒီးအလၢကပီၤ, တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် တၢ်သဘျီ, နီဉ်ကစၢ်တၢ်ပၤလီၤသးအဂီၢ်မ့ၢ်ပဝဲကညီဖိခဲလၢာ်အမူအဒါဖးဒိဉ်လၢပုၤကိးဂၤဒီးကဘဉ်ပလီၢ်သး, ပၤယဉ်က့ၤ မိၢ်ပၢ်ဖုအတၢ်န့ၢ်သါလၢအမ့ၢ် လုာ်လၢ, ထူသန့, ကျိာ်, တၢ်ဆဲးတၢ်လၢ, လံာ်လံာ်ဒီးန့ၢ်ဆဉ်အိဉ်ယၢတဖဉ်န့ၢ်လီၤ. မ်ပကဂုာ်ကျဲးစးသကိးယုယုဖိဒီးလၢသးစွံကတုာ်အပူၤတုၤလၢတၢ်လၢတၢ်ပျဲတစုန့ၢ်လီၤ.

စီသူးသုဉ်ခိး

ဝဲကျိၤခိဉ် (စံဉ်ပျဲသုဉ်ဖျးဝဲကျိၤ, ခုဉ်အဲဉ်ယုာ်လီၢ်ခါဉ်သး)

တၢ်အါမၤလီၤဆီ

ဝိသုဒ္ဓိအနိပညိ

ကသံဃ်သုဉ်ဃံဝဉ်စၢ- ကသံဃ်ကသီလာဘဉ်တၢ်မၤန့ၢ်အီၤလၢပျံၤ, န့ၣ်တၢ်မုၢ်တၢ်ဘိလၢ
အဂ့ၤကသံဃ်မၤဘျါတၢ်ဆူးတၢ်ဆါသုသုဉ်တဖဉ်

ကံၢ်စုက္ခကလၢ- ဟံဉ်ဖိယိတၢ်ဘျဉ်တၢ်ဘါ တၢ်စံးဘျုးစံးဖျိဉ်, လုၢ်လၢ်တၢ်စုၢ်တၢ်န့ၢ် တၢ်
ဘျဉ်တၢ်ဘါလၢသုခိဉ်အကျိဉ် (ပုၤဘီးထီဉ်က့ၤပုၤယိဉ်)

ကွဲဆူဉ်- ကွဲက့ၤအကလၢလၢမုၢ်ထူဉ်ပျံၤအဆၢကတီၢ်, ကွဲန့ၢ်ဆူဉ်ကိးန့ၢ်ဆူဉ်က့ၤပုၤဆိးက့ၤအ
ကလၢဒ်သီးအဆိးက့ၤကဘျါက့ၤအဂီၢ်

ကွဲဖု- ကွဲက့ၤအကလၢလၢမုၢ်ထူဉ်ပျံၤအဆၢကတီၢ်, ဖုၤပျီထီဉ်ကွံာ်အယိခိဉ်ထံးဒီး မိဟးထီဉ်
ကွံာ်တၢ်ဝံတၢ်ကလၢ တၢ်တဂ့ၤတဝါ တၢ်စိတၢ်ကမီၤလၢအအၢသီသုဉ်တဖဉ် ဒီးဘါထုကဖဉ်
တၢ်လၢပုၤဆိးက့ၤတဂၤကဘျါက့ၤအဂီၢ်န့ဉ်လီၤ

ကွဲသီး- ကွဲကလၢလၢတၢ်အူဒီးကွဲဝဲလၢလီၢ်မံခိဉ်ဒ်သီးဆိးက့ၤကဘျါအဂီၢ်

ကွဲဘုကလၢ- ကွဲက့ၤကိးက့ၤဘုအကလၢဒ်သီးကမၤန့ၢ်ဘုသုဉ်အါအါအဂီၢ်

ကၢ်ဆီဃံ- ကၢ်တၢ်လၢဆီဒီးဆုအယံ, တၢ်ထီဉ်ဆိဒွဲးဆိတၢ်လၢကမၤအသးတဖဉ်လၢဆီဃံ

ကိခိဉ်ခံ- တၢ်လီၢ်လၢခးအခံ ကစၢ်ခိဉ်ထံးတကပၤ

ကိကျါပူၤ- ဖဲပုၤဖဲဒုးဝံအလီၢ်ခံတချုးလၢပုၤဆူးဒုးဒ်ဘဉ်အခါ, ပုၤလိယုသုဉ်မုၢ်ဝဉ်ဘိဖဲပုၤဖဲဒုး
ဒုးဝံအလီၢ်ခံတချုးပုၤဖွဲဉ်အူအီၤဒ်ဘဉ် အိဉ်ထဲတၢ်တရုဘိးန့ဉ်လီၤ

ကိတရု- တၢ်တရုဘိးလၢအိဉ်လၢကိကျါပူၤ, ကျိဘၢလီၤကွံာ်ကျိခိဉ်ထံးမ့တမ့ၢ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤ
တမံမံလၢသုဉ်တရုဝဉ်တရု

ကၢမ့ၢ်ကၢပျံၤ- ပုၤလၢအိဉ်မူဘဉ်ယံာ်ယံာ်ထၢထၢတုၤလၢချုးန့ၢ်ဘဉ်အလံၤအလီၤ, ပုၤသးပျံၤ
လၢအအိဉ်မူအနံဉ်လၢအကယၤသုဉ်တဖဉ်

ကုပီၢ်- ကုလၢပုၤထွကံဉ်ဝဲ အိဉ်ဒီးအခိဉ်ကၢ်ဒ်တလါအသီး, ပုၤပာ်တၢ်ကုတၢ်ကလၢအပူၤ

ကုန့ၢ်- ကုဝံအိဉ်တၢ်လၢအတြီၢ်ဘုတန့ၢ်တဖု

ကုတိဉ်- ကုအိဉ်ဆုလၢအတြီၢ်ဘုသၢခွဲတဖု, ကုလၢပုၤဝံအိဉ်မိဉ်အိဉ်တၢ်လၢအပူၤ

ကုဘျဉ်ဒုး- ကုကံဉ်ဖိလၢပုၤပိဉ်မုၢ်သုဉ်တဖဉ်ဝံဘုချံလၢအပူၤဖဲအဟးဘျဉ်ဒုးအဆၢကတီၢ်ကု

ကိးလီၤကလၢၤ- ကိးသီဉ်တထူဉ်ဘးလီၤ, ကိးသကုၤဆးဒး

ကုဆီဆဉ်- ကုဖိလၢပုၤပာ်ဃာ်ဆီဆဉ်လၢလၢအပူၤ

ကုကံ- ကုဖိလပုထုကံဝံဒီနုညါ

ကုဘံဝံ- ကုလပုထုဘံဝံဒီအခိကဝိ၊ ပုဟးယုအိၣ်ဆးအိၣ်တၢ်ဟးဝံဝဲ

ကုဘံ- ကုလပုထုဘံဝံစးထီၣ်လၢအခံတုလၢအခိၣ်.

ကုပှဲ- ကုအဖးဖိလပုထုအိၣ်ဆၢသၢဘၣ်စ့ၤကိၣ်ဝိ၊ ဖဲတၢ်လီၤလၢပုဆးထီၣ်ကုနီၤအလီၤ

ကုသးပှဲ- ကုလပုထုအိၣ်ဆၢလၢပုအိၣ်ယဲၤအိၣ်ဘးအဆၢကတီၢ်.

ကုတၢ်တံၣ်- ကုလပုမၤန့ၢ်ပျုးဒီးပုထုန့ၢ်ပျုးအတၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢအပူၤ.

ကုထိးလိ- ပျုးအကုတၢ်တံၣ်လၢပုလဲၤဝံပၣ်ကွံၣ်အိၣ်လၢပုလိအပူၤ.

ကုအိၣ်ဆု- ကုလပုမုၢ်ပှဲၣ်ဝံညီန့ၢ်ဝဲ. ကုလပုဟးယုအိၣ်တၢ်ဒီးတၢ်လၢဟးဝံဝဲ, နဘျးဆု
အိၣ်လၢဖဲဘၣ်ခိၣ်သ့ဒီးဝံအိၣ်လၢခိၣ်သ့စ့ၤကိး.

ကိၤဂၤ- မၤတၢ်ဒီသၤတြိတၢ်တၢ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤကျိၢ်ပၣ်အခံလၢဒုးသၤဂ့ၤ

ကိၢ်လံၤ- တၢ်ပိးတၢ်လိတခါလၢပုယၤစီၣ်ဘုအဂီၢ်, တၢ်ဘျၣ်န့ၢ်ဆၢဒီးထုအိၣ်ဘၣ်ဘၣ်ကဝိကျိၤ
ဒီးကိၢ်လံၤအခိၣ်န့ၢ် ဖဲသိးကကျၢ်အဂီၢ်တၢ်တဆံအိၣ်လၢဂံၢ်

ကိၢ်လံၤဒၤ (ကိၢ်လံၤမိၢ်ဒၤ)- ကိၢ်လံၤ လၢပုလိယုအိၣ်ဘုလၢအပူၤ, ဘၣ်တၢ်လိထီၣ်ပၣ်ထီၣ်
ပၣ်ထီၣ်အိၣ်လၢတကံၢ်ခိၣ်ထီၣ်ဘိလၢကလိယုဘုအဂီၢ်လိၤ.

ကျိၣ်ဘိ- ဝၣ်ပိးကပိၣ်တဘိလၢပုဆးဖျိကွံၣ်အကမဲၣ်တကပၤ ဒီးဘၣ်ဖျိအကပၤတပူၤဖဲအက
မဲၣ်လၢအကတၢ်တပၤအခိၣ်ထံး, ဘၣ်တၢ်သ့အိၣ်လၢပုဒီးအိၣ်သးအဂီၢ် လၢကဒုးလဲၤခိၣ်ဖျိတၢ်က
သ့လၢအပူၤဒီးသိးတၢ်ကသ့ကရုၣ်လိဒီးကဲထီၣ်သးအဂီၢ်

ကျိၢ်နီၣ်ပျးမံၤ- ကျိၣ်ပျိဘုဖိအခိၣ်ထံးဒီးနီၣ်သုတခဲဘၢဘုတဂ့ၤအဂီၢ်

ကျိၣ်ဖဲ- ကျိၣ်ဝၣ်လၢကတုဒဲအဂီၢ်

ကျိၣ်ဖိဖု- ကျိၣ်န့ၢ်ဖုလၢကဒါဝဲလၢဘုဖိပူၤဖဲအဖၢန့ၢ်လိဘုအဆၢကတီၢ်

ကျိး- ဝၣ်တကပိၣ်လၢ ပုကိၢ်သဲၣ်ဖးအိၣ်ခံခိ အိၣ်ဒီးအကမဲၣ်ခံကပၤလၢၣ်, လိခိလၢဘၣ်တၢ်
တုအိၣ်လၢဝၣ်

ကျဲၣ်- သ့ၣ်ဒီးကျိၣ်ဘျၢဘျၢလၢပုယီၤန့ၢ်ဝဲအထီၣ်ကအိၣ်ဘၣ်တချဲၣ်ဘျဲၣ်တဘိဒီးပုလုအိၣ်လၢ
ပုဆုအိၣ်တၢ်အိၣ်တၢ်လၢဆၢၣ်ပူၤအဂီၢ်

ကျဲၣ်- ပျံၤမုၢ်တကလုၣ်လၢအတၢ်ဖးထီ အိၣ်ဒီးအစုၣ်လၢကမၤသံတၢ်အဂီၢ်

ခးကဲတၢ်- ဇုးအိၣ်တရဲမၢ်ခးအဆၢၣ်, မၤဒုၣ်မၤထုတၢ်လၢဒုးယၤဖဲတၢ်လဲၤလုၢ်အိၣ်ဒုးသးအိၣ်
ဒုးအနံၤ

ခုးတုၢ်ခါ- တၢ်ကိၢ်ခါအဆၢကတီၢ်ဖဲ ပှၤမၤဘၣ်ဝံၤအိၣ်ဘျဲးအိၣ်သၢအဆၢကတီၢ်
ခုးတုၢ်သံၣ်သုး- တၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢခုးပူၤလၢၣ်လံၤအဆၢကတီၢ်, သၢထီၣ်က့ၤထီၣ်ဘံၣ်ယၢၣ်ဝံၤလံၤ
ခုးတုၢ်ဖီဘီ- ပှၤက့းဘုပိၣ်ဘုဝံၤ သၢထီၣ်က့ၤထီၣ်ဘံၣ်ယၢၣ်ဝံၤလံၤအဆၢကတီၢ်
ခုးက့ၤ- တၢ်ထီၣ်လီၤခုးစၢၤခံၣ်တၢ်က့ၢ်အယီၤချါလီၤဘျါက့ၢ်ဘုဖိမဲထီၣ်တဂ့ၤလၢဘၣ်.
ခုးခိၣ်- ခုးယၢၤလၢကစၢၢ်ခိၣ်တကပၤ, ခုးယၢၤလၢတၢ်ခိၣ်ခိၣ်တကပၤ
ခုးခံ- ခုးယၢၤလၢကစၢၢ်ခိၣ်ထံးတကပၤ, ခုးယၢၤလၢတၢ်ခိၣ်ထံးတကပၤ
ခုးဃၢၤ- တၢ်သရူၤလၢခုးဒီးပှၤအဘၣ်စၢၤ
ခုးကသ့ၣ်- ဘုလီၤဘီယုထီၣ်သံၣ်က့ၢ်လီၤကံၢ်ဒ်မ့ၣ်အူလဲးအိၣ်တၢ်အသိး
ခုးသီး- ခုးကဲၤဟဖိးဘၣ်, ခုးကဲၤအူကဝီၤပူၤကျးပူၤကျး
ချါ- ဖၣ်ဆါကမ့ၣ်, ဟီၣ်ခိၣ်ကမ့ၣ်လၢမ့ၣ်အူကဲၤအူအိၣ်တၢ်ဝံၤအလီၢ်ခံ
ချါဝံၣ်ခိၣ်- တၢ်လီၤလၢတၢ်စူၤဒီးချါကမ့ၣ်ယုၤလီၤအိၣ်ဖျိၣ်, ချါကမ့ၣ်တုၣ်ထီၣ်အလီၢ်
ချံၣ်- တၢ်စုကဝဲၤတခါလၢပှၤဘျီန့ၢ်အီၤလၢသ့ၣ်ဒီးအဆၣ်န့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဘျီန့ၢ်အီၤလၢဝၣ်က့ၤလၢပှၤ
 ကဟးခးအိၣ်တၢ်မံၤလၢၣ်အဂီၢ်
ချီၣ်မုၢ်- ချီၣ်ဖးလဲၢ်ဖးထီၣ်လၢဘၣ်တၢ်သူအီၤလၢပှၤပိၣ်ဘုအဂီၢ်, ဘၣ်တၢ်ဒါလီၤအီၤလၢပှၤပိၣ်ဘု
 အလီၢ်
ချီၣ်ဝီၤ- ချီၣ်လၢပှၤထွဲဝဲတလဲၢ်ကဲၢ်ဆိးဘၣ်ဒီးပှၤထွဲအီၤဖးထီၣ် ပှၤဝီၤပၣ်ဘု, ပှၤလၢအပူၤ
ချီၣ်ဝံၣ်ဘု- ချီၣ်ဖိလွံၢ်န့ၢ်လၢပှၤထွဲအီၤအထီၣ်တပၤဖျိၣ်တပၤ, ပှၤဆးထီၣ်ဒီးအန့ၢ်, ပှၤဝံၣ်ဘုဖံးလၢ
 အပူၤဖဲပှၤပိၣ်ဘုအခါ
ချီၣ်ကံၢ်- ချီၣ်မံၤဒါလၢဘၣ်တၢ်ထွဲကံၢ်အီၤဒီတဘျီညါ
ခိၣ်ဘံ- တၢ်ကံးညၢၣ်လၢပှၤပိၣ်မုၢ်ဘိၣ်ဘၢအခိၣ်န့ၣ်သၣ်
ခိၣ်ဖျိၣ်ကံၢ်- ခိၣ်ဖျိၣ်လၢပှၤထွဲအီၤလၢဆါ အအဆံးတၢ်ထွဲကံၢ်အီၤဒီဖျါညါ, ပိၣ်မုၢ်ခိၣ်ဖျိၣ်
ခိၣ်ဖိၣ် (ခိၣ်ဖျိၣ်)- တၢ်ပိးတၢ်လီၤတမံၤလၢဘၣ်တၢ်သူအီၤလၢကဒီသအခိၣ်သၣ်အဂီၢ်, ခိၣ်ဖျိၣ်
 လၢပှၤထွဲအီၤလၢဆါ, ပိၣ်ခွါခိၣ်ဖျိၣ်
ခိၣ်ဖျါကံၢ်- ခိၣ်ဖျါလၢပှၤထီၣ်လၢလုၣ်အလွဲၣ်အါကလုၣ်အိၣ်ဒီးအကံၢ်အဂ့ၤ
ခိၣ်ဖျါဝါ- ခိၣ်ဖျါလၢပှၤထီၣ်သဘျီဝဲလၢလုၣ်ဝါအကံၢ်အကွဲးတအိၣ်ဘၣ်, အဖိအိၣ်လၢအခီ
 ထံးယၢ်ပၤ
ခိၣ်ဖျါသတီၢ်- ခိၣ်ဖျါလၢဘၣ်တၢ်မၤအီၤလၢတၢ်ကံးညၢၣ်သတီၢ်.

ခိတ်တခါဝှ်- ဝှ်ထီၣ်လၢပုၤကျိၣ်ကွံာ်တကပၤဒီးပုၤပာ်အီၤလၢလီၤမံခိၣ်, ပုၤမံတခါအီၤ
 ကံသၣ်ကတီၤ- ကတဲာ်ကတီၤယာ်အီၤထီၣ်ဘိၣ်သီးအသုတလီၤမံကွံာ်တဂ့ၢ်အဂီၢ်
 ကိၢ်ခး- ဃီၣ်ပျီ, မၤပျီကွံာ်ခးကျါပုၤ တၢ်လၢအတအူတကဲဘၣ်တဖၣ်
 ဃဲၤ- ပုၤမိၢ်လုၢ်ပၢ်လၢအတၢ်ဘျုးတၢ်ဘါအခိၣ်သ့ၣ်အလုၢ်အလၢ်
 စုဘံ- ဆုကတကလုာ်လၢဘၣ်တၢ်ထါန့ၢ်အီၤလၢလုၢ်ဝါဒီးအိၣ်ဒၣ်ထဲအစုဒုၣ်လီၤအမိၢ်ပျီတ
 အိၣ်ဘၣ်, ပုၤကၤဘၤစုပုၤမၤတၢ်အခါ
 စုၣ်တၢ်ကံတၢ်- ထီၣ်ဒုးတၢ်ဘၣ်ယးဒီးတၢ်လၢအကကဲထီၣ်အသး ကမၤအသးသ့ၣ်တဖၣ်
 စုၣ်ထီၣ်ကျိၣ်- စၢလီၤစၢကျိၣ်လၢကျိၣ်လီၤ လၢကပိာ်သိၣ်တဲအဂီၢ်
 စီၤဒီးဖၢၣ်- ထီၣ်ပိာ်ယၤလၢပုၤထွဲကံၣ်အီၤ တြီၤဘုလွံသလိး, ဘၣ်တၢ်သူအီၤလၢပုၤယီၣ်ဘု ဒီး
 ညီၣ်န့ၢ်ဘၣ်တၢ်သူအီၤလၢပုၤကံၣ်စုကွဲကလၢအခါ ပုၤထၢန့ၢ်လီၤဆ့, မ့ၤတီၤ, နီၣ်ဒိကွံာ်သးပလီ
 လၢအပုၤ
 ဆီလီၤလၢၤသူ- မုၢ်နံၤလၢပုၤလဲၤစိာ်ပာ်လီၤလၢၤသူလၢပုၤဒီးသီးကကျၢ်အ့ၣ်ထီၣ်ယဲာ်ပုၤဖဲခး
 အဆၢကတီၢ်, ပဲာ်လီၤဒူခံ
 ဆီတၢ်ခုၣ်- ဆီအိၣ်လိး, ဆီလၢပုၤကမၤဂ့ၢ်တၢ်မၤခုၣ်မၤကဘးက့ၢ်တၢ်, (ပုၤတကၤမၤမုၢ်လဲၤန့ၢ်
 လီၤဘၣ်လၢပုၤကၤအခးပုၤဖဲအမၤဒုာ်တဲအနံၤန့ၢ်ကဘၣ်ဟ့ၣ်က့ၢ်တဲဆီတၢ်ခုၣ်ဒီးသီးခးကစၢ်ကလဲၤ
 မၤဘၣ်က့ၢ်တၢ်မၤလၢအမၤတဲလၢခးပုၤန့ၢ်လီၤ)
 ဆီဟံၣ်ပိာ်ဃီ- တၢ်သူၣ်ထီၣ်ဆီလီၤဒူသဝီ
 ဆုၣ်ခိၣ်လုၤ- လၢၢ်ယံာ်တကလုာ်လၢအဒိၣ်ထီၣ်လၢလၢၢ်အလီၤ, မၤအသးဒိၣ်သုအသး အ
 လွဲၢ်လၢဟ့, (ဆုၣ်ခိၣ်လုၤအိၣ်အလီၤန့ၢ်ညၣ်တအိၣ်ဘၣ်)
 ဆီကိးမ့ၤ- မ့ၤသပၤကသုသပၤလၢပုၤဖျိတၢ်ဖိအိၣ်န့ၢ်စီၤတလီၢ်ပၢ်အမ့ၤအကသုလၢအပုၤ
 (ကဘၣ်မုၢ်သပၤလၢပုၤတဖိအိၣ်တၢ်လၢအပုၤနီၣ်တဘျီဒီးဘၣ်, သပၤလၢပုၤတ့ၢ်အီၤလၢဟံၣ်ခိၣ်)
 ဆုၣ်လီၤဒူခံ- စးထီၣ်လဲၤဆုၣ်ကွံာ်တၢ်လီၢ်, ဟံၣ်ခိၣ်လၢကဖဲအိၣ်ခးအသိကဒီးတနံၣ်အဂီၢ်
 ဆိုၣ်ညး- ပာ်ဖျိၣ်, ထၢဖျိၣ်ပုၤထီၣ်တၢ်ကမ့ၢ်ဒီးသ့ၣ်ဖူလၢအတကဲဘၣ်တဖၣ်
 လၢတၢ်ကဖွဲၣ်အူအီၤအဂီၢ်
 ဆွဲ- ပအံအသံသိလၢဘၣ်တၢ်ခွဲၣ်မံအီၤဒီးယီၢ်အီၤလၢဆၢၣ်ပုၤ, တုၤနယၤကွံာ်အဖုဝံဒီးအိၣ်တုာ်
 ဘၣ်တဲာ်က့ၢ်ဖိ, တၢ်အိၢ်လီၢ်ကွဲတကလုာ်.
 ဆူးခး- နွဲၣ်အူထီၣ်ကွံာ်ခး

ဆဲးလီဘုရံ- ဟံးန့ၣ်ဘုလၢဘုရံအကျါတဖျါဒီးဆဲးလီဝဲအပူလၢအဘိဆဲးလီ သၢပူဒ်သိး
လၢအိအသိးဒီးဘုရံတဖျါန့ၣ်ဘဲၣ်လီဝဲခဲလၢဂံၢ်ကျိန့ၣ်ဝၣ်ပိသၢပိ ဒီးဘၣ်ဟံအကမံၣ်ခိၣ်
ထံးဝံၣ်ပူလီလၢဘုရံ အကပၤဒ် လၢအိ အသိး, ဆိုးလီဒီးယုလၢ် အထူၣ် သးဒီးဆဲးလီ
လၢထၢၣ်မုၢ်ဆဲးလီဖဲမိအကပၤ.

ဆဲးလီဃု- လၢဂီၤခိတချးလၢပူထီၣ်ဃုဒီးဖၣ်ဘၣ်န့ၣ်မုၢ်ကနီၤတဂၢၤဖျါန့ၣ်ဘုရံလၢအစုညါသး
ပူခံၣ်ဒီးပူဖိၣ်ခွါထီၣ်ဃုဆဲးလီဝဲအပူလၢမုၢ်ဆဲးလီ, ဘဲၣ်လီဝဲဘုရံခံၣ်န့ၣ်ကဘၣ်လၢဂီၤ
မုၢ်ပူတဘၣ်အိၣ်ကလိၣ်ကိးဘၣ်

ဆုပျီၣ်ဝါ- ဆုပိၣ်ခွါလၢဘၣ်တၢ်ထါအီၤလၢလုၣ်ဝါဒီးကွၢ်အီၤလၢလုၣ်ဂီၤ

ဆုမိၣ်သူ- ဆုပိၣ်မုၢ်လၢပူထါအီၤလၢလုၣ်သူဒီးမၤထီၣ်အဖီလၢအခိၣ်ထံး, ပုၤကညိကစၢ်ခိၣ်
မုၢ်ပုၤအဆုလၢပူမုၢ်ကနီၤတသိးဝဲဘၣ်

ဆုမိၣ်ဝါ- ဆုပိၣ်မုၢ်လၢပူထါအီၤလၢလုၣ်ဝါဒီးတဘၣ်ညါ, ဆုလၢပူမုၢ်ကနီၤသိးဝဲ

ဆုဖီကွၢ်- ဆုပိၣ်ခွါလၢပူထါအီၤလၢလုၣ်ဝါဒီးကွၢ်အီၤလၢလုၣ်ဂီၤ, ဘၣ်တၢ်သုးယုအခိၣ်ထံး

ဆုဘၣ်- ဆုလၢပူထါအီၤလၢလုၣ်သူဒီးပုၤဆးထီၣ်ဘၣ်သၣ်လၢအလိၣ်ဖိအသိး

ဆၢၣ်ယီၤထံ- ဆၢၣ်ယီၤလၢဘၣ်တၢ်တုထီၣ်အီၤလၢထံကျိန့ၣ်ဒီးဒုးတရံးအီၤလၢထံအဂံၢ်

ဆူဃုးနံၣ်သံၣ်ကျါ- လဲၤဆူဃုးပူသံၣ်ပူ

ညၢၣ်မံ- သုၣ်လၢအစိးဖးဒုထီၣ်ခံဘိနဲသိးသိး

ညၢၣ်ပူ- ညၢၣ်တကလုၢ်လၢအဒိၣ်တၢ်တလဲၣ်ဒဲးအိၣ်ဒီးအသဘျံး, အဂံၢ်ဆူၣ်ဒီးဆါန့ၣ်ညၢၣ်အ
ဂၤသုၣ်တဖၣ်

ညံး- တၢ်တဖျါ သုၣ်ကုးဝၣ်ကျိလၢအအိၣ်တုၢ်ဖဲပုၤဆုးဃုးဝံၣ်အလီၤခံဒီးတၢ်ထါဖျါတြံၣ်ဖျါအီၤ
လၢတၢ်ကွဲၣ်အူကွဲၣ်အီၤအဂီၢ်

ညံးသူ- သုၣ်ဖုလၢမုၢ်အူအိၣ်အီၤတလၢ်ဘၣ်အိၣ်တုၢ်သူပံးသူပးလၢဃုးကျိပူ

ညံးကုးခံ- သုၣ်ကုးလၢဝၣ်ကုးလၢမုၢ်အူအိၣ်အီၤတလၢ်ဘၣ်, အိၣ်တုၢ်အကုးအကျိ

တၢ်ကကျါ- တၢ်ကံးညၢၣ်လၢပူစၢ်လီၤဒီးကဒိၣ်အီၤဖဲပုၤဟူပူလၢအခါ, ဘၣ်တၢ်ဘျးလီၤအီၤလၢ
ဟံၣ်ထူၣ်လီၤဖဲပုၤဆီလီၤကတၢ်တံၢ်အဖီခိၣ်ဟံၣ်ဝဲအခိၣ်ညိလၢပူလၢအသုၣ်ကဒု

တၢ်ကူၤ- ပုၤသံအိၣ်လၢဟံၣ်ပူ. တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢပူဟူပူလၢအခါ.

တၢ်ခးကဲ- တၢ်လီၤလၢပူဒုးအိၣ်တရဲမၢ်ခးအဆၢအလီၤ

တၢ်ဃါ- တၢ်ဒုတၢ်အူအပိးအလီၤတကလုၢ်လၢဘၣ်တၢ်တုထီၣ်အီၤလၢဝၣ်

တရူးဟီၣ်- သုၣ်တကလုၣ်လၢအဘၣ်န့ၣ် ဘၣ်တၢ်သုၣ်အီၤလၢကမၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤဘုအဂီၢ်. ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၣ်အဘၣ်ဒီးစုၣ်အီၤလၢထံကျါ ၃-၅ သီဝံဘၣ်တၢ်ဖျံလီၤအီၤလၢဘုကျါ

တြၢ်ခိၣ်ဟံ- တၢ်တီၤလၢအအိၣ်လၢတၢ်ဖိခိၣ်တကပၤဖဲတြၢ်ဖးဒိၣ်အိၣ်တၢ်အလီၢ် ဖဲတၢ်ကလဲၤန့ၣ်ဆူဟံၣ်ပူၤ တၢ်လဲၤဝဲၣ်အဖီလၢ်

တအၢ- တၢ်အလၢဘၣ်တၢ်တုၤအီၤလၢဟီၣ်ခိၣ်, ပုၤဖၤန့ၣ်တၢ်လၢအပူၤ ပုၤဒိအိၣ်သံးဆွံန့ၣ်လီၤကျိၤဘိလၢအပူၤဒီးပျဲန့ၣ်လီၤသံးအသဝံလၢအပူၤလၢကမၤခၢၣ်န့ၣ်တၢ်သဝံဒ်သိးကကဲထီၣ်သံးအဂီၢ်

တဘံၣ်- လီၤခိၣ်လၢဘၣ်တၢ်ဒုးကဲထီၣ်အီၤလၢသ့ၣ်.

တဘံၣ်ဒီးထံ- သ့ၣ်ခိၣ်အခွးဖးဒိၣ်လၢပုၤဒိယၢ်ထံဖဲပုၤဒိသံးအခါ

တဘံၣ်ဃၢခိၣ်- တၢ်လီၢ်လၢပုၤဟံၣ်ထီၣ်တဘံၣ်, လီၤခိၣ်, သဟၤအလီၢ်.

တယူးဒီးဘၣ်- အသီတပျဲထီၣ်ဒီးဘၣ်, အဆၢကတီၢ်တတလၢဒီးဘၣ်

တဟၤဖါ- တဟၤဖးဒိၣ်လၢပုၤတုၤအီၤလၢကဘုး (ဟီၣ်ခိၣ်), ပုၤသုၣ်အီၤလၢပုၤဒိအိၣ်သံး, တဟၤလၢပုၤသုၣ်အီၤလၢတၢ်အိၣ်ဃၢအိၣ်ဘုးအဂီၢ်

တဟၤကဘုး- တဟၤဖိအိၣ်တၢ်လၢဘၣ်တၢ်တုၤအီၤလၢကဘုး (ဟီၣ်ခိၣ်) သ့ၣ်တဖၣ်.

တပှၢ်- ထံကျိၤဖိတဘိအဘၣ်တီၤလၢအယွၤဖးခံလဲၤဝံက့ၤယွၤဆးလိာ်အသး, ဒီးကဲထီၣ်တၢ်လီၢ်တတီၤလၢပုၤတီၤလီၤသံးအိၣ်ထံဒ်သိးပုၤယုဖိၣ်အိၣ်ဒုၣ်ဖိညၣ်ဖိကညီအဂီၢ်

တပှီၤလီၢ်- တၢ်အၢၣ်အိၣ်ဖျါထီၣ်ဂီၢ်လံၤဂီၢ်ကးဖဲမုၢ်လီၤန့ၣ်အဆၢကတီၢ်

တပှၤထီၣ်တၢ်- ကျိၤယိကျိၤပျိထီၣ်တၢ်, ကျိၤလီၤတပှီၤကွံာ်တၢ်မုၢ်တၢ်ဘိအဆံးသ့ၣ်တဖၣ်တချုးလၢပုၤကုၣ်လီၤကွံာ်သ့ၣ်ဝဲၣ်အဒိၣ်တဖၣ်ဒီးဘၣ် ဖဲပုၤဖဲဒုးအဆၢကတီၢ်

တၢ်ပနါဝါ (တၢ်အိးခံ)- တၢ်လုာ်ဒုးသဲးဒုးအပနီၣ်တမံၤ, ဝဲတဘိလၢတၢ်ဆဲးလီၤအီၤဝံကိသဲၣ်ဖးအိၣ်လွံၤက့ၤဒီးဝံကိလီၤအခိၣ်လွံၤပူၤ ဆိးလီၤအီၤဆူဟီၣ်ခိၣ်လီၤ

တၢ်ပှီၤကီ- တၢ်စူၤတချုးလၢပုၤဆူးဒုးဒီးဘၣ်. တၢ်စူၤချုးန့ၣ်ပုၤလိကိအဆၢကတီၢ်.

တၢ်ပှီၤဘုသၣ်- တၢ်စူၤလၢပုၤကူးဘု, ပိာ်ဘုအဆၢကတီၢ်.

တၢ်လုာ်ဒုးသဲးဒုး- တၢ်ဒုးအိၣ်ထံကစၢ်ကီၢ်ကစၢ်အဆၣ်ဒီးယုတၢ်ဆိၣ်ဂုၤဆိၣ်ဝါလၢအအိၣ်ဒ်သိးဘုဟုတၢ်မုၢ်တၢ်ဘိလၢဒုးပူၤကဂ့ၤအဂီၢ်

တီၢ်သ့ၣ်ကျဲ- မၤဒုၣ်ကျဲ, လဲၤဒုးအိၣ်ကျဲမုၢ်ကစၢ်ကျဲဘိကစၢ်အဆၣ်အမိၤ ဒ်သိးပုၤဆိးက့ၤကဘျါက့ၤအဂီၢ်

တၢ်ပဲာ်လီၢ်- တၢ်လီၢ်လၢပုၤတဂၤလဲၤကျိၤနီၣ်မၤနီၣ်ဝဲဒ်သိး ကဖဲအိၣ်ဒုးအဂီၢ်.

တီၢ်သ့ၣ်ခး- မၤန့ၣ်ခးဒ်သိးခးကပူၤဒီးတၢ်အိၣ်တၢ်လီၤ, ဘုကၤဂ့ၤအဂီၢ်

တၢ်မၤမ့ၢ်မၤဝဲၤ- တၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူလၢအမ့ၢ်တၢ်ဖဲခးဝဲသံၣ်, တၢ်ထုၣ်စံၣ်လီၤပျဲၤအတၢ်မၤ

တၢ်သံးမ့ၢ်ဟီၣ်လၢ (တၢ်ဟီၣ်လၢ)- ပုၤဖျိတၢ်အထိးခိၣ်, ထိးခိၣ်, ထိးခိၣ်ဒုလၢ ထံဖိကီၢ်က

စၢ်ကဘၣ်အိၣ်ဝဲလၢဘျီၣ်ပူၤ, တၢ်ဖျိအကျိၤအကျဲလၢသုခိၣ်အကျိၣ်ဒ်အမ့ၢ်မိၢ်ပၢ်, သ့ၣ်ခးသးပုၢ်

အတၢ်အၢၣ်လီၤအိၣ်လိာ်သးလၢတဂၤဒီးတဂၤအဖီခိၣ် (*မိၢ်လုၢ်ပၢ်လၢ ထုသန့ လုၢ်လၢတၢ်ဆဲး*

တၢ်လၢတမံၤလၢဘၣ်တၢ်မၤအိၣ်ပုၤဖျိတၢ်အခါ)

တၢ်လုၢ်ဂီၤ- တၢ်လီၤလၢဘၣ်တၢ်ပၢ်ကဝီၤယၢ်အိၣ်လၢပုၤကသုၣ်အိၣ်မိၢ်ကံၢ်တကီၤတအ့တယီ

အဂီၢ်, ပုၤတသုၣ်ဘုဘၣ်

တၢ်ထီတၢ်လီၤ- နံၣ်ဆၢလါဆၢတၢ်ဆိတလဲသးအကတီၢ်

တၢ်လၢပူၤ- တၢ်မၤအသးလၢအပူၤကွံာ်တၢ်လံတဖၣ်. တၢ်လုၢ်တၢ်လၢတခါလၢပုၤမိၣ်လုၢ်ပၢ်

လၢသ့ၣ်တဖၣ်မၤထွဲဝဲဒ်တၢ်လီၤစၢၤလီၤသ့ၣ်အသိးတနံၣ်တဘျီၣ်ဒုၣ်တၢ်, ယုထာဝဲမ့ၢ်နံၤတနံၤဒီး

အိၣ်ဘျးဝဲ ဒီတနံၤညါ တမၤသံတၢ်တမၤဟးဂီၤတၢ်ဖိတၢ်လံနီၤတမံၤဘၣ်

တၢ်ဒုဒိၣ်- တၢ်လီၤဒုလီၤကျိၤဖးဒိၣ်လၢကစၢ်ဖးဒိၣ်ခံလုၢ်အဘၣ်စၢၤ

တၢ်နးဒုခံ- ကစၢ်ခိၣ်ထံး, တၢ်ပျိၢ်အမၢ်ယွဲၤလီၤဆဲးကတၢ်အလီၢ်, ကစၢ်လၢအလီၤကံၢ်တၢ်နးဒု

တၢ်အိၣ်ကဆၢ- တၢ်အိၣ်လၢတမ့ၢ်မ့ၤ မ့တမ့ၢ် တမ့ၢ်တၢ်အိၣ်မိၢ်ပုၢ်ဘၣ်

တၢ်အုးဆ့ၣ်နီၤ- သ့ၣ်လၢအဘၣ်တီၤကွၢ်ကူမၤအသးဒ်ခံဆ့ၣ်နီၤအသိး

တၢ်အုးတၢ်ဃီ- တၢ်ဖိတၢ်လံလၢအကွၢ်အဂီၤတလၢပျဲၤ, တလီၤကံၢ်လိာ်အသး, တၢ်လၢအမံၤတ

မ့ၢ်ဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ်

တၢ်တၢ်ထံ- မ့ၤဖးလၢဘၣ်တၢ်စုၣ်ကဘျီၣ်ထီၣ်အိၣ်လၢထံကျိၤဒီးပၢ်အိၣ်သၢသီလၢ ပုၤကဒိအိၣ်

သးအဂီၢ်.

တၢ်တလုၢ်- ဝၣ်ဖိလၢပုၤထီတၢ်ဘၣ်ကျဲၤယၢ်အလုၣ်ဒ်သိးအဲးထီၣ်အဲးလီၤလုၢ်လၢကဖိးန့ၣ်ထး

ဝဲကသုအဂီၢ်

တၢ်တဖျု- ဝၣ်အဒု မ့တမ့ၢ်ဝၣ်ဖိလၢအစိးတထီၣ်တဲာ်ကွံာ်ဘၣ်အလုၣ်အိၣ်တုၤလၢအပယွဲၤ

တၢ်တမိၢ်ခး- တၢ်မၤဂ့ၤမၤဝါခး. တၢ်လုၢ်ထီၣ်ပၢ်ထီၣ်တၢ်ဆူသံခိၣ်မ့ၢ်ယၢ်, တမိၢ်ဂ့ၤတမိၢ်ဝါခး

တၢ်တၢ်ဆံၣ်တၢ်ခၢ်တၢ်ဃီပအုး- ဖၢနုၢ်လီၤတၢ်ဃီပအုး တၢ်ဖိလံဖိယၢ်လၢအအိၣ်ဘုသ့ၣ်

တဖၣ်ဆူမိအပူၤ, ဖၢနုၢ်ယုၣ်ဒီးတၢ်ဆံၣ်, အံသၣ်, မိၢ်ကံၢ်တပူၤဃီဝံ တၢ်ဘျးယုၣ်ဝဲ. ထုက

ဖၣ်တၢ်ဒ်သိးအဘုကပူၤဖျးဒီးတၢ်ယုးတၢ်ယၢ်လၢအအိၣ်ဘုသ့ၣ်တဖၣ်

တတိယ- တာဆာကတီအနံ တဆံအတီပူ၊ တာဆာကတီလာနုတလီတဖ်အီဝံဒီးပျ
ဒိုင်ထိုင်ကဒီးသုဂ်တုအဂုဖဲကဒါအသီတဘျီအကတီ

ထံကါတီလ်- ထံဒိုင်လီ၊ ထံကွးလီကွိုင်ဟိုင်ခိုင်၊ ကါပိလီကွိုင် ကစါလ်လီကွိုင်
လာအလီပျလီဖုးခီဖျိတုအါတလာအယိ

ထံဒုး- ဝဂ်အထံလာအအိုင်လာဝဂ်အကအိပူ၊ တမုဂ်လာပုကညီထာနုယာ်အီဘဂ်.

ထံဖိကီကစါ- မိဂ်လုဂ်လ်အတုဘျီတုဘါခိုင်နု

ထံကစါကီကစါ- သံခိုင်မုဂ်ယါလာအကွိုင်ထွဲကစါကလီ သုဂ်ဒိုင်ဝဂ်ပု ဟိုင်ခိုင်ကပံ

ထံဖာ်ဆူး- ထံကျိခံဘိအဘဂ်စါ၊ ထံကျိလာအယုဖးကွိုင်ခံလဲအဘဂ်စါ

ထံဘဂ်ဒုး (ထံမိယဲ)- ကျိးခိဖးဒိုင်လာဘဂ်တုကျိနုအီလာဝဂ်ထီ ၆-၇ ကပိဒ်သီးပု
ကဒီပာ်ယာ်ထံအဂီ

ထံဘိကျါ- ထံကျိလာပုချုနုအီဒ်သီးကဟံးနုထံလာထံကျိပုဒီးဒုးယုနုအီဆူစံဂျိပု

ထံဘိကီ- ထံဘိကျါအကီ၊ တလီလာပုတီထံကျိဒ်သီးကဒုးယုလီထံဆူထံဘိကျါပု

ထံမိဘိ- ထံလာဘဂ်တုထုးနုအီလာထံကျိပု ဒုးယုလီအီလာဝဂ်ခိဘဂ်အပုဒီးပျလီကွါ
အီဆူတလီလာပုလဲအဂ်ထံ၊ လုဂ်ထံ၊ ဆူဂ်တုအလီ

ထံမိခိ- ဝဂ်ခိလာပုဒုးယုလီထံလာအပူ

ထံယဲ (ယဲထံ)- မုခိုင်စုထံ

ထံအူ- ထံလာပုဖာ်လီတုအူတုပီလာအပူဒ်သီးကမာဘျါကုပုဆူးပုဆါအဂီ

ထံဆဂ်ပူ (ထံဒါအီ)- တလီလာပုမိဘိလီထံဒ်သီးပုကလဲလုဂ်ထံ၊ ဆူဂ်တု၊ ဒါအီ
သကိးထံအလီ

ထံတါ- ဝဂ်မိလာပုမာဘျါအီဒီးပုနုအနုဆးထိုင်အပျ ဒါအီထံဝံအီထံလာအပူ

ထံတဂ်ခံ (ထံခိုင်လီ)- တပာ်ထံတါအလီ၊ တလီလာပုဖိအိုင်တုအိုင်တုသုဒုး သုသ
ပုအလီ

ထံထူမိ- ထံမိဝဂ်ယးလာပုထူထံပုဆဲးဖိုးလီဘျဲကွိုင်ဆီဒိုင်ဘုဂ်ကုဒီးဟုသးလာအပူ

ထူထံ- ဒုးအိုင်တလီနုထံအဆဂ်လာဆီဒိုင်ဘုဂ်ကု၊ ဟုသး ဒ်သီးပုဆဲးကုကဘျါကုအဂီ

ထိုင်ကစါ- ပုမာလဲအခိုင်၊ ဟံဂ်ခိုင်ပိခွါ ပုလာအကဘဂ်မတုလုအိုင်ဒုးသးအိုင်ဒုးတက

ထိုင်ဘံဃာ်- ထိုင်တကလုလာအလွဲသုယးဒီးဘျါဂုမး ညီနုအိုင်လာဒုးကျိပု. (ပုမိဂ်လု
ပာ်လ်ဖိသုဂ်တဖ်နုဝဲလာထိုင်တကလုအိမုဂ်အိုင်လာဒုးပုနုအဲသုဂ်မအိုင်ဘုနုအိုင်)

ထိပ်ကွေး- ကိတ်ကွဲရိကနာ၊ ထိပ်ကွေးကျိ

ထိပ်ထိပ်ကွေးလံ- ပုသထိပ်ကွေးထိပ်ဘံဃာဝံလံ၊ ထိပ်ဘံဃာကွေးအိပ်ဘုံးအိပ်သလံ

ထိပ်ဖးဒိပ်- ထိပ်အဂီလောဘတ်တထုကဲထိပ်နုအီလောသုဉ်ဖူ လာပုကမနုပျူအဂီ

ဒကလံ- နိတ်တိတ်ကျိတ်တကလုလောဘတ်တစာလီအီလောသုဉ်ခံဒသိးကလံမုဟဲနုကဒိ
တကျိတ်သိပ်တထီဘိ၊ တာမပျံတော်မံလော်လောအကဟဲအိပ်ဘုသုဉ်တဖဉ်အဂီ

ဒုဉ်ကွိတ်တဟိ- တာဒုဉ်တထုတကလုလောပုမိလုဟ်လောမဲကိးနံဒး၊ တာလောအိပ်ဒီး
အဒုဉ်အထုသုဉ်တဖဉ်

ဒံဆိပ်- ဒံသုဉ်အယုလောပုမဆိပ်အီ

ဒုပီ- ပီ (ဝဉ်မိ) လောပုထာနုလီပုဖိသုဉ်အဒုဒီးလဲစာထိပ်အီလောသမု(သုဉ်)အထုဉ်လီ

ဒုပီလီ- အိပ်ဖျုဉ်ထိပ်အလီအကျ

ဒုပူ- တာလီလောပုဖဲအိပ်ခးအလီ

ဒးအိပ်တပု- တိသံးအိပ်တပု

ဒးဘိး- ဝဉ်ထီလောပုကိသဲးဖးအိခံဒီးပုအိးထံးအိဒ်သိးကမသိပ်တာအဂီ

ဒးဘိးထံ- ဒးဘိးလောဘတ်တာတုအီလောထံကျိပူ ပုသုထံအဂီဘါဒ်သိးကမသိပ်တာအဂီ

ဒီးဘုဉ်ဒီးဆုး- ကုကမုဉ်လောအထိပ်ဘုဉ်လောမိပုမုတမုဉ်တပိးတာလီအလီတမံမံ

ဒုယိးထိပ်- တာဖဲးခးအလီလောသုဉ်ဖိဝဉ်ဖိဒိပ်ထိပ်ကဒါကုအဆာကတီ

ဒုဘဉ်သံဉ်စီး- တာလီလောအဂုဉ်လောတာဖဲးအိပ်ခးဖဲးအိပ်သံဉ်အဂီ၊ တာမဲတာမါဒီးဟိဉ်ခိဉ်
ညဉ်ထုဉ်ဘဉ်လိတ်ဘဉ်စးလိတ်အသး

ဒုဉ်မုဉ်ဘာ- တာလီ၊ ကစာလောအလီကိးဒီးဒုဉ်မုဉ်ကတ်အဘာအသိး၊ တာလီလောပုဟ်အီ
လောဟိဉ်ခိဉ်ဆုဉ်ကပံဆုဉ်အလီ

ဒုဉ်မုဉ်ကတ်အဘာ- ဒုဉ်မုဉ်ကတ်ဘာအဒိဉ်ထံဘုအလီလောကဟုဖးထိပ်အဒိဉ်အဂီ

ဒုရူလီ- တာပိတ်ဘုအလီ

ဒုလီဃး- သဝီလီလံလောပုတအိပ်အပူလောဘဉ်

ဒုလီဘု- တာစးထိပ်ကူးလီဘုအဆိကတာတနံ၊ ကူးလီဘဉ်ကူဉ်ဘုအဆိကတာတနံ

ဒိသံသး- ဒီလီဆိတဘုဉ်လောဘတ်တာသုအီဖဲတာမတာလုဉ်တာလ်အကတီ၊ တမုဒီလော
တာကျိအီမုဆုဉ်မုဂီဘဉ်.

နုဆာဉ်တာတတာတနု- တာကိတာမဲလောအဟဲကဲထိပ်အသးလောနုဆာဉ်ဒုဉ်

နှုတ်– တာၢ်တကလုာ်လၢအမိၢ်ပျံၤသု၊ ဆးထီၣ်အအိၣ်သးပအူးဆးထီၣ်ဘျၢၣ်အသးလၢသ့ၣ်အခံ
နီၣ်ဝံၢ်– တၢ်ဂၢၢ် (မ့) တၢ်ဂၢၢ် တုၤလၢပထံၣ်ဘၣ်ထံလီၤသကၢအကိၣ်လိၣ်ဆံးဆံးဖိတဖၣ်သ့ၣ်
နီၣ်ဝံၢ်ဘု– နီၣ်ဝံၢ်ကသုၣ်ဖးလဲၣ်လၢပုၤကဝံၢ်ကွံာ်ဘုအသိၣ်ဒီးဘုကမူၣ်ကဖုအဂီၢ်
နီၣ်ဘျၢၣ်– တၢ်ထဲးပာ်ဖျိၣ်နီၣ်အပူၣ်
နီၣ်မ့ၣ်ခိၣ်– တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢပုၤစးထီၣ်ကျိၣ်နီၣ်သီသီအဆၢကတၢ်
နီၣ်ဝဲခါ (နီၣ်ပွဲၤ)– တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢဘုအထီၣ်ပျိၣ်ထီၣ်အကတီၢ်. ဘူးထီၣ်လံၤဘုသၣ်က
 ပာ်ထီၣ်အယီၤပုၤဟးကျိၣ်ကွံာ်နီၣ်ထဲအဒိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်
နီၣ်ယီးဘိ– ဝၣ်လၢပုၤယီးလီၤပျူအဖု
န့ၣ်အဝါ– သ့ၣ်တၢ်လၢပုၤဒုးဘံထီၣ်န့ၣ်မုၢ်အဂီၢ်
ပၢၣ်ကါဆံၣ် (မ့) ဝီကါဆံၣ်– ပုၤဒိအိၣ်သးဝံၤဒီးမုၢ်အသအိၣ်ဒီးထံလၢအအိၣ်တုၢ်တဖၣ်
ဝီၣ်– ဖဲၣ်ဒီးနီၣ်လၢအပူၤတအိၣ်ဒီးဖးလဲၣ်, တၢ်လီၢ်လၢပုၤဖျူလီၤဘုသၣ်လၢအပူၤ
ဝီၣ်ခဲး– ဘုလၢအအိၣ်တုၢ်လၢပုၤပိာ်ဘုအလီၢ်လၢခံကတၢ်တခါ ဖဲပုၤပိာ်ဘုဝံၤ ပာ်ဖျိၣ်က့ၤဘုခဲ
 လၢလၢဘုဖိပူၤအဆၢကတီၢ်
ပုၤကျူၢ်– တၢ်လီၢ်လၢပုၤလဲၤပာ်ကွံာ်ပုၤသံအကူအကၢဒီးအတၢ်ကယၢကယဲအလီၢ်
ပုၤတလု– တၢ်လီၢ်လၢပုၤလဲၤပာ်ကွံာ် မၤန့ၢ်ပုၤသံမုၢ်ကနီၣ်ဖိၣ်သၣ်ခွါသ့ၣ်တဖၣ်အကူအကၢအ
 တၢ်ကယၢကယဲအလီၢ်
ပုၤယု– တီၢ်လီၤဘျးတၢ်ယံ, တီၢ်ကပုၢ်တၢ်တမံၤမံၤတုၤလၢအယံလီၤကလဲ (ပုၤယုအိၣ်လံာ်ဘီ)
ပိၤထါဘု– ထီၣ်ပိၣ်လိာ်, တၢ်ပူၤလီၢ်လၢပုၤယီၣ်ဘုအဂီၢ် ဘၣ်တၢ်ထုၣ်န့ၢ်အီၤလၢဆါ, ထုၣ်ကံၣ်အီၤ
ပာ်လီၤဘုချံ– ထီၣ်ခဲး, ဘျဲၣ်လီၤဘုချံလၢခဲးကျိၣ်ပူၤ, ဖံၣ်လီၤဘုချံ
ပာ်လီၤလၢဂံၤသု– လဲၤပာ်လီၤဖူခံ, ကျိၣ်လီၤခဲးအဆိကတၢ်တနံၤ, လဲၤပာ်လီၤလၢဂံၤသုလၢဖူပူၤ
ပာ်လီၤဖူခံ– လဲၤကျိၣ်လီၤပနီၣ်တၢ်လီၢ်လၢကဖဲးအိၣ်ခဲးအဂီၢ်, လဲၤကျိၣ်ဘၣ်ကျူၢ်သ့ၣ်ဖိ, ဝၣ်ဖိ
 တကဝီၤလၢတၢ်ကဖဲးခဲးအလီၢ်
ပုၤလိပူၤ– တၢ်လီၢ်လၢပုၤလဲၤပာ်ကွံာ်ပျူအကူတၢ်တံာ်အလီၢ်
ပုၤမၤအိၣ်ဝဲၤဖိ– ပုၤလၢအလုာ်အိၣ်အသးသမူလၢတၢ်ဖဲးအိၣ်ခဲးသ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်တၢ်
ပုၤမုၢ်သီထီ– ပုၤပူၤလၢသ့ၣ်ဒိၣ်ဝၣ်ထီ တၢ်မုၢ်တၢ်ဘိအကလုာ်ကလုာ်ထီၣ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ်အလီၢ်
ပာ်မ့ၣ်တၢ်ကျိၣ်– ပာ်ပျီမ့ၣ်အူအကျိၣ်လၢခဲးဒီးပုၤအဆၢဒီးမ့ၣ်အူသုတအိၣ်ပုၤတဂ့ၤအဂီၢ်
ဖိသုဖိဝါ (သ့ၣ်ခိၣ်ဖိဝါ)– ပုၤလၢအလဲၤအိၣ်မူး ဒီးလဲၤပိာ်မူးကစၢ်အခံ, ပုၤလၢအလဲၤအိၣ်တၢ်

ဖျို၊ ပုလုအလဲအဆူးကစာဆုတ်ဖျိုအလီသွန်တဖန်

ဖီသူ- ပုလုအလဲပိတ်မူးကစာပိတ်မုန်အခံဒီးလဲသကိးဆူးမူးကစာပိတ်ခွါအဟံသွန်တဖန်

ဖီဝါ- ပုလုအလဲပိတ်မူးကစာပိတ်ခွါအခံဒီးလဲသကိးဆူးမူးကစာပိတ်မုန်အဟံသွန်တဖန်

ဖီဖု- ဖုဒါလုပုဒါအီလုဘုဖီပု

ဖီခံဒီး- ဘုလုဘဉ်တလဲဝင်ထီဉ်အိဉ်ကုအီလုခံကတၢ်လုဘုဖီပု၊ ဘုလုအအိဉ်တုလု
ဘုဖီအခံဒီးသွန်တဖန်

ဖီကျူခံ- တၢ်ဖၢ်ခံလုဘုဖီအချုတကပု

ဖးလီၢ်ခိဉ်- ထဲးပၢ်ဖိဉ်ထီဉ်လီၢ်ခိဉ်ဆၢဉ်လုကပၢ်လီၤဘုဖးလုအဖီခိဉ်အဂီၢ်

ဖၢ်ကပု- တၢ်လီၢ်လုပုဆီလီၤလၢ်ဆီ မၤကဲမုဉ်အု၊ ဖီအိဉ်တုအိဉ်ဒီးမၤကပီမုဉ်အုအဂီၢ်

ဖၢ်ကွၢ်- ဖၢ်ကပုအတၢ်တုလုအတြီယာ်ဟီဉ်ခိဉ်အကျဲးသိးသုတဖျိးထီဉ်ဆုတ်ချုအဂီၢ်

ဖၢ်ကီၢ်ခံ (မ့) ဖၢ်ကွၢ်ခံ- ဖၢ်ကပုအယၢ်လုအအိဉ်လုထးခိတကပု၊ ဖုဒါထံးတၢ်လီၢ်လု
ပုမံပၢ်လီၤခိဉ်တကပု

ဖၢ်ကီၢ်လၢ် (မ့) ဖၢ်ကွၢ်လၢ်- ဖၢ်ကပုအယၢ်လုအအိဉ်လုတၢ်ဖီလၢ်လုပုပၢ်လီၤသွန်
မုဉ်ယီဉ်ဝဉ် သပၤအလီၢ်တကပု

ဖၢ်ကံဉ်ဆူး- တၢ်လီၢ်ဖဲအအိဉ်လီၤဒီးတကံးတၢ်ခံထုဉ်အကဆူးလုသွဲကီၢ်ခံတကပု

ဘုကဘူး- ဘုလုလုအယုထီလီၤအဲးကွၢ်လုအထုဉ်လီၤသွန်တဖန်

ဘုကၢ်ရဲ- ဘုရဲလုဘဉ်တၢ်ယုထုန့ၢ်အီၤလီၤဆီလုဘုအဂၤအကျါ နံးသိးကကဲထီဉ်ဘုအသီ
တကလုလုအတကျဲဉ်ကျီဒီးဘုအဂၤဘဉ်

ဘုကူ (ဘုကွၢ်)- ဘုလုအယဲးတအိဉ်ဘဉ်, ဘုလုတကျီဉ်ဒီးဘုအဂၤနီတမံဘဉ်

ဘုကွီၢ်ဂဲ- ဘုဘိ ဘုလုလုအလီၤဘျးလီၤဆူယုဒီးဘုသဉ်ဖဲပုပိဉ်ဘုအဆၢကတီၢ်တဖန်

ဘုခါ- တၢ်ဆၢကတၢ်ဖဲလုပုကူးဘုပိဉ်ဘုအဆၢကတီၢ်

ဘုခိဉ်ကွီ- ဘုလုပုဝၢ်န့ၢ်အီၤအဆိကတၢ်လုပုမၤန့ၢ်အီၤခဲလၢ်အကျါတစဲးဖိ, ဘုအသီလု
တၢ်ဟံးန့ၢ်အီၤအဆိကတၢ်တခါလုဘုဖီပု

ဘုဃဲ- ဘုဖီလီၤကဒုအလုဉ်ထီဉ်သူ, အလုဉ်လီၤအဲးယုထီကွၢ် (ဘုဃဲန့ၢ်မုဉ်ဘုယုအ
ပနီဉ်, ကဲထီဉ်အသးသုလုချါဟီတစဲးအယီ)

ဘုဃု- ဘုဖီလီၤသံ အလုဉ်ထီဉ်သူအဘိထီဉ်သူ, သံကွၢ်ဒီးကျး (ကဲထီဉ်အသးသုလုချါဟီ
ကဲဆိးအယီ)

ဘုဃး- ဘုလၢတမ့ၢ်အစီကီၤ (အကွၢ်) လၢဘၣ်. ဘုလၢအကျၢ်ကျိလိာ်အသးခံကလုာ် သၢကလုာ်, ကဲထီၣ်ဘုအကးပြါ

ဘုဃုပျါ- ပျါလၢပုၤသံၣ်န့ၢ်အီၤလၢလီၤဘိလၢပုၤဝံဘုဖံးအဂီၢ်

ဘုဆးချံ- ဘုချံလၢပုၤထီၣ်လီၤဘဲၣ်လီၤအီၤလၢခးပုၤအိၣ်တ့ၢ်အဘျီၣ်အစၢ်သ့ၣ်တဖၣ်

ဘုဆိကပိာ်- ဘုဖိအနီၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒီးဆိထီၣ်အကပိာ်တချုးအဖထီၣ်ပျီၣ်ထီၣ်ဒီးဘၣ်အကတီၢ်

ဘုဆိၣ်အဆိၣ်ပျီၣ်- ဘုအဖိအသၣ်ဟဲဟံၢ်ထီၣ်သီသီအဆၢကတီၢ်

ဘုပိသိ (ဘုဘျီ)- ဘုလၢအနီၢ်ဆံးခါအဘိအလၢဂ့ၢ်ဘၣ်ဆၣ်အသၣ်အဖျိတဂ့ၢ်လၢဘၣ်

ဘုပျီၣ်သ့- တၢ်ဖိဃၢ်တကလုာ်လၢအကိးဖဲဘုအထီၣ်ပျီၣ်ထီၣ်အဆၢကတီၢ်

ဘုပျီၣ်သိၣ်- ဘုလၢအသၣ်တဆးဘၣ်

ဘုပျီၣ်- ဘုအဖိဟဲဖျိးထီၣ်အကတီၢ်

ဘုပျါ- ဝၣ်ဖိဘျါဘျါဖးထီၣ်လၢပုၤဆဲးလီၤအီၤတပုၤယီၤဒီးတၢ်တမိာ်အလီၢ်

ဘုပျါ- ဘုဖိလၢပုၤဖျံလီၤဖးထီၣ်အီၤလၢတၢ်ပျီပုၤ, ဘုဖိလၢပုၤကသုၣ်အီၤလၢစံးခိးပုၤအဂီၢ်

ဘုဖိဂံၢ်မုါ- ဘုဖိမဲထီၣ်သီသီဖဲအလၢၣ်ထီၣ် ၃-၄ ဘုဒီးနကွၢ်အီၤဖျါဒီဂ့ၢ်အဆၢကတီၢ်

ဘုၣ်လီၤထံ- ဘုၣ်လီၤန့ၢ်နါထံအဆၣ်လၢဆိဒိၣ်ဘုၣ်ကု, ဟုသးဒ်သိးပုၤဆိးက့ကဘျါအဂီၢ်

ဘၢအိၣ်တၢ်- တၢ်အိၣ်လၢပုၤဘိၣ်ဘၢအီၤလၢလၢၣ်ဒီးမၤမံအီၤလၢမ့ၢ်အ့ၣ်ဖၣ်ဆါအဖိလၢာ်

ဘျီၣ်- ဟံၣ်လၢတမ့ၢ်ကထီၣ်မံအိၣ်ဘျးအိၣ်သါအဂီၢ်, ဟံၣ်ဖိလၢပုၤစုာ်ထီၣ်ကျိၣ်, န့ၣ်လီၤပီၤ ကူ, ပာ်ဃာ်ကွဲၤ, မိၤ, စိုၢ်လၢအပုၤဖဲတၢ်တုတၢ်ဖျိအိၣ်အဆၢကတီၢ်. တၢ်လီၤလၢထံဖိကီၢ်က စၢ်ကဘၣ်အိၣ်တၢ်သံးမုၢ်ဟီၢ်လၢဖဲတၢ်တုတၢ်ဖျိအိၣ်အဆၢကတီၢ်

ဘျးလီၤသိၣ်ကွီၢ်ယု- တၢ်လုာ်တၢ်လၢတမံလၢပုၤမိၢ်လုာ်ဟံၣ်လၢမၤဝဲဒ်သိးမ့ၢ်ခိၣ်ကယီၤထီၣ်အ ဂီၢ်. (ဘျးလီၤသိၣ်ကွီၢ်တြၢတဖျါၣ်လၢတၢ်စုၤကျါ ထၢနၢ်လီၤဝဲအပုၤလၢလၢာ်သ့တဖျါၣ်, နီၣ်ဒိ ကွၢ်တဘျီၣ် ဒီးထုကဖၣ်ဝဲဒ်သိးမ့ၢ်ခိၣ်ကယီၤထီၣ်အဂီၢ်)

ဘီကဆု- ဘီလၢအကန့ၢ်ဖးလဲၢ်, ဘီလၢပုၤချၢ်တၢ်ပုၤအဂီၢ်

ဘီထီၣ်ခး- ဘီဖိလၢပုၤထီၣ်ခးအဂီၢ်, ဘီလၢပုၤထီၣ်အီၤလၢမုါဘိအစိးခံလၢပုၤထီၣ်ခးအဂီၢ်

ဘီမဲၤတြိ- ဘီလၢပုၤထီၣ်အတီၢ်ဖးထီၣ် အခိၣ်စူ အကန့ၢ်အ့ၣ်ခံခိလၢာ်, ဘီလၢပုၤဟးဆဲး အိၣ်တၢ်မံလၢာ် ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိအဂီၢ်.

မုၢ်ဘီထူဒိၣ်- ထုလံၤ, အိၣ်ထုလံၤထုယါဖးယံာ်တုာ်လံ, ပုၤလၢအအိၣ်ဆိးတုာ်လံဖးယံာ်လၢ အလီၢ်ကဝီၤဒၣ်ဝဲအပုၤ

မုတီ- ပအံလာပုသိန်အီလောယုလင်အပူဒီးပုချီမံအီ (အခံစူအခိန်ဘံဉ်)

မုတီခွါ- ပအံလာပုသိန်အီလောယုလင်အပူ အခိန်စူခံစူ, မုတီလောပုတီစူအခိန်အခံ

မုတု- မုလောပုဖီအီလောဝဉ်မိအပူ

မုတုၤနု- မုလောပုတိၤဘျးအီဒီးအံသဉ်ဝံပံဉ်ထီၣ်အီလောနီၣ်က့အလီဒီးကဉ်ဘီအိၣ်အီ.

မုဘိၣ်- မုလောပုသိန်အီလောလဉ်, ပုကိးစ့ကိးလောမုဆွဲ

မုဆွဲလဉ်- လဉ်လောပုသိန်အိၣ်မုအဂီၢ် (အဒိ, ယၢ်လဉ်, လဉ်ချုၣ်, ပဒးလဉ်)

မုဆွဲလီၢ်- ပုဖဲဒုးအခါတၢ်အိၣ်မုအလီၢ်လၢနုပူ -ပုလဲမၤတၢ်လၢပုၤအိၣ်ဘျးအိၣ်သၢ
အိၣ်မုအလီၢ်

မုဆွဲထၢ- တၢ်လီၢ်လၢပုတၢ်ထၢနုၣ်ဖျိၣ်မုဘိၣ်လဉ်ဖဲပုအိၣ်မုလံအခါ, ဘဉ်တၢ်တုအီလၢဒဲ
ခိၣ်ထံးဒုးကျါပူ

မုၣ်တၢ်ကျါ- တၢ်ကျါလၢပုၤနွဲပျီအီဒ်သိးမုၣ်အုသုတလဲခိတဲၣ်ဝဲတဂ့အဂီၢ်

မုၣ်ဖိဒဲ- မုၣ်အုအုၣ်လၢကလံၣ်ဖိၣ်အီနုၢ်ဒီးလီၤတဲၣ်လၢပုၤကလံၣ်ထီၣ်ကဒါသုသုၣ်တဖၣ်

မုၣ်ဖိ- မုၢ်အုလၢပုၤနွဲလဲးလီၤအီလၢဒုးအခိၣ်တကပၤစးထီၣ်လၢမုၣ်တၢ်ကျါ ဒ်သိးပုဆုးထီၣ်
ဒုးအခါမုၣ်အုဖးဒိၣ်လၢတၢ်ဖိလဉ်လဲးထီၣ်ခိမုၣ်တၢ်သုတနုၢ်အဂီၢ်

မုၣ်ကစၢ်- မုၢ်အုလၢပုၤနွဲလဲးဆိအီတချုးလၢတၢ်ကိၢ်ဒိၣ်ဒ်ဘဉ် မုၢ်ဒ်သိးဖဲပုဆုးဒုးအခါတၢ်
ဘဉ်ယိၣ်သုတအိၣ်လၢမုၣ်အုကအိၣ်လဲးပျီတဂ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

မုၢ်ဘိ- ဝဉ်ဖိဘျးကျၢဖးထီတဘိလၢဘဉ်တၢ်ထီထီၣ်ဘိလၢအစိးခံဒီးသုအီလၢပုထီၣ်ဒုးအဂီၢ်

မုၢ်ဆဲးလီၤ- မုၢ်ဘိလၢဒုးကစၢ်ဆဲးလီၤအဘုကၢ်ချံအဂီၢ်.

ယုၢ်ဒါ- ယုၢ်လၢအပဲအိၣ်လၢဟံၣ်ပုဒီးဟးအိၣ်တၢ်လၢဟံၣ်ပုသုၣ်တဖၣ်

ယုၢ်ပဲ- ယုၢ်ဂီၢ်မုၢ်ဂီၢ်ပၤလီၤအိၣ်ဘုလၢဒုးကျါပူ

ယီၢ်ခွဲၣ်- တၢ်ပိးတၢ်လီၤလၢပုထီတၢ်ဖိဘံထုးဆၢယၢ်အယီၢ်ဒုဒီးအထဉ်ဖဲအထီတၢ်အခါ

ယီၢ်ကံတူၣ် (ယီၢ်ကံတူၣ်)- တၢ်ကံညဉ်ပျံးထီလၢ မုၣ်ကနီၤသိးဆုမိၢ်ဝါသုၣ်တဖၣ် စၢကျၢ
ယၢ်အယီၢ်ဒု ဖဲအဟးမုတမုၢ်အဖံးတၢ်မၤတၢ်အခါ ဒ်သိးအဆုခိၣ်ထံးသုတတုၤလီၤဟီၣ်ခိၣ်
လီၤတဂ့အဂီၢ်.

ယီၤတၢ်- လုၢ်လၢတၢ်စ့တၢ်န့ၣ်တခါလၢအယါဘျါက့ပုဆိးက့အဂီၢ်. လဲၤကွဲက့ကိးက့ပု
ဆိးက့အကလၢလၢပုၤပုၤဒ်သိးကပဲက့ပိၢ်အခံလၢဟံၣ်ဒီးပုလၢအဆိးက့က့ဘျါက့အဂီၢ်.

ယီၤဆၢယီၤပုၤ- မုၣ်ကနီၤဖိၣ်သုၣ်ခွါအတၢ်ရဲလိၣ်မုၣ်လိၣ်, ကတိၤတၢ်ဘဉ်ယးတၢ်အဲၣ်တၢ်ကွံ

လီၤဘိ- ဘုအဘိလၢပုၤစူးကွၢ်အိၣ်ဖဲပုၤဟံးန့ၢ်က့ၤအသၢ်ဝံၣ်အလီၤခံ
 လီၤခိၣ်ခံ- တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢပုၤမၤဘုဝံၣ်ဒီးအိၣ်တၢ်ထဲလီၤခိၣ်ဆၢၣ်လီၤဘိသ့ၣ်တဖၣ်
 လီၤခိၣ်ဆၢၣ်- ဘုအခိၣ်ဆၢၣ်လၢသံၣ်ပုၤ
 လၢန့ၢ်ကံၣ်စု- တနံၣ်တဘျီတၢ်ကံၣ်စုကွၢ်ကလၢလၢဘၣ်တၢ်မၤအိၣ်ဒီးသဝီ ဒီဟံၣ်ညါ
 လံာ်ဟု- သ့ၣ်လၢအစိးဖးဒုသဘိနဲသိးသိး
 လုၢ်ဒုးသးဒုး- မၤတၢ်လုၢ်အိၣ်ဒုးသးအိၣ်ဒုး, လုၢ်ထီၣ်တၢ်ဆူထံကစၢ်ကီၢ်ကစၢ်ဒီးသိးကဆိၣ်
 ဂ့ၤအဒုးဒီးတၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်အလီၤ
 လုၢ်တၢ်- တၢ်လဲၤဒုးအိၣ်တၢ်မုၢ်ယၢ် (မ့) နါထံအဆၢၣ်လၢတၢ်သးသမုၢ်တမံၤမံၤဒီးသိးပုၤဆိးကွၢ်
 သဘျီက့ၤအဂီၢ်
 လိၣ်လွဲၣ်- တၢ်ဖိယၢ်တကလုၢ်လၢအကိးဖဲတၢ်စုၤလီၤသီဒီးတၢ်ယီၤထီၣ်သီအဆၢကတီၢ်
 လဲၤလဲတၢ်- လုၢ်လၢတၢ်စုၤတၢ်စုၤတၢ်န့ၢ်တမံၤလၢတၢ်ယါဘျီက့ၤပုၤဆိးကွၢ်အဂီၢ်. တၢ်လဲၤဒုး
 အိၣ်ဒုးအိၣ်က့ၤတၢ်ဝံတၢ်ကလၢအဆၢၣ်အမိၤဒီးကွၢ်က့ၤကိးက့ၤပုၤလၢအဆိးကွၢ်တကၤအကလၢဒ်
 သိးအဆိးကွၢ်ကဘျီက့ၤအဂီၢ်
 လဲၤန့ၢ်ဘၣ်ဒုး- လဲၤန့ၢ်လီၤလၢဒုးပုၤဂီၢ်ဂီၢ်တချုးပုၤဂၤလဲၤန့ၢ်လီၤနီတဂၤဒီးဘၣ်
 လဲၤဝဲၣ်မ့ၣ်တၢ်- လဲၤကျိပျီမ့ၣ်အူအကျိလၢဒုးယၢ်ဒ်သိးပုၤဆူးထီၣ်ဒုးအခါမ့ၣ်အူသုတလဲၤအိၣ်
 တၢ်ဆူတၢ်ချတဂ့ၤအဂီၢ်
 လဲၤဖဲဘၣ်စုၣ်ဒုး- လဲၤဖဲဒုးအဆိကတၢ်တနံၣ်တချုးလၢအဖဲဒီးနီၢ်ကီၢ်ဝဲဒ်ဘၣ်
 လဲၤလီၤမ့ၣ်- လဲၤလုၢ်မၤလီၤပံာ်ကွၢ်မ့ၣ်အူလၢအအိၣ်လဲၤတၢ်လၢပုၤ
 လၢၢ်သုထံကျိး- ထံမိလၢပုၤအယၢ်ထံလၢအပူၤလၢပုၤကကျဲယဲာ်အဂီၢ်
 လီၤကိလီၤယဲၤ- ပာ်ဖျါထီၣ်အတၢ်တူၢ်ဘၣ်ခိၣ်ဘၣ်နီၢ်နီၢ်လၢသုၣ်လၢသးခဲလၢာ်
 လိကီ- လိယုသ့ၣ်, ဝၣ်ဒီးတၢ်မုၢ်တၢ်ဘိလၢတၢ်ဖဲဒုးအလီၤတချုးလၢတၢ်ဆူးထီၣ်အိၣ်ဒီးဘၣ်
 လီၤဃိလီၤကီၢ်- တၢ်ဟးဂုၢ်ဟးဂီၢ်, တၢ်လီၤမုၢ်လီၤဖးကွၢ်, ဆံးလီၤစုၤလီၤ
 လီၤကျဲ- အစၢလီၤတူၢ်ကွၢ်
 လဲၤဆုၣ်လီၤန့ၢ်- လဲၤဆုၣ်ကွၢ်တၢ်လီၤတၢ်ကျဲဟီၣ်ခိၣ်လီၤလၢကဖဲဒီးအိၣ်ဒုးအဂီၢ်
 လုၢ်ဘိလုၢ်ယီၤ- အဒိးအလၢၣ်တဂ့ၤဘၣ်. ဒိၣ်တၢ်တဂ့ၤဘၣ်
 လုၢ်သုလုၢ်ဂီၢ်- လီၤလုၢ်လီၤပျီ, သ့ၣ်ဒိၣ်ဝၣ်ဒိၣ်တမဲထီၣ်လၢဘၣ်
 လုၢ်လီၤဃိးဒိ- ရီၢ်လီၤတဲာ်ကွၢ်ဟံၣ်ခိၣ်ဒုးဃိးဒိလၢဟံၣ်အဖီခိၣ်ဆူဟံၣ်ကိာ်ဒု

သံဉ်သီ- ပှသံအစိဉ်လာဘဉ်တၢ်ပၢ်ထီဉ်အိၣ်လၢမ့ၣ်အူအဖီခိဉ်လၢတၢ်ကၠုၣ်အူအိၣ်အဂီၢ်

သံခိဉ်မုၢ်ဃါ- တၢ်စိတၢ်ကမိၤအကစၢ်လၢပထံဉ်အိၣ်တသ့ဘဉ်

သံဉ်ခွဲၣ်ကတီၤ- ကတဲၣ်ကတီၤအံးထွဲကွၢ်ထွဲ, ထၢဖျိဉ်တၢ်ဖျိဉ်ပၢ်ဃၢ်အိၣ်ဒ်သိးအစၢ်သုတလီၤ
မၢ်တဂ့ၤအဂီၢ်

သ့ဉ်ခိ- သ့ဉ်ခိဘဉ်လၢအပူၤတကၤ, သ့ဉ်ခိဘဉ်လၢပုၤပိာ်ဘု ဖျုလီၤဘုသဉ်လၢအပူၤ

သ့ဉ်အမဲၣ်ထံပျဉ်- သ့ဉ်လၢအထံပျဉ်လီၤလၢအကပၤ ဒ်ထံယွၤလီၤအသိး တယုထီဉ်နီတဘျီ

သၢထီဉ်ထီဉ်ဘံဃာ်- မၤတၢ်စံးဘျုးစံးဖျိဉ်က့ၤဖံဘံဃာ်မုၢ်လၢအဖံးတၢ်မၤတၢ်လၢအုးပူၤဒီတနံဉ်
ဝံၤဝဲလံဃိန့ဉ်လီၤ.

သ့- တၢ်ဝိးတၢ်လီတကလုာ်လၢပုၤကဝဲၤအိၣ်ဆွဲဉ်ဖိ, သဒိဉ်ဖိ, ညဉ်ဖိအဂီၢ်

သ့ဉ်အိၣ်ဘဉ်ကျၢ်တၢ်- လဲၤသ့ဉ်အိၣ်တၢ်လၢအုးပူၤဖဲအဆူးထီဉ်ခုးအနံတချုးလၢပုၤလဲၤန့ဉ်
လီၤလၢအမဲၣ်ညါနီတကဒီးဘဉ်

သ့ဉ်ထွဲမ့ၣ်ခံ- လဲၤသ့ဉ်အိၣ်တၢ်လၢအုးပူၤဖဲပုၤဆူးထီဉ်ခုးဝံၤမုၢ်ဆုဉ်ထီဉ်တနံ

သိဉ်ကွီၣ်တြၢ- ဃၢလၢပုၤထုဟံဃုအိၣ်ဒီးအမဲၣ်ကွီၤ, ပှသ့အိၣ်လၢပုၤဝံအိၣ်သ့ဉ်မုၢ်ယိဉ်
ဝဉ်လၢအပူၤ

သံဉ်ပူၤ- ခုးတလီၢ်လၢပုၤမၤဘုဝံ အိၣ်လီၤတဲၣ်က့ၤထဲလီၢ်ခိဉ်ဒီးတၢ်သ့ဉ်အိၣ်ဖျုးအိၣ်အဂၤတ
နီၤ, တၢ်လီၢ်လၢပုၤမၤအိၣ်ခုးဝံဒီးပၢ်တုာ်ကွီၣ်အိၣ်အခိဉ်ထံးတနံဉ်

သံဉ်ဝဲ (လုးသံဘဲသံ, သံလုး)- တမံတဘဲဘဉ်, တဂ့ၤအိၣ်လၢဘဉ်

သံဉ်သ့ခါ- တၢ်ကိာ်ခါအဆၢကတီၢ်, ကွဲခါ

သဉ်ဃီသ့- တၢ်သဉ်တၢ်ဖျိလၢအသဉ်ထီဉ်တကမဲဉ်တဖျါ ဘျုးလိာ်အသးခံဖျါမ့တမ့ၢ်သၢဖျါ

သဉ်ကတံာ်ထီ- တၢ်သဉ်တၢ်ဖျိလၢအသဉ်စဲဘျုးလၢတၢ်ကဆူးပူၤ

သံးမံ- သံးလၢပုၤဖိမံအိၣ်

သံးမိ (သံးကတံၢ်)- သံးလၢပုၤဃါယုာ်မ့ၤဖးဒီးဖုဝံပၢ်အိၣ်လၢကတံၢ်ပူၤန့ဉ်သီ ဝံဒီးဘဉ်တၢ်
လုန့ဉ်လီၤထံသံသီလၢအပူၤဒီးအိၣ်အိၣ်

သံးမူး- သံးလၢပုၤဖိအိၣ်လၢတၢ်တုတၢ်ဖျိအဂီၢ်, သံးလၢပုၤအိၣ်မူးအဂီၢ်

သံးထီဉ်- သံးလၢပုၤအိၣ်ဝဲပုၤထီဉ်ခုးအဆၢကတီၢ်

သံးဖး- သံးလၢပုၤဒုဉ်အိၣ်သကိးဝဲဒီးအိၣ်တုာ်လၢပလိပူၤလၢခံကတၢ်တခွး

သီးဃီး- အိၣ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ်ကျၢ်ကထၢလိာ်အသးတုၤလၢတၢ်ဂံၢ်အိၣ်တလၢာ်လၢဘဉ်

သဲးအိန်ဇုး- မၤတၢ်လုၢ်ထီၣ်ပၢ်ထီၣ်ဒီးယုတၢ်လၢသံခိၣ်မုၢ်သၢ်ဒီးသိးကမၤစၢၤကွၢ်ထွဲအဇုးအသံၣ်ဒီးသိးအတၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်ကဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်အဂီၢ်

သဲးအိၣ်ဖိ- မၤတၢ်လုၢ်ထီၣ်ပၢ်ထီၣ်ဒီးယုတၢ်လၢသံခိၣ်မုၢ်သၢ်ဒီးသိးကမၤစၢၤကွၢ်ထွဲအဘုလၢအမၤန့ၢ်ဝဲသ့ၣ်တဖၣ်အံၤကအိၣ်ဘၣ်ဝဲယံၣ်ယံၣ်အဂီၢ်

သူးဘီ- သူးလၢအိၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်လီၤ, အလွဲၢ်ဘီလီၤကၢ်ဒိၣ်ကဆိကမျိၤဒီးဟးဒံသံမိၢ်ပီၤအသိးအိၣ်တၢ်သွံၣ်

သူးဝုၤ- သူးလၢအအိၣ်လၢသ့ၣ်ခံ, အလွဲၢ်ကံၣ်ယု

ဟၢထီၣ်တၢ်ကသွံကဖး- နးဟးထီၣ်ကွံၣ်တၢ်ကသွံကဖးလၢ မိအပူၤ

ဟူပူၤ- မၤလုၢ်အုၣ်ထီၣ်ပၤသံအဆၢကတီၢ်, မၤဂ့ၤမၤဝါက့ၤပုၤလၢအသံတၢ်တဂၤ

ဟံၣ်ခိၣ်သုးလံးလၢပး- အါအါဂီၢ်ဂီၢ်, ဖျါလီၤဘီလီၤမုၢ်

အဲးခိၣ်- သဘျုၣ်သဲးသၣ်ညါသူးအလၢပုၤထွဲဝဲလၢဝၣ်ဒီးပုၤဖူဘၢဝဲလၢယံၣ်, အိၣ်ဒီးအခိၣ်ဖျိၣ် အခွးဖိအိၣ်ခံကထၢ

အူၣ်ဂီၤ- လုၢ်ဒိၣ်ပုၤဒိၣ်

အိၣ်ကူၤသဲး- လုၢ်လၢတၢ်အိၣ်သဲးတကလုၢ်လၢဘၣ်တၢ်မၤအိၣ်ပုၤထီၣ်ဇုးအိၣ်သဲးအခါ

အိးလိ- လဲၤယံၣ်လီၤကွံၣ်ပျုၤအကူၢ်တၢ်တံၢ်လၢပုၤလိအပူၤ

အိၣ်ဆၢဘု- ဘုလီၢ်လံၤတအိၣ်လၢဘၣ်အယိဘၣ်မၤအိၣ်ဘုအသိဖဲဘုဂီၤထီၣ်သိသိအဆၢကတီၢ် ဒီးဖဲအကူးဘုအခါ.

အိၣ်ဘၣ်ကွၢ်တၢ်ဒီး- လဲၤဖိအိၣ်တၢ်ဒီးလၢဇုးပူၤအဆိကတၢ်တကပၤ တချုးလၢအကူၤမံအိၣ်ဝဲလၢဟံၣ်ဒ်ဘၣ်

အုၣ်ဘုခိၣ်- အုၣ်ဘျးယုၣ်ဘုဒီး ယုတူၢ်, တဘူးလၢၣ်, ကံကူၢ်လၢၣ် တချုးလၢအကးဘၢကူၤအဘုဖိအခိၣ်ဒ်ဘၣ်, ဖဲအသၢထီၣ်ထီၣ်အနံၤ (အုၣ်စံၣ်အုၣ်ကျၢၤဘု)

အိၣ်အုးအိၣ်ဃီဘု- အိၣ်လီၢ်လံၤကွံၣ်ဘု. ဖိအိၣ်ယုၣ်ဘုအသိ (ဘုသဲးဘုစျီ) ဒီးတၢ်အုးတၢ်ဃီ (အဖိ- ဆွဲၣ်, သဒိၣ်, ညၣ်လံၣ်)

“မိခင်ကတီၤခုၣ်အံၣ်, ပါမိခင်ကတီၤခွဲၣ်အံၣ်
ကတီၤမ့ၢ်ပွဲၤထီၣ်သၢဆံ, တၢ်ကၢ်န့ၢ်က့ပတသံ”

